

SEYYİD ƏLİƏKBƏR OCAQ NEJAD

**QURANİ-KƏRİMDƏ
XİTABLAR**

ÜÇÜNCÜ CİLD

Bakı – 2012

**Seyyid Əliəkbər Ocaq Nejad,
Qurani-Kərimdə xitablar**

Bakı, “Qələm” nəşriyyatı, 2012. 365 səh.

Tərtib edən: Mehrab Xəlilov
Redaktor: Seyid Əliəsgər Behbudlu

Hörmətli oxucu!

Əlinizdə olan bu kitab Seyyid Əliəkbər Ocaq Nejadın “Qurani-kərimdə xitablar” mövzusunda söylədiyi moizələr əsasında hazırlanmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin 01 iyul 2012-ci il tarixli DK-360.B məktubuna əsasən çap olunmasına icazə verilmişdir

QURANDA KİTAB ƏHLİNƏ XİTABLAR (SƏKKİZİNCİ NÜMUNƏ)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى
وَالْيَقِينِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ حَبِيبِنَا
وَحَبِيبِ إِلَهِ الْعَالَمِينَ أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ
وَلَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ مِنَ الْآنَ إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ.

Günahın təsiri

Allah-təala Qurani-Kərimdə müxtəlif xitabları bəyan etmişdir. Bu xitabların bəzisi insana, bəzisi camaata (ümum insanlara), bəzisi müxalifətdə dayananlara (kitab əhlinə), bəzisi isə möminlərə yönəlib. Ötən bəhslərdə bu haqda geniş söhbət etmişik. Həmin xitabların ikisi barədə müfəssəl söhbət olunmuşdur. Onlardan biri insana, (Ey insan!), digəri isə ümum camaata (Ey insanlar!) olan xitablardır. Həmçinin Quranda kitab əhlinə olan xitablarda yeddi ayə barəsində müəyyən qədər söz açılıb. İnşallah, bu bəhsimizi səkkizinci xitabdan başlayaraq “Maidə” surəsinin 59-60-cı ayələrini nəzərinizə çatdırmaqla söhbətimizi davam etdiririk. Ayənin tərcüməsinə başlamazdan öncə bir məqama diqqət yetirək. Quranda elə yerlər var ki, Allah-təala birbaşa, yəni arada heç bir vasitə olmadan xitab edir. Bəzi yerlərdə isə Peyğəmbərin(s) vasitəsilə bu xitabları bəyan edir. Qeyd edəcəyimiz ayələr Peyğəmbərin(s) vasitəsilə kitab əhlinə xitab olunan ayələrdir. Allah-təala həmin ayələrdə kitab əhlinə xitab edərək buyurur:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ. قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ أُولَئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ.

(Ya Peyğəmbər!) De: «Ey kitab əhli, məgər bizdən yalnız Allaha, (Onun tərəfindən) bizə nazil olana və bizdən öncə (keçmiş peyğəmbərlərə) nazil olana iman gətirməyimizə irad və eyib tutursunuz? Sizin çoxunuzun isə (fasiq) itaətsiz olmağınızı eyib tutmursunuz?!» Həqiqətən, sizin çoxunuz fasiqsiniz (haqq yoldan çıxmısınız).

(Ya Peyğəmbər!) De: «Sizə Allah yanında cəzaları (sizin irad tutduğunuz bu möminlərinkindən) daha pis olan kəslərdən xəbər verimmi? Onlar (sizin keçənlərinizdən) Allahın lənət etdiyi, qəzəbləndiyi, bəzisini meymunlar və donuzlar surətinə saldığı və tağuta pərəstiş etmiş kəslərdir. Onlardır yerləri daha pis olan və düz yoldan daha çox azanlar!»

Bu ayələr bizə nə öyrədir? Birinci ayədə mətləb budur ki, heç bir kəsin kimisə dəlil-sübutsuz qınayıb danlamağa ixtiyarı yoxdur. Əgər kimsə bu işi görürsə, səbəbi odur ki, çox günah etdiyinə görə həmin insanın ürəyi sönmüşdür. Ürəyi söndüyünə görə də haqq yoldan azmış və fasiq olmuşdur. Fasiq olduğuna görə də əlində heç bir sübut və dəlil olmadan Allaha iman gətirən, ibadət edən və düz yolda olanlara irad tutub, onlarda eyib axtarır. Bununla da biz belə bir nəticəyə gəlirik ki, əgər bir insan günahlar işlədib, özünü günaha aludə etsə, onun dəyərlərə baxışı dəyişəcək. Haqqa baxdıqda batil görər, batilə

baxdıqda ola bilsin ki, onu haqq görmüş olar. Özünü günaha aludə etmiş insan ağı qara, qaranı isə ağ görər. Nuru zülmət, zülməti isə nur görər. Mərufu münkər, münkəri isə məruf görər. Deməli, günahlar insanı elə bir vəziyyətə salır ki, hər şeyi tərsinə başa düşür və tərsinə görür.

قَالَ الْبَاقِرُ(ع): مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْسَدَ لِلْقَلْبِ مِنْ خَطِيئَةٍ، إِنَّ الْقَلْبَ لِيُؤَاقِعَ الْخَطِيئَةَ، فَمَا تَزَالُ بِهِ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَيْهِ، فَيُصَيِّرُ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ

Bu barədə İmam Baqir(ə) buyurur: “Heç bir şey insanın qəlbini günah qədər xarab etməz. Qəlb hər hansı bir günaha batıb, həmin günahı təkrar etsə, nəticədə o qəlbə qələbə çalar və insan yaxşı ilə pisin yerini dəyişər.¹

Yəni günah insanı elə bir hala salar ki, nəticədə hər şeyi tərsinə görər. Yaxşını pis, pisi isə yaxşı. Haqqı batıl, batili isə haqq bilər. Orucunu yeyənlər utanmaqdaysa, oruc tutanlar utanar. Oruc tutanlar tutmayanları danlayıb başa salmaqdaysa, oruc tutmayanlar tutanları danlayar. Günahlar cəmiyyəti elə bir hala gətirib çıxarır ki, içki içməyənlər içənləri danlamaqdaysa, içənlər içməyənləri danlayır. Ata balasını başa salıb öyüd-nəsihət verməkdənsə, övlad atasına nəsihət verir. İnsan günahlara aludə olub, onlara adət edərsə, nəticəsi çox acınacaqlı olar. Dil yalana, qarın harama, qulaq haram sözlərə, gözlər haram baxışlara və s. adət etdikdə insan pis əməllərə əl atmaq üçün daha da cəsarətlənir. Həqiqətə gəldikdə isə günahkar şəxs öz əməlindən utanıb xəcalət çəkməlidir. Günahlar insanı bəzən elə bir vəziyyətə gətirib çıxarır ki,

¹ Kafi, 3-cü cild, səh.370.

günahkar utanmaqdanısa, düzgün yolda olanları ələ salıb, onları lağa qoyur.

Odur ki, hər bir əməl insanın qəlbinə təsir göstərir. Dəmir paslandıqı kimi, insanın qəlbi də günahlar nəticəsində paslanır. Əgər insan bunun qarşısını almasa, günahlar onu bədbəxt edər. Allah-təala “Mütəffifin” surəsinin 14-cü ayəsində buyurur:

كَأَلَّا بَلَّ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

-Xeyr, (belə deyildir). Əslində onların qəlblərini qazandıqları günahlar pasla örtmüşdür.

قَالَ الْبَاقِرُ(ع): مَا عَبْدٌ إِلَّا فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ بَيَضَاءٌ فَإِذَا أَذْنَبَ ذَنْبًا خَرَجَ فِي النُّكْتَةِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءٌ فَإِنْ تَابَ ذَهَبَ ذَلِكَ السَّوَادُ وَإِنْ تَمَادَى فِي الذُّنُوبِ زَادَ ذَلِكَ السَّوَادُ حَتَّى يَغْطِيَ الْبَيَاضُ فَإِذَا غُطِّيَ الْبَيَاضُ لَمْ يَرْجِعْ صَاحِبُهُ إِلَى خَيْرٍ أَبَدًا وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: كَأَلَّا بَلَّ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

Həzrət İmam Baqir(ə) bu ayənin təfsirində buyurur: “Hər insanın qəlbində ağ bir nöqtə vardır. İnsan günah etdikdə orada qara bir nöqtə əmələ gəlir. Əgər insan etdiyi günahdan tövbə edərsə, qəlbində yaranan qara nöqtə pozular. Əgər günaha davam edərsə, həmin qara nöqtə o qədər çoxalar ki, qəlbin bütün ağılığını örtər və qəlb tamamilə qaralar. Qəlbin ağılığı aradan qalxdıqdan və tamamilə qaraldıqdan sonra, həmin qəlbin sahibi bir daha xeyir və səadətə çatmaz.” Bu, Allahın sözüdür: “Xeyr,

(belə deyildir). Əslində onların qəlblərini qazandıqları günahlar pasla örtmüşdür.”¹

Elə günahlar da var ki, ona düşər olan şəxs imandan çıxmış olar. Yəni bəzi günahlar insanı imandan çıxarır. Noman deyir: Mən İmam Sadiqdən(ə) belə buyurduğunu eşitdim:

مَنْ زَنَى خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ مَنْ شَرَبَ الْخَمْرَ خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ وَ مَنْ
أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ مُتَعَمِّدًا خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ

-Hər kəs zina etsə, imandan çıxar. Hər kəs şərab içsə, imandan çıxmışdır. Hər kəs bilərəkdən (üzürsüz yerə) Ramazan ayının bir gününün belə orucunu yesə, imandan çıxmışdır.²

Hədislərdə nəql olunur ki, hər kəs günah halında ölsə, tövbəsiz dünyadan getmişdir. Belə olduqda həmin şəxs bağışlanmır. Çünki tövbəsiz dünyadan getmişdir. Deməli, belə günahlara düşər olan insanlar ölərkən imansız halda dünyadan getmiş olurlar. Biri var ki, iman var, ancaq günahkardır, biri də var ki, imansız halda dünyadan köçür. Deməli, içki içən və içkili halda olan insan dünyadan gedərkən imansız getmişdir. Həmçinin zina halında və Ramazan ayında üzürsüz yerə orucunu yeyən insan həmin halda ölsə, imansız ölmüşdür.

Günahın insanın qəlbinə çox böyük təsirləri vardır. Həmçinin bəlanın nazil olmasının səbəbi də insanın öz günahı ilə bağlıdır. Allah-təala “Ənkəbut” surəsinin 40-cı ayəsində buyurur:

¹ Kafi, 3-cü cild, səh. 375.

² Kafi, 3-cü cild, səh. 380.

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَّنْ أَخَذَتْهُ
الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَّنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

-Beləliklə, (Biz) onların hər birini öz günahlarının cəzası ilə (bərək) yaxaladıq. Onlardan elələri var idi ki, başına daş yağdırdıq (Lut qövmü kimi), yaxud qum yağışı ilə (qarışıq) bir külək göndərdik (Ad qövmü kimi). Onlardan elə tayfa da var idi ki, (öldürücü göy) gurultusuna məruz qaldılar (Şüeyb və Səməd qövmü kimi). Onlardan bəzisini yerə batırdıq (Qarun kimi). Bəzisini (suda) qərq etdik. (Nuhun qövmü və Fironun adamları kimi). Allah onlara əsla zülm etmirdi. Lakin onlar (özləri) özlərinə zülm edirdilər.

Deməli, əgər insana bəla nazil olursa, öz günahının ucbatından nazil olur. İnsanlar yeni-yeni günahlar işlətdikcə, Allah-təala onlara yeni bəlalər nazil edir. Bəzən elə bəlalər nazil olur ki, heç bir peyğəmbərin dövründə onun bənzəri və oxşarı olmayıb. Məsələn, sunami nəticəsində şəhərin su altında qalması heç bir zaman görünməmişdir. Yəni insanlar evlərində əyləşdikləri halda dənizin suyu şəhərin üstünə qalxaraq onu yerlə-yeksan etmiş olsun. Yaxud cinsi əlaqə yolu ilə işlədilən günahlar nəticəsində insanlar dərmanı tapılmayan bəlalara mübtəla olurlar. Həkimlər, alimlər həmin xəstəliklərlə mübarizə aparıb, onların çarəsini axtarıb tapmağa çalışırlar. Bütün bu bəlalardan yeganə xilas yolu odur ki, insan öz Allahını tanıyıb, Ona səcdə etsin. Belə olduqda Allah-təala bəlaları həmin insanların üstündən götürər. Əgər insanlar Allahın istədiyi kimi yaşasalar, heç bir vaxt bəla ilə üzləşməzlər.

Çünki bəlaların nazil olmasına səbəb insanların Allaha qarşı üsyan və günah etmələridir.

Qeyd etdiyimiz “Maidə” surəsinin 59-cu ayəsindən əldə olunan nəticə budur ki, fisq-fəsad və günahların nəticəsində insanların qəlbi qaralır. Belə olduqda onlar əllərində heç bir dəlil-sübut olmadan Peyğəmbəri(s) və ona iman gətirənləri qınamağa başlayırlar. Halbuki onların özləri haqq yoldan uzaqlaşmışlar.

Allahın lənətinə səbəb olanlar

Günah nəticəsində haqq yoldan uzaqlaşmış şəxslərə və düz yolda olanları qınayıb, onları tənqid edənlərə “Maidə” surəsinin 60-cı ayəsində məntiqi cavab verilir:

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَعَصَىٰ
عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا
وَأَضْلَلُ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ.

(Ya Peyğəmbər!) De: «Sizə Allah yanında cəzaları (sizin irad tutduğunuz bu möminlərinkindən) daha pis olan kəslərdən xəbər verimmi? Onlar (sizin keçənlərinizdən) Allahın lənət etdiyi, qəzəbləndiyi, bəzisini meymunlar və donuzlar surətinə saldığı və tağuta pərəstiş etmiş kəslərdir. Onlardır yerləri daha pis olanlar və düz yoldan daha çox azanlar!»

Bu ayədəki bir neçə mətləbə diqqət yetirək. Həmin mətləblərdən biri odur ki, ayədə qeyd edilənlər Allahın lənətinə səbəb olan kəslərdir. Sual oluna bilər ki, görəsən, Allah-təala hansı insanları lənətləyib? Onlar hansı əməllərinə görə Allahın lənətinə tuş gəlirlər?

Möminləri və haqq yolda olanları qınayıb tənqid etmək

Cavab belədir ki, Allah-təala onları iki əməllərinə görə lənətləyib. Həmin əməllərdən biri odur ki, özləri pis və yolları şeytan yolu olduğu halda, möminləri qınayıb tənqid etdiklərinə görə onlar Allahın lənətinə gəlmişlər. Hər kəsdə belə bir xüsusiyyət olsa, Allahın lənətinə düşər olar. Əgər Allah onları lənətləyirsə, səbəblərindən biri elə budur. Onlar möminləri düz yolda olduqlarına və haqq tərəfdarı olduqlarına görə qınayıb danlayırdılar. Ümumiyyətlə, insan başqasını haqq yolda olduğuna görə məzəmmət etməməlidir. Biri var ki, kimdəsə səhv bir əməl gördükdə, onu səhvində görə məzəmmət edib danlayasan, biri də var ki, haqq yolda olanları haqq və düzlük tərəfdarı olduqları üçün danlayıb incidəsən. İnsan elə başa düşür ki, o, doğru yoldan çıxıb. Məsələn, ata öz övladını, yaxud qardaşını danlayaraq deyir ki, əgər sənin toyunda içki olmasa, mənim abırım gedər. Aydınadır ki, haram işlərlə əldə olunan abır elə haram əməllərlə də əldən gedər. Düz yolda olanlar səhv yolda olanları danlayıb, onları pis əməllərdən çəkəndirmək əvəzinə, pis yolda olanlar düz yolda olanları məzəmmət edirlər.

Tağuta pərəstiş (ibadət) etmək

Onların Allahın lənətinə gəlməsinin ikinci səbəbi isə tağuta ibadət etmələridir. Onlar tağutlara ibadət etdikləri üçün Allah onları lənətləyir. Tağut sözü tüğyan edən, həddini aşan mənalarında işlənir. İnsan Allahdan başqa hər nəyə ibadət edərsə, onun adına tağut deyilir. Büt-pərəstlərin ibadət etdikləri bütlərə tağut deyilir. Şeytanın özünə də tağut demək olar. Bir sözlə desək, insan Allahdan başqa hər nəyə ibadət edərsə, ona tağut deyilir.

Quran insanları bu kimi əməllərdən çəkindirir. “Nəhl” surəsinin 36-cı ayəsində belə buyurulur:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ
مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَن حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ

Əlbəttə, Biz hər bir ümmətin içərisindən bir peyğəmbər seçdik ki: «Allaha ibadət edin və (şeytan və insan) tağut(ların)dan uzaq olun.» Beləliklə, Allah onların bəzisini hidayət etdi və bəzisi üçün isə zəlalət və azgınlığı qətiləşdirdi.

Bu ayədən açıq-aydın məlum olur ki, peyğəmbərlərin əsas məqsədi insanları Allaha ibadətə dəvət etmək və tağutlara pərəstiş etməkdən çəkindirməkdir. Bir çox hədislərdə tağutun kim olduğu bizim üçün açıqlanmışdır. Nümunə üçün bu barədə olan bir neçə hədisə diqqət yetirək. Əgər bir insan səni şeytan əməllərinə dəvət edirsə və sən də onun sözünə qulaq asırsansa, deməli, tağuta pərəstiş etmiş olursan. Çünki onun sözlərinin axırı tağuta gedib çıxır.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ أَطَاعَ رَجُلًا فِي مَعْصِيَةٍ فَقَدْ عَبَدَهُ

İmam Sadiq(ə) buyurur: «Kim Allaha qarşı günah işlətməklə bir şəxsə itaət edərsə, hər an ona bəndəlik və ibadət etmişdir.»

قَالَ الصَّادِقُ (ع): لَيْسَ الْعِبَادَةُ هِيَ السُّجُودُ وَ الرُّكُوعُ، إِنَّمَا هِيَ طَاعَةُ
الرَّجَالِ. مَنْ أَطَاعَ الْمَخْلُوقَ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ فَقَدْ عَبَدَهُ.

İmam Sadiq(ə) buyurur: «İbadət təkcə səcdə və rükudan ibarət deyil. İbadət odur ki, kiməsə itaət etmiş olasan. Hər kəs Xaliqə günah etməklə məxluqa itaət etsə, elə bil həmin kəslərə (məxluqa) ibadət etmişdir.»

Bu hədisi azacıq izah edək. Əgər bir insan səni günaha dəvət edirsə və sən də onun sözünə əməl edərək Allaha qarşı günah işlədirsənsə, həqiqətdə həmin şəxsə (səni günaha dəvət edənə) ibadət etmiş olursan. Allah insana namaz qılmağı əmr edir. Əgər bir nəfər səni namazdan çəkindirsə və sən də onun sözünə qulaq asıb namazı tərgitsən, deməli, Allaha yox, həmin şəxsə ibadət etmiş olursan. Əgər bir insan səni haqqa dəvət edirsə və sən də onun sözünə əməl edirsənsə, bu zaman sən haqqa ibadət etmiş olursan.

قَالَ الْبَاقِرُ(ع): مَنْ أَصْغَى إِلَى نَاطِقٍ فَقَدْ عَبَدَهُ فَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُؤَدِّي عَنِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَقَدْ عَبَدَ اللَّهَ وَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُؤَدِّي عَنِ الشَّيْطَانِ فَقَدْ عَبَدَ الشَّيْطَانَ

İmam Baqir(ə) buyurur: «Kim bir söz danışana qulaq asarsa, ona bəndəlik etmişdir. Əgər danışan Allah kəlamını söyləyərsə, eşidən də Allaha ibadət etmişdir. Əgər danışan şeytan tərəfindən danışsa, şeytana ibadət etmişdir.»¹

Əbu Bəsir İmam Sadiqdən(ə) “Tövbə” surəsinin 31-ci ayəsi haqda belə sual etdi: “Ey Allahın höccəti, İslam Peyğəmbərindən(s) öncə yəhudilər və məsihilər Allahın yerinə öz alimlərini və rahiblərini özlərinə tanrılar seçmişdilər. Halbuki onlara yalnız Ondan başqa bir məbud olmayan tək Allaha ibadət etmələri əmr olunmuşdu. Bu necə ola bilər?” İmam Sadiq(ə) buyurdu:

¹ Mizan, 7-ci cild, səh. 3420.

أَمَّا وَاللَّهِ مَا دَعَوْهُمْ إِلَىٰ عِبَادَةِ أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ دَعَوْهُمْ إِلَىٰ عِبَادَةِ
أَنْفُسِهِمْ لَمَا أَجَابُهُمْ وَلَكِنَّ أَحَلَّوْا لَهُمْ حَرَامًا وَ حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ

حَالًا فَعَبَدَهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ

«And olsun Allaha, onlar camaatı birbaşa özlərinə ibadət etməyə dəvət etmirdilər. Çünki əgər onlar camaatı özlərinə ibadət etməyə çağırısaydılar, əlbəttə ki, heç bir kəs onların sözlünə əməl etməyəcəkdi. Onlar camaat üçün haramı halal, halalı da haram edirdilər, camaat da onların ardınca gedib özləri bilmədən onlara pərəstiş etdilər.»¹

Onlar Allahın dinini öz istədikləri kimi camaata çatdırdılar. Dinin hökmlərini dəyişib, camaatı öz bildikləri yola dəvət etdilər. Camaat da onların sözlərinə qulaq asmaqla onlara pərəstiş etdilər. Buna görə də Quran onların öz alimlərinə və rahiblərinə ibadət etdiklərini bəyan edir. Onlar öz imansız alimlərinə ibadət edirdilər. Bu alimlər Allahın hökmlərini dəyişməklə onları yoldan çıxardılar. Hər bir kəs Allahın rızayətini kənara qoyub, başqasının əmr və göstərişinə tabe olsa, günah iş görmüş və həmin şəxsə ibadət etmişdir.

Aşura hadisəsindən sonra əsirləri Yezidin(l) sarayına gətirdilər. Məclis qurtardıqdan sonra o, göstəriş verdi ki, əsirləri zindana salsınlar. Bütün əsirləri zindana saldıqdan sonra Yezid İmam Səccadı(ə) özü ilə məscidə apardı. Bir xətibə əmr etdi ki, minbərə çıxıb, bacardığı qədər Əliyə və onun övladlarına nalayiq sözlər deyib onları təhqir etsin. Müaviyə və Əbu Süfyan haqqında tərifləyiq sözlər desin. Yezid bu işi əvvəlcədən planlaşdırıb təşkil etmişdi. Hamı məsciddə əyləşdikdən sonra xətib minbərə çıxıb ağzına gələn sözləri danışmağa başladı. İmam Səccad(ə) onun sözünü kəsib buyurdu: “Vay olsun sənə ey (Yezidin

¹ Mizan, 7-ci cild, səh. 3420. Kafi, 4-cü cild, səh. 115.

adından çıxış edən) xətib. Sən camaatın razılığını qazanmaq üçün Allahın razılığını satdın. Sən camaatın razılığını qazanıb, Allahın qəzəbinə səbəb oldun. Sən indidən cəhənnəmdə öz yerini qərar verirsən.”

Deməli, hər kəs bir insana qulaq asırsa, həqiqətdə ona pərəstiş edir. Əgər danışan şəxs Allahdan danışarsa, qulaq asıb əməl edənlər həqiqətdə Allaha ibadət və pərəstiş etmiş olurlar. Əgər danışan şeytan sözlərindən danışarsa, ona qulaq asıb itaət edənlər də həqiqətdə şeytana ibadət etmiş olurlar.

Pul-paraya pərəstiş

Tağutun mənələrindən biri də dirhəm, dinar, pul-para və bu kimi şeylərə pərəstiş etməkdir. Hər kəs bunlara pərəstiş edirsə, deməli, tağuta ibadət etmişdir. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ عَبَدَ الدِّينَارَ وَ الدِّرْهَمَ

«Məlundan da məlundur o kəs ki, dirhəm və dinara ibadət edir.»

Deməli, hər kəs dirhəm və dinara, dünya malına və qarnına görə Allahın rizayətini ayağının altına atırsa, həqiqətdə dinara, dirhəmə və dünyaya ibadət edir.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): سَيِّئَاتِي عَلَى أُمَّتِي زَمَانٌ، إِذَا سَمِعْتَ بِاسْمِ رَجُلٍ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَلْقَاهُ، فَإِذَا لَقَيْتَهُ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تُجَرِّتَهُ، وَلَوْ جَرَّ بَتَّهُ أَظْهَرَ لَكَ أَحْوَالاً، دِينُهُمْ دَرَاهِمُهُمْ، وَهَمَّتُّهُمْ بُطُونُهُمْ، وَقَبَلَتْهُمْ نِسَاؤُهُمْ، يَرْكَعُونَ لِلرَّغِيفِ، وَيَسْجُدُونَ لِلدِّرْهَمِ، حَيَارَى سُكَارَى لَا مُسْلِمِينَ وَلَا نَصَارَى

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Mənim ümmətim üçün elə bir zaman gələr ki, bir insanın adını eşitmək onu görməkdən yaxşı olar. Əgər onu görmüsənsə, görməyin sənin üçün təcrübə etməyindən yaxşı olar. Çünki onu təcrübədən keçirib sınısan, sənin üçün çox qəribə (və narahatedici) hallar yaranar. (Onların bəzisi ilə tanış olduqda görərsən ki,) dinləri dirhəmlər, fikir-zikrləri qarınları, qiblələri qadınlardır. Bir tikə çörək üçün boyun əyərlər, dirhəmlərə səcdə edərlər. Onlar heyrandırlar, məst və sərxoşdurlar. Onlar nə müsəlman kimi müsəlman, nə də nəsrani kimi nəsranıdırlar.»

Diqqətlə fikir verdikdə görürük ki, dünyada baş verən bu qədər cinayətlərin əksəriyyəti demək olar ki, pul-para, ehtiras və vəzifəpərəstlik üstündə törədilir. Adəm Peyğəmbərdən (ə) indiyə kimi çoxlu insanlar qətlə yetirilmişdir. Bir zamanlar daş-kəsəklə, başqa bir zaman isə qılıncla insanları qətlə yetirirdilər. İndiki zamanda isə vəzifə, pul, nəfs üstündə bir düyməni basmaqla minlərlə insanın həyatını məhv edirlər. Bu qədər cinayətləri törətmələrinin səbəbi isə Allahdan uzaq düşmələridir. İmansız insan üçün pul və nəfsə görə cinayət etmək çox asandır. Statistik məlumatlara görə, İslam ölkələrində, müsəlmanların yaşadığı bölgələrdə ramazan ayında cinayətlərin sayı azalaraq minimum həddə düşür. Yəni ramazan ayının sonunda polis orqanlarının bir aylıq yekun hesabatlarında bildirilir ki, xəyanət, oğurluq və bu kimi digər cinayətlərin sayı minimum səviyyəyə düşmüşdür. Bu onu göstərir ki, insanlar ramazan ayında oruc tutaraq, Allaha ibadət edirlər və pis işlərdən, çirkin əməllərdən uzaqlaşırırlar. Təkcə orucluğu deyil, namaz, həcc və digər ibadətlər də insana müsbət təsir göstərərək, onların ruhunu

təmizləyib paklaşdırır. Bütün cinayətlər Allahdan başqasına pərəstiş etməkdən irəli gəlir.

Dünyaya pərəstiş

Dünyaya pərəstiş etməyin özü də bir növ tağutpərəstlikdir. Yəni dünya ona pərəstiş edib, onu sevənlər üçün bir tağutdur (bütüdür). Dünyaya bəndə olmaq insanı bədbəxtliyə sürükləyir. Dünyapərəstlik insanı axirətdən uzaqlaşdırır. Həzrət Əli(ə) buyurur:

قَالَ عَلِيٌّ (ع): مَنْ عَبَدَ الدُّنْيَا وَ آثَارَهَا عَلَى لَآخِرَةِ اسْتَوَحَمَ الْعَاقِبَةَ

«Dünyaya pərəstiş edən və onu axirətdən üstün tutan şəxsin aqibəti acı olacaqdır.»¹

“Nəhcül-bəlağə”nin 110-cu xütbəsində Həzrət Əli(ə) dünya barəsində belə buyurur:

أَلَسْتُمْ فِي مَسَاكِينٍ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَطْوَلَ أَعْمَارًا وَأَبْقَى آثَارًا، وَأَبْعَدَ آمَالًا، وَأَعَدَّ عَدِيدًا. وَأَكْثَفَ جُنْدًا. تَعَبَّدُوا لِلدُّنْيَا أَيَّ تَعَبُّدٍ، وَآثَرُوهَا

أَيَّ إِثَارٍ، ثُمَّ ظَنَعُوا عَنْهَا بِغَيْرِ زَادٍ مُبْلَغٍ، وَلَا ظَهَرَ قَاطِعٍ

«Sizdən əvvəlkilərin olduğu yerlərdə deyilsinizmi? Hələ onların ömürləri daha uzun, izləri (tikdikləri evlər və imarətlər) daha qalımlı, arzuları daha çox, insanları daha hazır və qoşunları daha sıx idi. Dünyaya necə vardısı, elə də pərəstiş edib seçdilər. Axirəti dünyadan necə də üstün saydılar. Sonra isə dünyadan özləri ilə yola götürəcəkləri azuqəsiz və yol etmək üçün miniksiz köçdülər (öldülər).»

Həzrət Əli(ə) bu sözlərlə camaatı başa salırdı ki, baxın görün kimlərin yaşadığı yerdə yaşayırsınız. Onlar

¹ Mizan, 8-ci cild, səh. 3420.

ömürləri, arzuları və imkanları çox olduğu halda dünyadan əliboş köçdülər. Sizin ömrünüz az olduğu halda bu dünyada əbədi qalacağınızı güman edirsiniz? Əgər bu dünyadan insana bir şey qalası olsaydı, daha çox onlara qalardı.

مَنْ عَشَقَ شَيْئًا أَعَشَى بَصَرَهُ، وَأَمْرَضَ قَلْبَهُ.. فَهُوَ يَنْظُرُ بِعَيْنٍ غَيْرِ
صَحِيحَةٍ، وَيَسْمَعُ بِأَذْنٍ غَيْرِ سَمِيعَةٍ، قَدْ خَرَقَتْ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ،
وَأَمَاتَتْ الدُّنْيَا قَلْبَهُ وَوَلَّهَتْ عَلَيْهَا نَفْسُهُ فَهُوَ عَبْدٌ لَهَا وَلَمْ يَنْ فِي يَدِهِ
شَيْءٌ مِنْهَا حَيْثُمَا زَالَتْ زَالَ إِلَيْهَا وَحَيْثُمَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَ عَلَيْهَا

Digər bir xütbədə Həzrət Əli(ə) belə buyurur: «Hər kim nəyə aşiq olarsa, bu məhəbbət onun gözünü kor, ürəyini xəstə edər. *(Belə ki, onun eybini görməyərək, çirkinliklərini də gözəl sanar.)* Deməli, o, *(dünyanın fəsadlarına)* görməyən gözlə baxar, *(həqiqətləri)* eşitməyən qulaqla dinləyər. Əbəs istəklər onun aqlını didib, dünya ürəyini öldürərək özünə valeh edib. O, dünyanın və dünyadan əlində bir şey olanın (pul-paranın, vəzifənin, yığıdığı mal-dövlətin və s.) bəndəsidir. Dünya hansı səmtə dönsə, ora dönər, hara üz tutsa, ora yönələr.»¹

Dünyaya bəndə olan kəslər heç bir vaxt məqsədə yetməyəcəklər. Onlar başa düşmürlər ki, dünya onlarla necə rəftar edir. Dünya onların bütün arzularını puç edib ümitsiz qoyacaq. Dünya onların gözlərini kor etdiyi üçün uzağı görmürlər. Dünyaya bəndə olanlar dünyanı əliboş tərk edəcəklər.

¹ Nəhcül-bəlağə. Xütbə-108.

Hadi Abbasi Harun ər-Rəşidin qardaşı idi. Abbasi xəlifələrinin içərisində Hadi Harundan əvvəl xəlifə olmuşdu. Onların çox ibrət götürüləsi tarixləri var. Nümunə üçün onların dövründə baş vermiş əhvalatlardan birini nəzərinizə çatdırıram. Hadi öz zamanında Ğadir adlı gözəl bir qadına vurulmuşdu. Həmin qadını qulluqçu adı ilə öz evinə gətizdirdi. Qadın onun evinə gəldikdən sonra məqsədini açıqlayıb danışdı. Qadın da ona razılıq verdi. Xilafətdə olduğu on dörd ayın bir hissəsini həmin qadınla yaşadı. Gecələrin birində yeyib-içməklə məşğul idilər. Birdən Hadi ona dedi: Bilmirəm hansımız tez öləcəyik. Əgər birdən mən səndən tez dünyadan gedəsi olsam, məndən sonra yerimdə əyləşənlə də beləmi olacaqsan? Ğadir dedi: Allah eləməsin, bu nə sözlərdir danışırısan? Sənin ömrün uzun olacaq və heç bir vaxt bir-birimizdən ayrılmayacağıq. Hadi dedi: Sən mənə söz verib and iç ki, səndən əvvəl ölsəm, yerimdə əyləşənlə belə bir münasibət qurmayacaqsan. Məndən sonra bu evdən çıxıb gedəcəksən. Hadi bunu hiss etmişdi. Çox yaxşı bilirdi ki, əgər başına bir iş gəlsə, onun yerində qardaşı Harun əyləşəcək. Ğadir and içib söz verdi ki, ondan sonra yerində əyləşənlə heç bir vaxt ünsiyyət qurmayacaqdır. Bu söhbətin üstündən bir müddət keçmişdi ki, Hadi dünyasını dəyişdi. Harun ər-Rəşid xilafət kürsüsünə çıxdı. Bir gün Ğadiri çağırıb dedi: Mənim ürəyim səni istəyir. Çox istərdim ki, mənimlə yaşayasan. Ğadir dedi: Mənim də ürəyimdən bu hisslər keçir. Amma sənin qardaşına söz verib and içmişəm ki, ondan sonra heç bir kəslə münasibət qurmayacağam. Harun dedi: Sən andını sındır və mənimlə yaşa. Mən də andını sındırdığına görə kəffarəni ödəyərəm. Beləliklə, razılıq birgə yaşamağa başladılar. Hadi Abbasi ilə yaşadığı günlərini Harunla yaşadı. Gecələrin

birində Ğadir hövlnak və narahat halda yuxudan oyandı. Harun nə baş verdiyini soruşduqda Ğadir dedi: Qardaşını yuxuda gördüm. Gəlib mənim üçün üç misra şeir oxudu.

Həmin şerin məzmunu belədir: «Məndən sonra dünyanı sürüb, bağladığın əhd-peymanı pozdun. Səndən gözləmədiyim xəyanətləri mənə qarşı etdin. Amma bil ki, bu səhərə qədər mənə qovuşacaqsan.»

Harun dedi: Bu, sadəcə bir yuxudur. Fikir vermə, hər şey yaxşıdır. Ğadir dedi: Yox, burada bir sirr var. Bu səhərə qədər nəşə baş verməlidir. Mən belə başa düşürəm ki, ömrüm qurtarmaq üzrədir.

Bu hadisənin üstündən bir neçə saat keçmişdi ki, Ğadir dünyasını dəyişdi. Yuxuda gördükləri gerçək oldu. O, elə güman edirdi ki, həmişə kef içində yaşayacaq və bağladığı əhd-peymanın nəticəsini görməyəcəkdir. Ümumiyyətlə, insan həmişə başa düşməlidir ki, ölüm onu addım-addım izləyir. Heç bir kəs ölümün çəngindən qaça bilməyəcək. Bu dünyada eyş- işrətlə yaşayıb, qəflət içərisində gəzib-dolaşan kəslər elə başa düşməsinlər ki, bir gün ölüm onları haqlamayacaq. Qurani-Kərimdə Allah-təala buyurur:

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا. وَنَرَاهُ قَرِيبًا

«Onlar onu (o günü) uzaq görürlər (mümkünsüz bilərlər). Biz isə yaxın görürük.»¹

Həzrət Əli(ə) Müaviyənin məktubunun cavabında belə yazmışdı:

¹ Məaric, 6-7.

فَإِنَّكَ مُتْرَفٌ قَدْ أَخَذَ الشَّيْطَانُ مِنْكَ مَأْخَذَهُ، وَبَلَغَ فِيكَ أَمَلَهُ، وَجَرَى
مِنْكَ مَجْرَى الرُّوحِ وَالْدَّمِ

«Müaviyə,.... sən naz-nemət içərisində qər q olmusan, *(nemət səni üsyankar edib və buna görə də)* şeytan səndə *(sənin qəlbində)* yer tutub və öz arzusuna çatıb, sənin *(vücudunda)* can və qan kimi hərəkət edib. *(Sənə elə hakim olub ki, gördüyün hər bir iş, dediyin hər bir söz onun göstərişi ilədir.)*»

Müaviyə nə üçün belə oldu? Hansı işləri şeytanın ona hakim kəsilməsinə səbəb oldu? Bunun ən əsas səbəbi odur ki, Müaviyə Allahdan başqasına söykəndi. O, Allahdan başqasını özünə tanrı qəbul etdi. Tağutu özünə məbud seçdi.

Odur ki, “Maidə” surəsinin 60-cı ayəsində Allah-təala onları lənətlədiyini (məsx etdiyini) bəyan edir. Çünki onların lənətə gəlməsinin səbəblərindən biri də tağuta pərəstiş etmələri olmuşdur. Məsx etməyin iki cür təfsiri var: cismani və əxlaqi. Cismani məsx odur ki, onların bədən və qiyafələri həmin heyvanların surətinə salınmışdır. Bununla da ömürləri sona yetmişdi. Əxlaqi məsx isə odur ki, onların əxlaq və xüsusiyyətləri həmin heyvanın xüsusiyyətləri ilə əvəz olunur. Cismani mənada olan məsx iki hissəyə bölünür: qarınqulu və şəhvətpərəst olanlar donuz surətinə, kor-koranə təqlid edənlər isə meymun surətinə salınır. Əxlaqi mənada məsx olunmaq da iki hissəyə bölünür. Onların qocaları donuz kimi qarınqulu və şəhvətpərəst olurlar. Cavanları isə meymun kimi kor-koranə təqlid edirlər.

Odur ki, Allah-təala bu ayədə onları açıq-aydın şəkildə tənqid edir, kitab əhlinin azğın və zəlalətdə

olduğunu bəyan edir. Həmçinin müsəlmanların Allah yanında məqamlarının yüksək olduğunu açıqlayır: “Biz Allaha iman gətirmişik. Qurana və ondan əvvəl nazil olanlara, eləcə də göndərilən peyğəmbərlərə imanımız vardır.”

Quran onları kəskin şəkildə tənqid edərək, Peyğəmbərin (s) dili ilə onların Allahın lənətinə düçar olduqlarını və haqq yoldan azdıqlarını bütün ələmə bəyan edir.

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَعَظِيبٌ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ أُولَئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ.

(Ya Peyğəmbər!) De: «Sizə Allah yanında cəzaları (sizin irad tutduğunuz bu möminlərinkindən) daha pis olan kəslərdən xəbər verimmi? Onlar (sizin keçənlərinizdən) Allahın lənət etdiyi, qəzəbləndiyi, bəzisini meymunların, yaxud donuzların surətinə saldıqı, tağuta pərəstiş etmiş kəslərdir. Onlardır yerləri daha pis olan və düz yoldan daha çox azanlar!»

Münafıqlıyın əlaməti

Kitab əhlinin içərisində olan münafıq insanların müəyyən əlamət və nişanələri vardır. Qurani-Kərimdə onların bu əlamətlərinə işarə olunmuşdur. Quranda “Maidə” surəsinin 61-ci ayəsində onların bir əlamətinə belə işarə edilir:

وَإِذَا جَاؤُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

«Onlar sizin yanınıza gələndə «iman gətirdik» deyərlər, halbuki şübhəsiz (sizin hüsurunuza) küfr əqidəsi ilə gəlib və (elə) həmin əqidə ilə də xaric olublar! Allah onların həmişə gizlətdiklərini daha yaxşı bilir.»

Onlar Peyğəmbərin(s) yanına gəlib deyirdilər ki, biz sənə iman gətirmişik. Halbuki onlar küfr əqidəsi ilə gəldikləri kimi, oradan eləcə də ayrılırdılar. Onlar yalandan deyirdilər ki, biz iman gətirmişik. Peyğəmbərin(s) moizə və nəsihətlərinin onlara heç bir təsiri olmurdu. Peyğəmbər(s) onları Allaha, haqq-həqiqətə, düzgünlüyə, nuraniyyətə, hürriyyətə, şərəfətə, fəzilətə və insaniyyətə dəvət etmək istəyirdi. Lakin onlar Peyğəmbərin(s) yanına necə qaranlıq ürəklə, küfr əqidəsi ilə gəlmişdilsə, oradan eləcə də xaric olurdular. Peyğəmbərin(s) sözləri zərrə qədər də olsun onların qəlbinə heç bir təsir göstərmirdi. Deməli, nəticədə bu ayədən başa düşülür ki, moizə və nəsihətin onlara heç bir təsiri yoxdur. Onlar üçün hər nə qədər Allahdan, Peyğəmbərdən (s), qiyamətdən, cənnət və cəhənnəmdən danışılsa, yenə də xeyri olmayacaqdır. Əlbəttə, bu əlamət Quranın başqa ayələrində kafirlər barədə bəyan olunmuşdur. Bu əlamət (münafıqlıq) kafir insanların xüsusiyyətidir. Hər kəs nə qədər çox günaha giriftar olsa, günahlar da həmin şəxsi yavaş-yavaş küfrə yaxınlaşdırıb kafir xislətli edər və bu zaman moizə və nəsihətlərin həmin şəxsə heç bir təsiri olmaz. “Bəqərə” surəsinin 6-7-ci ayələrində bu barədə belə buyrulur:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ. خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

«Şübhəsiz, küfr edənlər (və öz küfrlərində israr edənlər) üçün onları qorxutmağınla-qorxutmamağın birdir, iman gətirməyəcəklər. Allah onların qəlblərinə və qulaqlarına (bədbəxtlik) möhür(ü) vurmuşdur və onların gözlərində (qəflət) pərdə(si) vardır. Onlara böyük bir əzab veriləcəkdir.»

Onlar bu dünyada yalnız zahiri şeyləri görüb eşidərlər. Zahirən görmələrinə baxmayaraq, kordurlar və haqqı-həqiqəti görməzlər. Onlar bu dünyada yalnız dağları, daşları, gəlib-gedənləri görürlər. Onların gözlərinə pərdə çəkildiyi üçün pərdənin digər tərəfindən xəbərləri yoxdur. Aləm tamamilə başqa şeydir. Əsl aləm pərdənin arxasındadır. Hər nə varsa, pərdənin arxasındadır. Onlar əsas aləmi heç görmək belə istəmirlər. Əlli il bundan əvvəl harda olduqlarını və əlli il bundan sonra harada olacaqlarını düşünmək belə istəmirlər. Onlar bu dünyada yalnız qarınları, şəhvətləri və yemək-geyməkləri ilə məşğuldurlar. Bu gün bir qızılı, sabah başqasını taxmaqla, bu gün bir evdə, sabah başqa evdə yaşamaqla, bu gün bahalı minik, sabah digər bahalı minik sürməklə fəxr edib yaşayırlar. Onlar bu dünyaya bağlanmış və hər bir çirkin işə əl atmağa razıdırlar. Onlar böyüsələr də, uşaq xislətlidirlər. Onlar böyük olduqlarını güman edirlər. Kiçik yaşlı uşaqlar oyuncaq maşınların üstündə bir-biri ilə dalaşdıqları kimi, bu adamlar da böyük maşınların üstündə dalaşırlar. Uşağın əlindən oyuncağını və ya şirniyyatını aldıqda, ağlayıb dava-dalaş saldığı kimi, bu adamların da əlindən bir şey çıxsa, az qalır özlərini öldürsünlər. Cismən böyüsələr də, xasiyyətləri uşaq olaraq qalır. Onlar hələ böyüməyiblər. Onlar şəhvət və günahları ucbatından pərdənin arxasını görə bilmirlər. Hələ də şəhvət çirkabında çapalayır və oradan çıxmaq belə istəmirlər. Bu adamlar

hələ həddi-bülüğa çatmayıblar. Çünki yaşları çox olmasına baxmayaraq, şəhvət əlində girinc qalıblar. Onlar şəhvətdən xilas ola bilmədikləri üçün həddi-bülüğa çata bilmirlər.

Əgər İmam Cavad(ə) yeddi yaşında, İmam Mehdi(ə.c) beş yaşında imamətə yetişirsə, bəs bu nəyin əlamətidir? Onlar yaşlarının az olmasına baxmayaraq, şəhvət hissindən uzaq olduqlarına görə həddi-bülüğa çatmışlar. Hər bir kəs şəhvət hissindən ayrıla bilsə, həddi-bülüğa çatmış olar. Əlbəttə, bu həddi-bülüğ cismani həddi-bülüğ deyil. Hər bir kəs nəfsini və şəhvətini sındıra bilsə, deməli, həddi-bülüğa çatmış olar. İnsan var ki, altmış il yaşamasına baxmayaraq, hələ də şəhvətdən ayrıla bilmir.

Odur ki, Allah-təala onların gözlərini bağlayıb və qəlblərini möhürləyib. Quranda müşriklər barədə belə buyrulur:

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ. وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَعْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ.
وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

«Həqiqətən, Biz onların boyunlarına çənələrinə kimi çatan zəncirlər keçirmişik, buna görə də başları yuxarı doğru qalmışdır (ona görə də özlərinə baxa bilmirlər ki, özlərində olan ayələrlə (nişanələrlə) ayılsınlar). Biz onların önlərindən və arxalarından sədd çəkib, onları (hər bir tərəfdən) örtük (yaxud gözlərini kor etdik). Buna görə də görmürlər (öz ətraflarını görə bilmirlər ki, təbiət aləmində-

ki nişanələrlə ayılsınlar). Onlar üçün birdir: onları qorxutsan da, qorxutmasan da iman gətirməyəcəklər.»¹

Bu ayədən açıq-aydın məlum olur ki, onların boyunlarına zənzir vurulub və əsir kimi bir şeydirlər. İnsan ətrafını görə bilmədiyi kimi, bu adamlar da nə arxalarını, nə də önlərini görə bilmirlər. Ona görə də heç bir moizə və nəsihətin onlara xeyri yoxdur. Deməli, kitab əhli münafıqlarının bir əlaməti bundan ibarətdir ki, moizələrin onlara heç bir təsiri yoxdur. İkinci əlamət isə belədir:

وَتَرَى كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ الشَّحْتَ لِيَسْرِ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

«Onların çoxunun günah etməkdə, yəni (başqalarının hüquqlarına) təcavüzkarlıq etmək və haram yeməklərdə tələsdiklərini görürsən. Onların həmişə etdikləri çox pisdir!»²

Deməli, onlar günahlar etməkdə və haram işlərdə çox tələsər, günahı şövqlə yerinə yetirərlər. Belə insanların həyatına fikir verdikdə görürük ki, günah etmək üçün necə də həvəslidirlər. Onların bütün fikirləri, söz-söhbətləri dünyadan əldə etdikləri sərvət, günah və fitnə-fəsad işlər barədədir. Hansı günahı edirlərsə, onunla da fəxr edər və bir-birinə danışarlar. Həmçinin günah etmək üçün həvəslə hazırlıq işləri görürlər. Bəziləri hərdən bazar və ya istirahət günlərində haram yeyib-içməklər üçün vaxt ayıraraq bir yerə yığışar və şövqlə tədbir tökərlər. Belə haram və

¹ Yasin, 8-10.

² Maidə, 62.

günah işlər üçün elə can atar və şövqlə hazırlaşarlar ki, xeyir işlərdən ötrü bu cür hazırlaşmazlar.

Deməli, əhli-kitab münafıqlarının əlamətlərindən biri budur ki, haram işlərdə bir-biri ilə yarışarlar. Haram yeməklər üçün zövq və şövqlə tədbir tökərlər. Ayənin axırında belə buyurulur: «Onların həmişə etdikləri çox pisdir!» “Maidə” surəsinin 63-cü ayəsində bu söhbət onların alimlərinin üzərinə gətirilir. Düzdür, onlar Allahın sözlərinə əməl etmirlər, doğrudur, onlar münafıqlardır, onlar haqqı ayaqlarının altına atırlar, onlar küfr xislətli insanlardır. Lakin bu adamların alimləri onların özlərindən daha pisdirlər. Çünki onları həmin pis əməllərdən çəkəndirmirlər. Ayədə belə buyurulur:

لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّخْتَ
لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

«Nə üçün (yəhudi və xaçpərəstlərin) ilahi alimlər(i) və dini bilik sahibləri onları günah danışığıdan və haram yeməkdən çəkəndirmirlər?! Onlar necə də pis iş görürlər!»¹

Əvvəlki ayədə kitab əhlinin necə pis əməl etdikləri bəyan edilir. Lakin bu ayə də onların alimlərinin pis iş gördüklərini vurğulayır. Deməli, məlum olur ki, münafıqlar sadəcə əməl edirlər. Alimlər isə onların pis əməl etdiklərinə göz yumur və onları günahlardan çəkəndirmirlər. Münafıqlar sadəcə əməl etməklə məşğuldurlar. Ürəkləri hər nə istəyirsə, onu da edirlər. Nə halal bilirlər, nə də haram. Onlar heyvan kimidirlər. Qarşılarına çıxan yeməyi yeyər, halal-haram anlamazlar. Çünki heyvanın işi

¹ Maidə, 63.

otlamaqdır. O anlamır ki, bu həyətdə otlamaq və ya kiminsə bağına girmək olmaz. Bəs görəsən alimlər bunu bildikləri halda nə üçün onları həmin pis işlərdən çəkindirirlər? Nə üçün onların bu pis əməllərini görə-görə susurlar? Əsas məsələ də odur ki, həmin işləri onların alimləri düzüb-qoşublar.

İbn Abbas deyir: Qurani-Kərimdə alimlər barədə ən kəskin ayə “Maidə” surəsinin 63-cü ayəsidir. Çünki alimlər onların günah etmələri üçün şərait yaradırlar. Yəni bu adamların pis əməllərinin müqabilində susmaqla onları daha da təşviq etmiş olurlar. Deməli, işin əsas səbəbkarları elə onların öz alimləridir. Həzrət Əli(ə) bu adamlar barədə buyurur:

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَلْعَنِ الْقُرُونَ الْمَاضِيَةَ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ إِلَّا لِيَتْرَكَهُمُ الْأَمْرُ
بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ, فَلَعَنَ اللَّهُ السُّفَهَاءَ لِرُكُوبِ الْمَعَاصِي,
وَالْخُلَمَاءَ لِيَتْرَكَ التَّنَاهِي

«Eyib və nöqsan sifətlərdən pak və uzaq olan Allah-təala keçmiş ümmətlərini onların «əmr be məruf və nəhy əz münkər»i tərk etmələrindən ayrı bir səbəbə görə lənətləməyib (Öz rəhmindən uzaqlaşdırmayıb). (Onlar bir-birilərinə yaxşı işlər görməyi əmr etmir, nalayiq əməllərdən çəkindirirdilər.) Odur ki, Allah-təala onların səfehlərini (ağılsız və qanmazlarını) günah etdiklərinə görə, ağıllılarını (alimlərini) isə camaatı pisliklərdən çəkindirəndiklərinə görə lənətləyib (Öz rəhmindən uzaqlaşdıraraq, onları ağır əzaba düşür edib).»¹

¹ Mizan, 8-ci cild, səh. 3702.

إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِحَيْثُ مَا عَمِلُوا مِنَ الْمَعَاصِي وَلَمْ يَنْهَهُمُ
الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ ذَلِكَ فَأَتَتْهُمْ لَمَّا تَمَادَوْا فِي الْمَعَاصِي نَزَلَتْ بِهِمُ
الْعُقُوبَاتُ.

«Sizin əcdadlarınızın məhv edilməsinin səbəbi, əslində, onların günah etmələri və ilahi alimlərin, rahiblərin onları (bu günahlardan) çəkəndirməmələri idi. Nə qədər günah edirdilərsə, bir o qədər də onlara əzab nazil olurdu.»

Onlara əzabın nazil olmasının səbəbi günah etmələri və alimlərinin həmin adamları məlum işlərdən çəkəndirməmələri idi.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): أَمَا إِنَّهُ لَيَسَّ مِنْ عَرَقٍ يَضْرِبُ وَلَا نَكْبَةٍ وَلَا صُدَاعٍ
وَلَا مَرَضٍ إِلَّا بِذَنْبٍ

İmam Sadiq(ə) buyurur: «Əgər (insanın) boynunun damarı ağrıyorsa, ayağına bir daş dəyirsə, başı ağrıyorsa və ya xəstələnirsə, bütün bunlar onun öz günahının nəticəsidir.»

Deməli, insan üçün hər hansı bir müsibət və bədbəxtlik baş verirsə, bütün bunlar onun öz günahının nəticəsidir. Allah-təala “Şura” surəsinin 30-cu ayəsində buyurur:

وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ

«Sizə yetişən müsibətlər özünüzdün (əllərinizlə) qazandığınız günahlara görədir və O, (hələ) onların çoxundan keçir.»

Bu ayədən də açıq-aşkar məlum olur ki, insana yetişən bütün bəla və müsibətlərin hamısı etdiyi

günahların nəticəsidir. Halbuki Allah-təala insanların günahlarının çoxunu bağışlayır. Əgər Allah-təala bütün günahlarına görə insanı cəzalandırmalı olsa, o zaman insanlar məhv olub aradan gedərdi. Hərdən bir bəla nazil olursa, yaxud insanları çətinliklərlə üz-üzə qoyursa, bütün bunlar insanların törətdikləri günahlara görədir.

İmam Hüseyin(ə) Minada söylədiyi xütbəsində bu haqda belə buyurur:

اعْتَبِرُوا أَيُّهَا النَّاسُ... وَإِنَّمَا عَابَ اللَّهُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، لَأَنَّهُمْ كَانُوا
يَرَوْنَ مِنَ الظَّالِمَةِ الَّذِينَ بَيْنَ أَظْهُرِهِمُ الْمُنْكَرَ وَالْفَسَادَ فَلَا يَنْهَوْنَهُمْ
عَنْ ذَلِكَ رَغْبَةً فِيمَا كَانُوا يَنَالُونَ مِنْهُمْ وَرَهْبَةً مِّمَّا يَحْذَرُونَ وَاللَّهُ يَقُولُ:
"فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْا اللَّهَ"

«Camaat, ibrət götürün!.. Həqiqətən, Allah onları (kitab-əhlinin alimlərini) məzəmmət etmişdir. Çünki onlar zalımların günah etdiklərini, çirkin işlər gördüklərini və fəsadla məşğul olduqlarını görüb susur və onları bu işlərdən çəkindirmirdilər. (Nə üçün onların alimləri belə iş tuturdular? Bunun iki səbəbi var.) İlk növbədə ona görə dinmirdilər ki, zalımların imkanından öz xeyirləri üçün istifadə etsinlər. (Qarınlarını və ciblərini doldursunlar. Həmişə zalımla əməlsiz alimlər bir-birinə lazımdır. Zalıma alimin tərifi, alimə də zalımın imkanı gərək olur. Alimlər zalımların imkanlarından bir şey əldə etmək üçün onları tərifləyirlər.) Bunun ikinci səbəbi isə onların qorxaqlığıdır. (Onlar qorxduqları üçün zalımların çirkin işləri və əməlləri qarşısında susurdular.) Halbuki Allah-təala buyurur: Camaatdan qorxmayın, Məndən qorxun.

(Bütün imkanların Allahın ixtiyarında olduğunu bilə-bilə onlar nə üçün başqalarından qorxurlar?)»¹

Həzrət İmam Hüseynin(ə) bu kəlamlarından belə bir nəticəyə gəlirik ki, əgər onlar Allahın sözünə əməl etsəydilər, heç bir vaxt cinayətlərə əl atmazdılar. Belə olduqda Allah da onları (kitab-əhlinin alimlərini) Quranda bu qədər məzəmmət və tənqid etməzdi. Əgər Allah-təala Quranda kimisə məzəmmət edərək onu tənqid edirsə, deməli həmin insan çox böyük cinayətkardır və onların bu cür əməlləri Quran vasitəsilə bütün insanlara bəyan olunur.

QURANDA KİTAB ƏHLİNƏ XİTABLAR (DOQQUZUNCU NÜMUNƏ)

İslam Peyğəmbərinə (s) itaətsizlik əməllərin batil olmasına gətirib çıxarır

Allah-təalanın Quranda insanlara, xüsusilə kitab əhlinə etdiyi xitablardan doqquzuncusu budur ki, onlar İslam Peyğəmbərinə(s) iman gətirmədən Allahı sevdiklərini iddia edirdilər. Bu, həmin mətləblərdən biridir ki, Allah-təala insanlara xitab edir və məsələni onlara eşitdirir, yaxud söhbəti onların özlərinə çatdırır. İslam Peyğəmbərindən (s) öncə İsa və Musa Peyğəmbərə (ə) tabe olduqlarını bəhanə edərək İslam dininə iman gətirməyənlər (kitab-əhli) barədə Allah-təala belə buyurur:

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ

فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

¹ Tühəfül-üqul, səh.237.

«De: Ey yəhudilər, əgər belə hesab edirsinizsə ki, başqa insanlar deyil, siz Allahın dostlarısiniz, əgər düz danışırınsızsa (onda Allahdan) ölüm diləyin (ki, dostunuzun rəhmət və nemətinə nail olarsınız).»¹

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ

«Halbuki onlar öz əlləri ilə törədib öncədən göndərdikləri şeyə görə əsla ölümü arzulamazlar və Allah zalımları(n halını, kim olduqlarını) biləndir.»²

Bu ayələrdə bir neçə mühüm mətləb və incəliklər var. Həmin mətləblərin bəzisini nəzərinizə çatdırmaq istərdim.

Məhəbbət və sevginin əlaməti

Ayədə olan mətləblərdən biri budur ki, kitab əhlindən olan bir çox insanlar İslam Peyğəmbərinə(s) iman gətirmədən Allahla dost olduqlarını və Onu sevdiklərini iddia edirdilər. Onların bəzisi, xüsusilə Mədinə şəhərində yaşayan Nəcran məsihiləri Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib deyirdilər: “Bizim İsanı(ə) sevməyimiz Allahı sevməyimiz deməkdir. Əgər bizim İsa peyğəmbərə(ə) məhəbbətimiz varsa, bu Allaha olan məhəbbəti-mizdən irəli gəlir. Sənə iman gətirməməyimizə baxmaya-raq, biz Allahı və İsanı(ə) çox sevirik. Allah bizi sevir və biz də Allahı.”

Allah-təala “Ali-İmran” surəsində bu məsələyə (onların belə danışılmasına) birdəfəlik son qoyur. Bu nə deməkdir ki, gündə biri İslam Peyğəmbərinin(s) yanına gəlib Allahı, Musanı(ə) və İsanı(ə) sevdini iddia edir? Bu, yersiz və ağılsız sözlərdir? Allah-təala aşağıdakı

¹ Cümə, 6.

² Cümə, 7.

ayələri nazil etməklə onların bütün bu kimi iddialarına son qoyub, ağızlarını yumdu:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ
عَفُوٌّ رَحِيمٌ

De: «Əgər Allahı sevirsinizsə, onda mənə tabe olun ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah çox bağışlayan və mehribandır.»¹

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

De: «Allaha və Onun peyğəmbərinə itaət edin». Beləliklə, əgər arxa çevirsələr, onda (bilsinlər ki,) həqiqətən, Allah kafirləri sevmir.²

Bir nəticəyə görə, əgər bu adamlar İslam Peyğəmbərindən (s) üz çevirsələr və onu qəbul etməsələr, Allah-təala onları kafir adlandıraraq, bütün bəşəriyyətə tanıtdırar. Onlar Allahı sevdiklərini güman edirdilər. Ayədə onlara açıq-aydın xitab edilərək buyurulur ki, Allahı sevən kəs Onun Peyğəmbərinə (s) də itaət etməlidir. Hər kəs İslam Peyğəmbərini (s) qəbul etmirsə, deməli, Allahı qəbul etməmişdir. Bu ayələr həmin kəslər barədə nazil olub ki, onlar Allahı, eynilə Allahın da onları sevdiklərini iddia edirdilər. Onlar Peyğəmbərə (s) itaət etməmək üçün İsa və Musa Peyğəmbəri (ə) bəhanə gətirərək, Allahı sevdiklərini iddia edirdilər. Allah-təala bu ayəni göndərməklə onların bütün yollarını bağladı və başa saldı ki, Onu sevmək Peyğəmbərinə (s) itaət etməklə

¹ Ali-İmran, 31.

² Ali-İmran, 32.

düzgün və qəbulolunandır. Yalnız İslam Peyğəmbərinə (s) itaət etməklə insan Allaha olan sevgisini göstərə bilər. Bu yoldan başqa bütün yollar şeytanın yollarıdır. Allah-təala bu ayəni nazil etməklə onların bütün bəhanələrini kəsir və açıq-aydın şəkildə bəyan edir ki, hər kəs Peyğəmbərə (s) itaət etmirsə, deməli, Allaha da itaət etmir.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَا أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ عَصَى

İmam Sadiq(ə) buyurur: «Günah edən kəs Allahı sevməmişdir. (Allahı sevən günah etməz).» Sonra Həzrət (ə) bu şəri oxudu:

تَعْصِي الْإِلَهِ وَأَنْتَ تُظْهِرُ حُبَّهُ هَذَا لَعْمَرِي فِي الْفَعَالِ بَدِيعٌ
لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقًا لَأَطَعْتَهُ إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيعٌ

«Allaha günah edib, sonra Onu çox sevirəm deyirsən? Canıma and olsun ki, bu çox təəccüblüdür. Əgər sevgində sədaqətli olsaydın, Ona itaət edərdin. Çünki aşiq öz məşuquna müti olmalıdır.»

Eşq və məhəbbət yalnız dildə təsdiq edilməklə tamamlanmır. Əgər qəlbə məhəbbət varsa, gərək əməldə də onu izhar edəsən. İnsan öz məhəbbətini əməli ilə bildirməlidir. Bu ayələr və hədislər bizə öyrədir ki, ürəkdə məhəbbət olarsa, əməldə də görünməlidir. İnsanın qəlbinə olan məhəbbəti bədən üzvləri izhar edir. Aşiq gecələr öz məşuqunun dərindən yata bilmir. Bəzi insanlar belə iddia edirlər ki, ürəkdə məhəbbət varsa, bu bəsdir. Mən Allahı sevirəmsə, bu mənə bəsdir. Namaz qılmaq, oruc tutmağa və s. əməlləri yerinə yetirməyə ehtiyacım yoxdur. Qurban olduğum Allahdan hər nə istəmişəmsə, O, mənə verib. Belə insanların cavabı Allah-təalanın buyurduğu ayələrdir. Şeytan onları yoldan azdırıb və onların haqq-həqiqətdən

xəbərləri yoxdur. Onlar kor-koranə elə başa düşürlər ki, Allahı sevirlər. Hər kəs Allahı sevirsə, mütləq Peyğəmbərə(s) itaət etməlidir. Allaha sarı getmək istəyən hər bir kəs yalnız Peyğəmbərin (s) qapısından keçməlidir.

«Camieyi-Kəbirə» duasında belə oxuyuruq: «(Peyğəmbər(s) və Əhli-beytə (ə) xitab olaraq) «Allahı istəyən kəs sizin qapıdan keçməlidir. Yəni Allaha tərəf gedən yol sizin yolunuzla getməlidir.»

İkinci nəticə isə budur ki, məhəbbət qarşılıqlı olmalıdır. Əgər sən Allahı sevirsənsə, müsbət əməllərinin nəticəsində O da səni sevməlidir. Hər bir kəs Allahı sevdini iddia edirsə, gərək Onun buyurduqlarına əməl etsin. Belə olduqda Allahın həmin şəxsdən xoşu gələr və onu sevər. Buna görə də Allah heç bir vaxt fasiqləri, münafıqları və kafirləri sevmir. Hər kəs Peyğəmbərə(s) itaət etməsə, «Allahı sevirəm»-deməsi yalandır. Allaha sevgisi olan insan mütləq Peyğəmbərə (s) itaət etməlidir. Hər kəs Peyğəmbərə (s) itaət etməsə, Allah həmin şəxsin heç bir əməlini qəbul etməyəcək. Allah-təala bu barədə belə buyurur:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا
تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِبِّطُ أَعْمَالَهُمْ

«Şübhəsiz, küfr edənlər, Allahın yolundan üz döndərərək onun qarşısını alanlar və doğru yol aydın olduqdan sonra Bizim peyğəmbərimizlə müxalifətçilik, düşmənçilik edənlər Allaha əsla azacıq belə zərər vura bilməzlər və (Allah) tezliklə onların əməllərini puça

çıxaracaq (dinə zidd əməllərini dünyada və xeyir əməllərini axirətdə puç və təsirsiz edəcəkdir).»¹

Ayədə bu qrup insanların üç sifət və xüsusiyyətinə işarə olunur. İlk növbədə kafirlər, sonra camaata haqqın yolunu bağlayanlar və nəhayət, Peyğəmbərlə(s) müxalif olanlar. Bu insanların bütün əməlləri batildir. Ola bilsin ki, dünyada haradasa xeyirxah işlər görüb kiminsə əlindən tutmuş olsunlar. Lakin Allaha itaət etmədiklərinə görə və Peyğəmbərlə (s) müxalif olduqlarına görə Allah onların bütün yaxşı əməllərini də puça çıxaracaq. Əməllər Allaha və Peyğəmbərə(s) itaət etməklə qəbul olunur. Sonrakı ayədə Allah-təala belə buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

«Ey iman gətirənlər! Allaha itaət edin, Onun peyğəmbərinə itaət edin və öz (xeyir) əməllərinizi (dindən çıxmaq, Allaha və xalqa minnət qoymaq və əməllərin puç olmasına səbəb olan digər günahlarla) batil etməyin.»²

Əməllərin puç olmasına səbəb olan amillər

Allaha və Peyğəmbərə(s) itaət etməmək əməllərin puç olmasına səbəb olar. Əlbəttə, bir sıra əməllər var ki, bundan başqa amillərlə də batil ola bilər. Allaha və Peyğəmbərə (s) itaətsizlik mütləq şəkildə əməllərin puç olmasına gətirib çıxarır. Lakin itaət edənlər də gərək öz əməllərini qoruyub saxlamağı bacarsınlar. Bəzi amillər var ki, insanın əməllərinin zay olmasına imkan yaradır. Yəni fərdi əməllərin də özünəməxsus batiledici amilləri var.

¹ Muhəmməd, 32.

² Muhəmməd, 35.

Məsələn, sədəqə verən insan minnət qoyarsa, bu zaman onun verdiyi sədəqə puç olacaq.

Minnət qoymaq

Su içməklə oruc batıl olduğu kimi, minnət qoymaq da sədəqəni batıl edir. Allah-təala “Bəqərə” surəsinin 264-cü ayəsində buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى

«Ey iman gətirənlər, sədəqələrinizi minnət qoymaq və əziyyət verməklə puça çıxarmayın.»

Riyakarlıq

Əməlləri batıl edən amillərdən biri riyakarlıq etməkdir. Əgər insan kiməsə sədəqə veribsə və kiməsə əl tutubsa, gərək onu dilinə gətirib minnət qoymasın. Ümumiyyətlə, minnət qoymaq çox pis əməllərdəndir. “Bəqərə” surəsinin 264-cü ayəsində buyurulur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ

مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

«Ey iman gətirənlər, malını riyakarlıq və camaata göstərmək məqsədilə xərcləyən, Allaha və axirət gününə imanı olmayan şəxslər kimi sədəqələrinizi minnət qoymaqla və əziyyət verməklə puça çıxarmayın.»

Deməli, məlum olur ki, riyakarlıq etmək insanın əməlini puça çıxarır. Əgər birinə yaxşılıq etmisənsə, onu başqalarına danışmamalısan. Əgər bu işi Allaha xatir etmisənsə, O, səni görür. Belə olduqda Allaha xatir etdiyin əməli başqasına danışmağın mənası nədir?

Öz əməlindən razı olmaq

İnsanın əməllərini puça çıxarıb, batil edən əməllərdən biri də onun öz əməlindən razı (ücb) olmasıdır. Ücb - özündən və əməlindən razı olmağa deyilir. İnsan özünün hər hansı bir ibadətindən razı qalıb bəyənirsə, buna ücb deyilir. İnsan heç bir vaxt öz əməlindən razı qalmamalıdır. Çünki əməllərin qəbul olunub-olunmamasını Allahdan başqa heç bir kəs bilmir. İnsanın əməl dəftərini nə vaxt özünə göstərdikdə, o zaman biləcək ki, əməlləri qəbul olunub, yaxud yox. Bu dünyada heç bir kəsin öz əməllərinin qəbul olunub-olunmaması barədə danışmağa ixtiyarı yoxdur. Qiyamət günü əməl dəftəri insanın sağ əlinə verildikdə, o zaman sevinib car çəkə bilər ki, ey insanlar, dünyada mənə etdiyim əməllər qəbul olunub. Bəzi hədisləri oxuduqda doğrudan da xeyli təəccüb etməli olursan. Hədislərdə deyilir ki, namaz qılmayan şəxs (özünü günahkar bildiyi üçün) namaz qılıb əməlindən razı qalan (namaz qılması ilə öyünən) şəxsdən yaxşıdır. Oruc tutmayan (özünü günahkar və dili qısa hiss edən) şəxs oruc tutub orucundan razı qalan (orucu ilə fəxr edən) şəxsdən yaxşıdır.

Həsəd (paxıllıq)

Paxıllıq insanın yaxşı əməllərini batil edib aradan qaldırır. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِيَّاكُمْ وَ الْحَسَدَ فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ
كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

«Paxıllıq etməkdən çəkinin. Atəş taxtanı (odunu) yandırır külə döndərdiyi kimi, paxıllıq da yaxşı əməlləri yandırır külə döndərir.»

Paxıllıq insanın yaxşı əməllərini yandırır aradan qaldırır. Paxıl insan elə başa düşür ki, axirət dünyası üçün çoxlu azuqə toplayıb. Lakin xəbəri yoxdur ki, paxıllıq etməklə onların hamısını puç edib əldən vermişdir.

Yaxşı əməli qoruyub saxlamaq həmin əməli etməkdən çətinidir

İnsan xeyir və savab bir iş gördükdə, həmin əməli qoruyub saxlamağı da bacarmalıdır. Məsələn, ehtiyacı və ya problemi olan bir möminin problemini heç kəsin xəbəri olmadan həll edib aradan qaldırmağın böyük savabı var. Bu çox gözəl və bəyənilmiş bir əməldir, lakin həmin əməli etdikdən sonra onu qoruyub saxlamaq daha çətinidir.

– عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع) قَالَ: الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ، قَالَ –
الْراوي-: وَمَا الْإِبْقَاءُ الْعَمَلِ: قَالَ: يَصِلُ الرَّجُلُ بِصِلَةٍ وَيُنْفِقُ نَفَقَةً
لِلَّهِ وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ فَتُكْتَبَ لَهُ سِرًّا، ثُمَّ يُذَكَّرُهَا فَتُحَى فَتُكْتَبَ لَهُ
عَلَانِيَةً، ثُمَّ يُذَكَّرُهَا فَتُحَى وَتُكْتَبَ لَهُ رِبَاءً

İmam Baqir(ə) buyurur: «Əməli qoruyub saxlamaq həmin əməli etməkdən daha çətinidir. Dedilər: Ey Allahın Höccəti, əməli qoruyub saxlamaq nədir? Həzrət(ə) buyurdu: İnsan şəriki olmayan vahid Allaha xatir kiməsə (gizlicə, yəni heç bir kəsin xəbəri olmadan) yaxşılıq edib infaq edərsə, onun üçün bu əməlin savabı yazılır. Bir müddətdən sonra etdiyi həmin əməli dilinə gətirib danışarsa, həmin əməli pozub, yerinə aşkarda edilən yaxşılığın savabını yazarlar. Həmin əməli başqa bir yerdə

ikinci dəfə dilinə gətirib danışsa, onu da pozub, yerinə riya yazarlar.»¹

Bu hədisdə bir neçə məqama nəzər yetirək. Biri budur ki, hər bir əməlin özünəməxsus qiyməti və savabı vardır. Gizlində edilən yaxşılığın savabı aşkar edilən yaxşılığın savabından çoxdur. Məsələn, insan bazara gedərkən müxtəlif malların qiymətləri ilə maraqlanır. Kostyum almaq istədikdə ona qiyməti fərqli olan kostyumlar təqdim olunur. Hansını bəyənirsə, onu da seçib müəyyən bir qiymətə alır. İnsanın yaxşı əməlləri də buna bənzəyir. Elə əməl var ki, savabı daha çoxdur. Gizlində edilən yaxşılığın savabı da aşkarda edilən yaxşılığın savabından çoxdur. Deməli, bir insan gizlincə yaxşılıq edirsə, onun üçün həmin yaxşılığın savabını yazırlar. Həmin əməli bir dəfə dilinə gətirib danışarsa, onun savabını pozub aşkarda olunan yaxşılığın savabını yazarlar. Əgər bir daha o əməli dilinə gətirsə, həmin yaxşılığın savabını tamamilə pozub, yerinə riyakarlıq yazarlar.

İkinci məqam isə budur ki, riyakarlıq etmək günah və şirkdir. Çünki Allaha xatir edilən əməldə kimisə şərik qoşmuş olur. Yəni Allaha xatir yaxşılıq edir və istəyir ki, kimsə onun bu əməlindən xəbər tutsun. Hər kim əgər bir işi Allaha xatir edirsə, Allah onun əməlini görür və bilir. Deməli, məlum olur ki, əməli qoruyub saxlamaq həmin əməli etməkdən daha çətindir.

Bu bəhsimizin müqəddiməsinin nəticəsi odur ki, hər bir hissiyyatın əlaməti olduğu kimi, məhəbbət və sevginin də əlaməti olmalıdır. Həmin əlamət insanda görsənib

¹ Kafi, 3-cü cild, səh. 404.

özünü büruzə verirsə, deməli, onun bu məhəbbəti düzgün məhəbbətdir. Əgər o əlamət insanda izhar olub görsənməsə, onun məhəbbəti yalançı məhəbbətdir. Allaha məhəbbətin də əlaməti budur ki, Onu sevən kəs Peyğəmbərə(s) itaət etməlidir. Yəni Allah-təala bütün məhəbbətlərin hamısını Peyğəmbərin (s) vücuduna bağlamışdır. Əgər insanların Allaha olan məhəbbəti Peyğəmbərin (s) vasitəsilə olarsa, Allah həmin məhəbbətləri qəbul edəcək. Yox, əgər bu məhəbbət Peyğəmbərdən (s) başqa yollarla olsa, Allah həmin şəxsləri qəbul etməyəcək. Hər nə qədər "Allahı sevirik" - desələr də yalan və boş sözlərdir. Allahı sevən kəs yalnız Peyğəmbərə (s) itaət etməklə öz məhəbbət və sədaqətini izhar edə bilər.

Allah Öz dostlarını Peyğəmbər (s) vasitəsilə tanıtdırır

Yuxarıda “Cümə” surəsinin 6-cı ayəsi haqda qısaca söhbət etdik və bir neçə mətləbi müqəddimə olaraq təhlil edək. Allah bu ayədə bir sıra insanların, xüsusilə yəhudilərin ağzını bağlayır. Çünki onlar Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib Allahı sevdiklərini və Onunla dost olduqlarını iddia edirdilər. Halbuki nə İslam dinini qəbul edir, nə də Peyğəmbərə (s) itaət edirdilər. Allah-təala onlara belə buyurur:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ

غَفُورٌ رَحِيمٌ

De: «Əgər Allahı sevirsinizsə, onda mənə tabe olun ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah çox bağışlayan və mehribandır».¹

Bu ayələrdə Allah-təala açıq-aydın onların yollarını bağlayır və başa salır ki, Allaha məhəbbətin yalnız bir qapısı var. Bu qapı da Peyğəmbərə (s) itaət etməkdir. Allahı sevnələr Peyğəmbərə (s) itaət etməlidir ki, Allah da onları sevsin. Deməli, Allahın insanı sevməsi Peyğəmbərə (s) itaət etməyindən asılıdır. Hər kəs Allahın onu sevməsini istəyirsə, gərək Peyğəmbərə (s) itaət etsin. Belə olduqda qarşılıqlı məhəbbət yaranır.

Burada əvvəldə oxuduğumuz ayəyə diqqət yetirək. Allah-təala yəhudilərə xitab edərək buyurur:

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ
فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

De: «Ey yəhudilər, əgər belə hesab edirsinizsə ki, başqa insanlar deyil, siz Allahın dostlarısiniz, əgər düz danışırınsınızsa (onda Allahdan) ölüm diləyin (ki, dostunuzun rəhmət və nemətinə nail olasınız)».²

Allahın dostları üç qisimdir

Bu ayədə əsas bir mətləb vardır. Gəlin həmin mətləbi üç hissədə izah edək. Allah-təala Öz dostlarının hamısını İslam Peyğəmbərinin(s) vasitəsilə bütün dünyaya təqdim edir. Deməli, Allahın dostluğu gizli deyil və kiminləsə gizli dostluq əlaqəsi yoxdur. Allahın dostu o kəsdir ki, Peyğəmbərin (s) vasitəsilə Ona tərəf gəlsin və

¹ Ali-İmran, 31.

² Cümə, 6.

Peyğəmbərin (s) dili ilə bütün dünyaya təqdim olunsun. Allahın dostları üç qisimdir. Bu üç qisim dostun hər birini Allah Peyğəmbərinin (s) dili ilə bütün ələmə tanıtdırır, onlara təqdim edir. Allahın birinci qisim dostları Quranda adı çəkilməklə təqdim olunur. İkinci qisim dostların adı Peyğəmbər(s) vasitəsilə çəkilir. Yəni Peyğəmbər (s) onların bir-bir adını çəkib, bütün insanlara təqdim edir. Allahın üçüncü qisim dostları isə əlamət və nişanələri ilə təqdim olunur. Deməli, kim və harada olmasından asılı olmayaraq, hər kəsdə bu əlamət və nişanlar olsa, Allahın dostudur. Bu, Allahın məsləhətidir. Yəni ola bilsin ki, gələcəkdə neçə illər ötdükdən sonra bu əlamət və nişanələri özündə cəmləşdirən insanlar dünyaya gəlsinlər. Quran ayələri nazil olarkən onlar hələ dünyaya gəlməyib və adları da qoyulmadığına görə müəyyən əlamətləri izhar etməklə Allahın dostu ola bilərlər. Bu əlamətlərin bəzisi Quranda zikr olunub, bəzisi isə Peyğəmbər(s) və məsum imamların dili ilə bəyan olunmuşdur.

Bu üç qismə aid edilən dostların bir-biri ilə mənə baxımından fərqi yoxdur. Lakin İslamdan əvvəl gəlmiş peyğəmbərlərin adını Özü qeyd edir. İslam Peyğəmbərinin(s) dövründə olan dostlarının adını Peyğəmbərin(s) vasitəsilə çəkir. Bəzi dostlarının isə əlamət və nişanlarını sayır və Peyğəmbər (s) də onların adlarını hallandırır. Məsələn, Allah Quranda bir sıra əlamətləri sayır, Peyğəmbər (s) də bu əlamətləri izah edərək, onların kimlər olduğunu bəyan edərək adlarını çəkir.

ALLAHIN BİRİNCİ QİSİM DOSTLARI **(Quranda adı çəkilən dostlar)**

İndi baxaq görək Allah Quranda hansı dostlarının adını çəkir? Allahın bütün insanlara təqdim etdiyi dostları kimlərdir? Əlbəttə, onların hamısı barədə danışmaq uzun çəkir. Nümunə üçün onlardan bir neçəsini nəzərinizə ərz edirəm. Allah-təala onların adlarını çəkərək, bütün aləmə elan edir ki, filankəs mənim dostumdur və qiyamətə qədər də dostum olaraq qalacaq.

Həzrət İbrahim(ə)

Allah-təala Həzrət İbrahimi(ə) Özünə dost qərar verib. Allah İbrahimi(ə) bütün dünyaya təqdim edərək “Nisa” surəsinin 125-ci ayəsində açıq şəkildə belə buyurur:

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

«Kimin dini yaxşı əməl sahibi olub, haqperəst İbrahimin dininə tabe halda bütün vücudunu Allaha təslim edən şəxs(in dinin)dən daha gözəldir? Allah İbrahimi (Özünə) dost (seçmişdir) tutmuşdur.»

Allah-təala bu ayədə İbrahimi nümunə və örnək kimi bütün aləmə təqdim edərək “Mümtəhinə” surəsinin 4-cü ayəsində buyurur:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ
إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ...

«Şübhəsiz, İbrahim(in) və onunla birlikdə olanlar(ın rəftarın)da sizin üçün gözəl bir örnək vardır. O zaman onlar öz qövmlər(inin kafirlər)inə demişdilər: «Həqiqətən,

biz sizdən və Allahdan başqa ibadət etdiklərinizdən (bütələrinizdən) uzağıq...»

Bu ayədə Allah-təala Həzrət İbrahimi(ə) bütperəstlərdən və bütələrdən uzaq gəzməkdə bütün insanlara nümunə və örnək göstərir.

Həzrət İsmayıl(ə)

Allah-təalanın Quranda adını çəkdiyi dostlarından biri Həzrət İsmayıldır(ə). Allah onu vədinə sadıq olan bir dost kimi bütün aləmə təqdim edir. “Məryəm” surəsinin 54-55-ci ayələrində onun haqqında belə buyurur:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ

وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

«Və bu kitabda İsmayılı xatırla. O, vədlərində dürüst və (Allahın) elçi(si və xalqa) xəbər gətirən idi.»

Sonrakı ayədə onun daha bir gözəl xüsusiyyətinə işarə edilir:

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا

«O, öz ailəsinə həmişə namaz (qılmağı) və zəkati (zəkat verməyi) buyurardı, Rəbbinin yanında bəyənilən idi.»

Həzrət İsmayıl(ə) öz ailəsini həmişə namaz qılmağa və zəkat verməyə tövsiyə edərdi. Allah-təala onu bu xüsusiyyətlərinə görə çox bəyənirdi. Allah-təala namaz barədə İslam Peyğəmbərinə(s) də xüsusi göstərişlər verir:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا

«Və öz ailənə namazı əmr et və özün (də) var gücünlə ona (riayət etməyə) səbr et.»¹

Burada incə bir məqama nəzər yetirək. Ailə təkcə insanın yaxın qohum- əqrəbasından ibarət deyil. Allah-təala iman çərçivəsində bir yerə toplaşan bütün insanları bir ailə hesab edir. Yəni bütün iman gətirənlər bir ailədir. Bütün İslam ümməti bir ailədir. Hər kəs Allaha və Peyğəmbərə (s) iman gətirirsə, bu ailənin üzvünə çevrilir. Bir sözlə desək, İslamda fikir, iman və əqidə cəhətdən uyğun olanlar bir ailə hesab olunurlar. Odur ki, Allah-təala İslam Peyğəmbərinə(s) bütün müsəlmanları namaz qılmağa çağırması barədə göstəriş verib. Bu yolda ola bilsin ki, Peyğəmbərin (s) qarşısına çətinliklər çıxsın. Ayənin sonunda buyurulur ki, bu yolda səbirli olmaq lazımdır.

İslam yolunda çalışan insan həqiqətən səbirli olmalıdır. Çünki Allahın hökmlərini camaata çatdıran insana xoşagəlməz sözlər deyənlər də olur. Bu yolda insana əziyyət verənlər olur. Buna görə də insan bu yolda səbirli olmalıdır. Həzrət İsmayıl(ə) Allahın hüsurunda bəyənilmiş bir insandır. Bu, çox böyük bir məqamdır və hər bir kəsə nəsisb olmur. Həzrət İsmayıl (ə) Allahın razılığını qazanmışdı. Ola bilsin ki, biz bu məqama sadə baxmış olaq, lakin həmin məqam Allah yanında çox böyük məqamlardandır. Bir kəsi Allah bəyənirsə, həmin şəxs heç bir sıxıntısı olmaz. Allah-təala “Maidə” surəsinin 119-cu ayəsində cənnətin nemətlərini sadaladıqdan sonra çox mühüm və əsas bir məsələyə toxunaraq buyurur:

¹ Taha, 132.

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

«Allah onlardan razıdır və onlar da Allahdan razıdırlar. Budur böyük uğur!»

Cənnətin nemətləri öz yerində, Allahdan razı qalması və Allahın insandan razı qalması da öz yerində, ancaq ən böyük səadət, xoşbəxtlik və uğur Allahın yanında bəyənilməkdir. Ən böyük xoşbəxtlik odur ki, insan bu dünyada yaşayıb Allahın razılığını əldə etsin. Hər kim bu dünyada Onun razılığını qazanıb, özü ilə axirət dünyasına aparsa, hər iki dünyanın xoşbəxt insanıdır. Bəzi insanlar xoşbəxtliyi başqa şeylərdə görürlər. Məsələn, hansısa bir şənlikdə, mərasimdə iştirak etdikdə deyir ki, mən bu şənlikdə iştirak etdiyimə görə özümü çox xoşbəxt hiss edirəm. Halbuki həmin mərasim haramla dolu bir mərasimdir. Bir sıra insanlar xoşbəxtliyi öz düşüncüləri kimi təsəvvür edirlər. Amma bu dünyada ən əsas və ən böyük xoşbəxtlik Allahın razılığını qazanıb, özü ilə axirət dünyasına aparmaqdır.

On beş peyğəmbər və Həzrət Nuh(ə)

Allah-təala “Ənam” surəsinin 84-86-cı ayələrində on altı nəfər dostunun adını çəkir. Bu insanlar Allahın dostluğunu qazandıqları üçün Allah onların adlarını bütün aləmə təqdim edir.

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

«Və ona (İbrahimə) İshaqı və (nəvəsi) Yaqubu əta etdik. (Onların) hər birini hidayət etdik. Nuhu da onlardan öncə hidayət etdik və onun övladlarından Davudu, Süleymanı, Əyyubu, Yusifi, Musanı və Harunu (hidayət etdik). Biz yaxşıları və yaxşılıq edənləri bu cür mükafatlandırırıq.»¹

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ

«Həmçinin Zəkəriyyə, Yəhya, İsa və İlyası (da hidayət etdik). Onların hamısı salehlərdən idilər.»²

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ

«Və İsmayıl, Yəsə, Yunis və Lutu (da hidayət etdik). Onların hamısını (öz zamanlarında) aləmdəkilərdən üstün etdik.»³

Allah-təala burada Nuh Peyğəmbərin (ə) adını xüsusi qeyd edir. Çünki bu əzəmətli peyğəmbər çox zəhmət və əziyyətlər çəkmişdir. Doqquz yüz əlli il peyğəmbərlik edib, camaatı Allaha pərəstiş etməyə dəvət etmişdir. Bu yolda çox əziyyətlərə məruz qalmışdır. Hətta gəmi düzəldərkən belə camaat onu ələ salıb məsxərəyə qoyurdu. Gəmini düzəldib axşam evə gedirdi, səhər isə görürdü ki, camaat onu sındırır. Axırda onlardan Allaha şikayət etdi. Allah-təala ona göstəriş verdi ki, gəminin yanına bir heyvan (it) bağlasın. Nuh (ə) bir iti gətirib gəminin yanında bağladı. Gecə camaat gəmini sındırmağa gələndə

¹ Ənam, 84.

² Ənam, 85.

³ Ənam, 86.

it hürüb hay-küy salır və Nuh (ə) yuxudan oyanıb onları qovurdu.

Nuh Peyğəmbər (ə) təxminən iki min beş yüz il ömür sürmüşdür. Doqquz yüz əlli il peyğəmbərlik etmişdir. Ömrünün axırında cənab Əzrayıl onun canını almağa gəldi. Nuh (ə) onunla salamlayıb, gəlişinin məqsədini soruşdu. Əzrayıl dedi: Bu dəfə səni aparmaq üçün gəlmişəm. Lakin canını almamışdan öncə səndən bir sual soruşmaq istəyirəm. Bu dünyanı necə gördün? Nuh Peyğəmbər (ə) dedi: İki qapılı ev kimi. Elə bil bir qapıdan girib, o biri qapıdan çıxıram.

Əzrayıl gələndə Nuh(ə) günün altında əyləşmişdi. Canını almaq istədikdə soruşdu: Ey Əzrayıl, olarmı mənim canımı kölgədə alasan? Qoy cənazəm günün altında qalmasın. Əzrayıl razılaşdı. Nuh(ə) kölgəyə keçdi və yenə dedi: Günün altından kölgəyə keçdiyim kimi, ömrüm də eləcə (tez) gəlib keçdi.

Bütün bu zəhmətlərdən sonra Allah-təala onu Öz dostu kimi bütün insanlara təqdim etdi.

Həzrət İdris(ə)

Həzrət İdris Peyğəmbər (ə) Allahın dostu idi. Onun Allaha çox böyük sədaqəti var idi. Allah-təala Quranda onun adını zikr edərək, bütün insanlara təqdim edir:

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

«Və bu kitabda (Nuhun ikinci babası) İdrisi xatırla ki, o, çox sədaqətli peyğəmbər idi.»¹

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا

¹ Məryəm, 56.

«Biz onu yüksək məqam və dərəcəyə ucaltdıq (və onu göyə qaldırdıq).»¹

İdris Peyğəmbər (ə) yer üzündə qələmlə yazı yazan və tikiş tikən ilk insan idi. Paltar tikmək İdris Peyğəmbərdən (ə) qalıb. İdris Peyğəmbərin (ə) adı həm Tövratda, həm İncildə, həm də Quranda zikr olunub. O, sədaqəti ilə Allahın dostu olmağa layiq görüldü və Allah-təala onu Öz dostu kimi bütün aləmə tanıtdırdı.

Həzrət Məhəmməd(s)

Adı Quranda zikr olunan şəxsiyyətlərdən biri də İslam Peyğəmbəridir(s). İslamın əziz Peyğəmbərinin(s) o qədər böyük şərəfət və fəzilətləri var ki, Allah-təala onun adını dəfələrlə Quranda zikr etmiş və onun dostu olduğunu bütün aləmə bəyan etmişdir. Allah-təala onun adını qeyd-şərtsiz bəyan edir. Yəni İslam Peyğəmbəri (s) hər bir cəhətdən bütün insanlar üçün nümunə və örnekdir. Yuxarıda İbrahim Peyğəmbər (ə) haqqında oxuduğumuz ayədə Allah-təala buyurur:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ
إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ...

-Şübhəsiz, İbrahim(in) və onunla birlikdə olanlar(ın rəftarın)da sizin üçün gözəl bir örnək vardır. O zaman onlar öz qövmlər(inin kafirlər)inə demişdilər: «Həqiqətən, biz sizdən və Allahdan başqa ibadət etdiklərinizdən (bütlərinizdən) uzağıq...

Bu ayədə Allah-təala İbrahim Peyğəmbəri (ə) insanlara nümunə göstərir. Hansı cəhətinə görə? Bütə

¹ Məryəm, 57.

pərəstiş edənləri özündən uzaqlaşdırdığına görə. Yəni Həzrət İbrahim(ə) bu xüsusiyyətinə görə bütün insanlara nümunə və örnekdir. Lakin İslam Peyğəmbəri(s) barədə heç bir qeyd yoxdur. “Əhzab” surəsinin 21-ci ayəsində buyrulur:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

«Şübhəsiz, Allaha və axirət gününə (qəlbədə və əməldə) ümid bəsləyən və Allahı çox zikr edənlər üçün Allahın Rəsulunun (s) rəftarında həyat örnəyi və nümunəsi vardır.»

Bu ayədə İslam Peyğəmbərinin(s) Allaha və axirət gününə iman gətirənlər və Allahı çox zikr edənlər üçün nümunə və örnək olduğu bəyan edilir. Hər bir insanda belə bir ləyaqət və qabiliyyət yoxdur ki, Peyğəmbərə(s) itaət edib, onu özü üçün nümunə seçsin. Yalnız iman gətirib Allahı yad edənlər ondan nümunə və örnək götürə bilərlər. Görəsən hansı cəhətinə görə Peyğəmbər(s) nümunə və örnekdir? Burada hər hansı bir cəhət qeyd olunmayıb. Yəni Peyğəmbər(s) bütün cəhətlərdən möminlər üçün örnekdir. Peyğəmbərin(s) danışığı, bütün əməlləri, əxlaqı, rəftarı, döyüşləri, səmimiyyəti və s. hərəkətləri höccət, nümunə və örnekdir. Quran ayələrini oxumaq, yaxud Peyğəmbərin(s) əxlaqına nəzər yetirmək ikisi də eynidir. Yəni Quranın buyurduqlarının hamısı Peyğəmbərin(s) vücudunda təcəssüm olunur. Həzrət Peyğəmbər(s) barədə Quranda çoxlu ayələr mövcuddur. Əgər bütün bu ayələrin hamısını oxusaq, əsas mövzumuzdan uzaqlaşmış olarıq. Çünki Həzrət(s) barədə olan ayələri oxuyub izah etmək üçün ayrıca bir mövzu olmalıdır. Amma bu ayədən açıq-

aydın məlumdur ki, Peyğəmbərin(s) bizə nümunə olması mütləqdir. Mütləq o deməkdir ki, qeyd-şərtsiz hər bir cəhətdən nümunədir. Bu, bizim üçün çox mühüm məsələdir. Allah-təala yalnız İslam Peyğəmbərinə(s) belə mükəmməl şərəfət bəxş etmişdir. İslam Peyğəmbərinin(s) əxlaqı bizim üçün nümunə və örnək olduğu kimi, onun qəhrəmanlığı, döyüşləri, öldürməyi və əfv etməsi də bizə örnəkdir.

قَالَ عَلِيٌّ (ع): كُنَّا إِذَا احْمَرَ الْبَأْسُ اتَّقَيْنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وآلِهِ. فَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنَّا أَقْرَبَ إِلَى الْعُدُوِّ مِنْهُ

Həzrət Əli(ə) buyurur: «Müharibələrin ən qızgın və şiddətli vaxtlarında Peyğəmbərə(s) pənah aparıb, onun kölgəsində daldalanırdıq. Döyüş meydanında düşməyə (hücum edən zaman) bizim hamımızdan daha yaxın olanı Peyğəmbər(s) idi.»

Bu sözləri elə bir şəxs deyir ki, qorxunun nə olduğunu bilmir. Bu sözləri elə bir kəs deyir ki, müharibədə heç vaxt düşməyə arxa çevirməyib. Döyüş paltarı toxutdurarkən onun zirehinin arxası olmazdı. Bu sözləri elə bir kəs deyir ki, ərəblər arasında ondan şücaətlisi yoxdur. Bu sözləri elə bir şəxs deyir ki, birisinə zərbə vurduğu zaman ikincisinə ehtiyac qalmazdı. Belə bir şəxsiyyət deyir ki, müharibənin ən qızgın və dəhşətli anlarında biz Peyğəmbərə (s) pənah aparıb, onun kölgəsində daldalanırdıq.

Peyğəmbərdən (s) nümunə və örnək götürmək müsəlmanlara vacibdir

Allah-təala bütün bu xüsusiyyətləri Peyğəmbərə(s) və Peyğəmbər (s) vasitəsilə bizə vacib buyurur.

قَالَ عَلِيٌّ (ع): إِنَّ الصَّبْرَ عَلَى وُلاَةِ الْأَمْرِ مَفْرُوضٌ. لَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ
لِنَبِيِّهِ (ص): "فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أَوْلَاؤُا الْعِزِّ مِنَ الرُّسُلِ"

Həzrət Əli(ə) misal çəkərək buyurur: «Həqiqətən, Allah insanlara rəhbərlik edənlərə səbirli olmağı tövsiyə edir. Necə ki, Quranda Peyğəmbərə(s) buyurur: "Buna görə də Allahın elçilərindən möhkəm əzm sahibləri (dörd şəriət sahibi – Nuh, İbrahim, Musa və İsa) səbr etdikləri kimi səbr et.»

إِجَابُهُ مِثْلَ ذَلِكَ عَلَى أَوْلِيَائِهِ وَ أَهْلِ طَاعَتِهِ لَيَقُولُ: "لَقَدْ كَانَ لَكُمْ
فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ"

«Eləcə də (Allah) Öz dostlarına və itaət əhlinə bunu vacib buyurmuşdur. Necə ki, buyurur: Allah Rəsulunun rəftarında sizin üçün ən gözəl həyat örnəyi və nümunəsi vardır.»

Deməli, Allah-təala Peyğəmbərə(s) necə səbr etməyi əmr edirsə, eləcə də bizə Peyğəmbərdən (s) səbr etməyi öyrənməyi əmr edir. Quran Peyğəmbərə(s) itaət etməyi, qayda-qanunları öyrənməyi, əxlaqımızı və bütün xüsusiyyətləri ondan mənimsəməyi bizə vacib buyurur.

وَلَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ (ص) كَافٌّ لَكَ فِي الْأُسْوَةِ، وَ دَلِيلٌ لَكَ
عَلَى ذِمِّ الدُّنْيَا وَ عَيْبِهَا، وَ كَثْرَةِ مَخَازِيهَا وَ مَسَاوِيهَا.

Həzrət Əli(ə) buyurur: «Allahın Peyğəmbərinin (səlləllahu əleyhi və alih) ardınca getmək sənə kifayət

edər. Dünyanın məzəmməti, onun eybli olması, rüsveyçılıq və pisliliklərinin çoxluğunda sənin üçün sübut və yol göstərən olar.»

فَتَأْسَ بِنَبِيِّكَ الْأَطْيَبِ الْأَطْهَرِ (ص) فَإِنَّ فِيهِ أُسْوَةً لِمَنْ تَأْسَى وَ عَزَاءٌ لِمَنْ تَعَزَّى وَ أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ الْمُتَأْسِي بِنَبِيِّهِ وَ الْمُقْتَصِرُ لِأَثَرِهِ

«Daha yaxşı və (*bütün məxluqlardan*) daha təmiz (pak) olan öz Peyğəmbərinə (*səlləllahu əleyhi və alihi*) tabe ol, O böyük şəxsin ardınca get. Çünki Həzrət (s) tabe olan üçün itaətə layiqdir. Onunla bağlılığı olmasını istəyən üçün ən layiqli bağlılıqdır. Allah yanında ən sevimli bəndələr öz peyğəmbərlərinə tabe olub, onun nişanələrinin ardınca gedənlərdir.»¹

Quranın təcəssümü

Həzrət Peyğəmbər(s) bütün Quranı təcəssüm etdirirdi. Yəni Quran oxumaqla Peyğəmbərin (s) hərəkətlərinə nəzər yetirmək eynidir. Həzrət Peyğəmbərin(s) bütün hərəkətləri Quran ayələrini təcəssüm etdirir. Həzrət Peyğəmbər(s) canlı Quran idi.

Səd ibn Hüşam deyir: Günlərin birində Ayişə xanımın hüzuruna getmişdim. Peyğəmbərin (s) əxlaqı haqqında soruşduqda belə dedi: Quran oxuyursanmı? Dedim: Bəli. Dedi: Allahın Rəsulunun (s) əxlaqı Qurandır.

Həqiqətən, Allah onu Quran vasitəsilə tərbiyə etmişdir.²

Sonra Ayişə xanım Peyğəmbərin (s) əxlaqı ilə bağlı olan ayələrdən oxudu və Ühüd müharibəsindəki bir

¹ Nəhcül-bəlağə, 159-cu xütbə.

² Həyat əxlaqı, səh. 243.

hadisəni nəql etdi: Ühüd müharibəsində Peyğəmbərin(s) dişini sındırdılar. Onun mübarək üzü qana boyandı. Həzrət (s) əli ilə üzündəki qanı təmizləyə-təmizləyə buyurdu:

كَيْفَ يُفْلِحُ قَوْمٌ خَضَبُوا وَجْهَ نَبِيِّهِم بِالْأَلَمِ
وَ هُوَ يَدْعُوهُمْ إِلَى رَحْمَتِهِ

-Öz peyğəmbərlərinin üzünü qana boyayan bir qövm necə nicat tapa bilər? Halbuki o (Peyğəmbər) onları Allaha sarı çağırır.¹

Həzrət Peyğəmbər(s) xoşəxlaq və mülayim bir şəxs idi

Həzrət Peyğəmbər(s) insanlarla çox gözəl və mülayim rəftar edirdi. Hətta onu incidib əziyyət verənlərə belə qarğış etmirdi. Döyüş meydanında ona qarşı vuruşanlar üçün Allahdan hidayət istəyirdi. Məhz bu kimi gözəl xüsusiyyətləri sayəsində öz ətrafına böyük ölkələrin şəxsiyyətlərini belə toplaya bilmişdi. Hamı onun hörmətini saxlayırdı. Bizans, İran kimi böyük ölkələrdə hörmət qazanmışdı. Bir sözlə desək, Həzrət (s) mülayim rəftarı və əxlaqı ilə insanların hörmətini qazanmışdı. Allah-təala “Ali-İmran” surəsinin 159-cu ayəsində buyurur:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ
حَوْلِكَ

«Beləliklə, Allah tərəfindən olan rəhmətin bərəkəti sayəsində onlarla (öz ümmətinlə) mülayim oldun və əgər

¹ Əd-dürrül Mənsur, 6-cı cild, səh. 250.

kobud, daşürəkli olsaydın, onlar mütləq sənin ətrafından uzaqlaşardılar.»

Həzrət Peyğəmbər(s) çox böyük əxlaq sahibi idi. Allah-təala “Qələm” surəsinin 4-cü ayəsində buyurur:

إِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

«Həqiqətən, sən (bütün əxlaqi dəyərlərin cəm olduğu) böyük bir əxlaqa maliksən.»

İmam Hüseyn(ə) buyurur: «Bir gün atam Əli ibn Əbu Talibdən(ə) Peyğəmbərin (s) əxlaqı barədə soruşdum. Həzrət (ə) mənə belə buyurdu: «Sənin cəddin Peyğəmbər (s) ətrafındakılarla həmişə təbəssümlə, gülərüzlə və mülayimcəsinə rəftar edirdi. Heç bir vaxt acı danışmaz, kiminsə eybini axtarmazdı. Onun qapısına gedəni əliboş qaytarmazdı. Heç bir kəs onun qapısından ümitsiz qayıtmırdı. Heç bir kəslə mücadilə etmirdi (söz güləşdirmirdi). Çox danışmaz və başqalarının ona aidiyyəti olmayan işlərinə qarışmazdı. Heç bir kəsin sözünü kəsməzdi. Hər bir kəs onun yanında əyləşsəydi, əsla yorulmazdı. Onun şirinliyindən doymaq olmurdu.»¹

Buna görə də Həzrət Peyğəmbər(s) hamının sevimlisi idi. Əbu Süfyan kimi cinayətkar bir insan Peyğəmbər(s) barədə deyir: “Camaat arasında Məhəmməd qədər sevimli bir insan görməmişəm.” Həzrət Peyğəmbər(s) camaat arasında o qədər məhəbbət qazanmışdı ki, hətta bəziləri bir gün belə Peyğəmbəri (s) görməyəndə çox narahat olurdular. Döyüş zamanı hamı Peyğəmbərin (s) nigarançılığını çəkirdi. Onun başından bir tükün belə əskik olmasını istəmirdilər.

¹ Təfsiri-nümunə, 24-cü cild, səh. 378.

İbn İshaq deyir: Ühüd müharibəsində ənsarlardan olan bir qadının atası, qardaşı və əri Peyğəmbərin(s) dəstəsində döyüşüb şəhid oldular. Xəbəri gətirən şəxs o qadına dedi: Sənin atan, qardaşın və ərin şəhid oldular. Qadın dedi: Peyğəmbərin (s) başına bir iş gəlibmi? Dedi: Şükürlər olsun Allaha ki, Peyğəmbər (s) sağ-salamatdır. Qadın dedi: Mən onu gözlərimlə görməsəm ürəyim sakit olmayacaq. Məni onun yanına aparın. Qadını Həzrət Peyğəmbərin (s) yanına apardılar. Qadın Peyğəmbərin(s) gül camalını görən kimi dedi: Səni sağ-salamat görmək mənim üçün bütün dərd və müsibətləri kiçildir. (Yəni başıma hər nə müsibət gəlibsə-gəlsin, təki sən sağ-salamat qalasan. Bütün müsibətlərə dözmək asandır, lakin sənin başına bir iş gəlsə, bu dərdə dözə bilmərəm.)

İslam Peyğəmbəri(s) hamının məhbubu və sevimlisi idi. Çünki əxlaqı gözəl, rəftarı mülayim idi və dediyi sözlərə ilk növbədə özü riayət edirdi. Gətirdiyi dinə ilk növbədə özü iman gətirib, onun hökmlərinə ən gözəl surətdə əməl edirdi. Bu kimi xüsusiyyətlərinə görə hamı onu çox sevirdi. Elə bu cəhətlərinə görə Allah-təala ona tabe olub, onun xüsusiyyətlərini özümüzə nümunə qəbul etməyi bizə vacib buyurmuşdur. O, bizim üçün ən gözəl nümunə və örnekdir. O, Allahın Quranda adını çəkdiyi ən şərəfətli və əzəmətli dostlarındandır. Əlbəttə, Quranda Peyğəmbərin(s) adı çəkilmiş digər ayələr də mövcuddur. Həmin ayələrdə xüsusi qeydlə onun adı çəkilir. Lakin oxuduğumuz bu ayədə heç bir qeyd olmadan açıq-aydın şəkildə bəyan edilir ki, İslam Peyğəmbəri(s) hər bir cəhətdən insanlara nümunə və örnekdir. Allah-təala bütün müsəlmanlara ona tabe olmağı vacib buyurur.

ALLAHIN İKİNCİ QİSİM DOSTLARI (Peyğəmbər(s) və Əhli-beytin(ə) dili ilə adı çəkilən dostlar)

Yuxarıda Allahın dostları haqqında söhbət açdıq. Qeyd olundu ki, Allahın üç qisim dostu vardır. Onların bir qisminin adını şəxsən Özü Qurani-Kərimdə çəkərək bütün insanlara təqdim edir. İkinci qisim dostlarını Peyğəmbərin(s) dili ilə bütün insanlara çatdırır. Birinci qisim dostlar haqqında söhbət etdik. Bu bəhsimizdə Allahın ikinci qisim dostları barədə söhbət edəcəyik.

Allahın elə dostları var ki, Quranda müxtəlif ayələrdə onlara işarə olunmuşdur. Bu işarələrlə Peyğəmbər(s) həmin şəxslərin adlarını dilinə gətirərək, onları bütün insanlara təqdim edir. Yəni Allahın Quranda işarə ilə tanıtdırdığı dostlarının adlarını Peyğəmbərin(s) mübarək dili ilə çəkilir. Peyğəmbər(s) onların adlarını bir-bir çəkib insanlara təqdim edir. Allahın həmin (Peyğəmbərin(s) dili ilə təqdim olunan) dostlarının hamısından üstünü, İslam dünyasında Peyğəmbərdən(s) sonra birinci şəxs olan Həzrət Əli ibn Əbu Talib əleyhissalamdır. Həzrət Peyğəmbər(s) Quran ayələrini əsas gətirərək onun adını çəkir və müxtəlif ifadə, eləcə də təbirlərlə onu bütün bəşəriyyətə təqdim edir. Əlbəttə, biz bu mövzumuzda Peyğəmbərin(s) Həzrət Əli(ə) haqda buyurduğu kəlamların hamısına toxuna bilmərik. Çünki əgər bu haqda söhbətə başlasaq həm xeyli vaxt tələb olunar, həm də əsas mövzumuzdan uzaqlaşa bilərik. Həzrət Əlinin(ə) fəzilət və tərifi barədə minlərlə kitablar yazılmış və illərlə onunla bağlı söhbətlər aparılmışdır. İndi isə Peyğəmbərin(s) onun barəsində buyurduğu bəzi kəlamları nəzərinizə çatdırıram.

Söhbətə başlamazdan öncə qısa bir müqəddimə ilə tanış olmağımız daha yaxşı olar. “Nəcm” surəsinin 3-cü ayəsində Peyğəmbər(s) barədə oxuyuruq:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ. إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

«O, əsla nəfsi istəkləri ilə danışmır. Dedikləri yalnız (Allah tərəfindən) ona göndərilən vəhylərdir.»

“Həşr” surəsinin 8-ci ayəsində belə oxuyuruq:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ

شَدِيدُ الْعِقَابِ

«Bizim Rəsulumuz sizə nə verirsə (hökmlər, maarif və malları), götürün və sizə nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin. Allahdan qorxun Allah şiddətli cəza verəndir.»

“Əraf” surəsinin 158-ci ayəsində belə buyurulur:

وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

«Ona (Peyğəmbərə) tabe olun, bəlkə hidayət olundunuz.»

Allah-təala “Nur” surəsinin 63-cü ayəsində buyurur:

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ

الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ

تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

«Peyğəmbərin sizin aranızdakı (hər hansı bir din və dünya işilə bağlı) dəvət və çağırışını sizdən birinizin digərini dəvət və çağırması kimi qəbul etməyin (və onu əhəmiyyətsiz saymayın). Həqiqətən, Allah (Peyğəmbərin dəvətindən sonra onun məclisindən) bir-birinin kölgəsində (xəlvətcə) yavaş-yavaş camaatın arasından çıxanları

tanıyır. Buna görə də gərək Peyğəmbərin əmrindən çıxanlar onlara (dünyada) bir bəla və ya (axirətdə) ağırılı bir əzab gəlməsindən çəkinsinlər.»

Peyğəmbərin (s) Həzrət Əli(ə) haqda buyurduqları

Allah-təala İslam Peyğəmbərini(s) bütün insanlara belə təqdim edir və onun sözlərinə qulaq asıb, ona itaət etməyi hamıya vacib bilir. Peyğəmbərin(s) bütün sözləri müsəlmanlara höccətdir və hamı onun əmrinə tabe olmalıdır. Allahın belə təkidlə bizə təqdim edib tanıtdırdığı İslam Peyğəmbəri(s) Həzrət Əli (ə) barədə buyurur:

حُبُّ عَلِيٍّ يَأْكُلُ الذُّنُوبَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

«Atəş taxtanı yediyi kimi, Əlini sevmək də günahları yeyir.»¹

عُنْوَانُ صَحِيفَةِ الْمُؤْمِنِ حُبُّ عَلِيٍّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ

«Möminin əməl dəftərinin (Qiyamət günü möminin taleyini həll edəcək dəftər) başlıq və sərlövhəsi Əli ibn Əbu Talibin məhəbbətidir.»²

يَا عَلِيُّ لَا يُحِبُّكَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَلَا يُبْغِضُكَ إِلَّا مُنَافِقٌ

Həzrət Peyğəmbər(s) Əliyə(ə) buyurdu: «Ya Əli, mömindən başqası səni sevməz və münafiqdən başqası səninlə düşmənçilik etməz.»³

¹ Mizan, 1-ci cild, səh. 252.

² Mizan, 1-ci cild, səh. 252.

³ Mizan, 1-ci cild, səh. 252.

حُبُّ عَلِيٍّ إِيْمَانٌ وَ بُغْضُهُ كُفْرٌ

-Əlini(ə) sevmək iman, onunla düşmənçilik etmək küfrdür.¹

عَلِيٌّ مَعَ الْحَقِّ وَ الْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ يَدُورُ حَيْثُ مَا دَارَ

«Əli(ə) haqq ilədir, haqq da Əli(ə) ilə. Əli hansı tərəfə fırlansa, haqq da onunla birgə dövrə vurur.»

Yəni Həzrət Əli(ə) harada olsa, haqq da onunladır. Əli(ə) bir tərəfdə, digər bir şəxs başqa tərəfdə olduqda, mümkün deyil ki, haqq həmin şəxsin yanında olsun. Haqq mütləq Əlinin yanında olmalıdır. Çünki haqq Əlidən, Əli də haqdan heç bir vaxt ayrı olmayıb.

Əmmar Yasir deyir: Günlərin birində Həzrət Peyğəmbər(s) mənə buyurdu: «Ey Əmmar, əgər camaatın hamısının bir tərəfə və təkə Əlinin başqa bir tərəfə getdiyini görsən, Əli ilə ol.»

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): هَذَا عَلِيٌّ مَعَ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ مَعَ عَلِيٍّ لَا يَفْتَرِقَا

حَتَّى يَرِدَا عَلِيَّ الْخَوْضِ

Həzrət Peyğəmbərin(s) ömrünün son günləri idi. Möminlərdən bir neçəsi onun hüzuruna gəldilər. Həzrət Peyğəmbər(s) Əlinin(ə) əlindən tutub qaldıraraq buyurdu: “Əli Quranladır və Quran da Əli ilə. Onlar qiyamət gününə qədər bir-birindən ayrılmayacaqlar.”²

Haqq Əli(ə) ilə, Əli(ə) də haqq ilə olduğu kimi, Peyğəmbər(s) buyurur ki, Quranla Əli(ə) bir-birinə

¹ Mizan, 1-ci cild, səh. 252.

² Yənabiul-məvəddə, 5-ci cild, səh.285.

bağlıdır. Bunlar heç vaxt bir-birindən ayrılmayacaq. Hər kim onları bir-birindən ayırsa, yolunu azacaq. Yəni Quranı tutub, Əlidən ayrılmaq, insanı uçuruma aparar. Əlinin(ə) sözü hər sözdən üstündür. Çünki o, Quranın təfsirçisidir. Onun hər bir hərəkəti Quranı təfsir edir. O, canlı Qurandır. İlahi hökmlərinin icraçısıdır. Bunu daha aydın başa düşmək üçün yol hərəkəti qaydalarından birini sizə misal çəkirəm. Yol hərəkəti qaydalarından biri budur ki, işıqforun qırmızı işığı yandıqda, heç bir sürücünün həmin yolu keçməyə ixtiyarı yoxdur. Eləcə də yaşıl işıq yandıqda, dayanmaq olmaz. Bəs işıqforun yaşıl işığı yanarkən sürücü yolu keçmək istəsə və bu zaman yol polisi ona hərəkət etməməyi əmr etsə, sürücü nə etməlidir? Yaşıl işıqda keçməli, yoxsa yol polisinin əmrinə tabe olmalıdır? Qanunun dediyinə əsasən, yol polisinin göstərişi yol hərəkəti nişanlarından üstündür. Çünki yol polisi yol hərəkəti üzrə canlı qanundur. Yəni yol hərəkəti qaydalarının və nişanlarının icraçısıdır.

Həzrət Əli(ə) canlı Qurandır. Quranın qayda və hökmlərinin icraçısıdır. Buna görə də düşmənlər həmişə Quranı Əlidən(ə) ayırmağa çalışırlar. İstəmirlər ki, insanlar Əli(ə) ilə Quranı bir yerdə tutsunlar. Çünki onları bir-birindən ayırmaları, Quran ayələrinə öz istədikləri və özlərinə sərf etdikləri kimi mənalandıra bilməzlər. Odur ki, Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Əli Quranladır və Quran da Əli ilə. Kövsər hovuzunun kənarında mənə qovuşana qədər heç vaxt bir-birindən ayrılmayacaqlar.”

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): (يَا عَلِيّ) أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ

Həzrət Peyğəmbər(s) Həzrət Əliyə(ə) buyurur: “Sən mənim dünyada və axirətdə qardaşımsan.”¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): عَلَيَّ مِنْنِي وَ أَنَا مِنْ عَلَيَّ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur:” Əli məndəndir və mən də ondanam.”²

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): عَلَيَّ مِنْنِي بِمَنْزِلَتِي رَأْسِي مِنْ بَدَنِي

«Əli mənim üçün bədənimdə olan başım kimidir.»³

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيَّْ مَوْلَاهُ

«Mən kimin mövlasıyamsa, Əli(ə) də onun mövlasıdır.»⁴

Bir gün Həzrət Peyğəmbər(s) Bureydəyə buyurdu: “Ey Bureydə, Mənim möminlərə olan vilayətim (böyüklüyüm, ixtiyarım və rəhbərliyim) onların özündən daha çox və üstün deyilmi? Quranda (“Əhzab” surəsinin 6-cı ayəsində) Allah buyurmadımı ki, Peyğəmbər möminlərə özlərindən daha çox layiqdir (Peyğəmbərin onların can və mallarına olan vilayəti onların öz istəklərindən irəlidir)?

Bureydə dedi: Bəli, Ya Rəsulallah. Elədir. (Allah belə buyurub.)

¹ Tarixi-Dəməşqi, 1-ci cild, səh. 105/145.

² Sünəni-ibn Macə, səh. 119.

³ Kənzül-ümmal , 32914.

⁴ Tarixi-Dəməşqi, 1-ci cild, səh. 366/461.

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: «Mən kimin mövləsiyəmsə, Əli də onun mövləsidir.»¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ عَلِيًّا مِنِّي وَ أَنَا مِنْهُ
وَ هُوَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Həqiqətən, Əli məndən və mən də Əlidənəm. O, bütün möminlərin vəlisidir (rəhbəridir).»

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ تَوَلَّوْا عَلِيًّا تَجِدُوهُ هَادِيًا مَهْدِيًّا. يَسْئَلُكُمْ
الطَّرِيقَ الْمُسْتَقِيمَ

Peyğəmbər(s) buyurur: «Əgər siz Əlini özünüzə vəli və hakim qərar versəniz, o, sizi düz yola hidayət edəcək.»²

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنْ تَسْتَخْلِفُوا عَلِيًّا — وَمَا أَرَأَيْكُمْ فَاعِيلِينَ —
بِحَدُّوهُ هَادِيًا مَهْدِيًّا

Başqa bir hədisdə Həzrət(s) buyurur: «Əlini özünüzə rəhbər qərar verin. Onun sizi (düz yola) necə hidayət etdiyini görəcəksiniz. (İndidən görürəm ki, siz buna əməl etməyəcəksiniz.)»³

Vilayətin mənası

Yuxarıda oxuduğumuz hədislərdən belə çıxır ki, Həzrət Əlini(ə) sevmək bütün müsəlmanlara vacibdir.

¹ Tarixi-Dəməşqi, 1-ci cild, səh. 366/461.

² Kənzül-ümmal 32966.

³ Kənzül-ümmal, 33072.

Əlbəttə, müsəlmanlar Həzrət Əlini(ə) sevirilər, lakin burada əsas məsələ Həzrət Əlinin(ə) vilayətini qəbul etməkdir. Çünki məhəbbət başqa, vilayət başqadır. Məhəbbət və vilayətin hər birinin öz mənası var. Məhəbbətin mənalərini növbəti bəhslərimizdə ayə və hədislərlə izah edəcəyik. Qeyd etdiyimiz hədislərdə təkcə Əliyə(ə) məhəbbət nəzərdə tutulmur. Yalnız məhəbbət kifayət etmir. Məhəbbətlə yanaşı, onun vilayətini də hər bir müsəlman qəbul etməlidir. Allah Əlinin(ə) vilayətini bütün müsəlmanlara vacib buyurub. Vilayətin də öz mənası var. Burada bir məqama diqqət yetirək. Allah-təala hakimi mütləqdir, yəni heç bir şey Allahın hakimiyyətindən xaric deyil. Əsl hakimiyyət Allahındır. İnsan öz-özünün deyil və heç bir kəs də onunla bağlı ixtiyar sahibi deyil. Bütün insanlarla bağlı ixtiyar sahibi olan yalnız Allahdır. Çünki yaradan Odur. Xaliq, Yaradan olduğuna görə bütün məxluqların hakimi də elə onun Özüdür. Lakin Allah Öz haqqını Peyğəmbərinə(s) verir. “Nisa” surəsinin 64-cü ayəsində belə buyurulur:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ

«Biz hər bir peyğəmbəri yalnız Allahın kömək və izni ilə itaət olunmaq üçün göndərmişdik.»

Bu ayədən açıq-aydın məlum olur ki, heç bir kəs kiməsə itaət etmək məcburiyyətində deyil. Çünki izn verilmiş kəslərdən başqa heç bir kəsin ixtiyarı yoxdur ki, kimisə özünə itaət etməyə məcbur etsin. Allah kimə icazə verirsə və əmr edirsə ona da itaət etmək vacibdir. Deməli, Allah-təala öz haqqını Peyğəmbərinə(s) vermişdir. Çünki Peyğəmbərə(s) itaət etməyi Özü əmr edir. “Əhzab” surəsinin 6-cı ayəsində buyurulur:

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ

«Peyğəmbər möminlərə onların özlərindən daha çox layıqdır (Peyğəmbərin möminlərin can və mallarından istifadə etmə istəyi onların öz istəklərindən irəlidir).»

Allah Peyğəmbərə(s) izn verir ki, insanlar ona itaət etsinlər. Yəni insanlar Allahın izni ilə Peyğəmbərə(s) itaət edirlər. Peyğəmbər(s) də öz haqqını Allahın izni ilə Həzrət Əliyə(ə) verir. Belə olduğu təqdirdə buna kim nə deyə bilər? Əgər bir şəxs digərinə izn və ixtiyar verirsə, kim onlara bir söz deyə bilər? Kim bu məsələyə müdaxilə edə bilər?

Odur ki, Həzrət Peyğəmbər(s) Bureydəyə buyurur: «Ey Bureydə, Mənim möminlərə olan vilayətim (böyüklüyüm, ixtiyarım və rəhbərliyim) onların özündən daha çox və üstün deyilmi? Quranda (“Əhzab” surəsinin 6-cı ayəsində) Allah buyurmadımı ki, Peyğəmbər möminlərə özlərindən daha çox layıqdır (Peyğəmbərin möminlərin can və mallarına olan vilayəti onların öz istəklərindən irəlidir)?»

Bureydə dedi: Bəli, Ya Rəsulallah. Elədir. (Allah belə buyurub.)

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: «Mən kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır.»

Deməli, Peyğəmbər(s) vilayət ixtiyarını Həzrət Əliyə(ə) vermişdir. Ona məhəbbət bəsləmək başqa, Onun vilayətini qəbul etmək başqa. Həzrət Peyğəmbər(s) Əlinin(ə) vilayətini hər bir insanın başa düşəcəyi şəkildə izah edib və hədislər söyləyib. Bəzi hədislərdə imam, bəzi hədislərdə xəlifə, bəzi hədislərdə mövla və s. kimi ifadələrlə onu təqdim edib.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَرْحَبًا بِسَيِّدِ الْمُسْلِمِينَ وَ إِمَامِ الْمُتَّقِينَ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Mərhabə müsəlmanların ağası və müttəqilərin (təqvalıların) imamına.»¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَلَا أَذُلُّكُمْ عَلَى مَا إِنْ تَسَالَمْتُمْ عَلَيْهِ لَمْ تَهْلِكُوا؟
إِنَّ وَلِيِّكُمْ اللَّهُ وَ إِنَّ إِمَامَكُمْ عَلِيٌّ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ.

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Sizə elə bir şəxsi tanıtdırım ki, onunla razılığa gəlsəniz, heç bir vaxt həlakətə düşməzsiniz. O, Allahın sizin üzərinizdə olan vəlisi və imamınız Əli ibn Əbu Talibdir.»²

Başqa hədislərdə Həzrət Peyğəmbər(s) Həzrət Əlini(ə) müsəlmanlara xəlifə kimi təqdim edir. Yəni hər kəs necə başa düşürsə, Peyğəmbər(s) də onu eləcə başa salır.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): آتَانِي جِبْرِئِلُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّ رَبَّكَ يُفَرِّقُكَ
السَّلَامَ وَ يَقُولُ لَكَ: إِنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ وَصِيُّكَ وَ خَلِيفَتُكَ
عَلَى أَهْلِكَ وَ أُمَّتِكَ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Cəbrayıl mənim yanıma gəlib dedi: Ey Məhəmməd, Allah sənə salam göndərir və buyurur: Həqiqətən, Əli ibn Əbu Talib sənin əhlin və ümmətin üçün vəsin və xəlifəndir.»³

¹ Əli Əmirəlmöminin, səh. 48.

² Mizan, 1-ci cild, səh. 254.

³ Mizan, 1-ci cild, səh. 254.

Bütün bu hədisləri oxuduqca görürük ki, Həzrət Peyğəmbər(s) hər bir sözü açıq-aydın şəkildə bəyan edir. Əgər bundan açıq-aydın danışmalı və başa düşülməli sözlər olsaydı, Həzrət(s) həmin ifadələrlə fikirlərini bizə çatdırardı. Yəni Həzrət(s) bütün müsəlmanları açıq-aydın şəkildə başa salır ki, ondan sonra ümmətin İmamı və xəlifəsi Əlidir(ə).

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): مُشِيرًا إِلَى عَلِيٍّ إِنَّ هَذَا أَخِي وَ وَصِيٌّ وَ خَلِيفَتِي
فِيكُمْ. فَاسْمَعُوا لَهُ وَ أَطِيعُوا

Bir gün Həzrət Peyğəmbər(s) (əli ilə) Əlini(ə) göstərib buyurdu: «Bu mənim qardaşım, vəsim və sizlərə xəlifəmdir. Ona qulaq asın və itaət edin.»¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ وَصِيًّا وَ وَارِثًا وَ إِنَّ عَلِيًّا وَصِيٌّ وَ
وَارِثِي

«Bütün peyğəmbərlərin vəsi və varisi olduğu kimi, Əli də mənim vəsim və varisimdir.»²

Ənəs deyir: Bir gün Həzrət Peyğəmbərin(s) hüzurunda əyləşmişdik. Birdən Əli(ə) içəri daxil oldu. Həzrət Peyğəmbər(s) mənə buyurdu:

أَنَا وَ هَذَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ

«Ey Ənəs, Mən və bu (Əli) Allahın yaratdıqlarının höccətiyə.»³

¹ Kənzül-ümmal, 36419.

² Tarixi-Dəməşq (İmam Əlinin(ə) tərcümeyi-halı), 3/5/1021.

³ Tarixi-Dəməşq, 2/273/793.

Bu hədislərdə Həzrət Peyğəmbər(s) başa salır ki, mən Allahın xəlifəsiyəm, Əli(ə) də Onun xəlifəsidir. Mən Allahın höccətiyəm, Əli də Onun höccətidir. Burada onu sevməkdən söhbət açılır. Bu hədislər bizə bildirir ki, Peyğəmbərdən(s) sonra Həzrət Əli(ə) Allahın bu ümmət üçün müəyyən etdiyi xəlifəsi və höccətidir.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص) لِعَلِيِّ (ع): أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي

Həzrət Peyğəmbər(s) Əliyə(ə) buyurdu: «Səninlə mənim məqamım Harunla Musanın məqamı kimidir, fərq bundadır ki, məndən sonra peyğəmbər olmayacaqdır.»

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): إِنَّ اللَّهَ عَمَدَ إِلَى فِي عَلِيٍّ عَهْدًا. قُلْتُ: يَا رَبِّ بَيْنَهُ لِي. قَالَ: ... إِنَّ عَلِيًّا رَأْيُهُ الْهُدَى وَ إِمَامُ أَوْلِيَائِي. فَبَشَّرُهُ بِذَلِكَ. فَجَاءَ عَلِيٌّ فَبَشَّرَتْهُ.

Digər bir hədisdə Həzrət(s) belə buyurur: «Allah Əli barədə mənimlə əhd-peyman bağladı. Ərz etdim: İlahi, bu əhd-peymanı mənim üçün bəyan et. Buyurdu: Həqiqətən, Əli hidayətin bayrağı və mənim dostlarımla İmamıdır. Bunu Əliyə müjdə ver. Həzrət buyurur(s): Əli gəldi və mən də onu müjdələdim.»¹

Nəticədə görürük ki, Peyğəmbər(s) Əlini(ə) bütün insanlara təqdim edir və açıq-aydın şəkildə bildirir ki, Əlinin(ə) bütün müsəlmanların boynunda haqqı var. Peyğəmbər(s) Əlini(ə) Allahın əmri ilə bütün insanlara bir höccət, İmam, xəlifə, vəli, vəsi kimi təqdim edir. Allah əvvəlki peyğəmbərləri Quranda İslam Peyğəmbərinin(s)

¹ Tarixi-Dəməşq (İmam Əlinin(ə) tərcümeyi-halı), 2/230/734.

dili ilə tanıtdırdığı kimi, Əlini(ə) də Peyğəmbərin(s) vasitəsilə təqdim edir və bütün insanlara tanıtdırır. Allah Peyğəmbərdən(s) başqa heç bir kəsə Onun adından danışmağa icazə vermir. Peyğəmbər(s) hər nə buyurursa, Allahın buyurduqlarıdır. Kimi təsdiq edirsə, deməli, həmin şəxsi Allah təsdiq edir. Çünki Peyğəmbərin(s) sözləri Allahın sözləridir.

Məhəbbətlə vilayətin fərqi

Yuxarıda Həzrət Əlinin(ə) vilayət və məhəbbəti haqda qısaca söhbət açdıq. Həmçinin qeyd etdik ki, vilayətin öz mənası, məhəbbətin də öz mənası var. Həzrət Əliyə(ə) məhəbbət bəsləməyin vacib olduğu barədə heç bir kəsdə fikir ayrılığı yoxdur. Hamı çox gözəl bilir ki, onu sevmək bütün müsəlmanlara vacib buyurulmuşdur. Çünki Allah namazı bizə vacib etdiyi kimi, bunu da vacib etmişdir. Həmçinin onun vilayət və hakimiyyətini də qəbul etmək əmr olunmuşdur. Lakin vilayətin bir mənasında yəni Əlinin(ə) Peyğəmbərin(s) xəlifə və canişini olması məsələsində fikir ayrılığı var. Bu məsələnin də cavabı o qədər açıq-aydındır ki, heç bir fikrə və fikir ayrılığına ehtiyac qalmır. Bir çox məlum məsələlərdə belə insanlar səhv yola düşmüşlər. Məsələn, Yezidlə İmam Hüseyn(ə) müqayisə olunası dərəcədə-dirlərmə? Heç İmam Hüseynlə(ə) Yezidi müqayisə etmək olarmı? Amma beş yüz minədək insan onu öldürmək üçün Kərbəla səhrasına yığışmışdı. İmam Hüseynin(ə) dəstəsi isə körpə uşaqlar, ağsaqqallar və cavanlardan ibarət idi. Orduda əsgərlərin yaş həddinin əsas şərt olmasına baxmayaraq, İmamın(ə) ordusu çox fərqli idi. Burada olanların sayı çox az idi və altı aylıq körpələrdən səksən yaşınadək olan insanlardan təşkil olunmuşdu. Orada bəzi

uşaqlar elə çadırların önündə düşmənin oxuna tuş gəlib şəhid oldular. Bu müharibədə körpələrdən böyükklərədək hamını öldürüb şəhid etdilər. Hər bir halda tarix bu böyük cinayəti öz səhifələrinə yazmışdır. Beş yüz minə qədər olan bir qoşun yetmiş iki nəfərdən ibarət Peyğəmbər(s) övladlarını, onların yaxınlarını qanlarına qəltan etdilər. Görürük ki, insanların çoxluğu hələ onların düzgün və haqq tərəfdarı olmasına sübut deyil. Hamı bilir ki, İmam Hüseyn(ə) haqq-həqiqət, Yezid isə batildir. Yəni həqiqət çoxluq, yaxud azlıqla ölçülmür. Dünyada o qədər açıq-aydın hadisələrin olmasına baxmayaraq, insanların çoxu səhvə yol verərək onun ardınca gedirlər. Deməli, bir çox insanların hansısa bir hadisəyə münasibət bildirməsi, yaxud həmin hadisədə iştirak etməsi hələ dəlil və sübut ola bilməz. İnsanların çoxluğu hansısa bir şeyin pis, yaxud yaxşı olmasına dəlil ola bilməz. Hətta hər hansı bir məsələyə riayət etməkdə belə insanların böyük əksəriyyəti səhvə yol verə bilirlər. Quran oxuduqda görürük ki, Allah-təala insanların böyük əksəriyyətini tənqid edir. Allah Quranda "İnsanların çoxu şükür etmirlər"; "Onların bəzisi mömin və çoxu itaətsizdirlər"; "Onların çoxu onun ardınca yer üzündə həddən artıq fəsad və qan tökməyə başladılar"; "Sadəcə olaraq onlar, az bir qismi istisna olmaqla, anlamırlar"- kimi ifadələrlə bir çox insanları tənqid edir. Deməli, açıq-aydın şəkildə məlumdur ki, insanların çoxluğu hələ höccət, dəlil və sübut deyil. Bizim üçün məsələn, yaxud sayın çoxluğu dəlil ola bilməz. Bizim üçün ən əsas dəlil və sübut Allahın kitabı və Peyğəmbərin (s) sözləridir. Quran və Peyğəmbər(s) bizə hər nə buyurursa, bütün bunlar bizim üçün höccət, dəlil və sübutdur.

Həzrət Əlinin(ə) məhəbbəti vacibdir

Allah-təala “Şura” surəsinin 23-cü ayəsində Həzrət Əlinin(ə) və Əhli-beytin(ə) məhəbbətini bizə vacib buyurur. Yuxarıda qeyd etdiyimiz hədislər Həzrətin(ə) vilayəti barədə idi. Həzrət Peyğəmbər(s) açıq-aydın kəlmələrlə Əlinin(ə) vilayətini bizə vacib buyurur. Hazırkı söhbətimiz isə Həzrət Əlinin(ə) məhəbbəti haqdadır.

İslam dini inkişaf edərək günü-gündən daha da möhkəmlənirdi. Peyğəmbərin(s) sayəsində Mədinədən olan müsəlmanların vəziyyəti getdikcə daha da yaxşılaşırdı. Bir gün Ənsardan olan bir dəstə insan Həzrət Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib ərz etdilər: Ya Rəsulallah, biz canımız və malımızla sənə qulluq etməyə hazırıq. Bütün mallarımızı sənə ixtiyarına qoyuruq. Nə qulluq buyursan, biz sənə qulluğunda hazırıq. Maddi cəhətdən heç bir nigarançılıq çəkməməyin üçün hüzuruna gəlib hər şeyimizi sənə ixtiyarına qoyuruq. Həzrət Peyğəmbər(s) onlara bir söz demədi və Allahın əmrini gözlədi. Elə o zaman Allah-təala onların cavabında bu ayəni nazil etdi:

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ

«De: Mən sizdən bunun (peyğəmbərliyimin) müqabilində heç bir şey istəmirəm. Lakin mənə yaxşılıq etmək istəyirsinizsə, onda yaxınlarıma məhəbbət bəsləyin.»¹

Həzrət Peyğəmbər(s) bu ayəni onlara oxudu. Onlar da bunu eşitdikdə sevinib qəbul etdilər. Münafıqlar bunu eşitcək hiyləyə əl ataraq söz yaydılar ki, Peyğəmbər(s) həmin sözləri özündən uydurub. Allah belə bir şey nazil

¹ Şura,23.

etməyib. Onlar Peyğəmbərə(s) iftira atmaqla çox pis iş gördülər. Allah-təala onların cavabında bu ayəni nazil etdi:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشَأِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

-Yoxsa onlar Məhəmməd peyğəmbərlik və Quranın Allah tərəfindən göndərilməsi barəsində Allaha iftira yaxmışdır - deyirlər? (Belə deyil! Çünki iş Allahın əlindədir.) Buna görə də əgər istəsəydi, sənin qəlbini möhürləyər (və səndən ayələri bəyan etmək qüdrətini alardı). Allah (həmişə Öz ənənəvi qanunlarına əsasən) özünün (peyğəmbərlərə vəhy etdiyi) kəlmələri vasitəsi ilə batili məhv edir və haqqı gerçəkləşdirir. Həqiqətən, O, ürəklərdə olanları bilir.¹

Allah-təala bu ayəni nazil etməklə həmin münafıqların ağzını yumdu. Bu ayələrdə heç bir qaranlıq məqam yoxdur. Burada hər şey açıq-aydındır. İslam Peyğəmbərinin(s) barəsində olan bu söhbət ondan əvvəlki peyğəmbərlərin hamısı və ya əksəriyyəti haqda da olmuşdur. Yəni keçmiş peyğəmbərlər də öz peyğəmbərliklərinin müqabilində heç bir əcr istəməmişlər. Quranda “Şüəra” surəsinin 109, 127, 145, 164 və 180-ci ayələrində bu haqda belə buyrulur:

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ

Bu ayələrdə hansı peyğəmbərə "sənə nə yaxşılıq edək?" -dedikdə onlar belə cavab veriblər: «Mən buna

¹ Şura, 24.

(risalətə) görə sizdən heç bir muzd istəmirəm. Mənim muzdum yalnız aləmlərin Rəbbinin öhdəsinədir.»

Bütün peyğəmbərlər deyiblər ki, bizim muzdumuzu və əcrimizi Allah verəcək. Lakin İslam Peyğəmbəri(s) onların sözləri qarşısında müxtəlif cavablar verir. Həmin cavabları bir-birinin yanına qoyduqda görürük ki, Peyğəmbər(s) onlardan heç bir muzd istəmir. Həm onun Əhli-beytinə(ə) məhəbbət bəsləməyin vacib olduğunu bildirir, həm də bu məhəbbətlə bərabər camaatı başa salır ki, Peyğəmbərdən(s) sonra onun Əhli-beyti(ə) vilayət və hakimiyyət sahibidirlər. İndi həmin ayələrə diqqət yetirək:

قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ

“De: Mən sizdən bunun (peyğəmbərliyimin) müqabilində heç bir şey istəmirəm. Lakin mənə yaxşılıq etmək istəyirsinizsə, onda yaxınlarıma məhəbbət bəsləyin.”

قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنَّ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ

“De: «Sizdən istəmədiyim bütün muzdlar sizin olsun. (Sizdən muzd istəməyə haqqım var idi). Sizdən istədiyim muzd (Əhli-beytimə olan məhəbbət) sizin öz xeyrinizədir, mənim mükafatım yalnız Allahın öhdəsindədir və O, hər bir şeydən agah və hər bir şeyə şahiddir.»¹

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا

“De: «Mən bunun (ilahi tapşırıqların çatdırılmasının) müqabilində sizdən kiminsə öz Rəbbinə tərəf yol tutmaq istəməsi istisna olmaqla, heç bir muzd istəmirəm.

¹ Səbə, səh.47.

(Peyğəmbərin(s) dəvətindən sonra ümmətin ixtiyarı şəkildə Allaha tərəf getməsi peyğəmbərliyin muzdudur.)»

قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ

-(Ya Peyğəmbər!) De: «Mən bunun (peyğəmbərlik və kitabın) müqabilində sizdən heç bir mükafat istəmirəm və mən yalandan özlərinə bir şeyi aid edən və yersiz iddialarda olan kəslərdən deyiləm.»¹

Bu ayələrdən belə nəticəyə gəlirik ki, Peyğəmbərin(s) müsəlmanlardan istədiyi mizd yalnız onların özləri üçündür. Burada Peyğəmbərin(s) heç bir mənfəəti yoxdur. Peyğəmbərin(s) istədiyi şey insanlara yolu aydınlaşdırır və onları Allaha yaxınlaşdırır. Nəhayət, açıq-aydın şəkildə yaxınlarına məhəbbət bəsləməyin vacib olduğunu bəyan edir. Buradan da belə başa düşürük ki, Peyğəmbər(s) peyğəmbərliyinin müqabilində heç bir kəsdən mizd istəməyib. Hər nə istəyibse Allahdan istəyibse, Allahın əmri ilə bütün müsəlmanlara bəyan edir ki, sizdən istədiyim əcr mənim deyil, sizin özünüzə xeyirdir. Bu da Əhli-beytin(ə) məhəbbətidir ki, həmin məhəbbətin insanın həm dünyasına, həm də axirətinə xeyri var.

Burada Quranda işlənmiş "Qurba" kəlməsi barədə bir mətləbə diqqət yetirək. Həmin kəlmə Qurani-Kərimdə on altı dəfə işlənmişdir. Onlardan biri "Şura" surəsinin 23-cü ayəsində, on beşi isə müxtəlif yerlərdə istifadə olunmuşdur. Təfsir alimlərinin hamısı on beş dəfə işlədilən bu kəlməni qohum-əqrəbə mənasında ifadə etmişlər. Bəs nə üçün "Şura" surəsinin 23-cü ayəsindəki

¹ Sad,86.

"Qurba" sözünü qohum-əqrəba mənasında işlətmirlər? Qeyd edirlər ki, bu ayədə işlənmiş "Qurba" kəlməsi namaz vasitəsilə Allaha yaxınlaşmaq mənasındadır. Əgər belədirsə, onda gərək digər ayələrdə işlədilən bu kəlməni də həmin mənada işlətsinlər. Necə ola bilər ki, Quranda bu kəlmə on beş yerdə qohum-əqrəba mənasında, yalnız bir ayədə namaz mənasında işlənmiş olsun? Deməli, həmin təfsirçilərin səhvinin biri elə budur ki, onlar "Qurba" kəlməsini namaz mənasında işlətmişlər. Hətta ərəb uşaqlarından belə "Qurba" sözünün mənasını soruşsaq onun "qohum-əqrəba" mənasında işləndiyini deyirlər. Bəs həmin təfsirçilər öz dillərində olan bu kəlməni on beş yerdə öz həqiqi mənasında təfsir etdikləri halda nə üçün "Şura" surəsinin 23-cü ayəsində namaz mənasında işlədirlər?

İndi baxaq görək həmin bu ayədə işlənmiş "Qurba" kəlməsində məqsəd kimlərdir? Bunu dəqiq bilmək üçün Peyğəmbərin(s) bu haqda buyurduğuna diqqət yetirək. Əhməd ibn Hənbəl "Fəzailüs-səhabə" adlı kitabında Səid ibn Cübeyrdən belə nəql edir:

لَمَّا نَزَلَتْ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ ...

قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ قَرَابَتُكَ؟ مَنْ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ وَجَبَتْ عَلَيْنَا مَوَدَّتُهُمْ؟

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): عَلَيَّ وَ فَاطِمَةُ وَ أَبْنَاهُمَا. قَالَهَا ثَلَاثًا

–"Şura" surəsinin 23-cü ayəsi nazil olanda müsəlmanlar Həzrət Peyğəmbərin(s) yanına gəlib dedilər: "Ya Rəsulallah, sənin yaxınların kimlərdir ki, Allah-təala onlara məhəbbət bəsləməyi bizlərə vacib etdi? Peyğəmbər(s) üç dəfə buyurdu: "Əli(ə), Fatimə(ə) və

onlardan dünyaya gələn iki övlad (Həsən(ə) və Hüseyin(ə)).”

Bu hədisə diqqət yetirdikdə görürük ki, Peyğəmbərdən(s) iki dəfə bu haqda soruşulur. Birinci dəfə "Yaxınların kimdir?", ikinci dəfə isə "Onlar kimlərdir ki, Allah-təala onlara məhəbbət bəsləməyi bizlərə vacib etdi?" - deyə soruşulur. Deməli, onlar bilirdilər ki, “Qurba” Peyğəmbərin(s) qohum- əqrəbasıdır. Lakin qohum-əqrəbanın kimlər olduğunu dəqiq bilmək istəyirdilər. Buna görə də məsələni dəqiqləşdirmək üçün Peyğəmbərin(s) özündən soruşdular və cavablarını aldılar.

Bu hədisdən də açıq-aydın görürük ki, “Qurba” kimlərdir və onların məhəbbəti hamıya vacibdir. Burada vilayət və hakimiyyətdən söz açılmaz. Yalnız məhəbbət bəsləməkdən danışılır. Məhəbbət odur ki, insanlar onları sevsin və onlara qarşı düşmənçilik etməsin. Bu məsələ ilə bağlı heç bir firqədə fikir ayrılığı yoxdur.

Həzrət Əli(ə) şəhid olduqdan sonra İmam Həsən(ə) minbərə çıxıb camaata uzun bir xütbə oxudu. Həzrət (ə) həmin xütbədə bir çox məsələlərə toxunmuşdur. Həmin xütbənin bir hissəsi belə idi:

أَنَا مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ الَّذِينَ افْتَرَضَ اللَّهُ مَوَدَّتَهُمْ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ. فَقَالَ
تَبَارَكَ وَ تَعَالَى لِنَبِيِّهِ: "قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى
وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَزِدَ لَهُ فِيهَا حُسْنًا". فَأَقْرَأُ الْحَسَنَةَ مَوَدَّتَنَا أَهْلَ

الْبَيْتِ

-Mən həmin o Əhli-beytdənəm. O Əhli-beytdən ki, Allah onlara məhəbbət bəsləməyi bütün müsəlmanlara vacib edib. Allah-təala Öz Peyğəmbərinə(s) buyurmuşdur: “De: Mən sizdən bunun (peyğəmbərliyimin) müqabilində

heç bir şey istəmirəm. Lakin mənə yaxşılıq etmək istəyirsinizsə, onda yaxınlarıma məhəbbət bəsləyin. Kim bir yaxşı iş görsə, Biz onun üçün həmin işdə yaxşılıq (savab) artırırıq.”¹ Sonra İmam Həsən(ə) buyurdu: “Bu ayədə buyurulan həmin yaxşı iş biz Əhli-beytə məhəbbət bəsləməkdir.”²

Ora yığışanların hamısı susdu. Çünki Allahın ayələrini kim dana bilirdi? Hələ Peyğəmbəri(s) görənlər və sözlərini eşidənlərin çoxu sağ-salamat idilər. Hamı bilirdi ki, Peyğəmbərin(s) yaxın qohum-əqrəbası Əli(ə), Fatimə(s.ə), Həsən(ə) və Hüseyindir(ə). Çünki dəfələrlə həmin ayə haqda Peyğəmbərin (s) öz dilindən eşitmişdilər.

Bu ayələrdə məqsəd odur ki, hər bir müsəlman Əhli-beytə (ə) məhəbbət bəsləməlidir. Peyğəmbər(s) və onun Əhli-beytinə (ə) məhəbbət bəsləməyin vacibliyi haqda olan hədislərə bir çox kitablarda rast gəlmək mümkündür. Nümunə üçün həmin hədislərdən birini nəzərinizə çatdırıram:

Sünnilərin böyük alimlərindən olan Fəxri Razi, Qürtəbi və Zəməxşəri kimi təfsirçilər Quranla bağlı yazdıqları təfsirlərdə Həzrət Peyğəmbərin(s) Əhli-beyt(ə) barədə buyurduğu bir hədisi belə nəql edirlər:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص):

أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيدًا

¹ Şura, 23.

² Müstədrəküs-səhiheyn , 3-cü cild, səh.172.

Təbəri (Zəxair kitabında) ,səh.137.

İbn Həcər (Səvaiq kitabında), səh.101.

أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مَعْفُورًا
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ مُؤْمِنًا مُسْتَكْمِلَ الْإِيمَانِ
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ بَشَرُهُ مَلَكُ الْمَوْتِ بِالْجَنَّةِ
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ يُرْفُ إِلَى الْجَنَّةِ كَمَا تُرْفُ
 الْعُرُوسُ إِلَى بَيْتِ زَوْجِهَا
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ فُتِحَ لَهُ فِي الْقَبْرِ بَابَانِ إِلَى الْجَنَّةِ
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ جَعَلَ اللَّهُ قَبْرَهُ مَرَارَ الْمَلَائِكَةِ الرَّحْمَةِ
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ عَلَى السُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ
 عَيْنَيْهِ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ كَافِرًا
 أَلَا وَ مَنْ مَاتَ عَلَى بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشْمَ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ

-Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olarkən ölərsə, dünyadan şəhid getmişdir. Hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olarkən ölərsə, dünyadan bağışlanmış halda gedər. Hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olarkən ölərsə, imanı kamil mömin kimi dünyadan gedər. Hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olsa, can verən zaman ölüm mələyi onun başı üzərinə gülə-gülə gələrək ona cənnət müjdəsini verər. Hər kəsin qəlbində

Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olarkən ölərsə, təzə gəlini bəy evinə yola salan kimi, onu da cənnətə eləcə yola salarlar. Hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olarkən ölərsə, onun qəbrindən Cənnətə iki qapı açılar. Və hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olarkən ölərsə, Allah onun qəbrini qiyamət gününə qədər mələklərin ziyarətgahı edər. Hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə məhəbbəti olarkən ölərsə, Peyğəmbərin sünnəsinə əməl etmiş şəxs kimi dünyadan getmiş olar.”

Sonra Həzrət Peyğəmbər(s) əlavə edərək buyurur: “Diqqət edin! Hər kəsin qəlbində Məhəmmədin(s) əhli-beytinə qarşı düşmənçilik olduğu halda ölərsə, qiyamət günü alnında “Allah rəhmətindən məyus olmuş” - sözü yazılmış halda gələcək. Hər kəs Məhəmmədin(s) əhli-beytinə qarşı düşmən olduğu halda ölərsə, dünyadan kafir kimi getmişdir. Və hər kəs Məhəmmədin(s) əhli-beytinə qarşı düşmən olduğu halda dünyadan gedərsə, cənnətin iyi belə onun burnuna dəyməyəcək.”¹

Bütün bu ayə və hədislərdən görürük ki, Peyğəmbərin(s) Əhli-beytinə (ə) məhəbbət bəsləmək müsəlmanlara vacibdir. Məhəbbət öz yerində olmaqla yanaşı, Həzrət Əlinin(ə) vilayəti də vacibdir. Çünki vilayətlə məhəbbət bir-birindən fərqlidir.

Həzrət Əlinin(ə) fəzilətləri

Allah-təala Həzrət Əlini(ə) İslam Peyğəmbərinin(s) vasitəsilə bütün insanlara təqdim edərək tanıtdırır. Həzrət

¹ Təfsiri-Fəxri Razi, 27-ci cild, səh.165; Təfsiri-Qürtəbi, 8-ci cild, səh.5843; Təfsiri-Kəşşaf, 4-cü cild, səh.220. Təfsiri nümunə, 20-ci cild, səh.413.

Əli(ə) Allahın dostu, Onun yer üzərində höccəti, xəlifəsi və möminlərin əmiridir. Bütün bunlar Peyğəmbərin(s) müxtəlif sözləri, məsəlləri, kəlmə və cümlələri ilə təqdim olunmuşdur. Bu barədə bizim heç bir şəkk-şübhəmiz yoxdur. Çünki Quranın ayələrini əsas tutaraq, Peyğəmbərin(s) dilinə gətirdiyi sözlər və kəlamlar bizim üçün möhkəm sənəd, dəlil, sübut və höccətdir. Çox şükürlər olsun Allaha ki, bizi həqiqətə hidayət edib və biz bu həqiqətə çatmağa nail olmuşuq.

Yuxarıda İslam Peyğəmbərindən(s) Həzrət Əlinin(ə) vilayət və məhəbbəti haqqında olan bəzi hədisləri nəzərinizə çatdırdım. Əgər biz Həzrətin (ə) məhəbbəti, vilayəti və fəzilətləri haqda söhbət açası olsaq, çox uzun çəkər və bu haqda danışmaq üçün kifayət qədər vaxt lazımdır. Əlbəttə, qeyd etməliyəm ki, onun haqqında cildlərlə kitablar yazılmış, günlərlə söhbətlər olunmuşdur. Bizim bu bəhsimiz bütövlükdə Qurani-Kərimdəki xitablarla bağlı olduğu üçün Həzrət Əli(ə) barədə də arasına söhbətlərimiz olacaq və bundan sonra da yeri gəldikcə mövzuya uyğun şəkildə bu haqda danışacağıq. İndi isə Həzrət Peyğəmbərin(s) onun haqqında söylədiyi bir neçə hədisi nəzərinizə çatdırıram. Əlbəttə, bütün bu hədislərin əksəriyyətini əhli-sünnənin böyük alimləri öz kitablarında yazmışlar. Həmin hədislərdən biri belədir.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): مَنْ أَرَادَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى آدَمَ فِي عِلْمِهِ وَ إِلَى نُوحٍ فِي فَهْمِهِ وَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ فِي حِلْمِهِ وَ إِلَى يَحْيَىٰ بْنِ زَكَرِيَّا فِي زُهْدِهِ وَ إِلَى مُوسَىٰ ابْنِ عِمْرَانَ فِي بَطْشِهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى عَلِيٍّ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ

-Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Hər kim Adəmin elmini, Nuhun düşüncəsini, İbrahimin helmini, Yəhya ibn

Zəkəriyyənin zahidliyini və Musa ibn İmranın Allah yolunda (Allaha xatir) necə qəzəbləndiyini görmək istəyirsə, onda Əli ibn Əbu Talibə baxsın.”

Bu hədisə uyğun olaraq incə bir məqama diqqət yetirək. Hər bir peyğəmbər hansısa xüsusi bir cəhətinə görə digərlərindən daha çox tanınmışdır. İmamlarımız, ümumiyyətlə, insanlar da eyni ilə belədir. Hər bir şəxs, ümumiyyətlə, bir xüsusiyyətinə görə daha çox tanınmış və həmin ləqəblə çağırılmışdır. İmamların hamısı eynidir, amma onlar bəzi xüsusiyyətləri ilə daha çox tanınmışdır. Bunun səbəbi İmamların yaşadıkları dövrdə daha çox hansı xüsusiyyəti izhar etməyə ehtiyacı olmasıdır. Məsələn, İmam Musa ibn Cəfərin (yeddiinci imamımızın) ləqəbi Museyi Kazım əleyhissalamdır. Bütün imamlarımız Kazımdır (qəzəbini boğan). Lakin Musa ibn Cəfərin(ə) yaşadığı dövrdə bu xüsusiyyətə, yəni qəzəblənib qəzəbini boğmağa və udmağa çox ehtiyac olduğuna görə, Həzrət (ə) Kazım ləqəbi ilə tanınmışdı. Beşinci imamımızın adı Məhəmməd ibn Əlidir(ə). Lakin öz dövründə elmin yayılmasına və alimlərin yetişdirilməsinə daha çox ehtiyac olduğuna görə, Həzrət (ə) Baqirülülum (Elmin qapılarını insanların və alimlərin üzünə açan) ləqəbi ilə məşhur oldu. Bütün imamlarımız Baqirdir, lakin İmam Baqirin(ə) zamanında bu xüsusiyyətə daha çox ehtiyac olduğuna görə, Həzrəti «Baqir» ləqəbi ilə çağırırdılar.

Peyğəmbərlər də eyni ilə belədirlər. Hər peyğəmbər bir xüsusiyyətinə görə digər peyğəmbərlərdən üstün idi. Məsələn, birinin zahidliyi digərlərindən daha çox idi. Adəm Peyğəmbər (ə) elmlə olması ilə məşhurlaşmışdır. Çünki Allah-təala ona elm öyrədib, kəlmələri təlqin etmişdir. Nuh Peyğəmbər (ə) yaşadığı dövrdə öz düşüncə və dərrakə baxımından digər peyğəmbərlərdən daha fərqli

və üstün idi. Həmçinin İbrahim Peyğəmbər (ə) öz zamanında helmlı (dözümlü, səbirli və müqavimətli) olduğuna görə məşhur olmuşdu. Bir sözlə desək, hər bir peyğəmbər öz xüsusiyyəti və sifətilə daha çox məşhur idi.

Həzrət Əlinin(ə) vücudunda bütün bu xüsusiyyətlər toplandığına görə İslam Peyğəmbəri(s) onun barəsində buyurur: “Hər kim Adəmin elmini, Nuhun düşüncəsini, İbrahimin helmini, Yəhya ibn Zəkəriyyənin zahidliyini və Musa ibn İmranın Allah yolunda (Allaha xatir) necə qəzəbləndiyini görmək istəyirsə, onda Əli ibn Əbu Talibə baxsın.”¹

Namaz dinin sütunudur. Bu kəlam Həzrət Peyğəmbərin(s) buyurduğu hədisdir. İslam Peyğəmbəri(s) namaz barədə buyurduğu eyni ifadəni Həzrət Əlinin(ə) barəsində də buyurmuşdur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): عَلِيٌّ عَمُودُ الدِّينِ

-Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: Əli dinin sütunudur.²

Əli (ə) hansı dinin sütunudur? Əlbəttə, Peyğəmbərin(s) gətirdiyi dinin. Bu din bütün firqələrin dinidir. Sünni və şiə - hamısı bu dinin içindədir. Allah yanında din İslam dinidir. Əli(ə) də bu dinin sütunudur. Bu hədisdən belə nəticəyə gəlirik ki, əgər Əli(ə) olmasa, həmin dindən heç bir əsər-əlamət qalmayacaq.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): هَذَا هُوَ الَّذِي يَضْرِبُ النَّاسَ بِالسَّيْفِ عَلَى

الْحَقِّ بَعْدِي

¹ Tarixi Dəməşqi, 3/69/1110.

² Tarixi-Dəməşqi, 3/69/1110.

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Əli o kəsdir ki, məndən sonra onun vurduğu qılınc zərbəsi haqdır.»¹

Yəni Həzrət Əli(ə) Peyğəmbərdən (s) sonra hər kəsə qılınc vurarsa, vurduğu zərbə haqq, onun zərbəsi dəyən kəs isə batildir. Heç bir vaxt ola bilməz ki, haqq haqqa qılınc vursun. Əli(ə) haqdır və zərbəsini də batilə endirir. Həzrət Əli(ə) hər bir kəsə qılınc zərbəsi endirirsə, bütün insanlar bilməlidir ki, onun zərbəsinə tuş gələnlər batil və nahaqq insanlardır.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): مَنْ فَارَقَ عَلِيًّا فَقَدْ فَارَقَنِي وَ مَنْ فَارَقَنِي فَقَدْ
فَارَقَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Əlidən(ə) ayrı düşən məndən ayrı düşmüş və məndən ayrı düşən Allahdan ayrı düşmüşdür.»²

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): حَقٌّ عَلَيَّ عَلَى هَذِهِ الْأُمَّةِ
كَحَقِّ الْوَالِدِ عَلَى الْوَلَدِ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Əlinin bu ümmətin boynunda olan haqqı atanın övlad boynunda olan haqqı kimidir.»

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): يَا عَلِيُّ أَنْتَ وَ شَيْعَتُكَ فِي الْجَنَّةِ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Ya Əli, sən və sənin şialərin cənnət əhlidirlər.»

Bəzi insanlar Həzrət Əlinin(ə) vilayətini qəbul edənləri qınayaraq, şianin nə vaxtdan yarandığını onlara

¹ Tarixi-Dəməşqi, 3/ səh.69/1110.

² Fəraidüs-simteyn, səh.178.

irad tutmaq istəyirlər. Yəni onlar bununla demək istəyirlər ki, şiə təriqəti Peyğəmbərdən sonra yaranmışdır. Onların bu iradlarına Peyğəmbərin(s) mübarək dilindən çıxmış sözlərlə cavab vermək mümkündür. Əgər Peyğəmbər(s) "Əli və onun şiələri cənnət əhlidir" - deyə buyurursa, deməli, şiə Həzrətin (s) peyğəmbərliyə məbus olduğu dövrdə yaranmışdır, sonradan yox.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): إِنَّ عَلِيًّا وَ شِيعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: "Həqiqətən, Əli və onun şiələri qiyamət gününün xoşbəxtləridir."¹

Xoşbəxtlik anlamını hər kəs bir cür başa düşür. Həzrət Peyğəmbər(s) axirət gününün xoşbəxtliyini açıq-aydın şəkildə bəyan edərək buyurur ki, Əli(ə) və onun şiələri qiyamət gününün xoşbəxtləridir. Deməli, xoşbəxt o şəxsdir ki, qiyamət günü Həzrət Əlinin(ə) mübarək camalını ziyarət etsin. Ümumiyyətlə, hədis və rəvayətlərdə xoşbəxtliyin mənası bizim üçün açıqlanmışdır. Bəzi insanlar bu dünyanın xoşbəxtləridir, bəzi insanlar axirətin xoşbəxtləridir və bəzi insanlar da hər iki dünyanın xoşbəxtləridir. Hədislərdə hər üç qisim insanlar barədə söz açılmışdır. Məsələn, bu dünyanın xoşbəxt insanları barədə Həzrət Peyğəmbər(s) belə buyurur: «Xoşbəxt insanın üç əlamət və nişanəsi var: 1. Allah onun ruzisini öz vətəninə versin. (Qazancı və ruzisi qərrib ölkələrdə yox, öz vətəninə əldə edilmiş olsun.); 2. Alimlərlə oturub dursun; 3. Namazlarını həmişə camaatla qılsın.»

Hər bir kəs gündəlik vacib namazlarını camaatla qılmağa müvəffəq olarsa, deməli, bu onun xoşbəxtliyinin

¹ Tarixi-Dəməşqi, 2-ci cild, səh. 311, 815.

əlamətlərindən biridir. Camaat namazında iştirak etmək çox mühüm məsələlərdəndir. Bu elə bir əməldir ki, onun savabının nə qədər çox olduğunu Allahdan başqa heç kəs bilmir. Hədislərdə və risalələrdə camaat namazının savabı haqda yazılara tez-tez rast gəlirik. Hər kəs bir nəfərə iqtida edib, iki nəfərdən ibarət camaat namazı təşkil etsə, Allah həmin şəxslərə 150 namazın savabını verir. Əgər üç nəfərdən ibarət camaat namazı qılinsa, Allah-təala həmin namazın savabını 600 namaza bərabər tutar. Əgər 3 nəfər pişnamaza qoşulub camaat namazı təşkil etsələr, onlara 1200 namazın savabı inayət olunar. Camaatın sayı çoxaldıqca, savabın sayı da ikiqat artar. Əgər camaat namazında iştirak edənlərin sayı pişnamazla bərabər 11 nəfər olsa, bütün meşələr qələm, dəryalar mürəkkəb olsa belə, onların qıldığı namazın savabını yazıb qurtara bilməzlər. Bunun savabının nə qədər çox olduğunu Allahdan başqa heç bir kəs bilmir.

Odur ki, dünyanın xoşbəxt insanların əlamət və nişanələrindən biri həmişə camaat namazında iştirak etməkdir. Eləcə də axirət dünyasının xoşbəxtlərinin öz əlamətləri vardır. Həmin əlamətlərdən biri budur ki, insan qiyamət günü Həzrət Əlinin(ə) camalını ziyarət etmiş olsun. Peyğəmbərin(s) buyurduğuna əsasən, hər bir kəs qiyamət günü Həzrət Əlinin(ə) mübarək camalını ziyarət edə bilsə, bu onun üçün ən böyük xoşbəxtlikdir.

Burada çox yaxşı olar ki, mərhum Ayətullah Məhəmməd Tağı Cəfərinin başına gələn əhvalatlardan birinə nəzər salaq. O əslən Təbrizdəndir. Uzun müddət Nəcəf şəhərində dini təhsil almış, sonradan vətəninə qayıtmış və ömrünün axırına qədər Tehrandə yaşamışdır. Neçə illər bundan öncə Azərbaycana qonaq gəlmişdi. Bu böyük ustad “Nəhcül-bəlağə”yə 27 cildən ibarət bir şərh

yazmışdır. O deyir: Cavan vaxtlarım idi. Nəcəfdə mədrəsədə dərs oxuduğum vaxtlarda, günlərin birində imamlardan birinin mövludu idi. Hamı bayram əhval-ruhiyyəsində idi. Yay günləri olduğundan hava çox isti idi. Mənim otağım güney tərəfdə olduğu üçün Novruz bayramından payız aylarına qədər ora girmirdim. Hərdən bir kitab lazım olanda götürüb tez çıxırdım. Həmin gün axşamçağı on-on beş tələbə böyük bir otağa toplaşib bayram edirdik. Şərbət və şirniyyat süfrəsi açılmışdı. Bayram günü olduğuna görə tələbələrədən biri zarafat üçün qəzetdən kəsdiyi bir şəkli camaata göstərib dedi: Bu şəkli görürsünüzmü? Şəkilin altında belə bir cümlə yazılmışdı: “Əsrin ən gözəl qadını.” Həmin tələbə dedi: Bu şəkli sizə ötürürəm. Bir-bir baxın və bir sualıma cavab verin. Kimə bu qadınla halal yolla milyon il yaşamaq, yoxsa bircə an Həzrət Əlinin(ə) camalını görmək daha yaxşıdır? Onun yanında əyləşən tələbə şəkli alıb baxdı və zarafatla dedi: Həzrət Əlinin(ə) camalını görmək də müstəhəbdir. Bunu dedikdə hamı onun fikrini bilib güldü. Sonra digər tələbə şəklə baxdı. Onun 5-6 yaşlı oğlu da yanında idi. O da belə dedi: Əgər yanımda uşaq olmasaydı, fikrimi bildirərdim. Onun da fikri hamıya bəlli oldu və güldülər. Üç-dörd nəfər baxıb hərəsi bir söz dedikdən sonra şəkli mənə ötürdülər. Mən şəkli alıb baxmadan üzüm üstə yerə qoyub dedim: “Siz nə danışırırsınız? Həzrət Əlinin(ə) bir an camalını görmək mənim üçün yer kürəsində min il min belə qadınla yaşamaqdan və bütün nemətlərin hamısından daha üstündür.” Bu sözləri deyəndən sonra halım dəyişdi. Hisslərimi nə qədər cilovlamağa çalışdımsa, xeyri olmadı və orada əyləşə bilmədim. İxtiyarsız olaraq məclisi tərk edib, aylarla girmədiyim otağıma qalxdım. Əyləşəndə birdən gördüm ki otağın görünüşü tamamilə dəyişib.

Gözümün önündə gözəl bir səhnə yarandı. Gördüm ki, Həzrət Əli(ə) əyləşib və iki nəfər də mənim ətrafımda dayanıb. Onlar mənə dedilər: “Şeyx Məhəmməd, özüdür, istədiyin qədər baxa bilərsən.” Doyunca Həzrət Əlinin(ə) camalına tamaşa etdim. Birdən yenə də otağın görünüşü əvvəlki vəziyyətinə qayıtdı. Gördüm ki, yenə də həmin isti otaqdayam. Otaqdan çıxıb yenidən məclisə qayıtdım. İçəri girəndə gördüm ki, həmin şəkil doqquzuncu tələbənin əlindədir. O şəkil doqquzuncu adama yetişənədək mən öz məqsədimə nail olub qayıtdım.

Mədrəsənin müdiri ağsaqqal bir müəllim idi. O, mənə baxıb dedi: Sənin halında yaman dəyişiklik var. Sənə nə olub belə? Dedim: Xahiş edirəm, mənimlə işiniz olmasın. Qoyun öz halımda qalım. Onlar xahiş etdilər, mənə imtina etdim. Çox üz vurdudan sonra axırda başıma gələn hadisəni onlara danışdım və dedim: Sizin hansı məqsədə çatdığınızı bilmirəm, amma onu bilirəm ki, mən öz istəyimə nail oldum. Onlar sözlərimə qulaq asıb, tutduqları işdən narahat oldular. Mədrəsənin müdiri əsəbiləşib qəzeti gətirən tələbəyə acıqlandı və dedi: Onu yığışdır buradan. Bizi çox çətin imtahana çəkdilər. Biz bu imtahandan çıxma bilmədik.

Mərhum Ustad Məhəmməd Tağı Cəfəri deyir: O andan sonra bütün işlər mənim üçün asanlaşdı. Allah mənə xüsusi mərhəmət inayət etdi. Gecələrin birində yuxuda Həzrət Əlini(ə) gördüm. Həzrət (ə) əlində tutduğu bir kasa südü mənə verdi. Mən kasanı onun əlindən alıb içdim. Belə hallar bir neçə dəfə başıma gəldikdən sonra elm öyrənmək mənim üçün həll olunmuşdu. Allah-təala Həzrət Əlinin(ə) vücudu sayəsində sinəmi elmlə doldurdu. Günlərin birində otaqda tək əyləşib “Nəhcül-bəlağə”nin şərhini yazırdım. Birdən gördüm ki, arxadan çiynimə bir

əl qoyuldu. Qorxdum və tez arxaya çevrildim. Arxaya baxanda heç bir kəsi görmədim. Lakin mənə dedi: Yaz, əllərin ağrmasın. Tez ayağa qalxıb otaqdan çıxdım. Ürəyim elə çırpınırdı ki, sanki ağzımdan çıxıb yerə düşəcəkdi. Bir az gəzişdim, ancaq təsiri olmadı. Süpürgəni götürüb həyəti süpürməyə başladım ki, bəlkə bu hal məndən uzaqlaşsın. Yenə də xeyri olmadı. Dəstəmaz aldım, əl-üzümü yudum, xeyri olmadı ki, olmadı. Birdən yadıma düşdü ki, Quran ürəklərin şəfasıdır. Quranı götürüb oxumağa başladım. Oxuduqca ürəyim sakitləşməyə başladı. Halım tamamilə düzəldikdən sonra gəlib yazımı davam etdirməyə başladım. Heç özüm də bilmirdim ki, kim deyir, kim yazır. Beləliklə, “Nəhcül-bəlağə”nin şərhini yazıb qurtardım.

O böyük ustadın başına gələnlər yazdığı “Nəhcül-bəlağə”nin şərhində qeyd olunmuşdur. Bütün bunları deməkdə məqsədim odur ki, Həzrət Əlinin(ə) camalını ziyarət etmək insan üçün necə də böyük xoşbəxtlikdir.

Peyğəmbərin(s) Əhli-beyt(ə) haqda buyurduqları

Allah-təala Əhli-beyt(ə) və imamları Peyğəmbərin(s) vasitəsilə bütün insanlara təqdim edir. Hamı bilir ki, Peyğəmbər(s) Əhli-beyt(ə) haqqında bir çox hədislər buyurmuş və onları sevməyin vacib olduğunu dəfələrlə vurğulamışdır. Firqəsindən asılı olmayaraq bütün İslam aləminin alimləri öz kitablarında bu haqda geniş söhbətlər açmış və Peyğəmbərin(s) Əhli-beyt(ə) barədə buyurduğu hədisləri qeyd etmişlər. Bununla belə, hətta Peyğəmbərin(s) imamlar haqda buyurduğu kəlamları da bizə nəql etmişlər. Bu imamlar Peyğəmbərin(s) vəfatından sonra İmam Hüseyn(ə) nəslindən dünyaya gəlmiş doqquz imamdır. Peyğəmbərin(s) dövründə üç imamımız yaşamışdır. Peyğəmbər(s) dünyasını dəyişən zaman İmam Hüseynin(ə) təxminən altı-yeddi yaşı var idi. İmam Əli(ə), İmam Həsən(ə) və İmam Hüseyn(ə) Peyğəmbərin (s) zamanında yaşamış və Həzrət (s) onların hər biri barəsində sözünü bəyan edib, onları bütün insanlara təqdim etmişdir. Onlar Peyğəmbərin(s) yaşadığı dövrdə yaşamış və həm də Həzrətin(s) səhabələri olmuşlar. Sual oluna bilər ki, bəs Peyğəmbərdən(s) sonra gələn imamlar haqqında Həzrət(s) hansı hədisləri buyurmuşdur? Əgər buyurubsa, hansı mənbələrdə həmin imamların adları çəkilmiş, yaxud onlara işarə olunmuşdur? İnşallah, bu bəhsimizdə həm Əhli-beyt(ə) haqqında, həm də on iki imam haqqında olan hədislərdən bir neçəsini nəzərinizə çatdıracağıq. İlk öncə Peyğəmbərin(s) Əhli-beyt(ə) barədə buyurduğu hədislərə nəzər salaq. Hakim Həskani əhli-sünnənin görkəmli alimlərindən biridir. Onun “Şəvahi-dut-tənzil” kitabında Peyğəmbərdən(s) belə bir hədis nəql olunur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَوَّلُ مَا يُسْأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ

-Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Qiyamət günü (yaxud dünyasını dəyişdikdən sonra) bəndədən soruşulacaq ilk sual biz Əhli-beytin məhəbbətidir.»

Başqa bir hədisdə “Fəraidus-simteyn” kitabının 2-ci cildinin 301-ci səhifəsində Peyğəmbərdən(s) belə bir hədis nəql olunur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ أَرْبَعٍ:

١ - عَنْ عُمْرِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ. ٢ - عَنْ جَسَدِهِ فِيمَا أَبْلَاهُ. ٣ - عَنْ مَالِهِ

فِيمَا أَنْفَقَهُ وَ مِنْ أَيْنَ كَسَبَهُ. ٤ - عَنْ حُبِّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ

-Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Qiyamət günü insanın atdığı hər bir addımda ondan əsas dörd sual soruşulacaq: 1. Ömrünü harada sərf etmişən? 2. Canını və bədənini harada qocaltmısan? 3) Malını harada xərcləmişən və haradan qazanmısan? 4. Biz Əhli-beytin məhəbbəti.”

Qiyamət günü bu dörd şeyi insandan mütləq soruşacaqlar. Bütün insanlar bu barədə cavab verməli olacaqlar. Buna görə də hər bir insan bütün bunlar üzrə hesabat verəcəklərini başa düşməli və əməllərində diqqətli olmalıdırlar.

Digər bir hədisdə Həzrət Peyğəmbər(s) Əhli-beytin (ə) adını bir-bir çəkir. Bu hədisi Əhməd ibn Hənbəl öz müsənədində Peyğəmbərin (s) həyat yoldaşı Ümmi Sələmədən nəql edir:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ لِفَاطِمَةَ: ائْتِنِي بِزَوْجِكَ وَابْنِكَ. فَجَاءَتْ
 بِهِمَا فَأَلْقَى كِسَاءً فَذَكِّيًّا: ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِمَا ثُمَّ قَالَ: اَللّٰهُمَّ إِنَّ هَؤُلَاءِ
 آلُ مُحَمَّدٍ فَاجْعَلْ صَلَوَاتِكَ وَبَرَكَاتِكَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ
 إِنَّكَ حَمِيدٌ مُّجِيدٌ

-Bir gün Allahın Rəsulu(s) Fatiməyə(s.ə) buyurdu:
 Get ərini və iki oğlunu mənim yanıma gətir. Xanım
 Fatimə(s.ə) gedib onları çağırırdı və birlikdə Peyğəmbə-
 rin(s) hüsuruna gəldilər. Həzrət Peyğəmbər(s) Fədəki
 əbasını onların üstünə saldı. Sonra əlini onların üstünə
 qoyub belə dua etdi: Ey mənim Allahım, həqiqətən, bunlar
 Məhəmmədin ailəsidir. Öz salam- salavatını və bərəkətini
 Məhəmməd və ali-Məhəmmədin üzərinə nazil et.

قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: فَرَفَعْتُ الْكِسَاءَ لِأَدْخُلَ مَعَهُمْ. فَجَذَبَهُ مِنْ يَدِي وَ

قَالَ: إِنَّكَ عَلَى خَيْرٍ

Ümmi Sələmə deyir: (Onları belə gördükdə) əbanı
 qaldırıb yanlarına daxil olmaq istədim. Peyğəmbər(s)
 mənim əlimdən tutub kənara çəkdi və buyurdu: Sən
 xeyirdəsən. (Sənin aqibətin xeyirdir. Sən Peyğəmbərin
 zövcələrindənəsən, lakin ali-Məhəmməddən deyilsən.)

Ömər ibn Xəttab bilavasitə Peyğəmbərin(s) dilindən
 bu barədə eşitdiyi bir hədisi belə nəql edir:

قَالَ عُمَرُ بْنُ خَطَّابٍ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (ص) يَقُولُ:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي فَرَطٌ لَّكُمْ وَ أَنْتُمْ وَارِدُونَ عَلَى الْحَوْضِ وَ إِنِّي
 سَائِلُكُمْ حِينَ تَرِدُونَ عَلَى عَنِ الثَّقَلَيْنِ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُقُونَ فِيهِمَا.

السَّبَبُ الْأَكْبَرُ كِتَابُ اللَّهِ طَرَفُهُ بِيَدِ اللَّهِ وَ طَرَفُهُ بِأَيْدِيكُمْ فَاسْتَمْسِكُوا
 بِهِ وَ لَا تُبَدِّلُوا. وَ عِزَّتِي أَهْلُ بَيْتِي فَإِنَّهُ قَدْ نَبَّأَنِي اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ.
 أَنَّهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ
 فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ عِزَّتُكَ؟

قال(ص): أَهْلُ بَيْتِي مِنْ وَلَدِ عَلِيٍّ وَ فَاطِمَةَ وَ تِسْعَةَ مِنْ صُلْبِ
 الْحُسَيْنِ أَيْمَةَ آبَرَارٍ وَ هُمْ عِزَّتِي مِنْ لَحْمِي وَ دَمِي

-Bir gün Peyğəmbərdən(s) eşitdim ki, buyurdu: Camaat! Mən sizdən ayrılıram, siz Kövsər hovuzunun kənarında mənə qovuşacaqsınız. Mən sizdən iki əmanət barədə soruşacağam. Diqqətli olun! Görün məndən sonra bu iki əmanətlə necə rəftar edəcəksiniz? Biri Allahın kitabıdır. Bu kitab Allahın qırılmaz ipidir. Onun bir tərəfi Allahın, digər tərəfi isə sizin əlinizdədir. Bu ipdən möhkəm yapışın və pərakəndə olmayın. İkincisi isə mənim Əhli-beytimdir. Mehriban və mərhəmətli Allah mənə xəbər vermişdir ki, bu iki şey cənnət hovuzunun kənarında mənə qovuşana qədər bir-birindən ayrılmayacaqlar.

Soruşdum: Ya Rəsulallah, sənin itrətin kimlərdir?

Peyğəmbər(s) buyurdu: “Mənim Əhli-beytim Əli və Fatimədən olan oğlanlar və Hüseynin nəslindən olan doqquz imam. Onlar təqvalıların imamlarıdır. Onlar mənim itrətimdir. Onların qanı qanımdan, əti də ətimdəndir.”¹

¹ Kifayətul-əsər, səh. 91.

Digər bir hədisdə Musa ibn Əbdi Rəbbih Əhli-beyt(ə) barədə belə bir hədisi nəql etmişdir:

عَنْ مُوسَى بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ:

سَمِعْتُ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ (ع) يَقُولُ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ (ص) وَذَلِكَ فِي حَيَاةِ أَبِيهِ عَلِيٍّ (ع) سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ: أَلَا إِنَّ أَهْلَ بَيْتِي أَمَانٌ لَكُمْ فَأَحِبُّوهُمْ حُبِّي وَتَسْكُبُوا بِهِمْ لَنْ تَضِلُّوا.
قِيلَ وَ مَنْ أَهْلُ بَيْتِكَ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟

قَالَ (ص): عَلِيٌّ وَ سِبْطَايَ وَ تِسْعَةُ مِنْ وَلَدِ الْحُسَيْنِ أَيْمَةً أَمَنَاءُ مَعْصُومُونَ أَلَا إِنَّهُمْ أَهْلُ بَيْتِي وَ عِزَّتِي مِنْ حَمِيٍّ وَ دَمِيٍّ

-Musa ibn Əbdi Rəbbih deyir: Məscidün-nəbidə (Mədinə məscidində) Hüseyn ibn Əlidən(ə) eşitdim. Atası Əlinin(ə) Allahın Rəsulundan(s) eşitdiyi hədisi belə nəql edirdi. (Həzrət Əli (ə) buyurur:) Allahın Rəsulundan (s) eşitdim ki, buyurdu: Həqiqətən, mənim Əhli-beytim sizin üçün əmin- amanlıqdır. Məni sevdiniz kimi, onları da sevin. (Mən onları sevdiiyim kimi, siz də onları sevin). Əgər onların ətəyindən möhkəm tutsanız, heç bir vaxt zəlalətə düşməyəcəksiniz (yolunuzu azmayacaqsınız).

Soruşdular: Sənin Əhli-beytin kimdir, ya Rəsulallah?

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Əli, onun iki oğlu və Hüseynin(ə) sülbündən olan doqquz övlad. Onların doqquzu da məsum imamlardır. Onlar mənim Əhli-beytim və itrətimdir. Ətləri ətimdən və qanları qanımdandır.¹

¹ Kifayətul-əsər, səh. 171.

Bütün bu hədislərdən açıq-aydın görürük ki, Həzrət Peyğəmbər(s) həm Əhli-beytini(ə) bizə tanıtdırır, həm də onların adlarını çəkir. Əlbəttə, bir daha qeyd etməliyəm ki, bütün bu hədislərin çoxu əhli-sünnə mənbələrindən əxz olunmuşdur.

On iki imamın adları

Həzrət Peyğəmbər(s) həm öz dövründə olan imamlarımızın adını çəkmiş, həm də özündən sonra dünyaya gələcək imamların adlarını sadalamışdır. Yəni üç imamımız Peyğəmbərin(s) mübarək camalını görmüş və onun dövründə yaşamışdır. Həzrət Əli(ə), İmam Həsən(ə) və İmam Hüseyin(ə). Həzrət Peyğəmbər(s) dünyadan gedərkən İmam Hüseyin(ə) təqribən yeddi yaşı olardı. İslam Peyğəmbəri(s) dəfələrlə onların barəsində müxtəlif ibarələrlə söhbət edib, bütün müsəlmanlara təqdim etmiş, özündən sonra vəsi - İslam ümmətinə İmam (ə) təyin etmişdir. Hətta bir çox hədislərdə deyilir ki, Həzrət Peyğəmbər(s) özündən sonra dünyaya gələcək imamlarımızın adlarını bir-bir çəkib tanıtdırmışdır. Nümunə üçün bu barədə olan müfəssəl bir hədisi nəzərinizə çatdırıram. Bu hədis “Yənabiül məvəddə” kitabında nəql olunur. Kitabın müəllifi Süleyman ibn İbrahim əl-Qunduzi əl-Hənəfidir. O, 1220-ci hicri qəməri ilində dünyaya gəlmiş və 1294-cü ildə dünyasını dəyişib. O, bu rəvayəti belə yazmışdır. Hədisi isə Vasilət ibn Əsqə Cabir ibn Abdullah Ənsaridən nəql edir:

وَفِي الْمَنَاقِبِ عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ
قَالَ دَخَلَ جُنْدَلُ بْنُ جُنَادَةَ بْنِ جُبَيْرِ الْيَهُودِيِّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ (ص)

فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَمَّا لَيْسَ لِلَّهِ وَعَمَّا لَيْسَ عِنْدَ اللَّهِ وَعَمَّا لَا يَعْلَمُهُ اللَّهُ، فَقَالَ (ص): أَمَّا مَا لَيْسَ لِلَّهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ شَرِيكَ وَأَمَّا مَا لَيْسَ عِنْدَ اللَّهِ فَلَيْسَ عِنْدَ اللَّهِ ظُلْمٌ لِلْعِبَادِ وَأَمَّا مَا لَا يَعْلَمُهُ اللَّهُ فَذَلِكَ قَوْلُكُمْ يَامَعْشَرَ الْيَهُودِ إِنَّ عَزِيرًا ابْنُ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَعْلَمُ أَنَّ لَهُ وَلَدًا بَلْ يَعْلَمُ أَنَّهُ مَخْلُوقُهُ وَعَبْدُهُ. فَقَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ حَقًّا وَصِدْقًا، ثُمَّ قَالَ إِنِّي رَأَيْتُ الْبَارِحَةَ فِي النَّوْمِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ (ع) فَقَالَ: يَا جُنْدَلُ أَسْلِمَ عَلَى يَدِ مُحَمَّدٍ خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَاسْتَمْسِكْ أَوْصِيَاءَهُ مِنْ بَعْدِهِ فَقُلْتُ: أَسْلِمَ. فَلِلَّهِ الْحَمْدُ أَسْلَمْتُ وَهَدَانِي بِكَ. ثُمَّ قَالَ أَخْبِرْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ عَنْ أَوْصِيَائِكَ مِنْ بَعْدِكَ لَا تَمْسِكْ بِهِمْ قَالَ (ص): أَوْصِيَائِي الْإِثْنَا عَشَرَ. قَالَ جُنْدَلُ هَكَذَا وَجَدْنَاهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ سَمِّهِمْ لِي. فَقَالَ (ص): أَوَّهُمْ سَيِّدُ الْأَوْصِيَاءِ أَبُو الْأَيْمَةِ عَلِيُّ بْنُ أَبِي النَّوَاسِ وَالْحُسَيْنُ فَاسْتَمْسِكْ بِهِمْ وَلَا يَغُرَّنَكَ جَهْلُ الْجَاهِلِينَ فَإِذَا وُلِدَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ زَيْنُ الْعَابِدِينَ يَقْضِي اللَّهُ عَلَيْكَ وَيَكُونُ آخِرَ زَادِكَ مِنَ الدُّنْيَا شَرِبَةَ لَبَنٍ تَشْرِبُهُ. فَقَالَ جُنْدَلُ وَجَدْنَاهُ فِي التَّوْرَةِ وَفِي كُتُبِ الْأَنْبِيَاءِ إِيْلِيَا وَشَبِيرًا فَهَذِهِ اسْمُ عَلِيِّ وَالْحُسَيْنِ وَالْحُسَيْنِ فَمَنْ بَعْدَ الْحُسَيْنِ وَمَا أَسْمَائِهِمْ؟ فَقَالَ إِذَا انْقَضَتْ مُدَّةُ الْحُسَيْنِ فَلَا إِمَامَ ابْنُهُ عَلِيُّ وَيُلَقَّبُ بِزَيْنِ الْعَابِدِينَ فَبَعْدَهُ

إِبْنُهُ مُحَمَّدٌ يُكَلِّبُ بِالْبَاقِرِ فَبَعْدُهُ إِبْنُهُ جَعْفَرٌ يُدْعَى بِالصَّادِقِ فَبَعْدُهُ
 إِبْنُهُ مُوسَى يُدْعَى بِالكََاظِمِ فَبَعْدُهُ إِبْنُهُ عَلِيٌّ يُدْعَى بِالرِّضَا فَبَعْدُهُ إِبْنُهُ
 مُحَمَّدٌ يُدْعَى بِالتَّقِيِّ وَالزَّكِيِّ فَبَعْدُهُ إِبْنُهُ عَلِيٌّ يُدْعَى بِالنَّقِيِّ وَالْهَادِي
 فَبَعْدُهُ إِبْنُهُ الْحَسَنُ يُدْعَى بِالْعَسْكَرِيِّ فَبَعْدُهُ إِبْنُهُ مُحَمَّدٌ يُدْعَى
 بِالْمَهْدِيِّ وَالْقَائِمِ وَالْحُجَّةِ فَيَغِيبُ ثُمَّ يَخْرُجُ فَإِذَا خَرَجَ يَمْلَأُ الْأَرْضَ
 قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا مِلَّتْ جَوْرًا وَظُلْمًا. طُوبَى لِلصَّابِرِينَ فِي غَيْبَتِهِ،
 طُوبَى لِلْمُقِيمِينَ عَلَى مَحَبَّتِهِمْ، أُولَئِكَ الَّذِينَ وَصَفَهُمُ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ،
 وَقَالَ (هُدًى لِلْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ^١)، ثُمَّ قَالَ (أُولَئِكَ
 حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ^٢) (فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ
 الْعَالِيُّونَ^٣). فَقَالَ جُنْدَلٌ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَقَّفَنِي بِمَعْرِفَتِهِمْ. ثُمَّ عَاشَ
 إِلَى أَنْ كَانَتْ وَلَادَةُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، فَخَرَجَ إِلَى الطَّائِفِ، وَمَرِضَ،
 وَشَرِبَ لَبَنًا، وَقَالَ: أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ (ص) أَنَّ يَكُونُ آخِرُ زَادِي مِنَ
 الدُّنْيَا شَرْبَةَ لَبَنٍ، وَمَاتَ وَدُفِنَ بِالطَّائِفِ بِالْمَوْضِعِ الْمَعْرُوفِ بِالْكُوزَارَةِ

-Cabir ibn Abdullah Ənsari deyir: Bir gün Cündəl ibn Cünadə ibn Cübeyr adlı bir yəhudi Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib ərz etdi: Ey Məhəmməd, o nədir ki, Allahın yoxudur, o nədir ki, Allahın yanında yoxdur və o nədir ki, Allah onu bilmir?

¹ Bəqərə, 2-3.

² Mücadilə, 22.

³ Maidə, 56.

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Allahın olmadığı şey şərikidir. (Allahın şəriki yoxdur). Allah yanında olmayan şey zülm etməkdir. (Allah yanında bəndələrə qarşı zülm etmək yoxdur). Allahın bilmədiyi isə Üzeyirin (peyğəmbərin) Onun oğlu olmasıdır. Siz yəhudilər Üzeyirin Allahın oğlu olduğunu iddia edirsiniz. Lakin Allah onu Öz oğlu bilmir. Allah onu (Üzeyri) Öz məxluqu və bəndəsi olduğunu bilir.¹

Cündəl dedi: Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur və sən həqiqətən Onun elçisisən. Sonra dedi: Ya Rəsulallah, keçən gecə mən yuxuda Musa ibn İmranı gördüm. O, mənə dedi: Ey Cündəl, get sonuncu Peyğəmbərin(s) vasitəsilə Allaha təslim ol (iman gətir). Onun vəsilərinin ətəyindən yapış. Mən də ona ərz etdim ki, təslim olub iman gətirərəm. Allaha çox şükürlər olsun ki, mənə sənə vasitənlə hidayət etdi, mən də İslamı qəbul edib iman gətirdim. Sonra dedi: Ya Rəsulallah, mənə öz vəsilərin haqqında xəbər ver. Səndən sonra vəsi və canişinlərin kimlərdir? Mənə tanıtıdır ki, onların ətəyindən tuta bilim.

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Mənim vəsi və canişinlərim on iki nəfərdir.

Cündəl dedi: Doğrudur, biz Tövratda axırıncı Peyğəmbərin(s) canişinlərinin on iki nəfər olduğunu oxumuşuq. Ey Allahın Peyğəmbəri, onların adlarını mənə söylə.

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Mənim vəsi və canişinlərimin birincisi bütün vəsilərin ağası, imamların

¹ Yənabiül-məvəddə (tərcümə), 2-ci cild, səh.385. 76-cı bab. (ərəbcədə səh.440).

atası olan Əlidir. Sonra onun iki oğlu Həsən və Hüseynidir. Sən onlardan (ətəyindən) möhkəm yapış. Cahil insanların cəhaləti səni azdırıb yoldan çıxarmasın. Hüseynin oğlu Əli (Zeynüləbidin) dünyaya gələn zaman sənin ömrün sona çatacaq. Sənin bu dünyada içdiyin sonuncu maye süd olacaq (südü içdikdən sonra dünyanı dəyişəcəksən).

Cündəl dedi: Sənin buyurduqların bizə Tövratda da rast gəlib. Lakin onların adı İliya, Şibr və Şübeyrdir. Bu həmin Əli, Həsən və Hüseynidir. Bəs Hüseynədən sonra sənin canişinlərin kim olacaq? Onların adları nədir?

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Hüseynin ömrü başa çatdıqdan sonra onun oğlu Əli (Zeynüləbidin ləqəbli) imam olacaq. Ondan sonra onun Baqir ləqəbli oğlu Məhəmməd, sonra onun Sadiq ləqəbi ilə çağırılacaq oğlu Cəfər, sonra onun Kazım ləqəbi ilə tanınacaq oğlu Musa, sonra Rza ləqəbi ilə çağırılacaq oğlu Əli, sonra Təqi və Zəki ləqəbli oğlu Məhəmməd, sonra Nəqi və Hadi ləqəbi ilə tanınacaq oğlu Əli, sonra Əskəri ləqəbi ilə çağırılacaq oğlu Həsən, sonra Qaim, Mehdi, Höccət ləqəbləri ilə məşhur olacaq oğlu Məhəmməd. O, uzun müddət qeybdə olduqdan sonra zühur edəcək. Zühur etdikdən sonra zülmə dolu olan yer üzünü ədalətlə dolduracaq. Xoş o kəslərin halına ki, qeyb dövründə ona iman gətirib səbr edərlər. Xoş o kəslərin halına ki, bu on iki nəfərin məhəbbəti ürəklərində olacaq. Onlar elə kəslərdir ki, Allah öz kitabında onları belə vəsf edir: "Bu uca məqamlı kitab pəhrizkarlar (təqvalılar) üçün hidayət mənbəyidir. O kəslər ki, qeybə inanır..."¹

¹ Bəqərə, 2-3.

Sonra Həzrət (s) buyurdu: "Onlar Allahın firqəsidirlər (dəstəsidirlər), bil ki, şübhəsiz, Allahın firqəsi həmin nicat tapanlardır." ¹ (...şübhəsiz, Allahın firqəsi qalıbdır.)

Cündəl bütün bu sözləri eşitdikdən sonra dedi: Ya Rəsulallah, Allaha şükürlər olsun ki, onları tanımaqda məni müvəffəq etdi.

Bu hadisədən neçə il sonra Əli ibn Hüseyn(ə) (İmam Zeynüləbidin) dünyaya göz açdı. Cündəl həmin günlərdə Taifə yola düşərkən yolda xəstələndi. Ona süd verdilər və o, südü içəndən sonra Peyğəmbərin(s) sözləri yadına düşdü. Dedi: Bu günü Peyğəmbər (s) mənə xəbər vermişdi. Mənim bu dünyada axırcı içəcəyim şey süd olacaq. Bu həmin süddür ki, içirəm. Bu sözlərdən sonra o, dünyasını dəyişdi. Taifdə, elə həmin yerdə dəfn olundu. Onun dəfn olunduğu yer Kuzarə adlanırdı.

Lövhə hədisi

Yuxarıda on iki imam barədə əhli-sünnə mənbələrindən olan hədislərdən bir neçəsinə diqqət yetirdik. Ümumiyyətlə, İslam aləmində firqəsindən asılı olmayaraq, bütün ilahiyyətçi ailələr Peyğəmbərin(s) on iki imam haqda buyurduğu hədisləri öz kitablarında nəql etmişlər. Həzrət Peyğəmbər(s) bir-bir imamların adlarını çəkərək, onları bütün insanlara təqdim etmişdir. Bu bəhsdə istərdim ki, şübhə mənbəyindən olan bir hədisə də diqqət yetirək. Öncə kiçik bir müqəddiməni nəzərinizə çatdırıram. Həmin hədis Allahın Öz Peyğəmbərinə(s) etdiyi hədiyyədir. Ömrünün son günlərində Peyğəmbər(s)

¹ Mücadilə, 22.

bu hədisi Fatimeyi Zəhraya(s.ə) hədiyyə etdi. Bu hədisə əsasən, İslam Peyğəmbərinin(s) cəmi səkkiz övladı olmuşdur. Həmin övladların dördü qız, dördü isə oğlan idi. Qızların adları Zeynəb, Ümmi Gülsüm, Rüqəyyə və Fatimeyi Zəhradır(s.ə). Oğlanlarının adları isə Qasim, Abdullah, Təyyib və İbrahimdir. Onlar Peyğəmbərin (s) uşaqlarıdır, lakin onların hamısının anasının bir qadın olması bəlli deyil. Fatimeyi Zəhra (s.ə) şübhəsiz, Peyğəmbərin(s) Xədicədən(s.ə) olan qızıdır. Bütün tarix və hədis yazanların hamısı yekdilliklə bunu qeyd etmişlər. Yəni Xanım Zəhra(s.ə) Peyğəmbərin(s) Xədicədən(s.ə) olan qızıdır. Oğlanlarının da üçü Xədicədən(s.ə). İbrahim adlı oğlunun anası Mariya xanım olmuşdur. Peyğəmbərin(s) üç qızı barədə üç rəvayət mövcuddur. Bir rəvayətə görə, bu üç qız da xanım Xədicədən(s.ə). Deməli, Peyğəmbərin(s) İbrahimdən başqa yeddi uşağı həmin xanımdan dünyaya gəlmişdir. İkinci rəvayətə görə, həmin üç qız Xədicənin(s.ə) qızlarıdır, lakin Peyğəmbərdən(s) əvvəlki ərindən. Yəni xanım Xədicə(s.ə) Peyğəmbərlə(s) ailə quranda həmin üç qızı Peyğəmbərin(s) evinə gətirmiş və Həzrətin(s) evində onları tərbiyə edərək boya-başa çatdırmışdır. Üçüncü rəvayətə görə isə, həmin üç qız Xədicənin(s.ə) bacısı uşaqlarıdır. Bacısı rəhmətə getdikdən sonra o, Peyğəmbərin(s) icazəsi ilə onları qəyyumluğa götürüb. Ən çox ehtimal olunan isə budur ki, həmin üç qız Peyğəmbərin(s) Xədicədən(s.ə) olan qızlarıdır. Deməli, həmin səkkiz uşağın dördünün (bir qız və üç oğlan) Peyğəmbərin(s) Xədicədən(s.ə) olan övladları olması şübhəsizdir. Oğlanlardan birinin də Mariyadan olması şəksizdir. Üç qızın barəsində də qeyd etdiyimiz üç nəzəriyyə irəli sürülüb. Peyğəmbərin(s) oğlanlarının dördü

də uşaq çağlarında dünyasını dəyişib. Peyğəmbərin(s) oğlan övladı qalmayıb. Qalan dörd qızının ikisini (Ümmi Gülsüm və Rükəyyəni) Osmana ərə vermişdi. Yəni Osman birinci Ümmi Gülsümü, o dünyasını dəyişəndən sonra isə Rükəyyəni almışdı. Üçüncü qızı Zeynəbi isə müsəlman olmayan bir oğlan almışdı. Onun adı Əbul-as ibn Rəbi idi. Peyğəmbər(s) peyğəmbərliyə çatdıqdan və müsəlman qızının kafirlə evlənməsinin qadağan ayəsi nazil olduqdan sonra həmin kürəkənini çağırıb, qızını ondan geri istədi. Əbul-as dedi: Ya Rəsulallah, bunun səbəbi nədir? Həzrət (s) buyurdu: Allah tərəfindən bu haqda ayə nazil oldu və mən də bu ayəyə əsasən qızımı səndən geri alıram. Əbul-as dedi: Ya Rəsulallah, belə isə mən İslamı qəbul edirəm. Həzrət Peyğəmbər(s) onların kəbinini kəsib, İslam qayda-qanunu ilə ər-arvad etdi. Ümmi Gülsüm və Rükəyyənin ömürlərinin axırına qədər övladları olmadı və hər ikisi övladsız dünyadan getdi. Zeynəbin isə Əbul-as ibn Rəbidən bircə qızı oldu. Onun adını Əmamə qoymuşdular. Xanım Fatiməyi Zəhra(s.ə) ömrünün axırlarında Həzrət Əliyə(ə) vəsiyyəət etdi ki, mən dünyadan gedəndən sonra bacım qızı Əmamə ilə ailə qur. Qoy gəlib mənim uşaqlarıma baxsın. Xanım Zəhra(s.ə) dünyadan gedəndən sonra Həzrət Əli(ə) Əmamə ilə ailə qurdu. Əmamə Həzrət Əlinin(ə) evinə gəlib, xalası uşaqlarına analıq etdi və onların qulluqlarında dayandı. Lakin onun da Həzrət Əlidən(ə) övladı olmadı.

Beləcə görürük ki, Peyğəmbərin(s) nəslə yalnız və yalnız Fatimədən(s.ə) dünyaya gələn övladlarla davam etdi. Xanım Zəhra(s.ə) Həzrət Əli(ə) ilə ailə qurdu və dünyaya dörd övlad gətirdi. Beşinci övladını isə dünyaya gətirməmişdən qabaq saldı. Deməli, Peyğəmbərin(s) Fatimədən(s.ə) başqa elə bir qızı və oğlu yoxdur ki,

onlardan da dünyaya övlad gəlmiş olsun. Peyğəmbərin(s) nəslə Fatimədən(s.ə) dünyaya gələnlərlə davam etdi. Bütün bunlar Allahın hikmətidir. Bunun iki səbəbi var idi. Birincisi budur ki, Peyğəmbərə(s) əbtər (nəslinin davamı olmayan) deyənlərin ağzına möhür vuraraq, imaməti Fatiməyə(s.ə) bəxş etdi. İkincisi isə xanım Xədicənin(s.ə) zəhmət və əziyyətləri müqabilində Fatiməni(s.ə) əta etmişdir. Çünki Xədicə(s.ə) Peyğəmbərlə(s) ailə qurduqdan sonra onu çox məzəmmət etmişdilər. Yəni yetim və yoxsul bir cavanla evləndiyinə görə o, həmişə danlaqlara məruz qalırdı. Bütün bunlara baxmayaraq, o, Peyğəmbəri(s) sevib, danlaqlara və əziyyətlərə dözdü. Bunun müqabilində də Allah Fatiməni(s.ə) bəxş etməklə onu daha da şərəfləndirdi.

Üçüncü xəlifə Peyğəmbərin(s) iki qızı ilə evləndiyi üçün camaat ona zünnur deyirdi. Həmin qızların Peyğəmbərdən(s) olması isə dəqiq məlumat yox, ehtimal olunan bir fikirdir. Hər halda o, əgər zünnur ləqəbini Peyğəmbərin(s) iki qızı ilə evləndiyinə görə qazanıbsa, deməli o zaman Həzrət Əli(ə) də zünnurdur. Çünki Həzrət Əli(ə) də Peyğəmbərin(s) həm qızı, həm də qız nəvəsi ilə ailə qurmuşdur. Bundan əlavə, həmin qızların heç birinin övladı olmayıb. Allah-təala imaməti Fatimə(s.ə) və Əlinin(ə) vasitəsilə Peyğəmbər (s) və Xədicəyə (s.ə) inayət etdi.

Həzrət Fatimənin(s.ə) Allah və Peyğəmbər(s) yanında xüsusi hörməti və məqamı var idi. Bu hörmət və məqam heç bir kəsdən asılı olmayan bir şərəfətdir. Yəni o, Peyğəmbərin(s) qızı və Əlinin(ə) həyat yoldaşı olduğuna, Allah yanında xüsusi məqamına görə bu şərəfətə malikdir. Əgər bu, Peyğəmbərin(s) qızı olduğuna görə olsaydı, Həzrətin (s) Fatimədən(s.ə) savayı başqa qızları da var idi.

Əgər Əlinin(ə) həyat yoldaşı olduğuna görə olsaydı, Əlinin(ə) ondan başqa da yoldaşı var idi. Fatimənin(s.ə) şərəfəti bunlara görə deyil. Çünki Fatimə(s.ə) Allah yanında xüsusi şərəfət və məqam sahibi idi. O, məsum bir insandır və Allahın məhbubudur. Bəzi hədis və rəvayətlərdə deyilir ki, Fatimə(s.ə) Allahın hədiyyəsidir. Onun ziyarətnaməsində belə oxuyuruq:

وَصَلِّ عَلَى الْبُتُولِ الطَّاهِرَةِ الصَّدِيقَةِ الْمَعْصُومَةِ النَّبِيِّ النَّبِيِّ الرَّضِيِّ
الْمَرْضِيِّ الرَّكِيَّةِ الرَّشِيدَةِ الْمَظْلُومَةِ الْمُقْهُورَةِ الْمَغْصُوبَةِ حَقُّهَا الْمُنُوعَةُ
إِرْتُهَا الْمَكْسُورَةُ ضِلْعُهَا الْمَظْلُومُ بَعْلُهَا الْمَقْتُولُ وَلَدُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ
رَسُولِكَ وَبَضْعَةُ لَحْمِهِ وَصَمِيمُ قَلْبِهِ وَفِلْدَةٌ كَبِدِهِ وَالتَّحِيَّةُ مِنْكَ لَهُ
وَالتَّحْفَةُ

Ziyarətnamədə Fatimeyi Zəhraya(s.ə) salam-salavat göndərilib, ad və ləqəbləri çəkilir. Peyğəmbərin(s) ciyərparası, bədəninin bir hissəsi, qəlbinin səmimisi olduğunu oxuyuruq. Sonra belə deyirik: İlahi, o (Fatimə), Sənin Peyğəmbərə(s) bəxş etdiyin hədiyyədir.

İmam Həsən Əskəri(ə) buyurur:

نَحْنُ حُجَجُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَجَدُّنَا فَاطِمَةُ حُجَجُ اللَّهِ عَلَيْنَا

-Biz Allahın yaratdıqlarının üzərində olan höccətiyik. Nənəmiz Fatimə(s.ə) isə Allahın bizim üzərimizdə olan höccətidir.

Fatimeyi Zəhranın(s.ə) şərəfətlərindən biri də Qədr gecəsidir. Yəni hər kəs Fatiməni(s.ə) başa düşüb dərk etsə, Qədr gecəsini də dərk edəcək. Həzrət Peyğəmbərdən(s) bu barədə bir sıra hədislər nəql olunmuşdur.

O əzəmətli xanımın əlində bir neçə kitab var idi. Biri odur ki, Həzrət Peyğəmbər(s) söyləmiş, Həzrət Əli(ə) də onu yazmışdır. Hədislərdə yazılıb ki, dünyada bütün halal-haram elmi, şəriət hökmləri həmin bu kitabda yazılmışdır. Hətta belə nəql olunur ki, Allah-təala halal-haramı üç nəfərin ixtiyarına vermişdir. Həmin üç nəfərin biri Peyğəmbər(s), biri Əli(ə) və biri də Fatimədir(s.ə). Əgər biz şəriət məsələlərinə diqqət etsək görərik ki, həqiqətən də belədir. Məsələn, Quranda namaz qılmağın vacibliyi əmr olunur. Lakin sübh namazının neçə rükət olması Quranın heç bir yerində yazılmayıb. Yaxud orucun vacib olması Quranda yazılıb, lakin orucu batil edən işlər, yaxud saat neçədən neçəyə qədər tutmaq qeyd olunmamışdır. Həcc və s. əməllər də həmçinin. Minanın, Ərəfatın, Müzdəlifənin haradan başlanıb, harada qurtardığı Quranda yazılmayıb. Bütün bunların hamısını bizə Peyğəmbər(s) və Əhli-beyt (ə) təfsir edib açıqlayır. Odur ki, həmin kitab Peyğəmbər(s), Əli(ə) və Fatiməyə(s.ə) məxsusdur. Digər bir kitab isə Peyğəmbər(s) dünyadan getdikdən sonra Allahın Fatiməyə(s.ə) bəxş etdiyi səhifələrdən ibarətdir.

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: إِنَّ عِنْدَنَا لَمْصَحَفَ فَاطِمَةَ (ع) وَمَا يُدْرِيهِمْ مَا مُصْحَفُ فَاطِمَةَ (ع)؟ قُلْتُ: وَمَا مُصْحَفُ فَاطِمَةَ (ع)؟ قَالَ: مُصْحَفٌ فِيهِ مِثْلُ قُرْآنِكُمْ هَذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَاللَّهُ مَا فِيهِ مِنْ قُرْآنِكُمْ حَرْفٌ وَاحِدٌ.

Əbu Bəsir deyir: İmam Sadiqdən(ə) xanım Fatimənin(s.ə) kitabı haqqında soruşdum. Həzrət (ə) buyurdu: Həqiqətən, Fatimənin(s.ə) kitabı bizim (Əhli-beytin) yanımızdadır. Camaat həmin yazıların nədən ibarət olduğunu dərk etmir. Soruşdum: Fatimənin(s.ə)

yazdıqları nədir belə? Həzrət(ə) buyurdu: Elə kitablardır ki, üç əlinizdə olan Quran bərabərindədir. And olsun Allaha, həmin kitabda sizin əlinizdə olan Qurandan bir hərf (kəlmə) belə yoxdur. (Quran tamam başqa, o kitablər isə tamam başqadır.)

Bu hədisin sonunda Həzrət (ə) belə buyurur: Qiyamətə qədər baş verəcək bütün hadisələr həmin cildlərdə yazılmışdır. Sonra Həzrət (ə) Əbu Bəsirdən onun əlini yüngülcə sıxmaq üçün icazə istəyir. Əbu Bəsir icazə verdikdən sonra İmam Sadiq(ə) onun əlini yüngülcə sıxıb buyurur: Hətta bu kimi əməllərin cəzası belə həmin cildlərdə yazılmışdır. On iki imamın adı da həmin cildlərin bir hissəsidir. Bu hədis Allahın Peyğəmbərə(s) olan hədiyyəsidir. Həzrət (s) ömrünün son anlarında onu Fatiməyə(s.ə) verdi. Bu hədis də həmin kitabın bir hissəsi oldu. Həzrət Peyğəmbər(s) dünyasını dəyişdikdən sonra Fatiməyi Zəhra(s.ə) çox narahat idi. Onun narahatçılığını aradan qaldıran və ürəyini sakitləşdirən yeganə səbəb bu hədis oldu. Onu həmişə ürəyinin üstündə saxlayardı.

İmam Sadiq(ə) lövhə hədisi barədə belə nəql edir: Günlərin birində atam İmam Baqir(ə) Cabir ibn Abdullah Ənsariyə buyurdu: Bir gün bizə gəl, əyləşib söhbət edək. Səninlə işim var. Cabir dedi: Baş üstə. Vaxt təyin edib görüşdülər. İmam Sadiq(ə) deyir: Təyin olunmuş vaxtda Cabir bizə gəldi. Mən də atamın yanında əyləşmişdim. Atam ondan soruşdu: Cabir, anam Fatimənin(s.ə) əlində bir lövhə var idi. Sən də onu görüb orada yazılanları mütləq etmisən. Onları mənə danışa bilərsənmi? Cabir ibn Abdullah dedi: Ey Allahın höccəti, bir gün İmam Hüseynin(ə) təvəllüdü münasibətilə anam Fatimənin(s.ə) hüsuruna gəlib onu təbrik etdim. Bu zaman onun əlində zümrüd kimi parlayan bir lövhə gördüm. Ərz etdim, ata-

anam sənə qurban, əlinizdəki bu parlaq lövhə nədir belə? Xanım (s.ə) buyurdu: Bu lövhəni Allah Öz Peyğəmbərinə(s) hədiyyə etmişdir. Peyğəmbər(s) də bunu ömrünün sonunda mənə hədiyyə etdi. Bu lövhədə ərim Əlinin(ə), oğlum Həsən(ə) və Hüseynin(ə), habelə Hüseynin (ə) sülbündən olan doqquz imamın adı var. Xanım (s.ə) həmin lövhəni mənə verdi və mən də onu oxuyub üzünü köçürdüm. Hazırda həmin yazı əmanət olaraq məndədir. İmam Baqir(ə) buyurdu: Mən həmin yazıları görmək istəyirəm. Cabir dedi: İstəyirsinizsə gedib gətirim, ya da istəsəniz birlikdə gedib bizdə baxarıq. Cabirlə atam durub onun evinə getdilər. Cabir gedib həmin yazını gətirdi. Atam buyurdu: İndi həmin yazını əlində saxla, mən oxuduqca sən də izlə. İmam Sadiq(ə) buyurur: Mən onların söhbətinə qulaq asırdım. Atam həmin səhifədəkiləri əzbərdən oxumağa və Cabir də yazdıqlarını izləməyə başladı. Atam oxuyub qurtardıqdan sonra buyurdu: Cabir, hamısı düzdürmü? Cabir dedi: Ey Allahın Höccəti, hətta bir hərfini belə azaldıb çoxaltmadınız. Burada necə yazılıbsa, eyni ilə oxudunuz.

Həmin lövhədə yazılanlar çox uzun söhbətlərdir. Bu lövhədə on iki imamın adı haqqında yazılanları oxuyaq:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. هَذَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ لِمُحَمَّدٍ
نَبِيِّهِ وَ نُورِهِ وَ سَفِيرِهِ وَ حِجَابِهِ وَ دَلِيلِهِ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ مِنْ عِنْدِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ عَظَّمَ يَا مُحَمَّدُ أَسْمَائِي وَ أَشْكُرُ نِعْمَائِي وَ لَا تَجْحَدُ
إِلَائِي إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا قَاصِمُ الْجَبَّارِينَ وَ مُدِيلُ الْمَظْلُومِينَ وَ
دَيَّانُ الدِّينِ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَمَنْ رَجَا غَيْرَ فَضْلِي أَوْ خَافَ

غَيْرَ عَدْلِي عَذَّبْتُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ فَإِيَّايَ فَاعْبُدْ وَ
 عَلَيَّ فَتَوَكَّلْ إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ نَبِيًّا فَأُكْمِلْتَ أَيَّامُهُ وَ انْقَضَتْ مُدَّتُهُ إِلَّا
 جَعَلْتُ لَهُ وَصِيًّا وَ إِنِّي فَضَّلْتُكَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ وَ فَضَّلْتُ وَصِيَّكَ عَلَى
 الْأَوْصِيَاءِ وَ أَكْرَمْتُكَ بِسِبْطِيكَ وَ سِبْطِيكَ حَسَنٍ وَ حُسَيْنٍ فَجَعَلْتُ
 حَسَنًا مَعْدِنَ عِلْمِي بَعْدَ انْقِضَاءِ مُدَّةِ أَبِيهِ وَ جَعَلْتُ حُسَيْنًا خَازِنَ
 وَحْيِي وَ أَكْرَمْتُهُ بِالشَّهَادَةِ وَ خَتَمْتُ لَهُ بِالسَّعَادَةِ فَهُوَ أَفْضَلُ مَنْ
 اسْتُشْهِدَ وَ أَرْفَعُ الشُّهَدَاءِ دَرَجَةً جَعَلْتُ كَلِمَتِي التَّامَّةَ مَعَهُ وَ حُجَّتِي
 الْبَالِغَةَ عِنْدَهُ بِعِزَّتِهِ أَثِيبُ وَ أَعَاقِبُ أَوْلَهُمْ عَلَيَّ سَيِّدُ الْعَابِدِينَ وَ زَيْنُ
 أَوْلِيَائِي الْمَاضِينَ وَ ابْنُهُ شَبَهُ جَدَّهُ الْمَحْمُودُ مُحَمَّدُ الْبَاقِرُ عِلْمِي وَ
 الْمَعْدِنُ لِحُكْمَتِي سَيِّهْلُكَ الْمُتَرَابُونَ فِي جَعْفَرِ الرَّادِّ عَلَيْهِ كَالرَّادِّ عَلَيَّ
 حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأُكْرِمَنَّ مَثْوَى جَعْفَرٍ وَ لِأَسْرَتَهُ فِي أَشْيَاعِهِ وَ أَنْصَارِهِ
 وَ أَوْلِيَائِهِ أَتِيحَتْ بَعْدَهُ مُوسَى فِتْنَةً عَمِيَاءُ حِنْدِسٍ لَأَنَّ خَيْطَ فَرْضِي
 لَا يَنْقَطِعُ وَ حُجَّتِي لَا تَخْفَى وَ أَنَّ أَوْلِيَائِي يُسْقَوْنَ بِالْكَأْسِ الْأَوْفَى مَنْ
 جَحَدَ وَاحِدًا مِنْهُمْ فَقَدْ جَحَدَ نِعْمَتِي وَ مَنْ غَيَّرَ آيَةً مِنْ كِتَابِي فَقَدْ
 افْتَرَى عَلَيَّ وَبِلٌ لِلْمُفْتَرِينَ الْجَاهِلِينَ عِنْدَ انْقِضَاءِ مُدَّةِ مُوسَى عَبْدِي
 وَ حَبِيبِي وَ خَيْرَتِي فِي عَلِيِّ وَلِيِّي وَ نَاصِرِي وَ مَنْ أَضْعَعَ عَلَيْهِ أَعْبَاءَ
 الثُّبُورَةِ وَ أَمْتَحَنَهُ بِالْأَضْطِلَاعِ بِهَا يَقْتُلُهُ عِفْرِيْتُ مُسْتَكْبِرٌ يُدْفَنُ فِي

الْمَدِينَةِ الَّتِي بَنَاهَا الْعَبْدُ الصَّالِحُ إِلَى جَنْبِ شَرِّ خَلْقِي حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي
 لَأَسْرِتَهُ بِمُحَمَّدٍ ابْنِهِ وَ خَلِيفَتِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَ وَارِثَ عِلْمِهِ فَهُوَ مَعْدُنْ
 عِلْمِي وَ مَوْضِعُ سِرِّي وَ حُجَّتِي عَلَى خَلْقِي لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ بِهِ إِلَّا
 جَعَلْتُ الْجَنَّةَ مَثْوَاهُ وَ شَفَعْتُهُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ كُلُّهُمْ قَدْ
 اسْتَوْجَبُوا النَّارَ وَ أَخْتِمُ بِالسَّعَادَةِ لَابْنِهِ عَلِيٍّ وَلِيِّي وَ نَاصِرِي وَ
 الشَّاهِدِ فِي خَلْقِي وَ أَمِينِي عَلَى وَحْيِي أُخْرِجُ مِنْهُ الدَّاعِيَ إِلَى سَبِيلِي
 وَ الْحَازِنَ لِعِلْمِي الْحَسَنَ وَ أَكْمِلُ ذَلِكَ بِابْنِهِ مُحَمَّدٍ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ
 عَلَيْهِ كَمَالُ مُوسَى وَ بَهَاءُ عِيسَى وَ صَبْرُ أَيُّوبَ فَيَدُلُّ أَوْلِيَائِي فِي
 زَمَانِهِ وَ تُتَهَادَى رُءُوسُهُمْ كَمَا تُتَهَادَى رُءُوسُ التُّرْكِ وَ الدَّيْلَمِ
 فَيَقْتُلُونَ وَ يُحْرَقُونَ وَ يَكُونُونَ خَائِفِينَ مَرْغُوبِينَ وَ جَلِيلِينَ تُصْبَعُ الْأَرْضُ
 بِدِمَائِهِمْ وَ يَفْشُو الْوَيْلُ وَ الرَّثَّةُ فِي نِسَائِهِمْ أُولَئِكَ أَوْلِيَائِي حَقًّا بِهِمْ
 أَدْفَعُ كُلَّ فِتْنَةٍ عَمِيَاءَ حِنْدِسٍ وَ بِهِمْ أَكْشِفُ الزَّلَازِلَ وَ أَدْفَعُ الْأَصَارَ وَ
 الْأَغْلَالَ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ رَحْمَةٌ وَ أُولَئِكَ هُمُ
 الْمُهْتَدُونَ

-Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə. Bu məktub
 əziz və hikmətli olan Allahdan Onun Peyğəmbəri, Nuru,
 Səfiri və Xaliq ilə məxluq arasında vasitəçisi və dəlili olan
 Məhəmmədə(s) yazılmışdır. O Məhəmməd (s) ki, Ruhul
 Əmin (Cəbrayıl) aləmlərin Rəbbi tərəfindən ona nazil
 olmuşdur. Ey Məhəmməd, Mənim adlarımı (İmam və
 vəsilərimi) uca tut. Mənim nemətlərimə şükür et və

Mənim lütfümü inkar etmə. Həqiqətən, Mənəm Allah və Məndən başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur. Təkəbbürlü hakimləri taxtdan salan, məzlumları hakim edən, qiyamət günü cəzalandıran Mənəm. Hər kəs Mənim mükafatımdan qeyrisinə ümid bəsləsə, Mənim ədalətimdən yox, başqasından qorxsə, həmin şəxsi heç bir kəsi cəzalandırmadığım bir əzaba düçar edəcəyəm. Buna görə də yalnız Mənə ibadət et və yalnız Mənə təvəkkül et. Mən göndərdiyim hər bir peyğəmbərin dövrünü kamil və müddətini tamam etməmiş onun üçün bir vəsi və canişin qərar vermişəm. Mən səni bütün peyğəmbərlərdən və sənin canişinini bütün canişinlərdən üstün müəyyən etdim. Mən səni iki südəmər uşaqla - Həsən və Hüseynlə hörmətli etdim. Həsəni atasından sonra Öz elmimin mədəni və Hüseyni Öz vəhyimin xəzinədarı etdim. Onu şəhadətlə əziz edərək, aqibətini səadətə çatdırdım. O, şəhidlərin ən fəzilətli, dərəcə etibarı ilə onların ən üstünüdür. Öz maarif və höccətlərimi onunla bərabər etdim. İmamətin qəti olan dəlillərini onun yanında qərar verdim. Onun itrəti səbəbilə mükafatlandırır cəzalandıracağam. Onların birincisi ibadət edənlərin sərvəri və Mənim keçmiş övliyalarımın zinətidir. Və onun oğlu Mahmud babası kimi Məhəmməddir. O, Mənim elmimi yaran və hikmət mədənimdir. Cəfər barəsində şübhə edənlər məhv olarlar. Kim onu qəbul etməsə, Məni də qəbul etməmişdir. Onun barəsində dediyim söz və verdiyim vədə öz yerindədir. Həmin vədə budur ki, Cəfərin məqamını möhtərəm və əziz tutar, onu dostlarına qarşı şad edəram. Ondan sonra Musadır ki, onun zamanında dəhşətli bir fitnə-fəsad baş verər. Belə olduqda mənə itaət etmək ipi əsla qırılmaz və Mənim höccətlərim gizli qalmaz. Həqiqətən, Mənim övliyalarım dolu bir

camla sirab olacaqlar. Hər kəs onlardan birini inkar etsə, Mənim nemətimi inkar etmişdir. Mənim kitabımdan bir ayəni dəyişdirən kəs Mənə iftira atmışdır. Mənim bəndəm və seçilmiş dostumun dövrünü keçdikdən sonra dostum və yavərim olan Əlini inkar edənlərə vay olsun. Əli nübüvvətin ağır yükünü çiyinlərinə qoyduğum kəsdir. Mən onu bu işi yerinə yetirməklə sınağa çəkərəm. Onu çirkin və təkəbbürlü bir şəxs qətlə yetirəcək. O, saleh bəndəmin (Zülqərneynin) tikdirdiyi bir şəhərdə (Tusda) ən pis məxluqumun (Harunun) yanında torpağa tapşırılacaq. Mənim əmr və vədəm sübut olmuşdur ki, onu canişin və elminin varisi olan oğlu Məhəmmədin vücudu ilə şad edərim. O, Mənim elm mədənim, sirdaşım və məxluqlarıma olan höccətimdir. Ona iman gətirən hər bir bəndəmi cənnətə daxil edərim. Onun yetmiş cəhənnəmlik qohumu üçün edəcəyi şefaəti qəbul edərim. Sonra onun oğlu mənim dostum və məxluqlarımdan arasında şahidim və vəhyimin əmanətdarı olan Əlini səadətə çatdıraram. Ondən elmimin xəzinədarı olan Həsəni vücuda gətirərəm. Bu silsiləni ələmlərə rəhmət olan oğlunun (Məhəmməd) vücudu ilə kamil edərim. Onda Musanın kamalı, İsanın alicənablığı və Əyyubun səbri vardır. O, qeybdə olduğu zaman Mənim dostlarım xar olar və onları öldürərlər, yandırarlar. Onlar qorxu içində yaşayarlar. Yer onların qanına boyanar və onların qadınları arasında nalə səsi ucalar. Onlar mənim həqiqi dostlarımdır. Onların vasitəsilə hər bir dəhşətli fitnənin qarşısını alaram və onların bərəkəti sayəsində bütün müsibət və şübhələri aradan qaldıraram. Onlara Rəbbinin salanı və rəhməti olsun. Hidayət olunmuşlar yalnız onlardır.

قَالَ أَبُو بَصِيرٍ لَوْ لَمْ تَسْمَعْ فِي دَهْرِكَ إِلَّا هَذَا الْحَدِيثَ لَكُنَّكَ فَصْنُهُ
إِلَّا عَنْ أَهْلِهِ

-Əbu Bəsir deyir: Ey Cabir, əgər sən dünyada bundan başqa hədis eşitməmiş olsaydın belə, bu sənə kifayət edərdi. Bunu əhlindən başqasına göstərmə. ¹

Abuzər Gəffari

Ötən bəhisdə Allah-təalanın Peyğəmbərin(s) vasitəsi ilə təqdim etdiyi höccətləri və dostları barədə danışdıq. Onlar İslam dünyasında tanınmış şəxsiyyət, imanlı insanlar və Peyğəmbərin(s) zamanında yaşayan insanlardır. Nümunə üçün həmin şəxslərdən bir neçəsinin adını nəzərinizə təqdim edirəm. Bu şəxslər İslam Peyğəmbərinin(s) dili ilə və Həzrət Əlinin(ə) vasitəsilə tanıtılır, təmiz və pak insan kimi təqdim olunmuşlar. Həmin şəxsiyyətlərdən biri Abuzər Gəffaridir. Ona həm Abuzər, həm Əbazər, həm də Əbizər deyilir. Yəni bu dəyişiklik cümlədə onun adından əvvəl gəlmiş sözlə əlaqəlidir. Lakin camaat arasında Əbazər kimi məşhurdur. Həm də Peyğəmbər(s) moizə və nəsihət edərkən ona “Ya Əbazər”, - deyər xitab edərdi. Əlbəttə, bu, ərəb dilinin qrammatik qaydaları ilə bağlıdır.

Abuzər Gəffari barədə müxtəlif rəvayət və hədislər mövcuddur. Onun özünün xüsusi bir tarixi və həyatı var. Onun həyatı barədə müxtəlif kitablar da yazılmışdır. Biz burada Peyğəmbərin(s) və Əlinin(ə) onun haqqında söylədiyi kəlamlara nəzər salacağıq.

¹ Üsuli Kafi, 2-ci cild, səh.471.

Cabir ibn Abdullah Ənsari Peyğəmbərin(s) səhabələrindən biridir. O deyir: Günlərin birində mən Həzrət Peyğəmbərdən(s) Abuzər haqqında soruşdum: Ey Allahın Rəsulu, Abuzər haqda mənə onun hansı fəzilətləri barədə danışa bilərsən? Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu:

ذَٰكَ مِنَّا أَبْعَضَ اللَّهُ مِنْ أَبْعَضِهِ وَ أَحَبَّ مِنْ أَحَبِّهِ

-O, bizdəndir. Ona qarşı qəzəbli olanı Allahın qəzəbi tutsun. Onu sevəni Allah da sevsin.

Sonra Həzrət (s) belə buyurdu: Ey Cabir, mən Salmanı, Abuzəri, Əmmarı, Miqdadı, Əlini, Fatiməni, Həsəni və Hüseyini sevirəm. Onlarla düşmən olana mən də düşmənəm. Onları sevəni mən də sevirəm. Həzrət Peyğəmbər(s) bir az susduqdan sonra yenə buyurdu: Ey Cabir, dua etdiyin zaman dualarının müstəcab olmasını istəyirsənsə, Allahı bu insanların adlarına and ver. Allah bu adların hörməti xatirinə dualarını qəbul edir. Çünki bu adlar Allahın yanında ən əziz və möhtərəm adlardır.¹

Abuzər Gəffari Peyğəmbərin(s) yanında sevimli bir insan idi. Onun gözəl bir xüsusiyyəti vardı. Hər kəsdə nuraniyyət və elm gördükdə yaxınlaşıb həmin şəxsdən bir nəsihət almağı çox xoşlayardı. Günlərin birində Abuzər Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib dedi: Ya Rəsulallah (s), mənə moizə və öyüd-nəsihət ver. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu:

مَرْحَبًا بِكَ يَا أَبَا ذَرٍّ إِنَّكَ مِنَّا أَهْلُ الْبَيْتِ

-Mərhəbə sənə, ey Abuzər. Həqiqətən, sən biz əhli-beytdənsən.

¹ Rəbəzə şəhidi Abuzər Gəffari, səh. 63.

Ümumiyyətlə, Həzrət Peyğəmbər(s) çox az insanı belə tərifləyiq hesab edirdi. Abuzərin imanı o qədər çox idi ki, Peyğəmbər(s) onu özünə və Əhli-beytə (ə) yaxın hesab edirdi.

Abuzər ən düz danışan insandır

Abuzər Gəffari ən sadıq və düz danışan bir insan idi. Hamı onun bu xüsusiyyətini yaxşı bilirdi. Haqqı deməkdə zərrə qədər də tərəddüd etməzdi. Əhli-sünnə və şia məzhəblərinin kitablarında onun haqqında çoxlu hədis və rəvayətlər yazılmışdır. İbn Əbil Hədid Həzrət Peyğəmbərdən(s) onun barəsində belə bir hədis yazır:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَا أَقَلَّتِ الْعِبْرَاءُ وَ مَا أَظَلَّتِ الْخِصْرَاءُ عَلَى ذِي
هَجَّةٍ أَصْدَقَ مِنْ أَبِي ذَرٍّ

-Allahın Rəsulu(s) buyurdu: Yer kürəsinin ağuşuna aldığı və asimanın kölgə saldığı elə bir yer yoxdur ki, orada Abuzərdən düz danışan insan tapılmış olsun.¹

Yəni Abuzər hər nə danışbsa, düz danışıb. Peyğəmbər(s) və Əhli-beyt(ə) istisna olmaqla, İslama iman gətirən səhabələrin içərisində Abuzərdən düz danışan insan yoxdur.

Başqa bir hədisdə belə nəql olunur: Günlərin birində Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Göylərin kölgə saldığı və yer kürəsinin qoynuna aldığı elə bir yer yoxdur ki, orada Abuzərdən başqa düz danışan, sədaqətli və vəfalı bir insan olsun. O, həqiqətən, (düz danışmaqda, zahidlikdə, vəfadarlıqda) Həzrət İsa (ə) kimidir. Ömər ibn Xəttab dedi: Ya Rəsulallah, Abuzərin məqamı bu qədərmi

¹ Rəbəzə şəhidi Abuzər Gəffari, səh. 58.

yüksəkdir? Onun məqamı sənin yanında belə hörmətlidirmi? Həzrət (s) buyurdu: Bəli, mən Abuzəri belə tanıyıram. Sən də onu mən tanıdığım kimi tanı.¹

Abuzər çox düz danışan bir insan idi. Hətta kiçik bir yalanın məsləhət olduğu yerdə belə çalışardı ki, sözləri olduğu kimi desin. Necə vardısı, elə də danışardı.

Bureydə deyir: Bir gün Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ. عَلِيٌّ وَ أَبُودَرٍّ وَ
الْمِقْدَادُ وَ سَلْمَانَ

-Allah mənə dörd nəfəri sevməyi əmr etdi. Allah mənə xəbər verdi ki, Özü də onları sevir. Əli, Abuzər, Miqdad və Salman.²

Abuzər Ğəffari düz danışan insan olmaqla yanaşı, həm də gözəl xüsusiyyətə malik bir insan idi. O, həm də zahidliyi ilə tanınırdı. Hətta öz zahidliyi ilə Allahın və mələklərin yanında xüsusilə seçilirdi. Abuzər çox azad bir insan idi. Heç bir şey onun əl-qolunu bağlaya bilməzdi. Diqqət etsək görərik ki, dünyada iki şey insanın əl-qolunu bağlayır və gözünü kölgəli edir. Biri qorxu, digəri isə pul və mal-dövlətdir. Abuzərdə nə qorxu var idi, nə də dünya malına tamahkarlıq. Hər yerdə də kimin acığı gəlməsindən asılı olmayaraq, sözün düzünü danışib haqqı deyirdi. Heç bir pul və ya vəzifə onu haqqı deməkdən döndərə bilməzdi. Həmişə deyirdi: Ruzini mənə Allah verir. Əgər Allah verirsə, deməli, başqasının puluna-malına ehtiyacım

¹ Rəbəzə şəhidi Abuzər Ğəffari, səh. 62.

² Rəbəzə şəhidi Abuzər Ğəffari, səh. 67.

yoxdur. Çöllərə düşüb səhralardan bitkiləri yığıb yeyərəm, amma başqalarının puluna görə susmaram.

Günlərin birində üçüncü xəlifə öz quluna pul verib dedi: Bu pulu apar Abuzərə ver. Əgər pulu ona verə bilsən, sən azad edəcəyəm. Xəlifə çox yaxşı bilirdi ki, Abuzər heç kəsdən pul götürmür. Ona görə də öz qulu ilə belə şərt kəsdi. Abuzərin həmin qulun azad olunmasına xatir pulu qəbul etməsini güman edirdi. Xəlifənin qulu Abuzərin yanına gəlib salamlaşdı. Abuzər onun gəlişinin səbəbini soruşduqda o, pulu çıxarıb dedi: Bu pulu xəlifə sənə üçün hədiyyə göndərib. Abuzər dedi: Çox sağ ol, bilərsiniz ki, mənə pul lazım deyil. Allahın verdiyi ruzi mənə bəsdir. Çünki Allah mənə ölənə qədər ruzi verəcəyinə söz verib. Qul dedi: Səndən çox xahiş edirəm ki, bu pulu məndən qəbul edəsən. Abuzər dedi: Sən bir vasitəçisən və bunun sənə nə aidiyyəti var? Qul dedi: Əgər sən bu pulu məndən qəbul etsən, xəlifə mənə azadlığa buraxacağına söz verib. Abuzər onun cavabında elə bir söz dedi ki, onun bu fikri tarixin qızıl səhifələrinə düşdü: “Sən bu pulu mənə verməklə azad olacaqsan. Amma mən onu almaqla qul olacağam. Mən də qul olmaq istəmirəm. Get, özünə başqa çıxış yolu tap.”

Bir gün Həzrət Peyğəmbərdən(s) soruşdular: Ya Rəsulallah, sənə Abuzəri bu qədər tərifləməyinin səbəbi nədir? Allah hansı cəhətlərinə görə ona bu məqamı inayət edib? Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى زُهْدِ عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ فَلْيَنْظُرْ إِلَى أَبِي ذَرٍّ

-Hər kəs Məryəmin oğlu İsanın zahidliyini görmək istəyirsə, Abuzərə baxsın.

Maraqlı əhvalat

Cənab Cəbrayıl (ə) nazil olub Peyğəmbərin(s) yanına gələrkən, adətən, Dehyi Kəlbinin, yəni möhtərəm bir qocanın surətində gələrdi. Günlərin birində də Cəbrayıl(ə) Dehyi Kəlbi surətində gəlib bir küçədə Peyğəmbərlə(s) söhbət edirdi. Təsadüfən Abuzər də həmin yerdən keçirdi. Peyğəmbərin(s) həmin qoca ilə söhbət etdiyini gördükdə onların danışığına mane olmamaq üçün azacıq yolunu dəyişib, salam vermədən keçib getdi. Həzrət Peyğəmbər(s) onu Cəbrayıla (ə) göstərib buyurdu: Bu kişini tanıyırsanmı? Cəbrayıl (ə) dedi: Əlbəttə, tanıyıram. Allaha and olsun ki, Abuzər göylərdə (mələklər yanında) yerdən daha çox məşhurdur. Buna görə də mən Abuzəri çox yaxşı tanıyıram. Həzrət Peyğəmbər(s) soruşdu: Hansı əməlinə görə Abuzər bu məqama nail olub? Cəbrayıl (ə) dedi: Zəhidliyinə görə. Onun bu fani dünyaya zərrə qədər də olsa diqqət və marağı yoxdur. O, heç bir vaxt dünya haqqında fikirləşməyib.

Sonra Cəbrayıl (ə) dedi: Abuzər bizə salam vermədən keçib getdi. Əgər salam versəydi, mən onun salamının cavabını alacaqdım.

Burada hədisi saxlayıb incə bir məqama diqqət yetirək və sonra hədisi davam etdirək. Mələklərin insana salam verməsi, yaxud salamının cavabını alması insan üçün böyük şərəfətdir. Həm də mələklərin insana salam verməsinin mənəvi ləzzətini danışmaqla başa düşmək çox çətinidir. Onu hiss etmədən bu ləzzəti dərk etmək qeyri-mümkündür. Həzrət İbrahim Peyğəmbər (ə) Allahın əzəmətli peyğəmbərlərindən biri idi. Bir gün Allah mələklərdən bir neçəsinə Həzrət İbrahimə(ə) övlad müjdəsi verməyi əmr etdi. Mələklər İbrahim Peyğəmbərin (ə) yanına gəlib salam verdikdən sonra onun övladı olacağını müjdə verdilər. İbrahim Peyğəmbər (ə) buyurdu:

“Bütün dünya və övlad müjdəsi öz yerində, mələklərin mənə verdiyi salamın ləzzəti tamamilə başqa bir şeydir. Onların salamı mənə o qədər mənəvi ləzzət verdi ki, o ləzzəti heç bir şeyə dəyişməyəm və heç vaxt onların salamının ləzzəti mənim yadımdan çıxmayacaq.”

Odur ki, mələklərin insana salam verməsinin böyük şərəfəti və xüsusi fəziləti vardır. Hər bir insana mələklərin salam verməsi və ya onun salamının cavabını alması nəsbib olmaz. Onlar hər il Qədr gecəsi dəstə-dəstə nazil olub, yer üzünün höccətini - hər əsrin imamını, hazırkı dövrdə əsrimizin imamını (İmam zamanı) salamlayırlar.

İndi isə hədisi davam etdirək. Cənab Cəbrayıl (ə) Həzrət Peyğəmbərə(s) dedi: Ya Rəsulallah, Abuzərin həmişə oxuduğu bir dua var. Mələklərin o duadan çox xoşları gələr və həmişə həmin duanı oxuyarlar. Mən gedəndən sonra Abuzəri çağırıb, həmin duanı onun dilindən eşit. Cəbrayıl (ə) söhbətini qurtarıb getdikdən sonra Peyğəmbər(s) Abuzərə xəbər göndərdi. Abuzər Həzrətin (s) hüzuruna gəldikdə Peyğəmbər(s) ona buyurdu: Ey Abuzər, sən bizim yanımızdan keçərkən yolunu dəyişib salam vermədən ötür keçdin. Abuzər dedi: Ey Allahın Rəsulu, mən uzaqdan sənə Dehyi Kəlbi ilə söhbət etdiyini gördüm. Fikirləşdim ki, yəqin sizin məxfi söhbətiniz var. Ona görə də sizi narahat etmək istəmədim. Həzrət (s) buyurdu: Həmin kişinin kim olduğunu bilirsənmi? Abuzər dedi: Xeyr. Həzrət (s) buyurdu: O, Cəbrayıl (ə) idi. Sən yanımızdan ötür keçdikdən sonra o, mənə dedi. Əgər Abuzər salam verib keçsəydi, mən onun salamının cavabını alacaqdım. Abuzər bu sözü eşitək, çox narahat olub təəssüflənərək dedi: Böyük bir müvəffəqiyyəti, şərəfəti və fəziləti əldən verdim. Sonra Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Cəbrayıl (ə)

mənə xəbər verdi ki, sənin oxuduğun elə bir dua var ki, onu göylərdə mələklər də oxuyur. Sən həmişə oxuduğun həmin duanı mənim üçün də oxu. Abuzər həmin duanı oxumağa başladı:

اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ الْاَمْنَ وَ الْاِیْمَانَ بِكَ وَ التَّصَدِیْقَ بِنَبِیِّكَ وَ الْعَافِیَةَ
مِنْ جَمِیْعِ الْبَلَاءِ وَ الشُّكْرَ عَلٰی الْعَافِیَةِ وَ الْغِنٰی عَنِ شِرَارِ النَّاسِ

-İlahi, Səndən möhkəm iman və əmin-amanlıq diləyirəm. Peyğəmbərini təsdiq edən imanı mənə nəsib et. Mənə bütün bəlalardan afiyət ver. Verdiyin bu nemətlərin (afiyətin) müqabilində Sənə şükür etməyi mənə nəsib et. Camaatın şərinədən məni pənahında saxla. (Məni şəhər insanlara möhtac etmə.)

Peyğəmbərin (s) Abuzərin etdiyi bu duadan çox xoşu gəldi. Həmçinin imamlarımız da bu duanı təsdiq edib bəyəndilər. Abuzər şərəfətli, mücahid, elmsevər bir insan idi. O, Peyğəmbərin(s) yaxın səhabələrindən sayılırdı. İman gətirəndən ömrünün sonuna qədər o, zərrə qədər də olsa öz imanında şəkk-şübhə etmədi.

Abuzər Gəffarının vəfatı

Onu düz danışdığına və haqqı söylədiyinə görə Rəbəzəyə sürgün etdilər. Abuzər orada şücaətli və mərd insan kimi dünyasını dəyişdi. Onun Rəbəzəyə sürgün olunmasının uzun əhvalatı var. Qısaca da olsa bu əhvalatı yada salaq. Məlum olduğu kimi, üçüncü xəlifənin onunla sözü düz gəlmirdi. Abuzərə bir neçə yerdə yaşamağı təklif etdi. Abuzər isə onunla razılaşmadı. Axırda onu sürgün etmək qərarına gəldi. Abuzəri çağıraraq dedi: Sənə ən acığın gəldiyi yer haradır? O bilirdi ki, Abuzər düz danışan adamdır. Buna görə də onu ən acığı gəldiyi yerə

sürgün etmək istəyirdi. Abuzər də başa düşdü ki, o, bunu nə üçün soruşur. Yenə də sözün düzünü dedi: Mənim ən acığımı gəlidiyi yer Rəbəzədir. Rəbəzə Mədinədən təxminən 6 kilometr aralıda yerləşirdi. Çünki Abuzərin iman gətirməmişdən öncə Rəbəzədə pis xatirələri olmuşdur. Buna görə də həmin yerdən heç xoşu gəlmirdi. Ömr verdilər ki, onu Rəbəzəyə sürgün etsinlər. Oğlu, qızı və gəlini də onunla birgə getdilər. Şəhərdən çıxarkən onu yalnız Həzrət Əli(ə), İmam Həsən(ə) və İmam Hüseyin(ə) yola saldılar. Onlardan başqa heç bir kəs onu yola salmağa getmədi. Qorxurdular ki, əgər Abuzəri yola salsalar, onların da adları xəlifə yanında hallanar və onlar üçün də bir tədbir hazırlanmış olar. Şəhərin axırına qədər onu yola saldıqdan sonra Həzrət Əli(ə) oğlu Həsənə (ə) buyurdu: Get, əminin boynunu qucaqla və üzündən öp. İmam Həsən(ə) və İmam Hüseyin(ə) Abuzəri qucaqlayıb öpdülər. Həzrət Əli(ə) dua edib onu yola saldı. Abuzər Rəbəzəyə gəlib orada yaşamağa başladı. Ora yaşayış üçün əlverişli yer olmadığından bir müddətdən sonra xəstəlik yarandı. Heyvanlar xəstəlikdən tələf olmağa başladı. Abuzərin oğlu və gəlini də xəstələnib dünyasını dəyişdilər. Bir müddət keçdikdən sonra Abuzər qızına dedi: Qızım, mənim ömrümün son anlarıdır. Mən burada uzanıram. Öldüyümü görsən, heç narahat olma. Qız çox narahat olub, ağlayaraq dedi: Bəs mən burada tək qalıb nə edəcəyəm? Abuzər dedi: Narahat olma, gördün ki, dünyamı dəyişmişəm, üstümü örtüb yolun kənarında dayan. Peyğəmbər(s) mənə xəbər vermişdir ki, mən Rəbəzədə dünyamı dəyişəcəyəm və Məkkədən gələn karvan məni dəfn edəcək. Qızım həmin karvanda İbn Məsud və Malik Əştər kimi səhabələr var. Onlar gəlib məni dəfn edəcəklər. Abuzər dünyasını dəyişdikdən sonra qızı onun üstünü örtüb yolun kənarında

dayandı. Karvan gəlib çatdıqda gördülər ki, bir qız yolun üstündə dayanıb. Kim olduğunu soruşduqda, o dedi: Mən Peyğəmbərin(s) səhabəsi Abuzərin qızıyam. Atam dünyasını dəyişməmişdən öncə mənə xəbər verdi ki, uzaqdan gələn karvandakı şərəfətli insanlar məni dəfn edəcəklər. Onlar bu sözü eşidən kimi gəlib Abuzərin cənazəsinə qüsl verib, onu dəfn etdilər. İndi də həmin böyük şəxsiyyətin qəbri Rəbəzədədir. Allah ona rəhmət etsin.

Salman Farsi

Allah-təalanın Peyğəmbərin(s) vasitəsilə bütün aləmə təqdim edib tanıtdırdığı dostlarından biri də Salman Farsidir. O, Peyğəmbərin(s) ən yaşlı səhabələrindən biri idi. Onun yaşının 250-350 il olması ehtimal edilir. Lakin 250 ildən az yaşamadığı dəqiqdir. Yəni 250 ildən çox yaşayıb. O, Peyğəmbərin(s) vəfalı, hikmətli və elmlı səhabələrindən biridir. Elm və hikmətdə o qədər dərin bir insan idi ki, bildiklərini başqa səhabələrə danışsaydı, onu yenə də başa düşməyəcəkdilər. Qəbul etməzdilər demək istəməzdim, lakin dəqiq söyləmək olar ki, çoxu onun hikmətini başa düşməzdi. İmam Sadiq(ə) buyurur: “Əgər Salman bildiyi hikmətlərdən Abuzərə danışsaydı, o zaman deyərdilər ki, Allah Salmanın qatilinə rəhmət etsin.” Onların hər ikisi İslam dünyasının parlaq ulduzudur. Onların hər birinin imanı çox güclü idi. Lakin hikmət məsələsinə gəldikdə, Salman daha həkim və alim idi. Hikmət tamamilə başqa bir şeydir. Əgər hikmət sahiblərindən biri hansısa məclisdə bir qədər hikmətin ibtidai mərhələsindən danışsa, orada əyləşənlərin çoxu başa düşməyəcək və dindən çıxacaqdır. Hikmət elə bir şeydir ki, çox az adama verilir. Hikmət xeyirin ən çoxudur. Allah hikməti hər adama vermir. Hikmət ixlası

çox olan insanlara verilir. Hədislərdə deyilir ki, hər kəsin ürəyində qırx gün ixlas olsa, Allah hikməti həmin şəxsin ixtiyarına verər.

Həzrət Peyğəmbər(s) bir gün böyük ölkə və qəbilələrin ilk iman gətirənləri haqqında söhbət edirdi. Həzrət (s) özü də həmin dörd nəfərin arasında olmaqla, onların adlarını çəkərək buyurdu: Dörd nəfər öz qəbilə və ölkəsində İslamı ilk qəbul edən insanlardır. Ərəblər arasında mən özüməm. (Peyğəmbər(s) gətirdiyi dinə ilk növbədə özü iman gətirmişdir. Bu haqda Quranda da ayə vardır). Bizanslıların arasından Süheyb, farslardan Salman və Həbəşistandan Bilal birinci olaraq iman gətirmişlər.

Salman Farsi bütün səhabələr arasında tanınmış və seçilmiş bir şəxsiyyət idi. Xəndək müharibəsində yaşının çox olmasına baxmayaraq, onun gördüyü işlər on nəfərin işinə bərabər idi. Məsələn, Mədinə ətrafında xəndək qazırdılar ki, düşmən hücumu keçə bilməsin. Həmin xəndəyi qazdıqları zaman Salmanın qazdığı yer digər on nəfərin qazdığı yerdən daha çox idi. Yəni on nəfərin görə biləcəyi işi o, təkbaşına görürdü. Elmi öz yerində olmaqla yanaşı, işgüzarlığı, fərasəti, fəallığı və zirəkliyi ilə də fərqlənirdi. Xəndək hadisəsində Mühacirlər və Ənsar arasında kiçik bir mübahisə baş verdi. Mühacirlər Salmanı öz tərəflərindən, Ənsar isə öz tərəflərindən hesab edirdilər. Yəni biri deyirdi ki, Salman bizdəndir, digəri isə onların tərəfindən olması barədə iddia ilə çıxış edirdi. Həzrət Peyğəmbər(s) onların bu mübahisələrini görüb, Salmanın şərəfətinin daha çox olduğunu söyləyərək buyurdu: “Salman biz Əhli-beytdəndir.”¹

¹ Salman Farsi, səh. 18.

Peyğəmbərin(s) Salman barəsində buyurduğu belə bir şərəfətli və fəzilətli ifadə ondan başqa heç bir səhabə barədə yazılmayıb. Düzdür, Peyğəmbər(s) Abuzər barədə buyurmuşdur ki, o, bizdəndir. Lakin Salman barədə buyurduğu ifadə Abuzər barəsində buyurduğundan fərqlidir. Mühacir və Ənsar Salmanı öz tərəflərinə çəkməklə məhz şərəfətlərinin daha artıq olduğunu göstərmək istəyirdilər. Lakin Peyğəmbərin(s) onun barəsində buyurduğu ifadə Salmana daha çox şərəfət bəxş etdi.

Həzrət Peyğəmbərin(s) onun barəsində buyurduğu bir çox hədislər də vardır. Bəzi hədislərdə Həzrət (s) dörd nəfərin adını çəkərək buyurur: "Cənnət bu dörd nəfərin intizarındadır - Əli, Miqdad, Salman və Abuzər." Digər hədislərdə də Həzrət Peyğəmbərin(s) yalnız Salman barədə buyurduğu ifadələr vardır.

Cabir ibn Abdullah Ənsari Peyğəmbərdən(s) belə bir hədis nəql edir:

إِنَّ الْجَنَّةَ لِأَشَوْقُ إِلَى سَلْمَانَ مِنْ سَلْمَانَ إِلَى الْجَنَّةِ

-Həqiqətən, cənnətin Salmana olan şövqü və həvəsi Salmanın cənnətə olan həvəsindən daha çoxdur.¹

Başqa bir yerdə Həzrət Peyğəmbər(s) onun barəsində belə buyurur:

إِنَّ الْجَنَّةَ لِأَعْشَقَ لِسَلْمَانَ مِنْ سَلْمَانَ إِلَى الْجَنَّةِ

-Həqiqətən, cənnətin Salmana olan eşqi, Salmanın cənnətə olan eşqindən daha çoxdur.²

¹ Salman Farsi, səh. 18.

² Salman Farsi, səh. 19.

Salman o qədər ilahi bir şəxsiyyət və Peyğəmbərə(s) o qədər yaxın bir insan idi ki, onların arasındakı məxfi işləri bilən on nəfər var idisə, biri də Salman idi. Əgər onların sayı yeddi nəfər olsaydı, Salman həmin yeddi nəfərin biri idi. Yəni onların hər bir işində Salmanın da adı hallanırdı. Əgər Peyğəmbərlə(s) Əli(ə) bir yerdə olardılarsa, oradakı üçüncü şəxs mütləq Salman olmalı idi. Nümunə olaraq tarixin bir səhifəsinə nəzər salaq:

-Həzrət Əlinin(ə) toyunda Xanım Fatimə(s.ə) ər evinə yola düşür. Xanım Zəhra(s.ə) toy günü ağlayırdı. Anası Xədicə(s.ə) dünyada olmadığından Peyğəmbər(s) ona ürək-dirək verərək, toyu bir az da rəvnəqləndirmək üçün göstəriş verdi ki, özünün xüsusi atını gətirsinlər. Həzrət Peyğəmbərin(s) gözəl bir atı var idi. Gedib həmin atı gətirdilər. Peyğəmbər(s) Fatiməni(s.ə) öz atına mindirib, bəy evinə yola salmaq üçün hazırlıq işlərinə başladılar. Həzrət Əli(ə) həmin gün bəy olduğundan Peyğəmbər(s) ona heç bir iş buyurmadı. Yola düşərkən Peyğəmbər(s) Salmanı çağırıb buyurdu: Sən atın noxtasından tut, mən də atın arxasınca gələcəyəm. Peyğəmbər(s) və Salmandan başqa heç bir kəsin ata yaxınlaşmasına icazə yox idi. Xanım Zəhranı(s.ə) yalnız Peyğəmbər(s) və Salman bəy evinə yola saldılar. İllər keçdi, Peyğəmbərin(s) vəfatından təqribən 72 və ya 90 gün sonra Xanım Zəhra(s.ə) dünyasını dəyişdi. O, ömrünün son anlarında Həzrət Əliyə(ə) vəsiyyət etdi ki, məni gecə dəfn edərsən. Məni incidən kəsləri dəfn mərasimində iştirak etməyə imkan vermə. Məni incidib zülm edənlərin dəfnimdə iştirak etməyə ixtiyarları yoxdur. Xanım Zəhra(s.ə) axşamüstü dünyasını dəyişdi. Bu xəbər Mədinə camaatı arasında yayıldı. Hamı Həzrət Əlinin(ə) evinə axışmağa başladı. Həzrət Əli(ə) Abuzərə göstəriş

verdi ki, camaatı geri qaytarsın. Abuzər camaata dedi: Dəfn mərasimi təxirə salındı. Havanın qaranlıq olduğunu görən camaat dəfn mərasiminin səhər baş tutacağını güman edib evlərinə dağılışdılar. Gecə yarı Həzrət Əli(ə) Xanım Fatimənin(s.ə) qüslünü verib, onu kəfənləyəndən sonra Həsən(ə) və Hüseyin(ə) buyurdu ki, gedin əminiz Salmanı çağırın. Salman deyir: Gecənin bir aləmində ibadətlə məşğul idim. Birdən qapı döyüldü. Qapını açanda gördüm ki, uşaqlar əlləri ağızlarında qapıda dayanıblar. Nə baş verdiyini soruşduqda dedilər: Anamız dünyasını dəyişdi və atamız bizi sənin dalınca göndərib. Soruşdum: Əlinizi ağzınıza nə üçün qoymusunuz? Dedilər: Bunu bizə atamız tapşırıb ki, ağlamağımızı kimsə duymasın.

Salman uşaqlarla birgə onların evlərinə gedib, gecənin bir aləmində Xanım Fatiməni (s.ə) torpağa tapşırdılar. Salman Xanım Fatiməni(s.ə) bəy evinə yola saldıqda iştirak etdiyi kimi, onun dəfn mərasimində də Həzrət Əlinin(ə) yanında idi. Salman Farsi Əhli-beytin (ə) özüindən hesab olunurdu. Hər bir yerdə onun xüsusi məqamı, şərəfət və hörməti var idi. Həzrət Əli(ə) onu Loğmana bənzədirdi. Loğman elə bir hikmət sahibidir ki, Allah Quranda onun adına bir surə nazil etmişdir. Onun oğluna etdiyi moizə və nəsihətlər Quran ayələrinə çevrilmişdir. Əgər bir insan onun Qurandakı moizələrinə dəstəmazsız əl vurarsa, haram iş görmüşdür. Çünki o kəlmələr artıq Quran ayələridir. Loğmanın bu dərəcədə şərəfət və fəziləti var idi. Buna görə də Həzrət Əli(ə) Salmanı Loğmana bənzətmiş və buyurmuşdur: “Bəh-bəh, Salman biz əhli-beytdəndir. Sizlərdən Salmandan savayı

elmin əvvəlini və axırını bilən, Loğmana bənzəyən kim vardır? O, suyu qurtarmayan sonsuz bir dəryadır.¹

Cənnətdən Salman üçün gələn hədiyyə

Bu dünyada çox az insanlar olub ki, cənnətin meyvələri onlara nazil olmuşdur. Yəni çox az insan bu dünyada cənnət meyvələrindən istifadə etmişdir. O insanlardan biri İslam Peyğəmbəri(s) idi. Qırx gün xanım Xədicədən ayrı düşmüşdü. Qırx gündən sonra evə gəldi. Allah-təala istəyirdi ki, Fatimənin(s.ə) nütfəsi həmin gecə bağlansın. Həzrət Peyğəmbər(s) yorğun və oruc halında evə qayıtdı. Mələklər nazil olub ona qulluq göstərdilər. Peyğəmbərə(s) dedilər: İftara Allah sənin üçün cənnət meyvələri göndərib. Bəzi rəvayətlərə əsasən, Allah cənnətdən onun üçün xurma və üzüm kimi meyvələr göndərmişdi. Həmin meyvələrdən yalnız onun özünə yeməyə icazə verilmişdi. Həzrət Peyğəmbər(s) Əliyə(ə) göstəriş verib buyurdu ki, qapını bağlasın və bu gün qonaq qəbul etməsin. Çünki qonaq gəlsə, Peyğəmbər(s) həmin meyvələrdən ona da təklif etməliydi. Bir tərəfdən də Allah həmin meyvələri ondan başqa heç bir kəsə yeməyə icazə verməmişdi.

Həzrət Məryəm(s.ə) o insanlardan idi ki, Allah onun üçün cənnət meyvələri göndərirdi. Allah-təala bu mətləbi “Ali-İmran” surəsinin 37-ci ayəsində vurğulamışdır.

كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

¹ Salman Farsi, səh. 99.

Zəkəriyyə hər dəfə (Məryəmin) ibadət etdiyi mehraba girdikdə, onun yanında bir ruzi olduğunu görərdi. (Zəkəriyyə) “Ya Məryəm, bunlar sənin üçün haradandır?” dedikdə, o, “Allah tərəfindəndir!” - deyə cavab verərdi. Həqiqətən, Allah istədiyi şəxsə hədsiz-hüdudsuz ruzi verir!

Həzrət Məryəm İsanı(ə) dünyaya gətirdikdən sonra zəifləyib haldan düşdü. Allah-təala onun üçün cənnətdən bir xurma ağacı nazil etdi və buyurdu: “Ya Məryəm! Dur, ağacda olan meyvələrdən dər ye!”

Həzrət İsanın(ə) həvariləri də cənnət meyvələrindən dadmışdılar. Onlar Həzrət İsadən(ə) xahiş etdilər ki, Allahdan onlar üçün cənnət meyvələri nazil etməsini istəsin. Qurani-Kərimin “Maidə” surəsinin 112-114-cü ayələrində belə buyurulur:

إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ. قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ. قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيداً لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

-(Və yada sal) o zaman(ı) ki, həvarilər dedilər: «Ey Məryəm oğlu İsa, sənin Rəbbin bizə göydən «maidə» (tabaq, yaxud yeməklə dolu bir süfrə) göndərə bilərmisi (zamanın məsləhəti bunu tələb edirmi)?» Dedi: «Əgər möminsinizsə, Allahdan qorxun». (Olmaya mənim

peyğəmbərliyimdə şəkkiniz var və bu səbəbdən möcüzə istəyirsiniz?!)

Dedilər: «İstəyirik ki, ondan yeyək və qəlblərimiz rahatlıq və sakitlik tapsın və (gözlə görüb yaqinlik əldə edərək) bilək ki, sən bizə doğru demisən və biz də buna şahidlərdən olaq.»

Məryəm oğlu İsa dedi: «İlahi, ey Rəbbimiz! Bizə göydən yeməklə dolu bir «maidə» (süfrə) nazil et ki, o bizim üçün - həm birincimiz, həm də sonuncumuz üçün bir bayram və Sənin tərəfindən bir nişanə və möcüzə olsun; və bizə ruzi ver ki, Sən ruzi verənlərin ən yaxşısısan.»

Əgər insan üçün cənnətdən meyvə və yeməklər gəlsə, bu, insan üçün ən böyük bayramdır. Quran İsanın(ə) dili ilə bizə bəyan edir ki, cənnətdən hər kəsə meyvə nazil olarsa, həmin şəxsə bayramdır. Əlbəttə, hər insana cənnət nemətlərini dadmaq nəşib olmaz. Bunun üçün insana xüsusi bir məqam lazımdır. Cənnət meyvələrindən dadan insanlardan biri də Salman olmuşdur. Allah bu ləyaqəti ona bəxş etmişdir. Həzrət Əli(ə) günlərin birində Salmana buyurdu: Xanım Zəhra(s.ə) sənin üçün cənnət hədiyyələri hazırlayıb. Bizə get və öz payını götür. Salman bunu eşidib sevinə-sevinə Həzrətin (ə) evinə yollandı. Əhvalatı Salman özü belə danışır: İçəri girəndə gördüm ki, Xanım Fatimeyi Zəhra(s.ə) üç xanımla əyləşib. Salam verib dedim: Ey Allahın Rəsulunun qızı, Həzrət Əli(ə) mənə çatacaq hədiyyəni götürmək üçün bura göndərib. Xanım Zəhra(s.ə) buyurdu: Yanımda əyləşənləri tanıyırsanmı? Baxıb dedim: Xeyr, tanımıram. Xanım buyurdu: Bunlar cənnətin huriləridir. Bu hurilərin biri sənindir ki, bu gün bizə qonaq gəlib. O biri Abuzərin, üçüncüsü isə

Miqdadındır. Sonra Həzrət Zəhra(s.ə) bir xonça gətirib mənə verdi. Bu, mənim üçün gələn töhfədənir ki, sənin payını ayırıb qoymuşam. Mən həmin hədiyyəni alıb sevinə-sevinə oradan çıxdım. Evə gedərkən hansı küçədən keçirdimsə, hamı onun ətrini hiss edirdi. Həç vaxt ömrümüzdə belə gözəl və ətirli yemək yeməmişdik.

Salman Farsi o kəslərdəndir ki, Allah onun üçün cənnətin nemətlərindən göndərmişdir. Hətta cənnətdəki hurisini bu dünyada gözləri ilə görmüşdür. Həmin hurilərdən biri Abuzərin, biri də Miqdadın hurisi idi. Salman onların üçünü də görmüşdü. Çünki onları görmək və cənnət yeməyini yemək yalnız Salmana qismət oldu. Xanım Fatimeyi Zəhranın(s.ə) onun üçün cənnət nemətlərindən pay ayırıb qoyması onun şərəfət və fəzilətinin daha çox olmasına bir daha sübutdur.

Allah-təala Peyğəmbərin(s) və Əhli-beytin (ə) Salman və onun kimi digər səhabələrinə rəhmət etsin ki, İslam dini onların vasitəçiliyi ilə bizə qədər gəlib çatmışdır. Əgər biz həqiqəti başa düşmüşüksə, Quran bizim əlimizə gəlib çatıbsa, Peyğəmbəri(s) tanıyıb ona itaət etmişiksə, bütün bunlar bir qrup nəcib və şərəfətli insanların zəhmətləri sayəsində mümkün olmuşdur. Onlar özləri də Allahın yanında istədikləri dərəcəyə çatmış və mükafatlarına nail olmuşlar.

Salman Farsinin vəfatı

Cabir ibn Abdullah Ənsari deyir: Günlərin birində Mədinə məscidində Həzrət Əlinin(ə) imamlığı ilə sübh namazı qıldıq. Namaz qurtardıqdan sonra Həzrət Əli(ə) üzünü camaata tutaraq buyurdu: “Allah-təala qardaşınız Salman barəsində sizə əcr versin. Salmanın vəfatı münasibətilə sizlərə başsağlığı verirəm.”

Salman Mədaində yaşayırdı. O, Həzrət Əlinin(ə) Mədaindəki valisi idi. Sübh vaxtı bu xəbəri bizə Həzrət Əli(ə) Mədinə məscidində xəbər verdi. Sonra Həzrət Əli(ə) Qənbərə göstəriş verdi ki, dəvəni səfər üçün hazırlasın. Qənbər yol tədarükü gördü. İmam Əli(ə) Peyğəmbərdən (s) yadigar qalmış paltar və əmmaməsini geyinib, qılıncını bağladı. Dəvəyə minib yola düşdülər. Onlar Mədinə şəhərinin çıxacağına qədər getdilər və orada birdən-birə yox oldular. Bir neçə saniyə ərzində Mədaində göründülər. Həzrət Əlinin(ə) teyyül-ərzi ilə onlar uzun bir məsafəni bir anın içində qət etdilər. Salmanın qulluqçusu Zazan adlı bir şəxs idi. O deyir ki, Salman rəhmətə getdi və mən onun üstünü örtüb qapıdan bayıra çıxmaq istədikdə gördüm ki, Həzrət Əli(ə) içəri daxil oldu. Məndən soruşdu: Salman vəfat etdi? Dedim: Bəli, ey Allahın höccəti. Mən Salmanın cənazəsi olan otağın qapısını açdım və Həzrət Əli(ə) içəri daxil oldu. Mən də onun yanında idim. Həzrət (ə) gəlib Salmanın üstünə ördüyüm parçanı götürdü. Parçanı onun üstündən çəkdikdə gördüm ki, Salman gülür.¹ Həzrət Əli(ə) onun üzünə baxıb iki cümlə söz söylədi: “Xoş sənin səadətinə, ey Əbu Əbdilləh.² Peyğəmbəri(s) ziyarət edərkən ondan sonra camaatın vəfasızlıq etdiyindən Həzrətə (s) danışarsan.” Sonra O (ə) özü Salmanın cənazəsinə qüsl verib, onu kəfənlədi. Namaz qılıb dəfn etdi. Zazan deyir: Həzrət Əli(ə) Salmanın cənazə namazını qılarkən onun yanında tanımadığımı iki şəxsi gördüm. Həzrət (ə) onun

¹ Həzrətin camalının onun başı üzərində olduğu üçün onun (cənazəsinin) dodaqlarında təbəssüm göründü.

² Əbu Əbdilləh Salmanın ləqəbidir.

cənazə namazını qılarkən təkbirləri uca səslə deyirdi. Dəfn mərasimindən sonra Həzrətdən (ə) soruşdum: Ey Allahın höccəti, yanında dayanan o iki nəfər kim idi? Həzrət (ə) buyurdu: Onlardan biri Xızr Peyğəmbər(ə), o biri isə qardaşım Cəfər Təyyar idi. Onların hər biri böyük bir dəstə mələklə Salmanın cənazə namazında iştirak etmək üçün gəlmişdilər. Ona görə də mən təkbirləri ucadan deyirdim.

Salmanın həyat yoldaşı da onun vəfatını Zazanın nəql etdiyi kimi, ancaq azacıq fərqlə belə nəql edir: O, son anlarında üzünü yanındakılara tutub dedi: Xahiş edirəm ki, burada olanlar otağı tərk etsinlər. Onun yanında Hüzeyfə, Səd ibn Əbi Vəqqas, Əsbə ibn Nubatə kimi şəxslər var idi. Onlar hamısı durub otağı tərk etdilər. Salman otaqda tək qaldı. Lakin gözləri qapıda qalmışdı. Sanki kiminsə yolunu gözləyirdi. Biz onun üstünü çəkib otaqdan çıxdıq. Elə bu an Həzrət Əli(ə) qapıdan içəri daxil oldu. Bizdən Salmanın rəhmətə getdiyini soruşdu. Biz də "Bəli, rəhmətə getdi" - deyə cavab verdik. Həzrət (ə) içəri daxil olub, parçanı onun üzündən götürdü. Parçanı üzündən götürən kimi Salmanın dodaqlarında təbəssüm göründü. Sonra Həzrət Əli(ə) ona qüsl verib kəfənlədi. Lakin kəfəni bağlamamışdan öncə üstünə bir şeir də yazdı:

وُفِدْتُ عَلَى الْكَرِيمِ بِغَيْرِ زَادٍ مِنْ الْحَسَنَاتِ وَالْقَلْبِ السَّلِيمِ
وَحَمْلُ الزَّادِ أَقْبَحُ كُلِّ شَيْءٍ إِذَا كَانَ الْوُفُودُ عَلَى الْكَرِيمِ

Şərin məzmunu belədir: “Mən elə bir Kərimin hüzuruna gedirəm ki, əllərim yaxşı əməl və saleh işlərdən boşdur. Əlbəttə ki, hər kəs Kərimin yanına gedərkən Onun üçün əlində nəsə aparması qəbahətli işdir.”

Həzrət Əli(ə) Salmanın dilindən Allah qarşısında təvazökarlıq və Allahla münacat əlaməti olaraq bu şəri yazmışdı.

Salman Farsi Peyğəmbərin(s) səhabələri arasında Əhli-beytdən(ə) sonra ən görkəmli şəxs idi. Onun elminə, hikmətinə, mübarizəsinə, cihadına, təqvasına, namazına və Allah yolunda olan xidmətlərinə heç bir kəsin şübhəsi yox idi. Allah ona rəhmət etsin.

Həzrət Həmzə

Həzrət Peyğəmbərin(s) sevdiyi, hörmət bəslədiyi və Allahın dostu olan şəxsiyyətlərdən biri də Həmzədir. Allah-təala Öz Peyğəmbərinin(s) dili ilə onun şərəfətli və fəzilətli bir insan olduğunu bütün aləmlərə təqdim edib. İlk öncə o böyük şəxsiyyətin tərcümeyi-halına nəzər salaı. Həmzə Əbdül-müttəlibin oğludur. Əbdülmüttəlib Peyğəmbərin(s) babasıdır. Əbdül-müttəlibin bir oğlunun da adı Abdullaıdır. Həzrət Məhəmməd(s) Abdullaıın oğludur. Həmzə Abdullaıın qardaşı və Peyğəmbərin(s) əmisidir. Həmzənin Peyğəmbərlə(s) təxminən iki yaş fərqi var idi. O, iki yaş Peyğəmbərdən(s) böyük idi. Bundan əlavə, Həmzə Peyğəmbərlə(s) süd qardaşı idi. Peyğəmbərimiz(s) peyğəmbərliyə məbus olduıdan iki il sonra Həmzə İslamı qəbul edərək iman gətirmişdi. Bəzi tarixi məlumatlara görə, Peyğəmbərə(s) iman gətirən qırxıncı şəxs Həmzə olmuşdur. Uşaqılııdan Həmzə ilə Peyğəmbər(s) bir evdə böyüyüb boya-başı çatmışlar. İman gətirdikdən sonra isə Peyğəmbəri(s) müdafiə etmək üçün əlindən gələn i əsirgəmədi. Həmişə Peyğəmbəri(s) himayə edərək onun qulluğunda dayandı. Peyğəmbərin(s) yolunda canından, malından, bir sözlə desək, hər bir şeyindən keçdi. İslamın iki böyük və ağır müharibələrində iştirak etdi. Həmin

müharibələrdən biri Bədr, digəri isə Ühüd idi. Ühüd müharibəsində düşmən ordusundan otuz bir nəfəri öldürdükdən sonra onu şəhid etdilər. Həməzə o kəslərdən biridir ki, oruc halında şəhid olmuşdur.¹

¹ İbn Əbil-Hədid, 1-ci cild, səh.243.

Həmzənin şəhadəti

Həmzənin qatilinin adı Vəhşi Həbəşidir. O, Cübeyr ibn Mətəmin qulu idi. Vəhşini bir neçə nəfər vədələr verməklə Həmzəni öldürmək üçün hazırlamışdılar. Onlardan biri onun öz ağası Cübeyr idi. O, dəfələrlə Vəhşiyə demişdi ki, Bədr müharibəsində Əli mənim əmimi öldürüb. O vaxtdan mənim ürəyim yaralı və kinlidir. Mən ondan qisas almaq istəyirəm. Əgər Ühüd müharibəsində üç nəfərdən birini öldürsən, səni azad edəcəyəm. Vəhşi soruşdu: O üç nəfər kimlərdir? Cübeyr dedi: Onlardan biri Məhəmməd, biri Əli, biri isə Həmzədir. Bu üç nəfərdən birini öldürə bilsən səni azad edəcəyimə söz verirəm. Vəhşi bir az fikirləşib dedi: Peyğəmbəri öldürə biləcəyimə söz verə bilmərəm. Çünki bütün döyüşlərdə müsəlmanlar hər tərəfdən onu mühafizə edirlər. Ona yaxın düşmək qeyri-mümkündür. Əliyə gəldikdə hamı onu çox yaxşı tanıyır. Əli döyüş meydanlarının şiridir. Kim ona yaxınlaşsa, Əli onu öldürməyincə əl çəkməz. Onunla heç bir kəs bacarmaz. Amma Həmzəni öldürmək üçün bir plan hazırlamağa dəyər. Onu öldürmək mənim üçün bu iki nəfərə nisbətən asan olar. Mən onu öldürərəm, sən də məni azad edərsən.

Vəhşi Həbəşini bu işə təşviq edənlərdən biri də Əbu Süfyanın arvadı, Müaviyənin anası və Yezidin nənəsi Hind idi. Hind həmişə Vəhşini gördükdə ona deyərdi: Əli müharibədə mənim qohumlarımı öldürüb. Mənim ürəyim yaralıdır. Kin-küdurətdən ürəyim partlayır. Əgər Cübeyrin dediyini bacarsan, sənə böyük mükafatlar verəcəyəm. Mənim qohumlarımı öldürüblər. Mənim ürəyimi sakit et ki, sən də ürəyin sakit olsun.

Ühüd müharibəsi başlandı. Döyüşün qızgın anlarında Vəhşi gəlib bir yerdə pusquda dayandı. Həmzəni

öldürmək üçün münasib vaxt gözləyirdi. Vəhşi sərrast atıcı idi. Fürsət tapan kimi nişan alıb oxu atdı. Ox Həməzənin boğazının altına sancıldı və o, yerə yıxıldı. Sonra gəlib Həməzənin sinəsini yararaq, ciyərini çıxarıb Hində apardı. Hind Həməzənin ciyərinə baxdı, lakin ürəyi sakitləşmədi. Onu ağzına tərəf aparıb dişlədi. Bəzi tarixi mənbələrdə yazırlar ki, o, dişləri ilə Həməzənin ciyərindən bir parça qoparıb udmaq istədi. Amma uda bilmədi. Müharibə qurtardıqdan sonra isə bəzi tarixi mənbələrdə yazıldığına görə, Hind bir neçə qadınla döyüş meydanına gəlib, öz əlləri ilə Həməzənin ciyərini çıxarıb dişlədi. Sonra Həməzənin bədən üzvlərini doğradı. Qulaqlarını kəsdi və əl-ayağını bədənindən ayırdı. Bundan sonra isə uca bir yerə çıxıb, şəir oxumağa başladı.¹

Həməzə şəhid olduqdan sonra Əbu Süfyan meydana girdi. Əlindəki əsanın ucunu Həməzənin üzünə toxunduraraq dedi: Ey bizim bütələrimizə ağ olan kişi, etdiyiniz işlərin cəzasını dad.²

Həzrət Peyğəmbər(s) və Həməzənin cənazəsi

Ühüd müharibəsi sona çatdı. İslam Peyğəmbəri(s) bu müharibədə yaralanmışdı. Üzünü səhabələrə tutub buyurdu: Həməzədən mənə kim xəbər gətirə bilər? Hədəs ibn Üməyyə adlı bir nəfər dedi: Ya Rəsulallah(s), mən gedib bir xəbər gətirə bilərəm. Hədəs meydana girib cənazələr arasında Həməzənin cənazəsini tapdı. Baxıb gördü ki, onun bədənini tikə-tikə doğrayıblar. Fikirləşdi

¹ Kamil ibn Əsir, 4cü cild, səh. 37.

² Sireyi İbn Hüşam , 3-cü cild, səh.37.

ki, onun bu halda olmasını Peyğəmbərə(s) desə, Həzrət(s) çox narahat olacaq. Buna görə də gedib gizləndi və Peyğəmbərin(s) gözüne görünmədi. Həməzədən bir xəbər gəlmədiyini görən Peyğəmbər(s) şəxsən Əlini(ə) yanına çağırıb buyurdu: Əmin Həməzədən mənə bir xəbər gətir. Həzrət Əli(ə) meydana yollandı. Həməzənin cənazəsini ələ ayağı doğranmış, içəlatı çıxarılmış və qulaqları kəsilmiş halda gördü. Həməzənin belə bir vəziyyətdə olduğunu Peyğəmbərə(s) necə söyləyəcəyini bilmədi və ona görə də Peyğəmbərin(s) yanına qayıtmadı. Həzrət Peyğəmbər(s) Həməzədən xəbər gətirmək üçün göndərdiyi adamların gəlib çıxmadığını gördükdə vəziyyətin nə yerdə olduğunu hiss etdi. Özü ilə bir neçə nəfər götürüb meydana yollandı. Həməzənin cənazəsini tapıb başı üzərində dayandı. Həzrət(s) onun bu halını görüb ağlamağa başladı. Sonra buyurdu: Mənim üçün belə ağır bir müsibət heç vaxt olmamışdır. Bu, mənim gördüyüm ən böyük müsibətdir. Sonra üzünü səhabələrinə tutub buyurdu: “Cəbrayıl(ə) nazil olub mənə dedi: Həməzənin adı göylərin yeddi təbəqəsinə belə yazıldı. Əbdülmüttəlibin oğlu Həməzə Allahın və Rəsulunun şiridir.”¹

Həməzənin cənazəsinin yanında əzadarlıq mərasimi

Həzrət Peyğəmbər(s) Həməzənin cənazəsindən azacıq ayrılmışdı ki, birdən Səfiyyənin həmin yerə gəldiyini gördü. Səfiyyə Həməzənin bacısı və Peyğəmbərin(s) bibisi idi. Həzrət (s) Səfiyyənin oğluna göstəriş verdi ki, anasının qarşısını alsın. Çünki Peyğəmbər(s) onun

¹ Həməzə seyyidüş-şühəda, səh.139.

qardaşının cənazəsini belə bir halda görməsini istəmirdi. Əgər qardaşını o halda görsə, dözə bilməyəcək. Peyğəmbər(s) kimi bir insan Həmzəni o halda görüb bu müsibətə çətinliklə dözdü. Zeyd gəlib anasının qarşısında dayandı və Peyğəmbərin(s) sözlərini ona çatdırdı. Səfiyyə dedi: Mən Peyğəmbərin(s) buyurduqlarını eşitdim. Mənim barəmdə narahat olmayın. O, Allah yolunda şəhid olub və mən də Allaha xatir səbr edəcəyəm. Allah qarşısında belə müsibətlərə səbr etmək mənim üçün çox asandır. Həzrət Peyğəmbər(s) ona icazə verdi. Səfiyyə gəlib qardaşının cənazəsi kənarında dayanıb bir az baxdıqdan sonra dedi: Allah tərəfindən gəlmişik və Ona sarı da qayıdacağıq. Sonra Peyğəmbərin(s) hüsuruna gəlib əyləşdi. Əyləşdikdən sonra özünü saxlaya bilməyib ağlamağa başladı. Peyğəmbər(s) də ağladı. Fatiməyi Zəhra(s.ə) da orada onlara qoşulub ağladı. Elə oradaca Həmzəyə yas məclisi quruldu. İlk dəfə Həmzə üçün yas məclisi elə meydanın özündə qurulmuşdu. Şəxsən Peyğəmbərin(s) özü, Həmzənin bacısı və xanım Fatimə(s.ə) Həmzəyə əzadarlıq etdilər.

Şəhidlərə yas saxlamağı insanlara İslam Peyğəmbəri(s) öyrədib. Əzadarlıq etməyi müsəlmanlara yəhudilər, məsihilər və İslamdan kənar olanlar öyrətməyib. Şəhidlərə yas saxlanması şəxsən Peyğəmbərin(s) bizə öyrətdiyi bir əməldir.

Əzadarlıqdan sonra Peyğəmbər(s) şəhidlərin cənazələrinin torpağa tapşırılması üçün göstəriş verdi. Peyğəmbər(s) öncə Həmzənin cənazə namazını qıldı. Həzrət (s) onun namazını ağlaya-ağlaya qılırdı. O biri şəhidlərin namazını qılmaq üçün onları Peyğəmbərin(s) yanına gətirdikdə, Həzrət(s) buyurdu: Onları da Həmzənin yanına qoyun. Hər bir şəhidə Həmzənin cənazəsi

kənarında namaz qılınırdı. Beləliklə, Peyğəmbər(s) 72 dəfə Həməzəyə cənazə namazı qıldı.¹

Həzrət Peyğəmbər(s) Həməzənin cənazəsi kənarında belə xitab etdi: “Ey Həməzə, ey Allahın Rəsulunun əmisi, ey Allahın və Rəsulunun şiri, ey xeyir işlərin sahibi, ey həmişə Peyğəmbərin(s) qəmini aradan qaldırıb, ona ürək-dirək verən insan, ey Peyğəmbəri (s) həmişə müdafiə edən kəs.”

Həzrət Peyğəmbər(s) Həməzəni və bütün şəhidləri dəfn etdikdən sonra Mədinəyə qayıtdı.

Mədinədə Həməzənin yas mərasimi

Peyğəmbər(s) Mədinəyə qayıdarkən gördü ki, şəhidlərin ana-bacıları və qohum-əqrəbələri şəhidlərini oxşayıb ağlayırlar. Həzrət(s) dayanıb bir az onlara qulaq asdı. Bir də gördülər ki, Peyğəmbər(s) özü də onlara qoşulub ağlayaraq əzadarlıq edir. Əzadarlıq edəndən sonra buyurdu: “Amma Həməzənin ağlayanı yoxdur”. Bu sözü deyib yenidən ağlamağa başladı. Peyğəmbəri(s) sakitləşdirib evə apardılar. Səd ibn Muğazə və Üseyd ibn Hüzeyr Peyğəmbərin(s) həmin sözünü eşitdikdən sonra ondan qabaq bir qrup şəhid vermiş qadınları əzadarlıq etmək üçün Həzrətin(s) evinin qarşısına topladılar. Onlar bununla Peyğəmbərə(s) təskinlik və ürək-dirək vermək istəyirdilər. Həzrət Peyğəmbər(s) evə gəldikdə gördü ki, bir dəstə qadın onun evinin kənarında əyləşib və Həməzəyə əzadarlıq edərək ağlayırlar. Bir az dayanıb onlara qulaq asdıqdan sonra onlara qoşularaq ağladı. Bir az əzadarlıq

¹ Sireyi ibn Hüşam, 3-cü cild, səh.30; Sünəni- ibn Davud, 2-ci cild, səh.174.

etdikdən sonra buyurdu: Qaydın evinizə, Allah sizlərə əcr versin. Siz mənim ürəyimi sakitləşdirdiniz. Siz bu əməlinizlə mənə başsağlığı verib təsəlli tapmağa nail oldunuz.

Tarixi mənbələrdə yazmışlar ki, həmin hadisədən sonra hər bir kəsin yaxını dünyadan gedərkən ilk növbədə Həməzə üçün ağlayır və sonra əzadarlıq edirdilər. Bu adət müsəlmanlar arasında bir müddət ənənə halını almışdı.

Həməzənin qəbrinin ziyarəti

Tarixçilər yazırlar ki, Həməzə şəhid olduqdan sonra Həzrət Peyğəmbər(s) hər il şəhidlərin və Həməzənin qəbrinin ziyarətinə gedib, onlara dua oxuyurdu. Tarixi mənbələrdə yazılıb ki, Həzrət Peyğəmbər(s) hər il şəhidlərin qəbrini ziyarət edib, “Rəd” surəsinin 24-cü ayəsini onlara oxuyardı.

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ

-Səbr və dözümlüynüzün müqabilində salam olsun sizə! O dünyanın sonu (olaraq bura) nə gözəldir!

Həməzinin Peyğəmbərdən(s) sonra bütün xəlifələr də Həməzənin və Ühüd şəhidlərinin qəbirlərini ziyarət edirdilər. Hətta Müaviyə də Həcc səfərinə gedərkən Ühüd şəhidlərini ziyarət edirdi.¹

Həzrət Fatimeyi Zəhra(s.ə) da həftədə iki dəfə Həməzinin və şəhidlərin qəbrini ziyarət edirdi. O(s.ə) Peyğəmbərdən(s) sonra təxminən 75-90 gün ömür sürdü. Bu müddət ərzində həftənin birinci günləri və cümə axşamları Həməzinin və şəhidlərin qəbrini ziyarət edirdi.

¹ Vəfaül-vəfa, 3-cü cild, səh.932. İbn Əbil-Hədid, 15-ci cild, səh.40. İbn Kəsir, 4-cü cild, səh.45.

O(s.ə) şəhidlərin qəbrinin kənarında namaz qılır və onlara dua edirdi.

Həmzənin qəbrinin üstünü düzəldən ilk şəxs Xanım Zəhra(s.ə) olmuşdur. Belə ki, Həmzənin qəbri itməsin deyə xırda daşları onun qəbrinin ətrafına yığmışdı. Səd ibn Türeyf Əbi Cəfərdən belə nəql edir: Həqiqətən, Allahın Peyğəmbərinin(s) qızı Həmzənin qəbrini ziyarət edirdi. Onun qəbrinin üstünü təmizləyib təmir etmiş və daşlarla əlamət qoymuşdu.¹

Əbu Süfyan və Müaviyənin nanəcibliyi

Osmanın xilafəti dövründə bir gün Əbu Süfyan Həmzənin qəbrinin kənarından keçirdi. Birdən gözü Həmzənin qəbrinə sataşdı. Dayanıb ayağını Həmzənin qəbrinə vuraraq dedi: Ey Əmarənin atası, sizin dünən qılnc vurub, üstündə qan tökdüyünüz həmin bu hökumət indi bizim cavanlarımızın əlindədir.²

Müaviyə isə Həmzənin qəbrini tamamilə yox etmək istəyirdi. Bir dəstə başbiləni ətrafına toplayıb, onlarla bu haqda məsləhətləşdi. Bir nəfər dedi: Əgər biz qəbirləri söksək, bu, müsəlmanlar arasında hay-küyə səbəb olacaq. Sən bulaqdan qəbirlərin arası ilə arx çəkdir. Həmin arx yavaş-yavaş böyüyüb bütün qəbirləri yuyub aparacaq. Qoy camaat elə başa düşsün ki, qəbirləri sel yuyub aparıb. Müaviyə bu təkliflə razılaşdı. Bir nəfəri çağıraraq öyrətdilər ki, Mədinə camaatına xəbər versin ki, bu qəbiristanlıqda kimin ölüsü varsa, çıxarıb başqa yerdə dəfn etsinlər. Çünki

¹ Həmzə Seyyidüş-şühəda, səh.198. Təbəqat, 3-cü cild, səh.11. Vəfaül-vəfa, 3-cü cild, səh.932.

² İbn Əbil-Hədid, 16-cı cild, səh.136.

buranı su basacaq. Müaviyə Mədinə camaatını ona görə xəbərdar edirdi ki, camaat sonradan bizə nə üçün bu haqda xəbər verilməyib deməsin.

Bu xəbəri eşitdikdə Həməzinin, Əmir ibn Cümuhun, Cabirin atası Abdullahın adamları, bir sözlə desək, möminlər axışıb həmin qəbiristanlığa gəldilər. Hamı qəbirləri açmağa başladı. Bir neçə qəbri açıqda gördülər ki, neçə il bundan əvvəl şəhid olmuş insanların cənazələri elə bil bu gün torpağa tapşırılıb. Üstündən qırx yeddi il keçməsinə baxmayaraq, necə dəfn olunmuşdularsa, cənazələri eləcə də qalmışdı. Hətta yeri qazarkən bel cənazələrin birinin ayağına dəymişdi. Belin dəydiyi yerdən isə qan çıxdığını gördülər. Bu hadisəni Müaviyəyə xəbər verdilər. Müaviyə həmin xəbəri eşitdikdə bütün planlarının alt-üst olduğunu hiss etdi. Buna görə də şəhidlərin qəbirləri ilə bağlı nəzərdə tutduğu işdən vaz keçdi. Xəbər göndərdi ki, bu məsələnin üstünü elə bir yolla ört-basdır etsinlər ki, onun adı çıxmasın.¹

Həzrət Həməzinin fəzilətləri

Həməz Allahın yanında hörmətli bir şəxsiyyət idi. Həmişə Peyğəmbərin(s) müdafiəsində dayandı, İslamın hifz olunmasında heç bir şeyini əsirgəmədi. Ühüd müharibəsində şəhid olduğdan sonra Allah-təala onun adını göylərdə yazdı. Həzrət Peyğəmbər(s) onun fəzilətləri haqqında bir çox kəlamlar buyurmuşdur. Həmin kəlamlardan bir neçəsinə nəzər salaq.

¹ Tarixi-Təbəri, 2-ci cild, səh.319.

İbn Əbil-Hədid, 14-cü cild, səh.264.

İbn Əsir (Usdul-Ğabə), 2-ci cild, səh.55.

İbn Kəsir, 4-cü cild, səh.43.

Salman Farsi deyir: Peyğəmbərin(s) ömrünün son günlərində Həzrətin(s) yanında idim. Bu vaxt qızı Fatimə(s.ə) içəri daxil oldu. Peyğəmbərin(s) yanında əyləşib ağlamağa başladı. Həzrət Peyğəmbər(s) ona təsəlli verərək buyurdu: Qızım, biz elə bir əhli-beytik ki, Allah-təala bizə heç bir kəsə vermədiyi şərəfət və üstünlükləri bəxş etmişdir. Sənin atan Allahın Rəsulu və peyğəmbərlərin ağasıdır. Sənin həyat yoldaşın bütün vəsilərin ağasıdır. Bizim şəhidimiz Əbdülmüttəlibin oğlu əmin Həmzə şəhidlərin ağasıdır. Fatimeyi Zəhra(s.ə) dedi: Ya Rəsulallah(s), mənim əmim Həmzə onunla birgə şəhid olanların ağasıdır? Həzrət(s) buyurdu: “Peyğəmbər(s) və imamlar istisna olmaqla, o, dünyada əvvəldən axıra qədər bütün şəhid olanların hamısının ağasıdır.”¹

قال رسول الله(ص): أَمَّا إِنَّ حَمْزَةَ عَمِّي

يُنَجِّي جَهَنَّمَ مِنْ حَبِّتِهِ

Digər bir hədisdə Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Həqiqətən, əmim Həmzə cəhənnəmi onu sevənlərdən uzaqlaşdıracaq.”²

Qiyamət günü bütün insanlar məhşərə axışacaq. Hədislərdə deyilir ki, qadınlardan yalnız Fatimeyi Zəhra(s.ə) miniyin üstündə məhşərə gələcək. Kişilərdən isə dörd nəfər miniklə qiyamət səhnəsinə daxil olacaq. Bu haqda İslam Peyğəmbərinin(s) buyurduğu bir hədisə nəzər salaq:

¹ Həmzə Seyyidüş-şühəda, səh.30. İkmalud-din, 1-ci cild, səh.264.

² Həmzə Seyyidüş-şühəda, səh.34.

-Bir gün Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Qiyamət günü dörd kimsədən başqa bütün insanlar məhşərə piyada gələcək. Abbas ibn Əbdülmüttəlib soruşdu: Həmin dörd nəfər kimlərdir?

Həzrət(s) buyurdu: O dörd nəfərdən biri mənəm ki, Buraq adlı dəvəmin üstündə məhşərə daxil olacağam. İkinci şəxs qardaşım Saleh peyğəmbərdir. O da öz dəvəsinin üstündə məhşərə daxil olacaq. Üçüncü şəxs əmim Həmzə - Allahın və Rəsulunun şiri, bütün şəhidlərin ağası mənim dəvələrimin birinin üstündə gələcək. Dördüncü qardaşım Əlidir. O da cənnət dəvələrinin birinin üstündə və başında tac, əlində bayraq tutmuş halda qiyamət səhnəsinə gələcək və səslənib deyəcək: Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur, o təkdir və heç bir şəriki yoxdur. Şəhadət verirəm ki, Məhəmməd Onun rəsuludur. Hamı (bütün camaat) deyəcək: Bu ya Allahın ən yaxın mələyidir, ya da Allah tərəfindən göndərilmiş peyğəmbərlərdən biridir. Onların cavabında ərşin dərinliklərindən belə bir nida gələcək: Bu şəxs nə ən yaxın mələkdir, nə də göndərilmiş peyğəmbər. Bu, ələmlərin Rəbbi olan Allahın Rəsulunun vəsisi və möminlərin İmamı Əli ibn Əbu Talibdir.¹

Həmzə Peyğəmbərin(s) ən yaxın adamlarından biri idi. Əmisi və süd qardaşı olmasına baxmayaraq, İslamda böyük qəhrəmanlıq və şücaət göstərdiyinə görə, Allahın yanında xüsusi şərəfətə və fəzilətə sahib olmuşdur. Allah Həmzəyə və bütün İslam şəhidlərinə rəhmət etsin!

Peyğəmbərin(s) səhabə və dostlarının

¹ Xisal (dördüncü bab), 17-ci cild, səh.193.

müsəlmanların boynunda haqları var

Peyğəmbərin(s) adlarını çəkib tərif etdiyi səhabələrin bütün müsəlmanların boynunda haqları vardır. Çünki onlar ilahi şəxsiyyət olub, İslamın çətin günlərində Peyğəmbəri(s) və onun gətirdiyi dini malları, canları və qanları ilə qoruyub saxlamışdılar. Onlar İslam dünyasında tanınmış şəxsiyyətlərdir. Əgər bu gün biz Abuzərin, Salmanın, Həmzənin, Miqdadın və başqa bu kimi digər şəxsiyyətlərin barəsində söhbət ediriksə, deməli, burada ilahi bir sirrin olduğunu hiss edirik. Onların haradan və ya kimlərin nəslindən olduğunu heç dəqiqliklə də bilmirik. Bu məsələyə zahiri tərəfdən baxdıqda görürük ki, onların hər biri özünə görə iman gətirib Peyğəmbərə(s) yardımçı olan insanlardır. Zahirən onların iman gətirmələrinin bizə bir o qədər də aidiyyəti olmadığını görürük.

Bir zaman Yəməndən, Həbəşistandan, Bizansdan, İrandan və s. yerlərdən gəlib İslamı qəbul edərək Peyğəmbərin(s) ətrafına toplaşmış bu insanlar haqda danışmaqla nə əldə etmiş oluruq? Zahirən görürük ki, onlar öz dövründə iman gətirib vəzifələrinə əməl etmişlər və biz də öz zamanımızda boynumuza düşən vəzifəni yerinə yetiririk. Lakin bu məsələyə dərinlən baxdıqda bir çox məsələlər bizim üçün aşkar olur. Peyğəmbərin(s) bizim boynumuzda çox böyük haqqı var. O, bizi hidayət edərək cəhalətdən çıxarıb elmə tərəf apardı, zülmətdən nura çıxardı. Bununla bərabər, Əhli-beyt(ə) və imamların da bizim boynumuzda böyük haqları vardır. Onlar ulduz, ay və günəş olub yolu bizə göstərmişlər. Biz ölənə qədər onlara minnətdarıq. O cümlədən də Peyğəmbərin(s) dövründə və ondan sonra iman gətirmiş, İslam yolunda minlərlə əzab-əziyyətlərə qatlaşmış, günlərlə ac-susuz qalıb, üç gün bir xurma ilə günlərini başa vurmuş həmin

şəxsiyyətlərin sayəsində biz hidayət olunmuşuq. Bəzən bir xurmanı yeddi nəfər arasında bölüb yeyərək, çətinliklərə dözüb səbir edirdilər. Əgər həmin ərəfələrdə onların bu imanları, bu mübarizələri olmasaydı, əgər onlar zalımların qarşısında dayanmasaydılar, indi insanlar azğınlıq və pozğunluq içində yaşayardılar. Peyğəmbərin(s) günəş tək həmin şəxslərin başlarına nur saçması və onların qeyd olunan əziyyətləri sayəsində adamlar insan kimi yaşamağı öyrənmişlər. Onlar bizim taleyimizi dəyişdirib, xoşbəxtlik yolunu göstərmişlər. Həzrət Əlinin(ə) xüsusi cəsarət və mərdliyi, imanının möhkəmliyi onlara ruh bəxş edərək, bizim hidayətimizə səbəb olmuşdur. Onların möhkəm imanları, səbrləri, Allah yolunda çəkdikləri əzab-əziyyətlər bizim taleyimizi dəyişdirib xoşbəxtlik yolunu bizə göstərmişlər.

Bunu bir az aydın başa düşmək üçün bir misalı nəzərinizə çatdırıram. Məsələn, bir nəfər sənə kömək edib əlindən tutur. Onun bu yaxşılığı müqabilində təşəkkür edirsən. Yaxud xəstələndikdə bir həkim səni müalicə edib sağaldır və ona təşəkkür edirsən. Yaxud küləkli bir havada uca binanın qarşısından keçərkən, küləyin böyük bir şüşə layını binanın pəncərəsindən qoparıb sənə üstünə atdığı bir halda, yoldan keçən bir şəxs bunu görüb dərhal səni kənara çəkməklə bu təhlükədən qoruyur. Əgər o, səni kənara çəkməsəydi, şüşə sənə üstünə düşüb başını və ya bədənini doğraya bilərdi. Bu hadisədən sonra həmin şəxsi gördükdə həmin anları yada salır və ona minnətdarlıq edirsən. Bu kimi hadisələrə görə səni təhlükədən xilas edən şəxsə ömür boyu razılığını bildirirsən. Lakin Peyğəmbər(s), imamlar və o dövrün imanlı şəxsləri bütün müsəlmanları cəhənnəmdən cənnətə doğru aparırlar. Belə bir halda biz nə üçün onlara minnətdar olmamalıyıq? Nə

üçün onları xatırlayıb yad etməməliyik? Onlar bizim taleyimizi dəyişərək xoşbəxtliyin yolunu bizə göstərmişlər. Onlara minnətdar olmaq bizim borcumuzdur.

Hind bir cinayətə görə Vəhşiyə ömrünün sonuna qədər minnətdar idi. O, hər dəfə Vəhşini görəndə deyirdi: Sən Həməzəni öldürməklə mənim ürəyimi sakitləşdirdin. Mən ömrümün axırına qədər sənə minnətdaram. Sənə hər nə qədər mükafat versəm, yenə də azdır. Sadəcə Hind bir cinayət və pis bir işə görə Vəhşiyə bu qədər minnətdarlıq edirsə, o zaman biz də Həməzəyə, Salmana, Abuzərə və digər imanlı insanlara İslam yolunda çəkdikləri zəhmətlərə görə nə qədər minnətdar olduğumuzu başa düşməliyik. Bu şərəfətli insanlar haqqın bizim əlimizə çatması üçün şərait yaratdılar. Onlar min bir əzab-əziyyətlə Peyğəmbərin(s) dinini qoruyub saxlayaraq, bizə çatdırdılar və taleyimizi dəyişdilər. Biz Miqdad, Abuzər, Əmmar və başqa möhtərəm səhabələrə öz təşəkkürümüzü bildirməliyik. Onların həyatları və bütün hərəkətləri bizim üçün böyük dərsdir. Onlar yer kürəsinin seçilmiş insanlarıdır. Onlar İslamda birinci yeri tutmuş şəxslərdir. Onlar bizim fəxrimizdir.

Məsələn, öz dövrümüzdə görürük ki, idmanda birinci yeri tutmuş şəxsi hamı tanıyır. Hamının ona xüsusi məhəbbəti olur. İdmançılar onun şəklini və yaxud adını sinələrinin üstünə vururlar. Hüseyn Rzazadə Ərdəbildən olan bir idmançıdır. Ağır atletikada ağırlıq qaldırma üzrə dünyada birinci yeri tutdu. O, dünya çempionatında ştanqı “ya Əbülfəzl” - deyib qaldırdı və birinci yerin sahibi oldu. Bütün dünya onu televiziya vasitəsilə seyr edirdi. Qeyri müsəlman ölkələrinin təmsilçiləri onun dediyi bu sözə çox təəccübləndilər. Öz-özlüyündə fikirləşdilər ki, görəsən onun dediyi bu söz nədir? Mənim Almaniyada yaşayan bir

dostum deyir ki, Hüseyn Rzazadənin çıxışından sonra mənə alman tanışlarım ardıcıl olaraq zəng etməyə başladılar. Hamının sualı bu idi ki, ştanqı qaldırarkən onun dediyi söz nə idi. Mən də zarafatyana onlara deyirdim ki, siz bu tezliklə onun dediyi sözü başa düşməzsiz. Sonra onlara Həzrət Əbulfəzlin kim olduğunu qısaca açıqlayırdım. Hüseyn Rzazadənin bu qələbəsindən sonra İranda əksər idmançılar onun şəklini köynəklərinin üstünə həkk etdirmişdilər və Həzrət Əbulfəzlin adını yazmışdılar. İndinin özündə də bütün ağırlıq qaldırma klublarında Hüseyn Rzazadənin şəkli nümunəvi və birinci yeri tutmuş idmançı kimi divarlara vurulmuşdur. İdmanda birinci yeri tutan şəxsin adı idmançıların ürəyində olduğu kimi, İslam aləmində də birinci insanların adları müsəlmanların ürəyində olmalıdır.

Təkcə idman aləminə deyil, bütün sahələrə nəzər saldıqda görürük ki, hər bir sahədə birinci yeri tutanın şəkli, adı və şöhrəti həmin sahə mütəxəssislərinin ürəyinin başındadır. Təbabət elmində çox tanınmış insanlardan biri də Əbu Əli ibn Sinadır. Onun şəkli Avropanın universitetlərində hələ də qalır. Çünki o, təbabət aləmində birinci şəxsiyyətdir. İslamın zühurundan 1400 il keçir. Hələ indi-indi texnologiya inkişaf edərək, virtual və vizual elmlər sayəsində insanlar bir-biri ilə dünyanın hər bir tərəfi ilə əlaqə saxlayırlar. Son zamanlarda iranlı bir həkim Amerikada əyləşdiyi halda İnternet şəbəkəsinə qoşulmaqla Almaniya da olan bir xəstənin üzərində cərrahiyyə əməliyyatı aparılmasına nail olmuşdur. Həkim uzaq məsafədən kompüter vasitəsilə Almaniya da yaşayan xəstəni müalicə edir. Texnologiyanın inkişaf etdiyi bir dövrdə həyata keçirilən bu işi Əbu Əli ibn Sina neçə əsr bundan öncə görürdü. Xəstəni bir otaqda əyləşdirib, özü

başqa bir otağa keçirdi. İpi xəstənin qoluna bağlayıb, bir ucunu Əbu Əli ibn Sinaya verirdilər. Xəstəni görmədən onun dərđini tapıb müalicə edirdi.

Günlərin birində onun yanına bir xəstə aparmışdılar. Onun xəstəliyinin nə olduğunu heç bir kəs tapa bilmirdi. Əbu Əli ibn Sina onun nəbzini yoxladıqdan sonra dedi: Kim ölkələrin adını bilir? Bir nəfər dedi ki, mən bilirəm. Əbu Əli əlini xəstənin sinəsinə və yaxud nəbzinə qoyub dedi: Bir-bir ölkələrin adını sadala. Həmin şəxs ölkələrin adını sadalamağa başladı. Bir ölkənin adını çəkəndə isə Əbu Əli dedi: Burada dayan. İndi isə həmin ölkənin şəhərlərini tanıyan bir adam tapın. Onlar bir nəfəri tapıb gətirdilər. O, həmin ölkənin şəhərlərinin adını bir-bir sadalamağa başladı. Şəhərlərdən birinin adını çəkəndə isə Əbu Əli dedi: Burada saxla. Sən həmin şəhərin küçələrinin adını bilirsənmi? Dedi: Bəli. Əbu Əli dedi: Elə isə küçələrin adını çək. Həmin şəxs bir-bir küçələrin adını çəkməyə başladı. Küçələrdən birinin adını çəkəndə Əbu Əli dedi: Burada dayanın və gedin həmin küçədəki evləri tanıyan bir ağsaqqal gətirin. Gedib həmin küçədən bir qoca kişini gətirdilər. Əbu Əli ibn Sina dedi: Sən o küçədə yaşayanların adlarını bilirsənmi? Kişi dedi: Əlbəttə. Əbu Əli ondan xahiş etdi ki, həmin yerdə yaşayanların adını çəksin. Kişi orada yaşayanların adını çəkməyə başladı. Bir nəfərin adını çəkəndə Əbu Əli dedi: Gedin həmin şəxsi mənim yanıma gətirin. Gedib həmin şəxsi gətirdilər. Əbu Əli ondan soruşdu: Sənin neçə övladın var? O dedi: İki oğlum və üç qızım vardır. Əbu Əli xahiş etdi ki, qızlarının adını bir-bir desin. Həmin kişi qızlardan birinin adını çəkdi. İkinci qızın adını çəkəndə Əbu Əli dedi: Xəstənin dərmanı bu kişinin ikinci qızıdır. Xəstə bu kişinin ikinci qızına aşiq olub. Onunla evləndirsəniz, heç bir dərđi

qalmayacaq. Əbu Əli həmin xəstənin nəbzini tutmuşdu və onun nəbzindəki dəyişiklikdən bütün bunları başa düşürdü.

Əbu Əli ibn Sina böyük şəxsiyyət və tibb elminin böyük nümayəndəsi idi. Heç bir həkim Əbu Əli ibn Sinanı unuda bilməz. Eləcə də İslam aləmində Allah yanında yer tutmuş, hörmət qazanmış şərəfətli şəxsiyyətlərin adları həmişə müsəlmanların qəlbində və dilində olmalıdır.

Beləliklə, heç bir müsəlman Peyğəmbərin(s) görkəmli, imanlı və əzab-əziyyətli yollar keçmiş səhabə və yardımçılarını unuda bilməz. Onlar İslamda birinci yeri tutmuş şəxsiyyətlərdir və həmin insanların adı həmişə yaşayacaq. Odur ki, hər bir kəs həmin sahədə öncül yerləri tutan şəxslərin adını başı üzərində saxlamalıdır. Buna görə də müsəlmanlar üçün Abuzərin, Salmanın, Həməzin və digər əshabın kim olduğu çox önəmli, dəyərli və qiymətlidir. Biz Salman isfahanlı olduğuna görə onunla maraqlanmırıq. Biz Bilalın Həbəşistandan olması ilə maraqlanmırıq. Ümumiyyətlə, onların haralı olması müsəlmanlar üçün önəmli deyil. Miqdadın ərəbistanlı olması müsəlmanlar üçün bir o qədər də maraqlı deyil. Çünki Ərəbistanda milyonlarla insan var və onlardan biri də Miqdaddır.

Bizə Peyğəmbərin(s) əmisi yox, Həməzə kimi insanlar lazımdır. Əgər Peyğəmbərin(s) əmisi olduğuna görə ona hörmətimiz və minnətdarlığımız olsa, o zaman Peyğəmbərin(s) başqa əmilərini də nəzərə almalıyıq. Həzrətin(s) əmilərindən biri də Əbu Ləhəb idi ki, Allah-təala Quranda onu kəskin şəkildə tənqid edir. Peyğəmbərlə(s) onun qızı, əmisi, əmisi oğlu, kürəkəni və s. qohumluq əlaqələrinə malik olmaqla insan heç bir şərəfət tapmır. Həzrət Əli(ə) Peyğəmbərin(s) kürəkəni

olduğuna görə şərəfət tapmayıb. Onun Allah yanında olan şərəfət və fəziləti imanının möhkəmliyi, mərdliyi, habelə dinin və Peyğəmbərin(s) müdafiəçisi olduğuna görədir. Peyğəmbərin(s) kürəkəni olmamışdan əvvəl, hətta anadan olarkən Allah ona şərəfət və izzət bəxş etmişdir. O, yeganə insandır ki, Kəbə evinin içərisində dünyaya göz açıb. Kəbə evinin içərisinə girmək insan üçün böyük şərəfdir. Hər kəs ora girə bilsə, ömrünün axırına qədər orada aldığı ləzzəti unuda bilməz. Həzrət Əli(ə) Kəbə evinin içərisində şərəfətlə dünyaya göz açdığı kimi, Kufə məscidində də izzətlə şəhadətə çatdı. Əgər Peyğəmbərə(s) kürəkən olmaq insana şərəfət verirsə, o zaman Həzrətin(s) başqa kürəkənləri də var idi. Bəs nə üçün onların adları Həzrət Əli(ə) kimi hallanmır? Bir sözlə desək, Allah-təalanın onlara verdiyi izzət və şərəfət Peyğəmbərlə(s) qohum olduqlarına görə deyil.

Odur ki, bizim boynumuzda bu insanların haqqı olduğundan onlar barədə maraqlanıb, onların həyat və əməllərini özümüz üçün bir nümunə və örnək kimi qəbul etməliyik. Onlar ən böyük və şərəfətli ustadlardır və onların bütün müsəlmanların boynunda haqları var. Hər bir müsəlman öz növbəsində onlara minnətdar olmalı, adlarını uca tutmalıdır. Onlar İslam dünyasının parlaq ulduzlarıdır.

Miqdad

Allahın Peyğəmbər(s) və məsum imamların dili ilə tanıtdırıb, təqdim etdiyi dostlarından biri də Miqdaddır. Onun barəsində Həzrət Peyğəmbərin(s) çox dəyərli və qiymətli kəlamları vardır. İnşallah Miqdadın tərcümeyi-halına qısaca nəzər saldıqdan sonra həmin hədisləri diqqətinizə çatdıracağam. Miqdadın 25 yaşı olarkən

Peyğəmbər(s) peyğəmbərliyə çatdı. Bir sıra tarixçilərin yazdığına əsasən, Miqdad Peyğəmbərə(s) iman gətirən on üçüncü şəxs olub. Yetmiş yaş ömür sürüb. İyirmi beş yaşında Peyğəmbərə(s) iman gətirdikdən sonra ömrünü Peyğəmbərin(s) və Həzrət Əlinin(ə) hüzurunda keçirib. Ömrünün axırına qədər İslamın qulluğunda dayanıb. Həzrət Peyğəmbər(s) məbus olduqdan sonra üç il gizli təbliğat aparıb. “Şüəra” surəsinin 214-cü ayəsi nazil olduqdan sonra Həzrət Peyğəmbər(s) İslamı açıq şəkildə təbliğ etməyə başladı. Peyğəmbərin(s) bu dəvəti qulaqlara çatdıqdan sonra ilk növbədə yeddi nəfər ona iman gətirdi. Bəzi tarixi məlumatlara görə isə həmin yeddi nəfərdən biri də Miqdad idi. Əgər onlar iman gətirməsəydilər, Peyğəmbəri(s) müdafiə etməsəydilər, heç vaxt biz İslam dininə iman gətirə bilməyəcəkdik. Buna görə də həmin şəxsiyyətlərin bizim boynumuzda haqqı var.

O zaman Məkkədə müsəlmanlara çox təzyiqlər göstərilirdi. Müsəlmanları daşqalaq edib, yollarına tikanlar səpirdilər. Belə bir çətin vəziyyətdə Həzrət Peyğəmbər(s) Allahın əmri ilə Məkkədən hicrət etdi. Yola düşərkən müsəlmanlar qruplara ayrılıb Mədinəyə yollandılar. Miqdad Peyğəmbərin(s) qrupunda idi. Mədinənin vəziyyəti də bir o qədər ürəkaçan deyildi. Orada Ovs və Xəzrəc qəbilələri müharibə vəziyyətində yaşayırdılar. Mədinədə yaşayanların hamısı hələ İslama iman gətirməmişdilər. Onların bir hissəsi İslamı qəbul etmişdi, lakin yerdə qalanlarının Peyğəmbəri(s) və müsəlmanları görənləri gözləri yox idi. Amma bütün bunlara baxmayaraq, Məkkəyə nisbətən ora yaşamaq üçün əlverişli idi. Müsəlmanlar çox acınacaqlı günlər keçirirdilər. Miqdad deyir: “Elə günlərimiz olurdu ki, hər bir müsəlman qrupu bir qoyunun südü ilə dolanma-lı olurdu.”

O vaxtlar Mədinədə Peyğəmbər(s) üçün məscid tikdilər. Həzrət Peyğəmbər(s) çox vaxt ayələri həmin məsciddə oxuyub, ilahi dəvətləri yerinə yetirirdi. Mədinədə on il ərzində müsəlmanlar səksən dörd dəfə münafıqlarla döyüşə girdilər. Həzrət Peyğəmbərin(s) mübarək vücudunun bərəkəti sayəsində Mədinə şəhəri abad olmağa başladı. Miqdad bir nəfərin qızına elçi düşdü. O şəxsin evinə gedib, qızı ilə ailə qurmaq istədi. Həmin şəxs isə qızını ona verməkdən imtina etdi. Həzrət Peyğəmbər(s) bu məsələdən agah olub, məsciddə minbərə çıxdı. Xütbə oxuyaraq camaata buyurdu: “Camaat, Cəbrayıl(ə) nazil olub mənə bir hədis gətirdi. Hədis belədir: Qız uşağı meyvə kimidir. Meyvəni vaxtında dərmədikdə, xarab olub çürüyər. Qız uşağı da eyni ilə bu cürdür. Əgər qız uşağı ailə qurmaq üçün hazır olarsa və onu evləndirməsəniz, bundan cəmiyyət də korluq çəkər. Gərək onun ailə qurmasının qarşısını almayasınız.” Bu hədisi söylədikdən sonra buyurdu: “Mən öz əmim qızı Zübaəni Miqdadın həyat yoldaşı edib kəbinlərini oxuyuram.”

Sonra Həzrət Peyğəmbər(s) bu məsələnin sirrini açıqlayaraq buyurdu: “Mən istədim ki, müsəlmanlar qızlarını ailə qurmaq üçün kimə verdiklərində diqqətli olsunlar. Qızlarının gələcək həyat yoldaşının kim olduğuna diqqət edib, onların imanlarına baxsınlar.”

Qızı ərə verərkən oğlanın imanına diqqət yetirilməlidir. Əgər elçi gələn oğlan imanlıdırsa, qızı ona verməyə dəyər. Çünki iman varsa, deməli hər bir şey vardır. Əgər hər bir kəs qızını iman olmayan, maddi cəhətdən imkanlı olan oğlana verirsə, elə bil ki, qızını öz əlləri ilə uçuruma yuvarlamışdır. Odur ki, hər bir müsəlman qızını ərə verərkən oğlanın imanına diqqət etməlidir. Elə bir oğlana ərə verməlidir ki, imanı qəlbində,

ağlı da başında olmuş olsun. Qoy onlar həyatda yaşamaqdan ləzzət alsınlar. Həyatda nə çox ailələrə rast gəlirik ki, uşaqlar ata üzü görmürlər. Spirtli içkilər, narkotik vasitələr neçə-neçə ailələri bədbəxt edib. Buna görə də ailə qurmaq məsələsində hər bir müsəlman diqqətli olmalı və qızını verdiyi oğlanın imanına fikir verməlidir.

Həzrət Peyğəmbər(s) Zübaəni Miqdada həyat yoldaşı seçdi. Zübaə Peyğəmbərin(s) əmisi Zeydin qızı idi. O, çox möhtərəm, nəcib və şəxsiyyətli bir qız kimi tanınmışdı. Mühacirlər arasında Peyğəmbərlə(s) birgə Mədinəyə hicrət edən qadınlardan biriydi. Peyğəmbərdən(s) hədis nəql edən qadınlardandır. Həzrət Peyğəmbər(s) Zübaə ilə Miqdadı evləndirdi və bu əməli ilə insanlara necə ailə qurmağı öyrətdi. Yəni istədi ki, camaat ailə qurmağın mənasını dərk etsin və oğlanın hansı cəhətinə görə ona qız verilməli olduğunu bilsinlər.

Miqdadın fəzilətləri

Miqdad Peyğəmbərə(s) iman gətirəndən sonra bütün varlığı ilə o Həzrəti(s) və İslamı müdafiə etməyə hazır idi. Günlərin birində Peyğəmbərə(s) dedi: “Ya Rəsulallah, mən sənə iman gətirmişəm və sənə qarşı zərrə qədər də şübhə etmirəm. Əgər özümü dənizə atmağı əmr etsən, can-başla sənin əmrini yerinə yetirməyə hazıram. Qətiyyən “niyə?” və “nə üçün?” sualını vermərəm. Çünki Peyğəmbər(s) buyурса, onun bircə kəlməsi belə mənə kifayətdir. Əgər özümü odun içinə atmağı əmr etsən, bir kəlmə danışmadan bu işi görərəm. Əgər sinəsi açıq iti daşların üstündə sürünməyi əmr etsən, uf demədən sürünərəm. Hər nəyi əmr etsən, sənin bütün sözlərin bizim gözüümüzün üstündədir. Heç vaxt sənin sözlərinin

qarşısında "niyə?" "nə üçün?" sualını vermərik. Sənin bircə sözün bizə bəs edər."

Onların möhkəm imanları və başları üzərində Peyğəmbər(s) kimi böyük bir şəxsiyyətin dayanması, əl-ələ verib çətinliklərə dözərək səbr etmələri müsəlmanların inkişafına səbəb oldu. Onların imanlarının möhkəmliyi sayəsində müsəlmanlar tərəqqi tapdılar. İman gətirən gündən dünyalarını dəyişənə qədər zəhmət çəkib, çətinliklərə dözdülər. Miqdadın səbri isə demək olar ki, bütün səhabələrin səbrindən daha çox idi. Səhabələrdən hər biri özünəməxsus xüsusiyyəti ilə tanınırdı. Məsələn, Salmanda olan elm və hikmət digər səhabələrin heç birində yox idi. Həmçinin Miqdadda olan səbr digər səhabələrdə yox idi. Həzrət Peyğəmbər(s) Salman və Miqdad barədə belə buyurmuşdu: "Əgər Salmanın elmini Miqdada versələr, Miqdad kafir olar. Miqdadın səbrini Salmana versələr, o da dönüb kafir olar."

Onların hərəsi bir məziyyəti ilə məşhur idi. Hər bir halda onlar Peyğəmbərlə(s) birgə idilər. Həzrət Peyğəmbərin(s) bütün göstərişlərini can- başla yerinə yetirirdilər. Onlar İslam yolunda əzab-əziyyət görmüş nəhəng insanlar idi.

Peyğəmbər(s) və məsum imamların Miqdad haqqında söylədikləri

Bureydə deyir: Bir gün Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu:

إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِحُبِّ أَرْبَعَةٍ وَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ يُحِبُّهُمْ.

عَلَيٍّ وَابُودَرٍّ وَالمِقْدَادِ وَ سَلْمَانَ

-Allah mənə dörd nəfəri sevməyi əmr etdi. Allah mənə xəbər verdi ki, Özü də onları sevir: Əli, Abuzər, Miqdad və Salman.¹

Onlar insanlar arasında seçilmiş insanlardır. Allah-təala Peyğəmbərinin(s) vasitəsilə onları bütün dünyaya tanıtdırır və təqdim edir. Onlar Peyğəmbərin(s) səhabələri arasında ulduz kimi parlayırlar. Həzrət Əlinin(ə) xüsusi şərəfət və məqamı vardır ki, Peyğəmbərdən(s) sonra Allahın yer üzündə höccəti idi. Həzrət Əlinin(ə) sözləri və hərəkətləri Peyğəmbərin(s) hərəkətləriydi. Əgər Həzrət Əli(ə) kimisə təsdiq edib bəyənirdisə, deməli həmin şəxsi Peyğəmbər(s) də bəyənmişdir. Əgər Salman, Abuzər və Miqdad kimi şəxsiyyətlər İslam aləminin parlaq ulduzlardır, Həzrət Əli(ə) onların başında dayanmışdı. O, bütün möminlərin əmiri, Allahın yer üzərində höccətidir.

İmam Sadiq(ə) buyurur: “Salmanı, Abuzəri və Miqdadı sevmək müsəlmanlara vacibdir.”²

Həzrət Əlinin(ə) həmin səhabələr haqqında buyurduğu bir hədisi nəzərinizə çatdırıram. Bu hədis iki hissədən ibarətdir. Onun birini qeyd edirəm. Lakin ikinci hissəsini daha aydın başa düşmək üçün insanda ilahi mərifətin daha artıq olması lazımdır. Salmanın elmini Miqdad kimi bir şəxsiyyətə verdikdə dönüb kafir olarsa, bəs əgər o elmi bizə versələr necə olar? Biz İslam dini barədə hələ ibtidai mərhələlərdəyik. Bizim İslam dininin dərinliklərini öyrənməyə hələ bir o qədər mərifətimiz çatmır. Bunun üçün insana illərlə ibadət, ixtlas, qəlbə zərrə qədər də olsa şəkk-şübhənin olmaması lazımdır.

¹ Rəbəzə şəhidi Abuzər Gəffari, səh. 67. Miqdad, səh.53.

² Miqdad, səh.53.

Odur ki, bu hədisin bir hissəsi ilə kifayətlənməyimiz bizə bəs edər.

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Allah-təala yer kürəsini yeddi nəfərin hörmətinə xatir yaratmışdır - Abuzər, Salman, Miqdad, Əmmar, Hüzeyfə, Abdullah ibn Məsud və mən də həmin yeddi nəfərdən biriyəm. Həmin altı nəfərin İmamı mənəm (hədisin birinci hissəsi belədir). Həzrət Fatimənin(s.ə) cənazə namazını bu yeddi nəfər qılmışdır.”¹

Allah-təala bütün aləmi Fatiməyə(s.ə) görə yaradıb. Bütün aləm onundur. Yer kürəsi də onun cənazə namazını qılanlarıdır. Əgər aləm Fatiməyə(s.ə) görə xəlf olunmuşdursa, deməli yer kürəsi də onundur. Allah-təala hər insana bu mərifəti başa düşmək qabiliyyəti verməyib. Yəni hər insan Fatimənin(s.ə) mərifətini başa düşə bilməz. Əgər Allah bu mərifəti görmək üçün bir insanın gözünü açırsa, deməli çox böyük minnət qoymuşdur. Pərdənin arxasını görmək üçün hamının gözü açıq deyil. Fatiməyi Zəhra(s.ə) elə bir insandır ki, Peyğəmbər(s) onun Qədr gecəsi ilə əlaqəli olduğunu bəyan edib. Hər kəs Fatiməni(s.ə) dərk etsə, qədr gecəsini dərk etmiş olar. Sonra Peyğəmbər(s) Həzrət Əliyə(ə) buyurdu: “Ya Əli, Qədr gecəsi Fatimədir(s.ə). Allah Qədr gecəsində Əlinin vilayətinin təyin olunduğuna görə, həmin gecəyə belə bir fəzilət və şərəfət vermişdir.”

Ənəs ibn Malik deyir: Günlərin birində Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: "Cənnət dörd nəfərin arzusundadır." Ənəs deyir: Peyğəmbərin(s) əzəməti mənə bürüdüüyü üçün həmin dörd nəfərin adını soruşmağa cürət

¹ Miqdad, səh.54.

edə bilmədim. Həzrətdən(s) ayrılıb getdim. Amma həmin dörd nəfərin kim olduğunu bilmək mənim üçün çox maraqlı idi. Əbu Bəkrin yanına gedib Peyğəmbərin(s) buyurduğu hədisi ona danışdım və dedim: Mən həmin dörd nəfərin adını Peyğəmbərdən(s) soruşmağa utandım. Bəlkə sən onların adını soruşasan. Çox istərdim ki, onların adını öyrənim. Əbu Bəkr bir az fikirləşib dedi: Sözü, mən Peyğəmbərdən(s) onların adını soruşmaq istəmirəm. Ənəs soruşdu: Səbəbi nədir? Əbu Bəkr dedi: Birdən mən həmin dörd nəfərin içərisində olmasam, Bənu-Təmmim qəbiləsi arasında biabır olaram. (Əbu Bəkr siyasi baxımdan bunu düz fikirləşmişdi.) Sonra Ənəs Ömərin yanına gəlib dedi: Peyğəmbərdən(s) həmin dörd nəfərin adını soruşa bilərsənmi? Mən Əbu Bəkrə dedim, o, imtina edərək söylədi ki, əgər birdən mənim adım həmin dörd nəfərin arasında olmasa, öz qəbiləmin içində biabır olaram. Ömər də bir qədər fikirləşib Əbu Bəkrin söylədiyini təsdiqləyərək dedi: Əgər birdən mən də həmin dörd nəfərdən biri olmasam, Bəni-Ədi qəbiləsi məni məzəmmət edəcək. Mən də soruşa bilmərəm.

Ənəs ibn Malik deyir: Sonra Osmanın yanına gedib məsələni ona danışdım. Osman da Peyğəmbərdən(s) həmin dörd nəfərin adını soruşmaqdan imtina edib dedi: Əgər mən də o dörd nəfərdən biri olmasam, qorxuram ki, Bəni-Üməyyə tayfasının arasında abırım getsin. Bu söhbətdən bir neçə gün keçdikdən sonra Həzrət Əlinin(ə) yanına getdim. Həzrət(ə) öz bağında quyudan su çəkib ağacları suvarırdı. Peyğəmbərin(s) hədisini ona söylədikdən sonra xahiş etdim ki, Peyğəmbərdən(s) həmin dörd nəfərin adını soruşsun. Həzrət Əli(ə) razılıq verərək buyurdu: “Elə isə dur, gedək soruşaq. Əgər mənim adım həmin dörd nəfərin içində olsa, Allahıma şükür edərəm.

Yox, əgər olmasa, dua edib Allahdan istəyəyəm ki, mənim də adımları onların cərgəsinə yazsın.”

Ənəs deyir: Həzrət Əli(ə) ilə birgə Peyğəmbərin(s) evinə gəldik. İçəri girəndə gördük ki, Dehyi Kəlbi¹ əyləşib və Peyğəmbərin(s) başı onun dizinin üstündədir. Dehyi Kəlbi Həzrət Əlini(ə) görəndə kimi ayağa qalxıb dedi: Ey Əmirəlmöminin, gəl və əmin oğlunun başını sən dizinin üstünə qoy. Çünki sən buna məndən daha layiqsən. Həzrət Əli(ə) Peyğəmbərin(s) yanında əyləşib Həzrətin(s) mübarək başını dizinin üstünə qoydu. O anlar elə anlar idi ki, Peyğəmbərə(s) Quran ayələri nazil olurdu. Bu hallarda Peyğəmbərin(s) halı çox dəyişərdi. Peyğəmbərə(s) ayə nazil olan vaxtlarda başını Həzrət Əlinin(ə) dizi üstünə qoyardı. İndi də həmin hallardan biri idi. Dehyi Kəlbi getdikdən sonra Peyğəmbər(s) gözlərini açıb Əlinin(ə) üzünə baxaraq buyurdu: “Ya Əli, elə bil nə isə soruşmaq üçün gəlmisən.” Həzrət Əli(ə) dedi: Bəli, ya Rəsulallah. Peyğəmbər(s) buyurdu: Ya Əli, o qoca kişini tanıdınmı? Həzrət Əli(ə) dedi: Ya Rəsulallah, o kim idi? Peyğəmbər(s) buyurdu: O, cənab Cəbrayıl(ə) idi. Səni ilk dəfə “Əmirəlmöminin”- deyə çağıran kəs odur. Sonra Həzrət Əli(ə) soruşdu: Ya Rəsulallah, cənnətin arzu etdiyi dörd nəfər kimlərdir? Həzrət(s) buyurdu: Əlican, and olsun Allaha ki, onların birincisi sənsən. Həzrət Əli(ə) Allaha şükür etdikdən sonra ərz etdi: Ya Rəsulallah, bəs qalan üç nəfər kimdir? Peyğəmbər(s) buyurdu: Miqdad, Salman və Abuzər.”²

Həzrət İmam Baqir(ə) səhabələrindən birinə Miqdadın fəziləti barədə buyurur:

¹ Peyğəmbərin(s) yaxın nurani və qoca səhabələrindən biri idi. Həzrət Cəbrayıl(ə) çox vaxt onun surəsində Peyğəmbərin(s) yanına gəlirdi.

² Miqdad, səh.54.

إِنْ أَرَدْتَ الَّذِي لَمْ يَشْكْ وَلَمْ يَدْخُلْهُ شَيْءٌ فَالْمِقْدَادُ

-(Yer üzündə) iman gətirdikdən sonra qəlbində heç bir şəkk-şübhə yaranmayan kəsi görmək və tanımaq istəyirsinizsə, həmin şəxs Miqdaddır.

Yəni Miqdad elə bir şəxsiyyət idi ki, ömrünün axırına qədər Allaha, Peyğəmbərə(s) və İslama zərrə qədər də olsa şəkk-şübhə etmədi. Əlbəttə, bir daha qeyd etməliyəm ki, on dörd məsumu çıxmaq şərtilə hər bir səhabənin öz xüsusi bir şərəfəti və fəziləti var. On dörd məsumun məqam və şərəfəti heç bir kəslə ölçülə bilməz. Onlar məsum, Allahın ən şərəfli bəndələri, yer üzərində insanlara nümunə və höccətləridir. Onlardan başqa hər bir kəsin ürəyində müxtəlif şəkk-şübhələr yarana bilər. Lakin İmam Baqir(ə) buyurur ki, Miqdad iman gətirdikdən sonra onun qəlbində zərrə qədər də olsa şübhə yaranmadı.

Miqdadın şərəfət və fəziləti Allahın yanında çox böyükdür. Allah-təala Peyğəmbər(s) və imamların dili ilə onu böyük bir şəxsiyyət kimi tərif edib tanıtdıraraq, bütün insanlara təqdim edir. O, həmişə İslamın müdafiəsində dayanırdı. Peyğəmbərdən(s) sonra belində qılınc Həzrət Əlinin(ə) ardınca düşüb, Həzrətin(ə) xəbəri olmadan onu mühafizə etməkdə idi. Çünki Peyğəmbərdən(s) sonra Həzrətlə(ə) düşmənçilik edənlərin sayı artmışdı. Həzrət Əliyə(ə) xətər toxunmaması üçün Miqdad xəlvətcə Həzrətin(ə) ardınca gəzir və onu mühafizə edirdi.

Bir gün Həzrət Əli(ə) Miqdadın onun arxasınca gəldiyini hiss edib dayandı və soruşdu: “Miqdad, nə üçün həmişə məni izləyirsən? Miqdad dedi: Ya Əmirəl-möminin, sən hər dəfə küçələrə çıxarkən ürəyim sənin ardınca qalır. Kiminsə sənə zərər yetirəcəyindən çox ehtiyat edirəm. Buna görə də səni gözdən qoya bilmirəm.

Xahiş edirəm, mənə mane olmayın. Mən öz vəzifəmə əməl edib, Allahın höccətini və onun vilayətini müdafiə edirəm.”

Miqdad elə bir şəxsiyyət idi ki, din uğrunda canından gündə yüz dəfə belə keçməyə hazır idi. Gündə yüz dəfə ölümünə razı olardı, amma İslama, Peyğəmbərə(s), Həzrət Əliyə(ə) və onun vilayətinə bir zərər toxunmasına razı olmazdı. Allah-təala bu böyük insanların, böyük şəxsiyyətlərin ruhunu cənnətdə bizim üçün duaçı etsin. Allah onlara rəhmət etsin.

Malik Əştər

Biz bir sıra İslam şəxsiyyətləri barədə qısaca da olsa söhbət etdik. On dörd məsum istisna olmaqla, adları çəkilən səhabələr İslam dünyasında xüsusi şərəfət və məqam sahibi olmuşlar. Onlar Peyğəmbərin(s) hüzurunda olan, İslamı canları ilə müdafiə edən şəxsiyyətlərdir. Həmişə Peyğəmbərin(s) hüzurunda və qulluğunda dayanıb, əllərindən gələni əsirgəmədilər. Bəzi şəxsiyyətlər də var ki, Peyğəmbəri(s) görmədən iman gətirib İslamı qəbul etmiş və İslam aləmində məqam və şərəfət sahibi olmuşlar. Nümunə üçün onlardan bir neçəsinin tərcümeyi-halına diqqət yetirək.

Həmin şəxsiyyətlərdən biri Malik Əştər Nəxəidir. O, həmişə İslamın xidmətində dayanmış və Həzrət Əlinin(ə) vəfalı səhabələrindən biri idi. Peyğəmbər(s) məbus olarkən Malikin 17 yaşı var idi. Yəməndə yaşayan gənc oğlan olduğu üçün Peyğəmbərin(s) peyğəmbərliyindən xəbəri yox idi. Təxminən hicrətin 10-cu ilində Həzrət Əli(ə) Peyğəmbərin(s) göstərişi ilə Yəmənə səfər etdi. Həzrət Əli(ə) Yəmənə etdiyi bu səfərdə bir çox qəbilə və tayfalarla tanış oldu. Həmin qəbilələrdən biri də Nəxə

(Məzhic) qəbiləsi idi. Bu qəbilənin iki adı var idi. Malikin bir babasının adı Nəxə, yeddinci babasının adı isə Məzhic idi. Buna görə də bu qəbilənin əhalisinə həm Nəxəi, həm də Məzhici deyirdilər. Həzrət Əli(ə) kimi bir şəxsiyyətin Yəmənə səfər etməsi qəbilələr arasında tez bir zamanda yayıldı. Bütün qəbilələrdən dəstə-dəstə axışıb Həzrətlə(ə) tanış olmaq üçün gəldilər. Həmin qəbilələrin böyüklərindən və görkəmli adamlarından gəlib Həzrət Əli(ə) ilə yaxından tanış oldular. Həzrət Əlinin(ə) vasitəsilə Allaha və Peyğəmbərə(s) iman gətirildilər. Məzhic qəbiləsindən iman gətirənlər digər qəbilələrlə müqayisədə Həzrətin(ə) sayəsində müsəlman olub imana gəldilər. Əgər başqa qəbilələrdən əhalinin 5-10%-i iman gətirmişdilsə, Məzhic qəbiləsindən 50-60%-dən çoxu iman gətirdi. Həzrət Peyğəmbər(s) Yəməndə Məzhic qəbiləsi barədə buyurmuşdur:

أَكْثَرُ الْقَبَائِلِ فِي الْجَنَّةِ مَذْحِجٌ

-Cənnətdə qəbilələr arasında ən çox yer tutan Məzhic qəbiləsindəki insanlar olacaqlar.

Yəni qəbilələr arasında ən çox iman gətirənlərin sayı həmin qəbilənin insanlarıdır. Malik Əştər Məzhic qəbiləsindən idi. O, Həzrət Əli(ə) ilə yaxından tanış olub, onunla dostlaşdı. Allaha və Peyğəmbərə(s) iman gətirib, müsəlman oldu. İslamı qəbul etdikdən sonra Şama gedib bir müddət orada qaldı. Sonra başqa bir şəhərə köçdü. Oranın ab-havası onun xoşuna gəlmədiyinə görə Kufəyə köçərək orada məskunlaşdı. Peyğəmbərin(s) sağlığında Həzrəti(s) ziyarət edə bilməmişdi. Buna baxmayaraq Peyğəmbərə(s) lazımınca iman gətirmişdi və Peyğəmbərin(s) vəfatından sonra bir müsəlman kimi, harada İslamı müdafiə etmək lazım gəlirdisə, orada hazır olardı.

Başqa işlərə qarışmırdı, lakin İslamın xeyrinə olan hər bir yerdə ona ehtiyac duyulduğunu hiss edən kimi, dərhal özünü ora yetirirdi.

Hicrətin 13-cü ilində, yəni birinci xəlifənin dövründə Bizans imperatoru müsəlmanlar arasındakı münaqişədən istifadə edərək, Peyğəmbərin(s) böyük zəhmət və əziyyətlərlə yaratdığı İslam hökumətlərini sıradan çıxarmaq üçün müsəlman ölkələrinə hücum etmək qərarına gəlmişdi. Onlar qoşun çəkib İslam ölkələrinin sərhədlərini pozurdular. Xəlifə bütün müsəlmanları cihada dəvət edib, qoşunları hazırladı. Bu arada Malik Əştər Yəməinə gedib özü üçün bir ordu təşkil etdi. Malikin başçılığı ilə həmin ordu birinci xəlifənin fərmanı ilə İslamı müdafiə etdi. Döyüşüb düşməni məğlub etdikdən sonra geri qayıtdılar. İkinci xəlifənin zamanında da İslam ordusu Yərmuk ərazisində (Fələstində) bizanslılarla müharibə etdi. Malik həmin müharibənin fəal iştirakçılarından idi. İkinci xəlifənin dövrü olmasına baxmayaraq, Malik Əştər İslamın və İslam ölkələrinin təhlükə altına düşdüyünü görüb meydana atılmışdı. Həmin müharibədə Malik gözündən zədə aldı və aldığı bu zədədən onun gözünün üçtündə çapıq əmələ gəldi. Bu hadisədən sonra Maliki "Əştər" ("Gözündə çapıq") ləqəbi ilə tanınırdılar.

Hicrətin 14-cü ilində ikinci xəlifə İranı fəth etmək qərarına gəlmişdi. Bunun üçün ordunu da hazırlamışdı. O zamanlar İran çox böyük ölkələrdən biri idi. Onu fəth etmək üçün güclü orduya ehtiyac var idi. İkinci xəlifə İslam ordusunu təşkil edib, Səd ibn Vəqqası həmin orduya rəhbər təyin edərək, onu Qadisiyyəyə göndərirdi. Qadisiyyə Kufədən təxminən otuz kilometr qərbdə yerləşirdi. Ora Ərəbistan sərhədlərinin qurtaracağı və Fars körfəzinin sahilləri idi. Ordu Səd ibn Vəqqasın rəhbərliyi ilə

Qadisiyyəyə yollandı. Ora çatdıqda vəziyyəti görüb başa düşdü ki, iranlılara qələbə çalmaq mümkün olmayacaq. Onların ordusu və qüvvələri daha çoxdur. Əgər onlarla müharibəyə girsələr, iranlılar İslam ordusunu tarmar edib məhv edəcəklər. Səd ibn Vəqqas dərhal xəlifəyə məktub yazaraq, onu vəziyyətdən xəbərdar etdi. Xəlifə bu xəbəri aldıqdan sonra dərhal Şama məktub göndərdi. Şam ordusunun başçısı Əbu Übeydə Cərraha göstəriş verdi ki, ordusunu yığıb Səd ibn Vəqqasın qoşununa qoşulsunlar. Əbu Übeydənin çox böyük və güclü bir ordusu var idi. Məktubu alan kimi hərəkət etməyə başladılar. Malik Əştər həmin dəstəyə qoşularaq müharibədə iştirak etdi. Malik Əştər bu döyüşdə də çox böyük şücaət və qəhrəmanlıq göstərdi. İkinci xəlifə necə əmr vermişdisə, əlindən gələni əsirgəmədi. İslam ordusu iranlılara qələbə çaldı.

Malik Əştərin gözəl xüsusiyyətlərindən biri bu idi ki, İslamın əsaslarının harada təhlükədə olduğunu görürdüsə bütün varlığı ilə onu müdafiə edirdi. Həmişə bu cür işlərdə öndə gedənlərdən idi. Bütün bunlarla yanaşı, Malikin İslam yolunda çox böyük xidmətləri olmuşdur.

Malik həqiqi şiə idi

Malik Əştər çox böyük şücaətlər göstərmiş, məsum imamların və digər böyük şəxsiyyətlərin təltifinə layiq görülmüşdü. Həmin təltiflərdən biri onun həqiqi şiə olmasıdır. Burada incə bir mətləbi təkrar da olmuş olsa nəzərinizə çatdırmaq istərdim. Bəziləri iddia edirlər ki, şiə İslamda sonradan əmələ gəlmiş bir təriqətdir. Həmin insanların dinlə bağlı bir o qədər də məlumatı olmadığından, yaxud məlum məsələ onlara sərf etmədiyindən onlar bu cür iddialarla çıxış edirdilər. Şiə Həzrət Peyğəmbərin(s) dövründən, İslam yaranan gündən

var və qiyamətə qədər də olacaq. Şiə əsasən Həzrət Əlini(ə) sevən və onun vilayətini qəbul edənlərə deyilir. Bu barədə əhli-sünnə kitablarında bir çox hədislər nəql olunmuşdur. Həzrət Peyğəmbər(s) İmam Əlinin(ə) şialəri haqda belə buyurur:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): إِنَّ عَلِيًّا وَ شِيعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: "Həqiqətən, Əli və onun şialəri qiyamət gününün xoşbəxtləridir."¹

Əgər Peyğəmbər(s) "Əli və onun şialəri cənnət əhlidir" – buyурса, deməli şiə Həzrətin(s) peyğəmbərliyə məbus olduğu dövrdə yaranmışdır, sonradan yox. Sonradan yaranıb əmələ gələnlər şiənin adını eşitdikdə təəccüblə "Şiə nə vaxtdan yaranıb" - deyirlər. Əgər onlar Peyğəmbərin(s) dövrünə diqqət yetirsələr, o zaman bilərlər ki, şiənin kökü və əsası nə vaxtdan qoyulmuşdur. Şiənin rəhbəri Həzrət Əlidir(ə). Peyğəmbərin(s) mübarək dilindən çıxmış sözləri heç bir kəs inkar edə bilməz. Digər firqələrin rəhbərləri isə Həzrət Əlidən(ə) iki yüz il sonra dünyaya gəlmişlər.

Həzrət Əlinin(ə) Yəməndəki dəvətindən sonra iman gətirənlər Həzrətə(ə) beyət etdilər. Beyət edəndən sonra Malik orada camaat qarşısında çıxış etdi. O, həmin çıxışında Həzrət Əlini(ə) göstərərək belə dedi:

...أَيُّهَا النَّاسُ هَذَا وَصِيُّ الْأَوْصِيَاءِ وَ وَارِثُ عِلْمِ الْأَنْبِيَاءِ, الْعَظِيمِ
الْبَلَاءِ, الْحَسَنُ الْعَنَاءُ الَّذِي شَهِدَ لَهُ كِتَابُ اللَّهِ بِالْإِيمَانِ وَ رَسُولُهُ بِجَنَّةِ

¹ Tarixi-Dəməşqi, 2-ci cild, səh. 311, 815.

الرَّضْوَانِ مَنْ كُمِلَتْ فِيهِ الْفَضَائِلُ وَ لَمْ يَشُكَّ فِي سَابِقَتِهِ وَ عِلْمِهِ
الْأَوَاخِرُ وَ لَا الْأَوَائِلُ

-Camaat! Bu, vəsilərin şərəfətlisi, peyğəmbərlərin elminin varisidir. Bu, bizim üçün çox böyük imtahandır. O, hər bir çətinlikdə öz vəzifəsinin öhdəsindən çox yaxşı gəlmişdir. O, elə bir kəsdir ki, Allah Öz kitabında onun imanına şahid olub və Allahın Rəsulu(s) onun cənnətdə olacağını təsdiq edib. O, elə bir kəsdir ki, bütün fəzilətlər onda mükəmməl şəkildədir. Keçmişdəkilər və gələcəkdəkilər onun keçmiş, imanı və elmi barədə heç bir şəkk-şübhə etməyəcəklər.

Malik Əştər beyət etdikdən sonra ömrünün axırına qədər bir an da olsa belə Həzrət Əlinin(ə) barəsində şəkk-şübhəyə düşmədi. Hər bir yerdə ağır iş olduğunu gördükdə onu öz üzərinə götürüb, öhdəsindən layiqincə gəlirdi. Səhabələrin nəzərində də Malik Əştər böyük bir şəxsiyyət kimi tanınmışdır. Malikin sonradan imana gəlməsi və tezliklə şöhrət tapması onun imanının güclü olmasından və sədaqətindən xəbər verir. O, Abuzər, Salman və digər səhabələrlə müqayisədə çox gənc idi. Malik Əştər Salmanın nəvəsi yerində idi. Belə gənc olmasına baxmayaraq, Salman kimi böyük səhabələr onun haqqında qiymətli sözlər demiş və onu layiqli bir şəxsiyyət kimi təqdim etmişlər.

Abuzər Gəffari Peyğəmbərin(s) ən yaxın səhabələrindən biri idi. Onun necə böyük şəxsiyyət olması İslam aləminə gün kimi aydındır. Onu Rəbəzəyə sürgün etmişdilər və o, ömrünün son anlarında qızına dedi: "Qızım, mənim ömrümün son anlarıdır. Mən burada uzanıram. Görsən ki, dünyamı dəyişmişəm narahat olma.

Qız çox narahat olub ağlayaraq dedi: Atacan, bəs mən burada tək qalıb nə edəcəyəm. Abuzər dedi: Narahat olma. Gördün ki, dünyamı dəyişmişəm, üstümü örtüb yolun kənarında dayan. Qızım, bir gün Təbuk müharibəsində bir qrup səhabə Peyğəmbərin(s) ətrafına toplaşmışdıq. Həzrət Peyğəmbər(s) bizə nəzər salaraq buyurdu: “Sizin aranızda bir nəfəri indidən görürəm ki, çöldə dünyasını dəyişəcək. Məkkədən gələn karvandakılar ona qüsl verib dəfn edəcəklər.” Qızım, həmin gün Peyğəmbərin(s) ətrafında əyləşənlərin hamısı öz evlərində rəhmətə gediblər. Bircə mən qaldığıma görə başa düşdüm ki, Peyğəmbər(s) məni nəzərdə tutmuşdu. Peyğəmbərin(s) sözləri həmişə düz olub. Qızım, o karvanda İbn Məsud və Malik Əştər kimi səhabələr var. Malik Əştər mənə qüsl verib, kəfənə bükəcək. Namazımı qılıb dəfn edəcək.

Abuzər dünyasını dəyişdikdən sonra qızı onun üstünü örtüb yolun kənarında dayandı. Karvan gəlib çatdıqda gördülər ki, bir qız yolun üstündə dayanıb. Kim olduğunu soruşduqda o dedi: Mən Peyğəmbərin(s) səhabəsi olan Abuzərin qızıyam. Atam dünyasını dəyişməmişdən öncə mənə xəbər verdi ki, uzaqdan gələn karvandakı şərif insanlar məni dəfn edəcəklər. Onlar bu sözü eşidən kimi gəlib Abuzərə cənazə qüslü verdilər. Malik Əştərin özü üçün aldığı bahalı bir kəfəni var idi. Həmin kəfənlə Abuzəri kəfənləyib elə orada da dəfn etdilər. Sonra Malik Əştər onun qəbri kənarında dayanıb belə dua etdi:

-Ey mənim Allahım, bu Sənin Rəsulunun dostu Abuzərdir. Bəndələr içində Sənin bəndəndir. Sənin yolunda müşriklərlə cihad edən kəsdir. Bu, Sənin dinini dəyişdirmədi və haldan-hala salmadı. Münkər (pis) iş görənlərə qarşı dilində və qəlbində etiraz etdi. Sənin

yolunda cihad etdiyinə görə, ona əzab-əziyyət verdilər. Onu sürgün edib azadlıqdan (rahat yaşamaqdan) məhrum qoyaraq təhqir etdilər. Dünyasını qərrib yerdə dəyişdi. Ey mənim Allahım, onu öz diyarından məhrum edəni və hicrət etdiyi yerdən sürgün edəni həlak et.

Malik Əştər yaşda həmin səhabələrə nisbətən çox kiçik olmasına baxmayaraq, böyük hörmət qazanmışdı. O, həm qüdrətli, həm də İslam yolunda qorxunun nə olduğunu bilməyən bir şəxsiyyət idi. Bundan əlavə, onun xoşxasiyyət olması camaata yaxşı bəlli idi. Güclü olmasına baxmayaraq, Allah qarşısında zəlil bəndələr kimi ibadət edirdi. Qorxubilməz olmasına baxmayaraq, camaatla çox mülayim rəftar edirdi. Bütün bunları Həzrət Əlidən(ə) öyrənmişdi. Sadə dillə desək, Həzrətin(ə) əlindən su içmişdi. Yəni onun xüsusiyyətlərini götürüb, özünü İmam Əlinin(ə) ardıcılı kimi aparırdı.

Burada deməliyik ki, Həzrət Əlinin(ə) ləqəblərindən biri də "camiül-əzdad" idi. Bu qeyri- mümkün olan bir xüsusiyyətdir ki, Həzrət Əli(ə) həmin məziyyətə malik idi. Məsələn, bir insanın öz malını büsbütün bağışlayıb, başqasının malından zərrə qədər kiməsə bağışlaması çox çətin məsələlərdəndir. Həzrət Əli(ə) bir günün içində özünün şəxsi mal və sərvətinin hamısını Allah rızası üçün bağışladı. Beytülmal hesabatında görürük ki, qələmin ucunu o qədər nazik itiləyir və nazik xətlə yazır ki, camaatın malı hədəf yerə sərf olunmasın. Beytülmalı hesablamaq üçün yandırdığı şam beytülmaldan, özü üçün yandırdığı şamı isə öz pulu ilə alırdı.

Bir gün Təlhə və Zübeyr Həzrətin(ə) yanına şəxsi iş üçün gəlmişdilər. Həzrət Əli(ə) beytülmalı hesablayırdı. Salam-kəlamdan sonra Həzrət Əli(ə) onların şəxsi məsələ üçün gəldiklərini başa düşdükdə tez şamı söndürüb,

özünün şəxsi şamını yandırdı. Soruşdular: Ya Əli, nə fərqi var? Həzrət(ə) buyurdu: “Bayaq yandırdığım şam beytulmalı hesablamaq üçün büdcədən alınmış və ümumi mala aid olan şamdır. Siz məninlə xüsusi görüşə gəldiyiniz üçün mən özümə məxsus olan şamı yandırdım ki, beytulmaldan istifadə olunmasın.”

Malik Əştər də bu cür xüsusiyyətə malik olan bir insan idi. Müharibələrdə Malikin olduğu bütün yerlərdə düşmən çox narahat idi. Malikin ölüm xəbərini Müaviyəyə çatdırarkən çox sevindi. Bu xəbəri eşitdikdən sonra camaata dedi: Camaat, Əlinin iki qanadı (güclü əli) var idi. Biri Əmmar Yasir, digəri isə Malik Əştər. Hər ikisini öldürdülər.

Malik Əştər bu qüdrəti ilə yanaşı, çox həlim, bağışlayan, kərim və üzüyola bir insan idi. Bir gün bazardan keçərkən bir nəfər xurmanı yeyib tumunu ona atdı. Malik ona baxıb bir söz demədi və yoluna davam etdi. Malikə xurma tumu atan şəxsə dedilər: “Sən bilirsen o kimdir?” Dedi: “Yox.” Dedilər: “O, Malik Əştərdir.” Həmin şəxs Malik Əştərin güclü bir pəhləvan, sözükeçən və vəzifəli bir şəxs olduğunu bilirdi. Elə ona görə də qorxudan üzr istəmək üçün onun ardınca qaçdı. Gördü ki, Malik məscidə daxil oldu. Onun dalınca məscidə girəndə gördü ki, Malik namaza başlayıb. Oradaca əyləşib Malikin namazı qılıb qurtarmasını gözlədi. Malik namazı qurtaran kimi onun yanına gedib üzr istədi. Malik ona dedi: “Mənim məscidə gəlmək məqsədim yox idi. Sənin o hərəkətinə görə bu məscidə gəlib, iki rükət namaz qılıb, Allahdan sənin hidayət olunmağını və günahlarının bağışlanmasını istədim.”

Müharibələrdə düşmənlə üz-üzə gəldikdə düşmən qorxudan əl-ayağını itirirdi. Lakin küçədə, bazarda ona

xurma tumu atıb, təhqir etdikdə isə məscidə gedib, Allahdan onun bağışlanmasını diləyirdi.

Siffeyn müharibəsində Əsbəğ ibn Zərar düşmən qoşunu tərəfindən hazırlayıb hücumə keçmək istəyirdi. Həzrət Əli(ə) Maliki çağırıb buyurdu: "Get, onu mühasirəyə al və hücumə keçməyə qoyma." Malik atı minib yola düşdü. Əsbəğ ibn Zərar onu görən kimi əl-ayağını itirdi. Malik onu tutub əl-ayağını bağladı və gətirib damların birinə atdılar. Gecə yarı Malik ibadətlə məşğul idi. Birdən tutduğu həmin şəxsin səsini eşitdi. Diqqətlə qulaq asdıqda gördü ki, o, şeir oxuyur. Şerin məzmunu belədir. "Ey gecə, qiyamətə qədər səhər olma. Mən sabahın üzünü görmək istəmirəm. Çünki səhər açılsa, məni öldürəcəklər." Malik Əştər onun sözlərini eşidib ürəyi ağrıdı. Səhər onu çıxarıb Həzrət Əlinin(ə) hüzuruna gətirib ərz etdi: Ya Əmirəlmöminin, mənim səndən bir xahişim var. Həzrət(ə) buyurdu: İstəyin nədir? Malik dedi: Mən bunun barəsində sənin fikrini bilmirəm. Əgər bunu öldürmək istəyirsənsə, mən etiraz etmirəm. Əgər bağışlanmasına imkan varsa, onu mənə bağışla. Çünki gecə onun şeirlərini eşitdim və ürəyim ağrıdı. Həzrət Əli(ə) buyurdu: Onu sənə bağışladım.

Malik Əştər Həzrət Əlinin(ə) müti səhabələrindən biri idi. Heç bir vaxt görünmədi ki, İmamın(ə) sözünün qarşısında söz desin. Həzrət Əli(ə) hər nəyə razı idisə, Malik də onunla razı idi. Hətta müharibələrdə bəzi nadürüst insanlar ara vurmaq üçün onun adından Həzrət Əliyə(ə) düzgün olmayan xəbərləri gətirdikdə, Həzrət(ə) onların sözlərini qəbul etmirdi. Çünki o, Maliki hamıdan yaxşı tanıyırdı. Siffeyn müharibəsində Müaviyə məğlubiyyətə uğrayırdı. Əmr ibn Ası çağırıb bir çıxış yolu tapmağı xahiş etdi. Əmr ibn As dedi: Mən elə bir iş görəcəyəm ki,

onların arasına ixtilaf düşsün və bir-birinin əleyhinə qalxsınlar. Göstəriş ver, əsgərlər nə qədər Quran varsa hamısını nizələrə sancıb dayansınlar. Bir tərəfdən də söz yaysınlar ki, qoy Quran bizim aramızda hakim olsun. Beləliklə, Əlinin ordusunda olan bir sıra nadanlar bu hiyləyə aldanacaqlar. Belə olduqda onlar Qurana qarşı ox, nizə atmayacaqlar və sən də irəli gedəcəksən. Onlar tez bir zamanda Quranları nizələrə taxıb cərgələrdə dayandılar və şüarlar oxumağa başladılar. Malik Əştər düşmən ordusunu məğlub edib, döyüşü sona çatdırmağa az qalmışdı ki, xəvaric Həzrət(ə) hüzuruna gedib dedilər: Onlar Quranı aramızda hakim qərar veriblər. Biz nə edək? Həzrət Əli(ə) buyurdu: “Vurun bütün Quranları salın. Onların dinləri, imanları yoxdur. Onlar Qurandan istifadə edib sizi aldatmaq istəyirlər. Qurani-natiq mənəm. Onların nizələrə sancdıqları mürəkkəb və dəridir.” Onlar dedilər: Əgər Malik bu dəqiqə qayıtmasa, səni öldürəcəyik. Həzrət Əli(ə) Malikə geri qayıtmaq barədə xəbər göndərdi. Malik xəbər gətirənə dedi: Get, Həzrət(ə) de ki, qələbəyə çox az qalıb. Bir az fürsət versin, mən işi bitirim. Xəbər gətirən gedib yenidən qayıdaraq dedi: Həzrət Əli(ə) buyurur ki, hər bir halda geri qayıtmalısan. Burada fitnə-fəsad baş qaldırıb. Malik Əştər geri qayıdıb, məsələdən agah olduqdan sonra xəvaricə öz etirazını bildirdi.

Bu hadisə zamanı Həzrət Əli(ə) Malik Əştərə birinci dəfə xəbər göndərərkən Malik döyüşü bitirmək üçün bir az möhlət istədi. Bəziləri bu fürsətdən istifadə edərək, Həzrət(ə) xəbər verdilər ki, Malik sənin sözlərinə qulaq asmaq istəmir. Həzrət(ə) onların cavabında buyurdu: “Malik siz fikirləşdiyiniz kimi deyil. Mən ona hər nə desəm, o, itaət edəcək.”

Xəvariclərin başçısı Əşəs ibn Qeys vasitəçilik məsələsini yaratdıqdan sonra müqaviləyə imza atmaq üçün qələmi Malikə uzatdı. Malik dedi: Mən buna qol çəkməyəcəyəm. Çünki mənim öz yolumun düzgün, sizin yolunuzun isə batıl olmağında heç bir şəkk-şübhəm yoxdur. Bu məsələni Həzrət Əliyə(ə) xəbər verib dedilər ki, sən bu məsələni qəbul edirsən, amma Malik qol çəkmək istəmir. Həzrət(ə) buyurdu: “Mənim tanıdığım Malik siz fikirləşdiyiniz adam deyil. Mən hər nəyə razıyamsa, Malik də ona razıdır. Mən hər nəyə “bəli” desəm, Malik də ona “bəli” və hər nəyə “xeyr” desəm, Malik də ona “xeyr” deyəcək.”

Malik qayıtdıqdan sonra Həzrət Əli(ə) ona nə buyurdusa, yerinə yetirdi. Həzrət Əli(ə) camaata üzünü tutub buyurdu: “Kaş sizin aranızda Malik kimi iki nəfər olaydı. Heç olmasa sizin aranızda ona bənzər bir nəfər olaydı ki, mənim dostumu dost, düşmənimə də düşmən biləydi.(Siz mənim düşmənimə dost görürsünüz, dostumu da düşmən.)”¹

Malik Əştər Peyğəmbərin(s) üzünü görməmişdi. Peyğəmbər(s) də onu görməmişdi. Lakin Peyğəmbər(s) onun barəsində çox qiymətli bir söz buyurmuşdu: "Həqiqətən, o, həqiqi mömindir." ²

Malik Əştər şəhid olduqdan sonra Həzrət Əli(ə) Məhəmməd ibn Əbu Bəkrə göndərdiyi məktubda onun barəsində belə yazmışdı:

¹ Malik Əştər, səh.147.

² Malik Əştər, səh.20.

كَانَ رَجُلًا لَنَا نَاصِحًا وَ عَلَى عَدُوِّنَا شَدِيدًا نَاقِمًا، فَرَحِمَهُ اللَّهُ فَلَقَدْ
اسْتَكْمَلَ أَعْيَامَهُ وَ لَاقَى حِمَامَهُ وَ نَحْنُ عَنْهُ رَاضُونَ، أَوْلَاهُ اللَّهُ رِضْوَانَهُ
وَ ضَاعَفَ الثَّوَابَ لَهُ

-Misirə vali təyin etdiyim şəxs (*Malik, sənin kimi*) bizim xeyrimizi düşünən, düşmənimizə qarşı cəsur və bacarıqlı bir adam idi. Allah rəhmət eləsin ona və günahlarını bağışlasın. Həyatını (*səadət və xoşbəxtliklə*) sona çatdırdı və ölümlə qarşılaşdı. Biz ondan razıyıq. Allah ona Öz rəhmətindən əta etsin və mükafatını bir neçə qat artıq etsin.¹

Əgər bir insan özü üçün Həzrət Əlidən(ə) belə bir sözü ala bilsə və altmış ilin nəticəsi bircə bu kəlmə olsa, deməli həmin insan dünya və axirətin xoşbəxtidir. Əgər Həzrət Əli(ə) bir kəsə desə ki, biz filankəsdən razıyıq, həmin insanın axirətdə heç bir problemi olmaz. Çünki Peyğəmbərin(s) və Əhli-beytin(ə) razılığı Allahın razılığıdır.

Digər bir hədisdə Həzrət Əli(ə) onun barəsində belə buyurmuşdur: “Allah Malikə rəhmət etsin. O, mənim üçün, mənim Peyğəmbər(s) üçün olduğum kimidir.”²

İmam Sadiq(ə) onun barəsində belə buyurur: “Qaim (İmam Mehdi) zühur edərkən Nəcəfdə 27 nəfər zahir olub ona qoşulacaq. Onların 15 nəfəri Musanın qövmündən, 7 nəfəri Əshabi-Kəhfdən, qalan 5 nəfərin biri (İsanın vəsisi) Yuşə ibn Nun, digərləri Salman, Əbu Dücanə Ənsari,

¹ Malik Əştər, səh.154. Nəhcül-bəlağə, 34-cü məktub.

² Malik Əştər, səh.12.

Miqdad və Malik Əştərdir. Onlar İmamın(ə) köməkçiləri və təyin etdiyi hakimlər olacaq.”

Malik Əştəri həm Peyğəmbər(s), həm Həzrət Əli(ə), həm də İmam Sadiq(ə) təqdim etmişlər. O, elə bir insandır ki, Allahın höccətləri tərəfindən bütün insanlara tərif və təqdim olunmuşdur. Allah ona rəhmət etsin.

Həzrət Əbülfəzl Abbas

Həzrət Peyğəmbərin(s) məsum kimi təqdim etdiyi insanların (Əhli-beyt və imamların) sözləri bizim üçün höccətdir. Yəni bizim üçün Peyğəmbər(s) və Həzrət Əlinin(ə) buyurduğu sözlər eynidir. Hər ikisi məsumdur və sözləri bizim üçün höccətdir. Allah-təala Quranda bizə buyurur:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

-Bizim Rəsulumuz sizə nə verirsə, götürün (qəbul edin) və sizə nəyi qadağan edirsə, ondan əl çəkin.

Həmçinin Peyğəmbər(s) buyurur ki, on iki imamın məsum olmasını bizə təkidlə buyурса, deməli, Peyğəmbərin(s) sözünü qəbul etməliyik. Məsum İmamların hamısının sözləri Peyğəmbərin(s) sözləri kimi bizim üçün höccətdir. Bütün müsəlmanlar onların sözlərini qəbul etməlidirlər. Quran höccət olduğu kimi, Peyğəmbərin(s) sözləri də höccətdir. Deməli, belə nəticəyə gəlirik ki, Həzrət Əli(ə) və digər məsum imamların sözləri də Peyğəmbərin(s) sözləri ilə birdir. Lakin Quranda və on dörd məsumun sözlərində bir məsələ vardır ki, onu dəqiqləşdirmək lazımdır. O da budur ki, Quran ayələrinin dəlalətində bir sıra aydınlaşdırılması zəruri olan qaranlıq məqamlar vardır. Həmçinin onların sözlərinin sənədində də aydınlaşdırılması lazım olan

qaranlıq məqamlar vardır. Bu məsələləri araşdırmaq isə müvafiq sahənin mütəxəssislərinin işidir. Həmin məsələlər böyük alimlərin, ustadların və müctəhidlərin mübahisələrində müzakirə olunur. Həm də bu məsələ bizim hazırkı mövzumuzə aid deyil.

Beləcə, Allah-təala bir sıra dostlarını Peyğəmbərin(s) dili və vasitəsilə tanıtdırır təqdim etmişdir. Peyğəmbərin(s) təqdim etdiyi insanların bəziləri haqqında qısaca söz açdıq. Onlar Peyğəmbərin(s) səhabələri və Həzrət-in(s) hüzurunda olan şəxsiyyətlər idi. Bəzi səhabələr də var ki, Peyğəmbərin(s) dövründə yaşamış, lakin Həzrət-i(s) görməmişlər. Peyğəmbər(s) onları görmədən təqdim və təltif etmişdir. Bir sıra böyük şəxsiyyətlər də vardır ki, Həzrət Əlinin(ə), İmam Həsənin(ə), İmam Hüseyinin(ə) və digər imamlarımızın dostları və səhabələridir. Ötən bəhsdə nümunə üçün Həzrət Əlinin(ə) səhabələrindən biri haqda söhbət etdik. Bu bəhsimizdə də İmam Hüseyinin(ə) səhabələrindən biri haqda söz açıb bəhsimizi tamamlayaq. Çünki əgər biz bütün səhabələr haqqında danışasız olsa, yenə də əsas mövzumuzdan uzaqlaşmalı olacağıq. Yuxarıda adlarını çəkib sadaladığımız şəxsiyyətləri nümunə üçün və bəhsə uyğun şəkildə qeyd etdik. Bu o demək deyil ki, Allahın dostları, Peyğəmbərin(s) və imamların səhabələri yalnız bunlardır. Bütün bunlar nümunə üçün qeyd olundu. Həzrət Əlinin(ə), İmam Həsənin(ə), İmam Hüseyinin(ə) və digər imamlarımızın səhabələri də təsdiq və təqdim olunmuşdur. Onların şərəfətləri, fəzilətləri, cihadları və İslam yolunda canfəşanlıqları İslamın bizə gəlib çatmasına səbəb olub. Onlar Allahın dostlarıdır.

Həmin şəxsiyyətlərdən biri də Həzrət Əbülfəzl Abbasdır. Bu insan elə bir şəxsiyyətdir ki, bütün

imamlarımızın, xüsusilə Həzrət Əlinin(ə) və Xanım Fatimeyi Zəhranın(s.ə) dili ilə təsdiq və təqdim olunub. Həzrət Əbül-fəzlin atası İmam Əlidir(ə). O, İmam Həsən(ə) və İmam Hüseyin(ə) qardaşıdır. Lakin bu iki imamın anası Fatimeyi Zəhra(s.ə), Həzrət Əbül-fəzlin anası isə Ümmül Bənindir. Hər üçünün atası Həzrət Əlidir(ə). Həzrət Əbül-fəzl İmam Əlinin(ə) evində tərbiyə almış, onun qucağında boya-başa çatmış bir şəxsiyyət idi. Həzrət Əlinin(ə) əlindən su içmiş və onun elmindən sirab olmuşdur. Həm tarixçilər, həm böyük alimlər tərəfindən, həm də bəzi hədislərdə Həzrət Əbül-fəzlin elmi haqda çox böyük və şərəfli fikirlər söylənmişdir. Onun elmi haqda olan hədislərdən biri belədir:

إِنَّ الْعَبَّاسَ بْنَ عَلِيٍّ زُقَّ الْعِلْمَ زُقًّا

"Həqiqətən, Əlinin(ə) oğlu Abbas elm və biliyi yemək kimi canına nuş etmişdir."

Onun barəsində söylənilən bu fikir çox dərin və məzmunlu bir fikirdir. Körpə uşaq yeməklə qidalanıb cana gəlidiyi kimi, Həzrət Əbül-fəzl də elmi atasından əxz edib canına nuş etmişdi. O, gözünü elm mənbəyinin içində açmış və ömrünün axırına qədər də həmin mənbədən qidalanmışdır. Tarixi mənbələrdə onun imam övladları arasında ən gözəl fəqihlərdən biri olduğu yazılmışdır.

Hər bir sahənin öz mütəxəssisi var

Yəni İslam aləmində müctəhidlərin adı çəkilərkən ilk növbədə Həzrət Əbül-fəzlin adını birincilər sırasında çəkirlər. Fəqihlik və islamşünaslıq o demək deyil ki, hər yerindən duran bir-iki kitab oxumaqla özünü İslamın alimi hesab etsin. İslamşünaslıqla məşğul olan hər bir kəs ən azı ömrünün altmış ilini bu sahəyə ayıraraq öyrənməlidir. İki-üç

kitab oxumaq, kitab yazmaq və bir-iki il bu işlə məşğul olmaq insanın islamşünas, yaxud müctəhid olmasına dəlalət etmir. İslamşünas olmaq üçün insan demək olar ki, ömrünü bu yolda sərf etməlidir. Müctəhidlərin həyatına nəzər saldıqda açıq-aydın görürük ki, onlar min bir əzab-əziyyətlərlə bu elmin ardınca getmiş və ömürlərinin axırına qədər öyrənib ictihad etməklə məşğul olmuşlar. Müctəhidlər elə insanlardır ki, ömürlərinin hətta beşcə dəqiqəsini belə elmdən başqa heç bir şeyə sərf etməyiblər. Onların həyatlarını oxuyarkən bütün bunların şahidi oluruq. Bəzən o qədər elmlə məşğul olurdular ki, yemək yadlarından çıxırdı. Gecəni o qədər ciddiyyətlə məşğul olurdular ki, bir də sübh azanının səmindən namaz vaxtı olduğunu hiss edirdilər.

Heç bir kəs beş-altı hədis öyrənib ərəb dilinin qrammatikasını bilməklə alimlik iddiası edə bilməz. Bu kimi insanların İslam barəsində fikir irəli sürməyə heç bir ixtiyarı yoxdur. Nəinki İslam, hətta heç bir sahənin mütəxəssisi belə özbaşınalığa yol verə bilməz. Məsələn, bir nəfər ürək barəsində bir-neçə kitab oxumaqla kiminsə ürəyində cərrahiyyə əməliyyatı apara bilməz. Ürəyini əməliyyat etdirmək üçün kim onun əllərinin altına uzanar? Tibb elmindən azacıq məlumatı olan şəxsə kim bədən üzvlərini müalicə etdirmək istəyər? Bir mühəndislə beş-on gün bir yerdə qalan və mühəndislik haqqında bir neçə məqalə oxuyan şəxsə kim öz evini tikdirməyə razı olar? Sementi və qumu necə qarışdırmaq lazım olduğunu bilməyən kəsə kim öz evinin hasarını tikdirmək üçün müraciət edər? Betonun hansı şəkildə hazırlanıb tökülməsini bacarmayan insana kim körpü tikdirə bilər? Heç bir kəs bu kimi işlərə razı olmaz.

Hazırkı dövrümüzdə bu kimi işlərə bir o qədər də əhəmiyyət verilmir. Demək olar ki, hər hansı bir sahəni başı çıxan və ya çıxmayana tapşıırırlar. Keçmişdə bütün bunlara diqqət yetirərdilər. Hər bir sahəni öz mütəxəssisinə tapşıırırdılar. Elə mütəxəssislərə ki, öz sahəsində mükəmməl olmuş olsunlar. Əgər bir mütəxəssis öz sahəsində səhlənkarlıq etsəydi, onu ən ağır cəza gözləyərdi. Rza şahla bağlı tarixi kitabları oxuduqda görürük ki, o, çox qəddar bir insan idi. Onun ürəyində demək olar ki, rəhm deyilən bir anlam yox idi. O, hər hansı bir sahədə iş görsəydi, həmin sahənin mütəxəssisləri ilə sərt müqavilə bağlayırdı. Yazırlar ki, bir mühəndislə müqavilə bağlayıb körpü tikdirdi. Körpünü tikən mühəndisi çağırıb dedi: “Tikəcəyin bu körpünün üstündən ağır tonnajlı maşınlar keçəcək. Onu elə tikməlisən ki, sonradan problem yaranmasın.” Mühəndis körpünü tikib hazırladıqdan sonra Rza şah soruşdu: “Tikdiyin bu körpüyə zəmanət verirsənmi? Mühəndis bütün məsuliyyəti öz üzərinə götürdükdən sonra Rza şah onun pulunun yarısını verib dedi: İndi isə öz arvad-uşaqlarını gətirib bu körpünün altında dayanın. Mən bu körpünün üstündən ağır maşınları keçirəcəyəm. Əgər körpü sökülüb dağılmasa, pulunun qalan hissəsini də gəlib apararsan.”

Bir körpü tikən mühəndislə bax belə müqavilə bağlayırdılar. Mütəxəssis olmayan bir kəs uçan bir şey düzəldib, adını təyyarə qoysa, kim onun düzəltdiyinə minib havaya qalxar? Kim öz sahəsində mütəxəssis olmayana etibar edə bilər? Buna görə də zəhmət çəkmədən, ömrünün çox hissəsini İslam elmləri sahəsində sərf etmədən beş-altı cümləni öyrənmiş hər hansı bir insan islamşünaslıq iddiası edə bilməz. Beş-altı hədis əzbərləməklə, “Yasin” surəsini, yaxud Quran oxumaqla

heç bir kəsin İslam aləmində özünü mütəxəssis kimi göstərməyə haqqı yoxdur. Hər bir insan İslam aləminə qədəm qoyursa, mütləq İslam dini üzrə görkəmli mütəxəssislərin rəylərinə söykənməli və zəruri olan məsələləri onlardan öyrənməlidir. Əgər bir insan İslam mütəxəssislərinin sözlərinə etimad və etibar etmirsə, o zaman özü gedib bu sahənin mütəxəssisi olmalıdır. Mütəxəssis olmadan kiminsə İslam barədə heç bir fikir söyləməyə ixtiyarı yoxdur. Əgər müctəhidi bəyənəlmirsə, o zaman özü gedib müctəhid olmalıdır. Müctəhid olmadan heç bir hökmü təsdiq etməyə icazəsi yoxdur. Çünki hər yerindən durana İslamın hökmləri barədə rəyini bildirməyə icazə verilsəydi, o zaman İslamdan əsər-ələmət qalmazdı.

Bəni-Haşimin fəqihi Həzrət Əbülfəzl

Fəqihlər İslam əhkamının (hökmlərinin) mütəxəssisləridir. Bu sahənin ən böyük mütəxəssisləri fiqh elmi barədə söhbət açdıqda Həzrət Əbülfəzlin adı birincilər sırasında hallanır. Tarixi mənbələrdə onun haqqında belə yazmışlar:

إِنَّهُ كَانَ مِنْ فُقَّهَاءِ أَوْلَادِ الْأَئِمَّةِ

-Həqiqətən, o, imamların övladlarının fəqihlərindən idi.

Həzrət Əbülfəzlin adı şəhidlərin, mücahidlərin, müxlis insanların siyahısında zikr olduğu kimi, fəqihlərin sırasında da qeyd olunmuşdur. Bütün fiqh alimləri fəxr edirlər ki, Həzrət Əbülfəzlin adı onların siyahısının əvvəllərində qeyd olunub. Ona görə yox ki, o, Həzrət Əlinin(ə) oğlu idi. Ona görə yox ki, İmam Hüseynin(ə) qardaşı idi. Ona görə yox ki, Allah yolunda şəhid

olmuşdur. Həzrət Əbülfəzl həqiqətən özü-özlüyündə fəqih olduğuna görə, bütün fiqh alimləri bunu özləri üçün şərəf hesab edirlər.

Alimlərdən biri onun barəsində belə yazır: "Həqiqətən, Abbas fəqihlərin ən böyüklərindəndir. Əhli-beyt arasında fazil, alim və elm aləmində görkəmli bir şəxsiyyət idi. O, ustadsız alimdir. Peyğəmbər(s) və Əhli-beytin(ə) elmi onlara ilham olunmuşdur." Abbas da onların arasında olduğu üçün bu elmləri əxz etmişdir. O, elmi atasından dadıb, canına nuş etmişdir. O, gözünü dünyaya elmin mənbəyinin içində açmışdır.

Alimlərdən biri deyir: Bir gün kitab yazırdım. Həzrət Əbülfəzlin baqqında fikirləşərkən belə yazdım. Demək olmaz ki, Əbülfəzlin elmi Salmanın elmindən çoxdur. Buna dəlil olaraq elm və mərifətdə Əhli-beytdən(ə) sonra birinci şəxs Salman olub. Həm də Həzrət Əli(ə) onun barəsində buyurmuşdur: "Salman suyu qurtarmayan bir dəryadır." Buna istinad edərək yazdım ki, Əbülfəzlin elmi Salmandan çox olmayıb. Bu sözləri yazıb gecə yatdım. Yuxuda gördüm ki, Həzrət Əbülfəzl, bir məclisin yuxarı başında əyləşib. Elə bu zaman Salman içəri daxil olub, Həzrət Əbülfəzlin qarşısında dayanaraq, əllərini sinəsinə qoyub təzim etdi. Sonra üzünü mənə tutub dedi: "Ey kişi, sən yazma ki, Salman Əbülfəzldən üstündür. Yaz ki, əgər Salman dünyada bir şeyə fəxr edəsi olsaydı, Əbülfəzlin qulluqçusu olmasına görə fəxr edərdi."

Alimin bu yuxunu görməsi ona verilən bir ilham idi. Düzdür, yuxu insan üçün dəlil, sübut ola bilməz. Lakin bəzən yuxu vasitəsilə nəyinsə insana çatdırılması mümkündür. Əgər biz həyatda özümüz müqayisə etsək, fərqlərini özümüz təxmin edə bilərik. İmam Əlinin(ə) evində böyüyüb boya-başa çatmış, Həzrətin(ə) elmindən

bəhrələnmiş, ömrünün son anlarına kimi İmam Həsən(ə) və İmam Hüseyin(ə) kimi şəxsiyyətlərin yanında olan bir şəxs əlbəttə ki, Salmandan fərqlənər. Salman 250 il ömür sürmüş, Peyğəmbər(s) İslamı gətirdikdən sonra ömrünün 23 ilini Həzrətdən(s) bəhrələnmişdir. O, 227 yaşında iman gətirib İslamı qəbul etmiş və 23 il Peyğəmbərdən(s) maariflənmişdir. Amma Həzrət Əbülfəzl gözüünü açandan dünyasını dəyişənə qədər bu maarif və mərifətin içində olmuşdur. Üç imamın hüsurunda olub və onların qulluğunda dayanıb. Əlbəttə ki, onun Salmandan fərqi olmalıdır.

Həzrət Əbülfəzlin ədəbi

Həzrət Əbülfəzl çox ədəbli, nizam-intizamlı bir insan idi. Uşaqlıqdan çox tərbiyəli və ədəbli olmuş, İmam Hüseyinin(ə) yanına gələrkən icazə almamış heç vaxt əyləşməzdi. Həzrət Əbülfəzl dünyaya gələndə İmam Hüseyinin(ə) 21 yaşı var idi. İmamın(ə) hüsurunda əyləşəndə çox ədəblə dizi üstə əyləşərdi. Uşaqlıqdan İmam Hüseyindən(ə) ayrılmırdı. Həzrət(ə) hara gedirdisə, Abbas da onunla birgə idi. Tarixi mənbələrdə yazırlar ki, uşaq vaxtı anası Həzrət Abbasa bir salxım üzüm verdi. O, üzümü alıb qaçmağa başladı. Anası soruşdu: Abbas, hara qaçırsan belə? Dedi: Anacan, üzümü aparıb qardaşım Hüseyin(ə) verəcəyəm. Qoy o, nə qədər yeyir-yesin, qalanını da mən yeyərəm.

Həzrət Əbülfəzl uşaqlığında belə ədəbli və mərifətli bir insan idi. Həzrət Əli(ə) həm dünyadan gedərkən, həm də ondan qabaq Əbülfəzli çağırıb bağrına basar və qollarından öpərdi. Günlərin birində Həzrət Əli(ə) Əbülfəzli yanına çağırıb bağrına basdı. Sonra qollarından öpüb ağladı. Ümmül-Bənin dedi: Ey Allahın höccəti, nə üçün Abbasi öpüb ağlayırsan? Gələcəkdə bu oğlumun

başına gələnələr yadına düşdü. Abbasın anası narahat olub soruşdu: Ya Əli, gələcəkdə nə hadisə baş verəcək? Həzrət(ə) buyurdu: “Bir vaxt gələcək ki, öpdüyüm bu qollar qələm olacaq. Ümmül-Bənin ağlayıb soruşdu: Ya Əli, bu nə vaxt olacaq? Nə üçün onun qollarını kəsəcəklər? Həzrət Əli(ə) Kərbəladə nə baş verəcəyini ona danışdı. Ümmül-Bənin yenə ağlamağa başladı. Həzrət Əli(ə) buyurdu: Narahat olma, onun qollarını kəsib şəhid edəcəklər. Necə ki, Allah qardaşım Cəfər Təyyara qanad vermişdi, eləcə də Abbas. Şəhid olandan sonra Allah-təala ona iki qanad verəcək. Mələklərlə birgə həmin qanadları ilə uçaraq cənnətə daxil olacaq.” Abbasın anası bu sözləri eşidib, ürəyi sakit oldu.

Həzrət Əbülfəzlin ləqəbləri

Həzrət Əbülfəzlin həyatı, rəftarı, əxlaqı, ədəbi və ləqəbləri onun böyük bir şəxsiyyət olduğundan xəbər verir. Onun bir çox ləqəbləri vardır. Burada yaxşı olar ki, onun ləqəblərindən bir neçəsini nəzərinizə çatdırım.

Qəməri Bəni-Haşim

Həzrət Əbülfəzl çox gözəl bir gənc idi. O qədər gözəl idi ki, onu ay parçasına bənzədirdilər. Buna görə də ona “Bəni-Haşimin ayı” ləqəbini vermişdilər.

Səqqa

Ərəblərin arasında Səqqa çox böyük ləqəblərdən biri idi. Peyğəmbərin(s) babası Əbdülmüttəlibin özü də Səqqa idi. Həzrət Əbülfəzl də Kərbəladə susuzlara su paylayan idi. Ümumiyyətlə, susuz bir insana su verməyin Allah-təala yanında böyük savabı var. Həcc ziyarətinə gedənlərə su verməyin də çox böyük savabı vardır.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): مَنْ سَقَى الْمَاءَ فِي مَوْضِعٍ يُوجَدُ فِيهِ الْمَاءُ كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً وَمَنْ سَقَى الْمَاءَ فِي مَوْضِعٍ لَا يُوجَدُ فِيهِ الْمَاءُ كَانَ كَمَنْ أَحْيَا نَفْسًا وَمَنْ أَحْيَا نَفْسًا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا.

İmam Sadiq(ə) buyurur: “Su olan yerdə susuz insanı sirab edən kəs elə bil bir qul azad etmişdir. Su tapılmayan yerdə susuz bir insanı sirab edən kəs elə bil ölmüş bir kəsi diriltmişdir.” Sonra Həzrət(ə) belə buyurdu: “Bir insanı dirildən (bir insana həyat bəxş edən) kəs elə bil bütün insanları diriltmişdir.”

Həzrət Əbülfəzl Kərbəlada Səqqə ləqəbi aldı. Özünün susuz olmasına baxmayaraq, hamını su ilə sirab edirdi. Kərbəlada suyu İmam Hüseyin(ə) və ətrafındakıların üzünə bağladılar. Beş yüz nəfər əsgəri Fəratın sahilinə düzdülər ki, İmam Hüseyin(ə) dəstəsindən heç kəs bir qurtum da olsa belə su içə bilməsin. İmam Hüseyin(ə) qardaşı Əbülfəzli çağırıb, tuluqları su ilə doldurmağı tapşırırdı. Həzrət Əbülfəzl 20 süvari və 20 piyada əsgərlə həmin beş yüz nəfəri dağdaraq, özünü Fərat çayına vurdu. Bütün tuluqları su ilə doldurub, heç birinin burnu belə qanamadan qayıtdılar. Həzrət Əbülfəzl Kərbəlada bir neçə dəfə su gətirib, susuzlara paylamışdı. Hər dəfə də su gətirməyə gedərkən özü də susuz idi. Lakin hamının susuz olduğunu yadına salıb, su kənarında ola-ola özü su içmirdi.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): لَيْشْرَبَ سَاقِيَ الْقَوْمِ آخِرُهُمْ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Bir qövmin (dəstənin) saqisi hamını sirab edəndən sonra su içməlidir.”

Bu hədisdən məlum olur ki, Səqqanın şərəfəti o vaxt bəlli və tamam olar ki, özü su içmədən hamını sirab etsin

və axırncı su içən də özü olsun. Həzrət Əbülfəzl su paylayanlara ən gözəl nümunədir. Fəratın içərisinə girib tuluqları doldurduqdan sonra ovcunu su ilə doldurub, dodaqlarına tərəf apardı. Lakin İmam Hüseyin(ə) və balalarının susuz olduğunu yadına salıb, əllərini açaraq suyu boşaltdı. Əgər orada özü su içsəydi də belə, heç bir günahı yox idi. Lakin onun mərdliyi və vicdanı buna yol vermədi ki, İmam Hüseyin(ə) balaları susuz qala-qala özü su içsin.

Əl-müstəcar

Həzrət Əbülfəzlin ləqəblərindən biri də Əl-müstəcardır. Əl-müstəcar ərəb dilində “pənahgah” deməkdir. Hər kəs ona pənah gətirsəydi, özünü əmin-amanlıqda hiss edərdi.

Mərhum Şeyx Məhəmməd Rza Üzrü böyük alimlərdən biri idi. Alimliyi ilə yanaşı, o bir çox şeir və qəsidələr də yazmışdır. O deyir: Günlərin birində Həzrət Əbülfəzl haqda qəsidə yazırdım. Şərin bəndlərindən biri belə idi: "Aşura elə bir gündür ki, hidayət mədəni olan Hüseyn o gün Əbülfəzlə pənah gətirdi." Bunu yazdıqdan sonra öz-özümə fikirləşdim. Bu nə sözdür ki, mən yazdım? Heç vaxt bu mümkün olan bir şey deyil. Bu şəri yarımçıq saxladım. Gecə yuxumda İmam Hüseyni(ə) gördüm və O(ə) mənə buyurdu: “Üzrü, nə üçün şəri axıra qədər yazmadın? Dedim: Necə yaza bilərəm ki, Hüseyn(ə) Əbülfəzlə pənah gətirib? Belə bir sözü yazmağa utanıram.” Həzrət(ə) mənə buyurdu: Mən sənə deyirəm ki, şəri tamamla. O şerin ardını belə yazarsan:

يَوْمَ أَبُو الْفَضْلِ اسْتَجَارَ بِهِ الْهُدَى

وَالشَّمْسُ مِنْ كَدْرِ الْعَجَاجِ لِثَامُهَا

"Aşura elə bir gündür ki, hidayət mədəni olan Hüseyn o gün Əbülfəzlə pənah gətirdi. O zaman pənah gətirdim ki, toz-torpaq göylə yerin arasını fırtına kimi bürümüşdü. Hücumların təsirindən toz-torpaq günəşin qarşısını buludlar kimi alıb, havanı qaranlıqlaşdırmışdı."

Babul-həvaic

Həzrət Əbülfəzlin ləqəblərindən biri də “hacətlər qapısı”dır. Hər kəs onun qapısına üz tutsa, əliboş geri

qayıtmaz. Allah-təala ona belə bir inayəti bəxş etmişdi. Həzrət Əbülfəzlin adı Abbasdır. Əbülfəzl onun ləqəbidir. Alimlər Abbas adını əbcəd rəqəmləri ilə tutuşdurduqda 133 rəqəminə bərabər olduğunu buyurmuşlar. Hər kəs cümə günü (cümə) ikinci namazını qılıb qurtardıqdan sonra xəlvətə çəkilib, 133 dəfə Həzrətə təvəssül etsə, Allah həmin şəxsin istəyini verər. Həzrətə təvəssül etməyin qaydası belədir:

يَا كَاشِفَ الْكَرْبِ عَنِ وَجْهِ الْحُسَيْنِ (ع) اكْشِفْ كَرْبَ بِحَقِّ أَخِيكَ
الحُسَيْنِ (ع)

Həzrət Əbülfəzlin kəramətini çox insanlar görmüşdür. Əgər biz Həzrətin kəramətlərindən söz açsaq, çox uzun çəkər və yenə də əsas mövzumuzdan uzaqlaşa bilərik. Buna görə də nümunə üçün Həzrət Əbülfəzlin kəramətlərindən birini nəzərinizə çatdırıram.¹

Seyid bir xanımın oğlu xəstələnmişdi. O deyir: Bütün həkimlər onun sağalmasının qeyri-mümkün olduğunu dedilər. Əlim hər yerdən üzülmüşdü. Gözüm görə-görə uşağımın əriyib əldən getməsinə dözə bilmirdim. Onu götürüb Həzrət Əbülfəzlin hərəminə yollandım. Onu məqbərənin kənarına bağlayıb, yalvarmağa başladım. Özümə söz verdim ki, uşaq sağalmasa, buradan əl çəkən deyiləm. Axşam ziyarətgahın qapılarını bağlayırdılar. Hərəmin xadimi gəlib mənə dedi ki, xahiş edirəm çıxasınız. Dedim: Mən buradan heç bir yerə getməyəcəyəm. Qapıları bağladılar və oğlumla mən məqbərənin yanında qaldıq. Səhərə qədər yalvar-yaxar

¹ Pərçəmdare Neynəva, səh.650; Qəməri ibn Bəni-Həşim. Həzrət Əbülfəzlin şəxsiyyəti, səh.102.

edib, uşağımı Həzrət Əbülfəzldən istədim. Səhərə yaxın bir nəfər mənə yaxınlaşdı. Baxıb gördüm ki, mənim köhnə dostlarımdandır. Onu çoxdan görmürdüm. Soruşdum ki, nə əcəb səndən? Səhərin gözü açılmamış xeyir ola buralardasan? O dedi: Mən heç bilmirdim ki, sən də buradasan. Gecə yuxuda bir əhvalat gördüm. Yuxuda sənin burada olduğunu görmüşdüm. Gördüm ki, sən uşağın xəstədir, gətirib bura bağlamısan. Özün də Həzrət Əbülfəzlə onun sağlması üçün yalvarırsan. Həzrət Əbülfəzlə mələklərə buyurdu: Gedin bu qadının uşağına şəfa vermək üçün Peyğəmbərdən(s) icazə alın. Mələklər Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib onun sözlərini çatdırdılar. Həzrət Peyğəmbər(s) mələklərə buyurdu: Gedin Əbülfəzlə deyin ki, onun vaxtı qurtarıb. Mələklər bu xəbəri ona çatdırdılar. Həzrət Əbülfəzlə buyurdu: Gedin Peyğəmbərə(s) ərz edin ki, bu seyid xanım mənə əl uzadıb. Məndən əl çəkmək istəmir və övladını məndən istəyir. Mələklər gəlib onun sözlərini Peyğəmbərə(s) dedilər. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Allah belə qərara gəlib ki, onun ömrü qurtarsın. Sonra yuxuda gördüm ki, Həzrət Peyğəmbər(s) əyləşmişdi. Birdən gördüm ki, Həzrət Əbülfəzlə Kərbəlada əlləri qələm olduğu halda, qan içində Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib salam verdikdən sonra belə ərz etdi: Ya Rəsulallah, Allaha de ki, ya bu qadının uşağına şəfa versin, ya da mənim üstümdən babul-həvaic adını götürsün. Peyğəmbər(s) buyurdu: Mən dua edəram, siz də amin deyin. Həzrət dua etdikdən sonra buyurdu:

إِرْجِعْ أَقْرََّ اللَّهُ عَيْنَكَ فَأَنْتَ بَابُ الْحَوَائِجِ وَاشْفَعْ لِمَنْ شِئْتَ وَ هَذَا

الشَّابَّ الْمَرِيضَ قَدْ شَفَاهُ اللَّهُ بِبِرْكَتِكَ

-Qayıt, Allah sənin gözlərini aydın etsin. (Gözlərin aydın olsun.) Sən babul-həvaicsən. Kimə istəsən, şəfa verə bilərsən. Allah sənin bərəkətinlə o xəstə cavana şəfa verdi.¹

Minlərlə belə hadisələrdən danışmaq olar. Əgər kimsə buna inanmırsa, onun öz işidir. Dünyada o qədər şeylərə inanmayanlar var. Yəni bu kimi hadisələrə inanıb-inanmamaq hər kəsin öz işidir. Amma tarixdə Həzrət Əbülfəzldən öz istəklərini almış insanlara çox rast gəlirik.

Əhli-beyt(ə) və məsum imamların Həzrət Əbülfəzl haqda söylədikləri

Həzrət Əbülfəzl barədə həm Fatimeyi Zəhradan(ə), həm də məsum imamlarımızdan çoxlu hədis və rəvayətlər vardır. Həmin rəvayətlərdən biri belədir:

-Qiyamət günündə Peyğəmbər(s) İmam Əliyə(ə) buyuracaq: “Get Zəhradan soruş ki, mənim ümmətimə şəfaət etmək üçün nəyi vardır? Həzrət Əli(ə) gəlib Peyğəmbərin(s) sözlərini çatdırdıqda Həzrət Fatimeyi Zəhra(s.ə) deyər: Ey möminlərin əmiri, bu ümmətin şəfaəti üçün mənim oğlum Əbülfəzlin iki kəsilmiş qolu bəs edər.”²

Həzrət Əli(ə) oğlu Əbülfəzlə buyurdu: “Mənim balam, qiyamət günü mənim gözlərim səninlə işıqlanacaq. (Səninlə gözlərim aydın olacaq.)”³

¹ Pərçəmdare Neynəva, səh. 224. Məalis-sibteyn, 1-ci cild, səh.453.

² Pərçəmdare Neynəva, səh. 47. Məalis-sibteyn, 1-ci cild, səh.452.

³ Pərçəmdare Neynəva, səh. 46.

Aşura günü İmam Hüseyn(ə) Əbülfəzlə buyurdu: “Canım sənə fəda olsun, atını min get, onlardan (düşmənlərdən) bura gəlmələrinin məqsədini soruş.”¹

Əgər İmam Hüseyn(ə) və Həzrət Əli(ə) kimi məsum imamlarımız, Allahın yer üzündəki höccəti Əbülfəzlə "gözlərim səninlə işıqlanacaq", "canım sənə fəda olsun"-deyə müraciət edirlərsə, deməli, bütün bunlar Həzrət Əbülfəzlin böyük bir şəxsiyyət və məqam sahibi olmasından xəbər verir.

Aşura hadisəsindən illərcə sonra İmam Səccad(ə) Mədinədə Həzrət Əbülfəzlin oğlu Abdullahı görüb gözləri yaşla doldu. Sonra buyurdu: “Ühd müharibəsində Həməzinin şəhid olması Peyğəmbərin(s) ən ağır və çətin günü oldu. Sonra Mütəh müharibəsində Cəfər Təyyarın şəhid olduğu gün Peyğəmbərin(s) ən çətin və ağır günü oldu. Aşura günü isə Əbülfəzl şəhid oldu, sonra Hüseyni(ə) şəhid etdilər. Bu da bizim üçün ən ağır günlərdən biri oldu. Allah Abbasa rəhmət etsin. O, öz canını qardaşı Hüseynə(ə) fəda etdi. Onun qolları qələm oldu. Allah-təala Cəfər ibn Əbu Talibə bəxş etdiyi qanadlar kimi, Əbülfəzlin kəsilmiş iki qolunun əvəzində ona da iki qanad bəxş etdi. Həmin qanadların vasitəsilə cənnətdə mələklərə qoşulub uçurlar. Həqiqətən, Abbasın Allah yanında elə bir məqamı var ki, qiyamət günü şəhidlərin hamısı ona qibtə edəcəklər.”²

Həzrət Həməzə bütün şəhidlərin ağasıdır. Lakin Həzrət Abbasın elə bir məqamı olacaq ki, (məsum

¹ Pərçəmdare Neynəva, səh. 47.

² Pərçəmdare Neynəva, səh. 49.

imamlardan başqa) Allah yolunda bütün şəhid olanlar onun həmin məqamına qibtə edəcəklər.

İmam Sadiq(ə) onun ziyarətnaməsində belə oxuyardı: “Salam olsun sənə ey Allaha, Rəsuluna, Əmirəlmömininə, Həsən və Hüseyinə itaət edən saleh bəndə.”¹

Allah-təala Qurani-Kərimdə bir neçə peyğəmbərin adını çəkərək, onların saleh insanlar olduğunu bəyan edir:

وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ

-Həmçinin Zəkəriyyə, Yəhya, İsa və İlyası da hidayət etdik. Onların hamısı salehlərdən idilər.²

Həzrət Əbülfəzl də saleh bəndlərdən idi. Lakin peyğəmbərlərin adını Allah Quranda çəkərək bütün insanlara bəyan etmiş, Həzrət Əbülfəzlin adını isə məsum imamlar çəkərək, bütün aləmə onun saleh bəndə olduğunu təqdim etmişlər. Deməli, saleh bəndlərin hamısı eyni şəxsiyyətlərdir. Aralarında heç bir fərq yoxdur. Saleh bəndə olmaqla yanaşı Həzrət Əbülfəzl Allahın ən gözəl bəndəsi idi. Həm saleh olması, həm də itaətkar bəndə olması onun Allah yanında xüsusi bir məqam sahibi olmasından xəbər verir. Əbd (bəndə) olmaq tərfi hər bir insana nəsib olmur. Əgər bir insan bütün aləmlərə bəndə kimi təqdim olunursa, bu insanın ən böyük şərəfət və məqamıdır. Allah-təala İslam Peyğəmbərini(s) tərif edərkən əvvəl onun əbd (bəndə) olmasını, sonra rəsulu olduğunu bəyan edir. Bütün müsəlmanlar namaz qılarkən salamlarda belə deyirlər: "Şəhadət verirəm ki, Məhəmməd Onun bəndəsi və elçisidir." Allah-təala onun adını bir

¹ Pərçəmdare Neynəva, səh.51.

² Ənam, 85.

bəndə, sonra isə elçisi kimi namaza daxil etmişdir. Bəndə olmaq insan üçün ən yüksək məqamdır. Odur ki, biz Həzrət Əbülfəzlin ziyarətnaməsində onun müti və saleh bəndə olmasını oxuyuruq:

-Salam olsun sənə ey Allaha, Rəsuluna, Əmirəlmömininə, Həsən və Hüseyinə müti (itaət edən) saleh bəndə.

Allah-təala belə bir itaət və bəndəçiliyi bizim hamımıza nəsis etsin.

ALLAHIN ÜÇÜNCÜ QISIM DOSTLARI **(Əlamət və xüsusiyyətləri ilə tanınan dostlar)**

Təkrar da olsa bu bəhsimizə başlamazdan əvvəl ötən söhbətlərimizin başlıqlarını nəzərinizə çatdırıram. Allahın bütün insanlara və aləmlərə tanıtdıraraq təqdim etdiyi dostları üç qismdir. Birinci qisim dostları o kəslərdir ki, Allah-təala Quranda şəxsən onların adını çəkərək, bütün aləmə elan edir. İkinci qisim dostlarını isə Peyğəmbərin(s) və Əhli-beytin(ə) dili ilə tanıtdırır.

Allahın üçüncü qisim dostları isə müəyyən əlamət və nişanələrlə tanınır. Onların adları nə Quranda, nə də Peyğəmbərin(s) kəlamlarında qeyd olunmamışdır. Sadəcə olaraq, Quranda və hədislərdə onların əlamət və nişanələri qeyd edilmişdir. Hər üç halda Allah-təala bu dostlarını İslam Peyğəmbərinin(s) vasitəsilə tanıtdıraraq təqdim edir. Bu dostlar Allaha olan imanlarına, bu yolda çəkdiqləri zəhmətlərə və yüksək insani xüsusiyyətlərinə görə təltif olunmuşlar. Həmçinin qeyd olundu ki, Allahın heç bir kəslə gizli dostluğu yoxdur. Hər kəs Allahın dostudursa, bu üç qisimdən ayrı deyil. Allah Öz dostlarını bütün aləmlərə elan edir. Bu bəhsimizdə Allahın üçüncü qisim dostlarından söz açacağıq.

Allah-təala üçüncü qisim dostlarını işarə və əlamətləri ilə tanıtdırır. Onların adları Quranda və hədislərdə çəkilməmişdir. Bu qisim dostlar da iki hissəyə ayrılır. Onların (üçüncü qisim dostların) birinci hissəsinin təsdiq olunduqları və seçildikləri aydın olduğu üçün adları zikr olunur. Təsdiq edilmə sözünü aydın başa düşmək üçün bir misal çəkək. Məsələn, mətbəədə müxtəlif kitablar çap olunur. Həmin kitabların bir qismi tarix, bir qismi riyaziyyat, bir qismi ədəbiyyat və s. kitablarıdır. Ümumilikdə hamısı kitabdır. Lakin müxtəlifliyi ilə fərqlənilir. Digər bir misala diqqət yetirək. Allahın yaratdığı bütün canlıların hamısına heyvan deyilir. Bütün bu heyvanların bir qismi insan, bir qismi göyərçin, bir qismi dəvə və s. adlanır. Bütün bunların hamısının öz adı və müxtəlifliyi var. Bu, bəhsimizdən kənar söhbətdir ki, məntiq elmində onun barəsində geniş danışılır. Odur ki, Quranda işarələrlə təqdim olunan Allahın dostlarının bir hissəsi məhdud olduğu üçün, Peyğəmbər(s) onların qisimlərini təyin edərək adlarını çəkir. Məsələn, filan ayədə məqsəd filankəsdir. Və yaxud filan ayə filankəsin barəsində nazil olub. Hər yerdə ad çəkməyə ehtiyac yoxdur. Həmin işarələrdən kimin nəzərdə tutulduğu aydın olursa, ad çəkməyə nə ehtiyac var? Məsələn, bir nəfər öz dostuna deyir: Mən bir nəfərə ehsan edib, onu həccə göndərmək istəyirəm. Sən kimi məsləhət görürsən? Dostu deyir: Sən bir dəfə ürək xəstəliyinə düşəndə, səni öz maşınına mindirib xəstəxanaya apararı və səhərə qədər başının üstündə dayanan şəxsi göndər. O özü başa düşür ki, ömründə bir dəfə ürək-damar xəstəliyi ilə əlaqədar filankəs onu maşınına mindirib xəstəxanaya çatdırmışdı. İkinci dəfə belə bir hadisə baş verməmişdi ki, o, çaş-baş qalsın. Əgər onu xəstəxanaya Elman adlı bir şəxs aparıbsa,

onun adını çəksə də, çəkməsə də, məlumdur ki, onu Elman aparmışdır.

Buna dair çox misal çəkmək olar. Məsələn, bir şəxsin yüz nəfər dostu var. Onlardan birini Kərbəla ziyarətinə göndərmək qərarına gəlir. Lakin hansını göndərməsini məsləhətləşir. Ona deyirlər ki, sənin dostlarından hansı Quranı əzbər bilirsə, onu göndər. O da baxıb görür ki, həmin yüz nəfərin içində yalnız bir nəfər Quranı əzbər bilir. Deməli, kimi göndərmək lazım olduğunu açıq-aydın bilir.

Burada müxtəlif səbəblərə görə ad çəkilməməsinə baxmayaraq, kimin nəzərdə tutulduğu aydındır. Əgər əlamət və nişanələri ilə kim olduğu aydın olursa, daha ad çəkməyə nə ehtiyac var. Heç bir kəsə də burada qaranlıq bir yer və şəkk-şübhə qalmır. Odur ki, Quranda bir qrup insanın adları belə təqdim olunur. Ad çəkilmir, lakin kimin nəzərdə tutulduğu açıq-aydın məlumdur. Həzrət Əlinin(ə), Əhli-beytin(ə), İmam Həsənin(ə), İmam Hüseyinin(ə), hətta Həmzənin, Cəfər Təyyarın, Əmmar Yasirin və b. dostların adlarına beləcə işarə olunmuşdur. Hər bir ayə nazil olduqda Peyğəmbərdən(s) bu ayənin kim barədə nazil olduğunu soruşduqda, Həzrət(s) onun kim olduğunu açıqlayır.

Hətta pis insanların barəsində də ayə nazil olduqda, Peyğəmbər(s) bu ayənin kimin barəsində nazil olduğunu bildirir və onun adını çəkir. Əgər bir ayənin işarələrlə kimin barəsində nazil olması məlum olursa, bizim üçün onun adının çəkilib-çəkilməməsində heç bir fərq yoxdur. Çünki həmin işarələrlə kimin nəzərdə tutulduğu bizim üçün açıq-aydındır. Lakin Allah və Peyğəmbərin(s) məsləhətinin nə olduğu bizə aid olan iş deyil. Bunlar Allah və Peyğəmbərə(s) aid məsələlərdir.

Düzdür, bizə də bəzi sözləri buyurub başa salmışlar. Əgər Peyğəmbər(s) bir şeyi bizə söyləməyibsə, deməli bizə lazım və aid olan məsələ deyil. Adını çəkməsi, yaxud işarə ilə başa salmasının bizim üçün fərqi yoxdur. Yəni adını çəksə də həmin şəxs nəzərdə tutulur, işarə olunsə da həmin şəxs. Məsələn, “bizim hakimimiz və rəhbərimiz kimdir?” - deyə soruşduqda cavab verir ki, Allah, Peyğəmbər(s) və rüku halında zəkat verənlər. Daha burada Əlinin(ə) adını çəkməyə nə ehtiyac var? Hamı bilir ki, rüku halında barmağındakı üzüyü sədəqə verən yeganə insan Əli ibn Əbu Talibdir. İşarə ilə başa salmaq, yaxud şəxsin adını çəkmək eynidir. Lakin məsləhət belədir ki, bu, işarə ilə başa salınsın. Çünki əgər Əlinin(ə) adını birbaşa çəksəydi, gecəylə Qurani cırıb məhv edərdilər. Əgər Əlinin(ə) adı çəkilsəydi, Qurani nizələrin başına sancan adamlar onu parça-parça edib yox edərdilər. Bu gün onun bircə səhifəsi belə bizə gəlib çatmazdı.

Nə üçün Xanım Zəhranı(s.ə) gecə xəlvətcə dəfn etdilər? Nə üçün indiyə qədər o xanımın qəbrinin yeri məlum deyil. Çünki bilirdilər ki, əgər onu gizlicə dəfn etməsələr, meyitini qəbirdən çıxaracaqlar. Həmçinin bilirdi ki, Əlinin(ə) adı çəkilsə, Qurani cırıb məhv edərlər. Ona görə də soruşurlar ki, Əlinin(ə) adı nə üçün Quranda çəkilməyib? Bu sualdan əvvəl qoy soruşsunlar ki, Fatimeyi Zəhranın(s.ə) qəbri haradadır? Nə üçün onun qəbrinin yeri məlum deyil? Peyğəmbərin(s) bircə məsum qızı var idi. O, dünyasını dəyişəndən sonra onu harada dəfn etdilər? Quranda Əlinin(ə) adının çəkilməməsini soruşanlar nə üçün soruşmurlar ki, Fatimeyi Zəhranın(s.ə) qəbri haradadır? Hamı bilir ki, Peyğəmbərin(s) məscidi ilə Bəqi qəbiristanlığı arasındadır. Lakin dəqiq harada olması məlum deyil. Bu 200 kv. metrlik sahənin hansı yerində

dəfn olunduğunu heç bir kəs bilmir. Belə kiçik bir sahənin içində o xanımın qəbri haradadır? Nə üçün heç bir kəs bilmir?

Məsələn, bir nəfər dənizdən balıq tutur. Birdən balıq əlindən sürüşüb suya düşür və onu tapa bilmir. Hamı bilir ki, bu böyüklükdə dənizdə həmin balığı tapmaq qeyri-mümkündür. Lakin balığı həyətdəki kiçik bir hovuzun içinə atdıqda, balığın birdən-birə yoxa çıxması necə mümkün ola bilər? Odur ki, bu kimi məsləhətlərə görə Allah-təala və Peyğəmbər(s) ad çəkmir və işarələrlə başa salır. Həzrət Əlinin(ə) adının birbaşa Quranda çəkilməməsi, Xanım Zəhranın(s.ə) qəbrinin naməlum qalması, Həzrət Əlinin(ə) gecə dəfn olunması və s. bütün bunlar Allahın məsləhətidir.

Deməli, Allahın üçüncü qisim dostlarının birinci hissəsinin adları belə işarələrlə tanıtılır və təqdim olunur. İkinci hissəsinin adları çəkilməyib və onların adları gələcəkdə məlum olacaq. Məsələn, hər kəs şaban ayında oruc tutsa, həmin şəxs Peyğəmbərin(s) dostudur. Burada heç bir ad çəkilmir. Çünki qiyamətə qədər şaban ayı var və şaban ayında oruc tutanlar da olacaq. Hər kəs rəcəb, şaban və ramazan aylarında oruc tutsa, Allahın dostudur. Deməli, qiyamət gününə qədər dünyaya gələn insanlardan hər kim bu aylarda oruc tutarsa, Allahın dostudur. Deməli, Allahın dostu bu əlamətlərlə tanınır. Yəni əlamət qoyulur, amma ad çəkilmir. Hər kəs Allahın dostu olmaq istəyirsə, Onun buyurduğu əlamətlər həmin şəxsdə görünməlidir. Onu dünyaya elan etməyə də heç bir ehtiyac duyulmur. Çünki hər bir kəs həmin əlamətin onda olub-olmamasını özü yaxşı bilir. Buna baxmayaraq əgər həmin əməli edirsə, onun qəbul olub-olunmamasını dəqiq bilmir. Çünki heç kəs deyə bilmir ki, Allaha xatir etdiyi həmin əməl Allah

yanında qəbuldur, ya yox. Bir əməli yerinə yetirir, amma ola bilsin ki, həmin əməldə Allahdan başqasını da şərik qoşmuş olsun. Əgər insanı ibadətinə görə təriflədikdə ona xoş gəlırsə, deməli, etdiyi əməldə nöqsan və başqa niyyətlər də varmış. Çünki insan öz əməlindən razı qalmamalı və kiminsə onu tərifləməsindən xoşhal olmamalıdır. Mərhum Mirzə Cavad Təbrizi “Əl-müraqibat” kitabında belə yazır: “Bir kəs həmişə rəcəb və şaban aylarında müstəhəb oruc tutur, ancaq bir neçə gün fasilə verir. Həmin fasilə verdiyi günlərdə yemək yeyib, su içdikdən sonra xəcalət çəkir. Ona görə ki, hamı onun bir neçə gün oruc tutmadığını biləcək. Belə olduqda həmin şəxs əvvəlcə gedib qəlbini təmizləməlidir. Əgər Allaha xatir oruc tutursa, başqalarının bilib-bilməməsi nəyə lazımdır? Belə oruc tutmaq riyakarlıqdır. Çünki o, camaata görə oruc tutmuşdur. Əgər bir insan camaatın diqqətini özünə cəlb etmək üçün oruc tutursa, bu riyakarlıqdan başqa bir şey deyil. Riyakarlıq şirkdir. Riyakarlıq elə incə bir məsələdir ki, insan onu çox vaxt hiss etmir. Müstəhəb oruc tutan kəs yeməyindən utanırsa, riyakar insandır. Odur ki, əməli qoruyub saxlamaq, həmin əməli etməkdən daha çətindir.

Allahın tanınmış dostlarının əlamət və nişanları

Allahı sevib, Onunla dost olan insanlar üç qisimdir. Üçüncü qisim dostlar iki hissəyə bölünür. Birinci hissəsinə Quranda işarə olunur və Peyğəmbər(s) də onların adını çəkir və ayənin kimə şamil olduğunu açıqlayır. Yəni ayədə əlamətlərin kimə aid olmasını Peyğəmbərdən(s) soruşduqda, Həzrət(s) onun adını çəkir və ayəni təfsir edir. Deməli, bu dostlar Onun tanınmış dostlarıdır. Bu haqda

nazil olmuş ayələri Peyğəmbər(s) açıqlayaraq, onların kimlər barədə nazil olduğunu açıqlayır. Ayələrdən ikinci hissəsi isə müəyyən əlamətlərlə tanınır. Onların qiyamətə qədər adları çəkilmir. Həmin insanlar özləri o əlamətlərə uyğun əməl edərək, Allahın dostu olmalarına ümid edirlər. Ona görə ümid edirlər ki, Allahdan başqa onların əməllərinin qəbul olub-olunmamasını heç bir kəs bilmir. Alah kimin əməlinin qəbul olunmasını Allah Peyğəmbəri-nin(s) bilməsini məsləhət bilərsə ona bildirir, məsləhət olmasa, o da bilməyəcək. Həmçinin məsum imamlara bildirsə, onlar biləcək, bildirməsə, onlar da bilməyəcəklər. Deməli, hər vaxt Allah məsləhət bilsə, Peyğəmbər(s) də, imamlar da biləcəklər. Çünki onların elmi Allahın əlindədir. Kimə nəyi məsləhət görürsə, Onun Öz işidir. Belə deyil ki, Peyğəmbər(s) də Allahın Özü kimi hər şeyi bilmiş olsun. Çox şey var ki, Allah onları Peyğəmbərinə(s) də bildirmir. Yalnız Özü məsləhət bildiyi yerdə onu agah edir.

Həmin işarə və əlamətlərlə Həzrət Əlinin(ə), Əhli-beytin(ə) və müsbət insanlar barədə nazil olan ayələrdən bir neçəsini nümunə üçün qeyd edirəm. Əlbəttə, bunu da deyim ki, Quranda mənfi insanlar barədə də işarə və əlamətlər bəyan olunmuşdur. Çox insanlar barədə belə ayələr nazil olmuşdur. Lakin burada söhbətimiz Allahın dostlarının əlamət və nişanələrindən gedir.

İman gətirənlər

Adı çəkilməyən işarə ilə olan həmin ayələrdən biri belədir:

-Ey iman gətirənlər! يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

Bu ayədə Allah-təala bütün möminlərə xitab edir. Bu xitab Quranda dəfələrlə zikr olunmuşdur. İbn Abbas deyir:

“Bir gün Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Quranda «Ey iman gətirənlər!» ifadəsi ilə başlayan elə bir ayə yoxdur ki, onun başında Əli(ə) olmasın. Əli(ə) bütün iman gətirənlərin əmiridir.”¹

“Həmd” surəsi, 6-cı ayə

-Bizi doğru yola hidayət et. *اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ*

Bu ayə barədə Səid ibn Cübeyr İbn Abbasdan belə bir hədis nəql edir: Həzrət Peyğəmbər(s) bu ayəni oxuduqdan sonra buyurdu:

يَا عَلِيُّ أَنْتَ طَرِيقُ الْوَاضِحِ وَأَنْتَ صِرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ وَأَنْتَ يَعْصُوبُ
الْمُؤْمِنِينَ (الدِّين)

-Ya Əli, sən ən açıq-aydın olan yolsan. Sən doğru və düzgün olan yolsan. Sən möminlərin (dinin) Yəsubusan.²

Həzrət Peyğəmbər(s) Həzrət Əlinin(ə) düzgün və açıq yol olduğunu bəyan edir və onu bal arılarının analarına bənzədir. “Yəsub” ərəb dilində arı pətəyinin qarşısında dayanıb nəzarət edən “ana arı”ya deyilir. Arıçılıqla məşğul olanlar bunu çox gözəl bilirlər. Bütün pətəklərdə arıların arasında böyük bir arı olar. Onun adına ana arı deyirlər. Qədim ədəbiyyatda onun adına arıların şahı deyirdilər. Hətta ərəblərdə bəzi qəbilələrin rəhbərlərinə də Yəsub deyirdilər. Bu adı da elə arılardan əxz etmişdilər. Həmin arının xüsusi bir işi var. Nə çiçəklərdən şirə yığmağa gedər, nə də bal toplayar. Onun işi yalnız pətəyin ağzında dayanıb nəzarət etməkdir. Arılar

¹ Şəvəhidut-tənzil, səh.37. Fəzailül-xəmsə (Əhməd ibn Hənbəl), 2-ci cild, səh.654. Yəsnəbiül-Məvəddə, səh.125.

² Şəvəhidut-tənzil, səh.41.

pətəkdən çıxıb çiçəklərin şirələrini çəkməyə gedirlər. Yenidən öz pətəklərinə qayıdıb çəkdikləri şirələrdən bal düzəldirlər. Lakin geri qayıdarkən Yəsub (ana arı) onları yoxlamamış içəri buraxmır. Allahın ona verdiyi xüsusi hissiyyatla bütün arıların bir-bir ağzını iyləyib içəri buraxır. Əgər hansı arı zəhərli bitkinin şirəsini, yaxud lazımsız bir yemək yeyib gələrsə, Yəsub onu sancıb öldürür. Əlbəttə, ayda, ildə bir dəfə mümkündür ki, hansısa arı zəhərli bir şey yemiş olsun. Hər halda ana arı yoxlamamış heç bir arını içəri buraxmır. Deməli, Yəsubun (ana arının) işi arılara nəzarət etməkdən ibarətdir.

Odur ki, Həzrət Peyğəmbər(s) İmam Əlini(ə) həmin ana arıya bənzədir. Hədislərdə deyilir ki, Həzrət Əli(ə) qiyamət günü cənnətin qapısında, yaxud sirat körpüsünün qarşısında dayanıb gələn möminləri nəzarətdən keçirəcək. Kimdə onun vilayəti olsa, onu içəri buraxacaq. Onun vilayətini qəbul etməyənləri geri qaytaracaq. Buna görə də Həzrət Peyğəmbər(s) ona dinin Yəsubu demişdir.

Başqa bir rəvayətdə Cabir ibn Abdullah Ənsari Həzrət Peyğəmbərdən(s) belə bir hədis nəql edir:

إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ عَلِيًّا وَ زَوْجَتَهُ وَ أَبْنَاءَهُ حُجَجَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ وَ هُمْ

أَبْوَابُ الْعِلْمِ فِي أُمَّتِي مَنْ اهْتَدَىٰ بِهِمْ هَدَىٰ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

-Allah-təala Əlini(ə), onun həyat yoldaşını (Fatiməni) və iki oğlunu (habelə Hüseynin sülbündən olan doqquz imamı) bütün yaratdıqları üçün höccət qərar vermişdir. Onlar ümmətimin elminin qapılarıdır. Hər kəs onların vasitəsilə hidayət olunsə, düz (doğru) yola hidayət olunmuşdur.¹

¹ Şəvahidut-tənzil, səh.41.

Deməli, Peyğəmbərin(s) buyurduğuna əsasən, bizə aydın olur ki, düzgün olan yol Əhli-beyt(ə) və on iki imamdır.

“Bəqərə” surəsi, 5-ci ayə

Həzrət Əlinin(ə)barəsində nazil olan ayələrdən biri “Bəqərə” surəsinin 5-ci ayəsidir. Allah-təala buyurur:

أُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

-Məhz onlar Allahları tərəfindən bir hidayətdədirlər və nicat tapanlar da onlardır.

Bu ayənin təfsirində Həzrət Əli(ə) buyurur: Salman mənə dedi: Ey Əbül-həsən, Allahın Rəsulunun(s) yanında olduğum vaxtlarda sən içəri daxil olarkən Həzrət, səni göstərib belə buyurardı:

يَا سَلْمَانَ هَذَا وَحِزْبُهُ هُمُ الْمُفْلِحُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

-Ey Salman, bu və bunun dəstəsi qiyamət gününün nicat tapanlarıdır (xoşbəxtləridir).¹

Bu hədisi elə bir kəs deyir ki, Həzrət Peyğəmbər(s) onun barəsində buyurmuşdur: Salman biz əhli-beytdəndir.

“Bəqərə” surəsi, 25-ci ayə

Allah-təala bu ayədə belə buyurur:

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ هُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ

¹ Şəvahidut-tənzil, səh.46.

-İman gətirib yaxşı işlər görən şəxslərə müjdə ver ki, onlar üçün (evlərinin və ağaclarının) altından çaylar axan cənnətlər (və ya bağlar) vardır.

Bu ayənin təfsirində İbn Abbas deyir: “Bu ayə Əlinin, Həməzə seyyidü-şühədanın, Cəfər Təyyar və Übeydə ibn Haris ibn Əbdülmüttəlibin barəsində nazil olmuşdur.”¹

Əlbəttə, İbn Abbas bu sözü özündən demir. Peyğəmbərin(s) mübarək dilindən çıxmış sözləri və Əhli-beytdən(ə) öyrəndiklərini söyləyirdi.

“Rəd” surəsi, 7-ci ayə

Allah-təala buyurur:

إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ

-Əslində sən yalnız bir qorxudansan və hər bir dəstə üçün bir doğru yol göstərən (ya peyğəmbər, ya imam, ya da rəhbər) vardır.

Bu ayə haqqında olan hədis belədir. Səid ibn Cübeyr İbn Abbasdan belə nəql edir. Bu ayə nazil olduqdan sonra Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: “Mən qorxudanam, Əli isə məndən sonra hədiddir.” (Hidayət edəndir.) Sonra əlini onun sinəsinə qoyub buyurdu:

يَا عَلِيُّ أَنْتَ الْهَادِي بَعْدِي يَا عَلِيُّ بِكَ يَهْتَدِي الْمُهْتَدُونَ

-Ya Əli, məndən sonra hidayət edən sənsən. Ya Əli, hidayət olanların hamısı sənin vasitənlə hidayət olacaqlar.²

¹ Şəvəhidut-tənzil, səh.47.

² Şəvəhidut-tənzil, səh.150.

“Yunus” surəsi, 62-ci ayə

Allah-təala buyurur:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

-Bilin ki, şübhəsiz, Allahın dostları və yaxınları üçün (axirət aləmində) nə bir qorxu var və (onlar) nə də qəmgin olarlar.

Bu ayə barədə Əbu Hüreyrə deyir: Bu ayə nazil olduqdan sonra Peyğəmbər(s) buyurdu: “Allahın bir dəstə bəndələri vardır ki, onların Allah yanında çox yüksək məqamları var. Peyğəmbərlər onların məqamlarına qibtə edirlər. Onlar mal-dövlətsiz bu məqama nail olmuşlar. Onların üzləri nurani, qəlbləri arxayındır. Qiyamət günü camaat qorxu içində olduğu zaman onların heç bir qəm-qüssəsi olmaz. Bilirsinizmi onlar kimlərdir? Dedilər: Ya Rəsulallah, onları bizə tanıtdır. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Əli, Həmzə və Cəfər.”¹

“Maidə” surəsi, 55-ci ayə

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

-Həqiqətən, sizin başçınız və işlərinizin ağası yalnız Allah, Onun Peyğəmbəri və iman gətirənlər – namaz qılıb rüku halında zəkat verən kəslərdir.

Bu ayə barədə bir çox rəvayət nəql olunmuşdur. Əgər bu ayə haqqında rəvayət olunan hədisləri yığıb toplusalar, yaxşı bir kitab əmələ gələr. Həm əhli-sünnə, həm də şiə

¹ Şəvahidut-tənzil, səh.139.

mənbələrində bu ayə haqda bir çox hədislərə rast gəlirik. Bu hədislər müxtəlif rəvayətçilər vasitəsilə nəql olunmuşdur. Nümunə üçün həmin hədislərdən birini ərz edirəm:

Bu hədisi Abuzər nəql edir. O, elə bir kəsdir ki, Peyğəmbər(s) onun barəsində buyurmuşdur: “(Peyğəmbərlər və Əhli-beytdən sonra) Yər üzündə Abuzərdən düz (doğru) danışan insan yoxdur.”

Günlərin birində İbn Abbas Məscidül-Həramda zəməzəmə quyusunun kənarında əyləşib, camaat üçün Peyğəmbərin(s) hədislərindən danışdı. Bu zaman başında əmmamə üzü bağlıdan bir nəfər onlara yaxınlaşdı. Əyləşib üzünü açıdıqdan sonra gördülər ki, bu Abuzər Gəffaridir. O da özünün Abuzər olduğunu onlara bildirdi. Orada əyləşənlərin bəzisi Abuzəri tanıyırdı. Onu tanımayanlar dedilər: Biz sənin adını eşitmişik, lakin özünü görməmişdik. Səni yaxından ziyarət etdiyimizə görə çox şad olduq. Abuzər onlara dedi: Sizə bir hədis nəql etmək istəyirəm. Öz qulaqlarımla eşidib, gözlərimlə görürdüm ki, Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: "Əli yaxşı insanların imamıdır. Kafirələrin qatilidir. Əliyə yardım edənə Allah da yardım edir. Əlini alçaltdırmaq istəyən kəsi Allah alçaltdır." Abuzər bu hədisi danışdıqdan sonra dedi: Camaat, bu hədisi eşitdinizmi? Hamı dedi: Bəli. Abuzər dedi: İndi isə diqqətlə qulaq asın, sizin üçün Əlidən danışım. Bir gün Məscidün-nəbidə Peyğəmbərlə(s) camaat namazı qılırdıq. Namazdan sonra bir dilənçi içəri daxil olub camaatdan yardım istədi. Heç kəs ona cavab vermədi. Həmin dilənçi onu əliboş yola salacaqlarını güman edib Allaha şikayət edərək dedi: İlahi, mən Sənin Peyğəmbərinin(s) məscidində camaatdan kömək istədim, amma mənə cavab verən olmadı. Bu zaman Əli namaz qılırdı. Rükuya gedərkən

onun səsinə eşidib barmağında üzük olan əlini tərpətdi. Dilənçi bunu görüb Əliyə yaxınlaşdı. Əlinin barmağından üzüyü çıxarıb getdi. Həzrət Peyğəmbər(s) Əlinin etdiyi bu fədakarlığı görüb, əllərini göyə qaldıraraq belə dua etdi: “İlahi, qardaşım Musa Sənə belə demişdir:

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي. وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي. وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي.
يَفْقَهُوا قَوْلِي. وَاجْعَل لِّيَ وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي. هَارُونَ أَخِي. اشْدُدْ بِهِ
أَزْرِي

-Ey Rəbbim, sinəmi genişləndir (mənə çoxlu səbr və hövsələ ver). İşimi mənə asanlaşdır (peyğəmbərliyin yerinə yetirilməsində mənə kömək et). Dilimdən (məqsədin çatdırılmasına mane olan) düynü aç ki, sözümlə başa düşsünlər. Ailəmdən mənə bir vəzir və yardımçı ver. Qardaşım Harunu. Arxamı onunla möhkəmləndir.¹

İlahi, Sən də onun cavabında buyurdun:

سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ

-Tezliklə sənin qolunu qardaşınla möhkəmlədərək və siz ikinizə qüdrət və qələbə əta edərək.²

Sonra Peyğəmbər(s) belə dua etdi:

اَللّٰهُمَّ فَاشْرَحْ صَدْرِي. وَيَسِّرْ لِيْ أَمْرِي. وَاجْعَلْ لِّيْ وَزِيْرًا مِّنْ اٰهْلِيْ عَلِيًّا
اَخِي. اشْدُدْ بِهِ اَزْرِي

¹ Taha,25-31.

² Qəsəs,35.

-Ey Rəbbim, sinəmi genişləndir. İşimi mənə asanlaşdır. Ailəmdən olan qardaşım Əlini mənə bir vəzir və yardımçı ver. Arxamı onunla möhkəmləndir.

Abuzər deyir: Peyğəmbərin(s) sözü tamam olmamış Cəbrayıl(ə) nazil olub dedi: Ey Məhəmməd, Allah qardaşın Əlinin barəsində sənə bəxş etdiyi mübarək olsun.

Həzrət(s) soruşdu: Cəbrayıl, o nədir elə?

Cəbrayıl(ə) dedi: Allah-təala qardaşın Əlinin vilayətini sənə ümmətinə vacib etdi. Sonra bu ayəni oxudu:

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

-Həqiqətən, sizin başçınız və işlərinizin ağası yalnız Allah, Onun Peyğəmbəri və iman gətirənlər – namaz qılıb rüku halında zəkat verən kəslərdir.

İbn Abbas deyir: Bu ayə nazil olandan sonra Peyğəmbər(s) ucadan təkbir dedi. Təkbir deyəndən sonra Allah-təala “Maidə” surəsinin 56-cı ayəsini nazil etdi.

وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ

-Kim Allahı, Onun Peyğəmbərini və iman gətirənləri (öz) sahib və başçı(sı) kimi qəbul etsə (Allahın firqəsindəndir və) şübhəsiz, Allahın firqəsi qalibdir.

“Taha” surəsi, 124-cü ayə

Bu ayədə Allah-təala buyurur:

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا
وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى

-Məni yad etməkdən üz döndərən kəs üçün isə mütləq sıxıntılı həyat olacaqdır və qiyamət günü onu məhşərə kor gətirərik.

Bu ayənin təfsiri haqqında çox söhbət etmək olar. Lakin ayədə mövzumuza uyğun olan məsələlər haqda qısaca bəhs edək. Bu ayədə Allahı zikr etməkdən söhbət açılır. Ümumiyyətlə, zikr iki cürdür. Biri dildə zikr etmək, biri də həmişə yada salmaq. Eynilə niyyət kimidir. Məsələn, oruc tutan şəxs dilində belə niyyət edir: Sabah ramazan ayının 23-cü gününün orucunu tuturam, qürbətən iləllah. Biri də var ki, oruc tutan kəs gecə yarı o başdan durub çay içir. Bir nəfər hətta uşaq olsa belə həmin şəxsdən çay içməkdə məqsədini soruşur. O da cavab verərək deyir: Sabah oruc tutacağam. Uşaq soruşur: Sabah orucluğu nəçənci günüdür. Cavab verir: İyirmi üçüncü günü. Bu, insan üçün kifayət edir. Çünki oruc tutan şəxs artıq sabah nə edəcəyi yadında və niyyətindədir. Zikrin bir mənası da belədir. Yəni Allah həmişə insanın yadında olmalıdır. Dildə zikr etmək o qədər də mühüm deyil. Ən əsası insan həmişə Allahı zikr edib yada salmalı və heç vaxt unutmamalıdır. Odur ki, Allah-təala buyurur: "Məni yad etməkdən üz döndərən kəs üçün isə mütləq sıxıntılı həyat olacaqdır və qiyamət günü onu məhşərə kor gətirərik."

Bu ayədə olan mətləblərdən biri də belədir ki, Allahı unudan kəsin dünya həyatı sıxıntı içində olacaq. Belə ki, qiymətli ömrünün hardan gəlib, hara getdiyindən xəbəri olmayacaq və bütün ömrü günah etmək və s. yerlərdə puça çıxacaq. Bundan əlavə, Allahı unudan kəslərin axirəti də bərbad vəziyyətə düşəcək. Yer kürəsi möhkəm bir titrəyişlə zəlzələ törədəcək. Allah-təala bütün

insanları qəbirlərdən dirildib məhşər meydanına gətirəcək. Allahı unudanlar məhşər ayağına kor halda gələcəklər.

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا

-O deyər: «Ey Rəbbim, mən (dünyada) gördüyüm halda nə üçün məni məhşərə kor gətirdin?»¹

Bu ayənin təfsirində İbn Abbas belə deyir: Hər kəs Əlinin vilayətini qəbul etməsə, qiyamət günü kor və kar halda məhşərə gələcək.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ أَبْغَضَ عَلِيًّا مِنْ بَعْدِي حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ

الْقِيَامَةِ أَعْمَى لَيْسَ لَهُ حُجَّةٌ

-Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Hər kəs məndən sonra Əli ilə düşmənçilik etsə, Allah qiyamət günü həmin şəxsi məhşərə kor gətirər və onun üçün heç bir höccət (dəlil) olmayacaq. (Artıq onun heç bir üzrü qəbul olunmayacaq.)”²

Cabir ibn Abdullah Ənsari deyir: “Peyğəmbərin(s) xütbəsində eşitdim ki, Həzrət(s) belə buyurdu:

مَنْ أَبْغَضَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَهُودِيًّا

-Hər kəs biz Əhli-beytə qarşı düşmən kəsilərsə, Allah həmin şəxsi qiyamət günü yəhudi kimi məhşərə gətirər.³

“Əhzab” surəsi, 25-ci ayə

¹ Taha, 125.

² Şəvahidut-tənzil, səh. 187.

³ Şəvahidut-tənzil, səh. 187.

Həzrət Əlinin(ə) şənində nazil olmuş ayələrdən biri “Əhzab” surəsinin 23-cü ayəsidir. Allah-təala buyurur:

وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ

-Allah möminlərin döyüş çətinliyini (aradan) qaldırdı.

Abdullah ibn Məsud məşhur Quran oxuyanlardan və Peyğəmbərin(s) səhabələrindən biri idi. O, bu ayəni oxuyub dedi: “Allah bütün müharibələrdə Əlinin(ə) vasitəsilə Peyğəmbəri(s) və möminlərin çətinliklərini aradan qaldırırdı. Kafirlərin (düşmənlərin) fitnəsini Əlinin(ə) əli ilə tarmar etdi.”¹

Abdullah ibn Abbas bu ayənin təfsirində belə deyir: “Allah-təala Xəndək müharibəsində kafirlərin və Əmr ibn Əbdəvidin təhlükə və şərini Əlinin əli ilə dəf etdi.”

Xəndək müharibəsi İslamın ağır müharibələrindən biri idi. Müsəlmanlar Mədinənin ətrafını qazıb, düşmən hücumunun qarşısını almaq üçün onun içərisini odunla doldurmuşdular. Düşmən ordusu xəndəyə yaxınlaşdılar. Əmr ibn Əbdəvid bir neçə atlı ilə xəndəyin o tərəfinə keçdi. Müsəlmanların qarşısında dayanıb meydana döyüşçü istədi. Peyğəmbər(s) üzünü müsəlmanlara tutaraq buyurdu: “Onun cavabını kim verə bilər? Qoşundan səs çıxmadı. Həzrət Əli(ə) ayağa qalxıb dedi: “Ya Rəsulallah, izn versəniz, mən onunla vuruşaram.” Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: “Ya Əli, sən gözlə!” Həzrət Peyğəmbər(s) bir də üzünü qoşuna tutub buyurdu: “Aranızda onunla vuruşacaq kimsə varmı?” Yenə də heç bir kəsdən səs çıxmadı. Yenə Əli(ə) irəli çıxıb dedi: “Ya

¹ Şəvəhidut-tənzil, səh. 220.

Rəsulallah, izn versəniz, mən onunla vuruşaram.” Peyğəmbər(s) buyurdu: “Əli, sən əyləş!” Həzrət Peyğəmbər(s) üçüncü dəfə üzünü qoşuna tutub buyurdu: “Aranızda onunla vuruşacaq kimsə varmı?” Yenə də heç bir kəs cavab vermədi. Əli(ə) üçüncü dəfə ayağa qalxıb dedi: “Ya Rəsulallah, izn versəniz, mən onunla vuruşaram.” Həzrət Peyğəmbər(s) Əlini(ə) çağırıb, öz əmmaməsini başından açıb Əlinin(ə) başına bağladı və belə dua etdi. “İlahi, Ühüd döyüşündə Həmzəni məndən aldın. Amma bu döyüşdə Əlini(ə) məndən alma.”

Bu duadan sonra Əli(ə) meydana daxil olub, Əmr ibn Əbdəvidlə üz-üzə dayandı. Bütün tarixi mənbələrdə yazırlar ki, Həzrət Peyğəmbər(s) orada belə buyurdu: “İslamın hamısı ilə küfrün hamısı üz-üzə dayanıb.”

Həzrət(ə) Əmr ibn Əbdəvidlə üz-üzə dayandıqda psixoloji cəhətdən ona təsir göstərmək üçün soruşdu: Sənin adın nədir və sən kimsən? Əmr dedi: Heç düşünməzdim ki, mənim adımlı kimsə bilməsin. Mənim adım Əmr ibn Əbdəviddir. Bəs sənin adın nədir? Həzrət Əli(ə) buyurdu: Mənim adım Əli ibn Əbu Talibdir. Əmr dedi: Mən səni Əbu Talibin evində cavan vaxtlarında bir dəfə görmüşəm. Amma mən səni öldürmək istəmirəm. Çünki sənin atanı tanıyırdım.” Əli(ə) buyurdu: “Amma mən səni öldürmək istəyirəm.” Sonra Həzrət(ə) ona buyurdu: Eşitmişəm ki, bir gün sən Məkkədə olanda Kəbə evinin pərdəsindən tutub öz-özünə əhd-peyman bağlamısan. And içmişən ki, hər kəs səndən üç istək istəsə, ən azı bu üç istəyin birini həmin şəxsə verəcəyəm. Əmr dedi: Bəli, bu doğrudur. Həzrət(ə) buyurdu: Mən səndən istəyə bilərəmmi? Əmr dedi: Sözü də. Həzrət(ə) buyurdu: Səndən birinci istəyim budur ki, müharibədən əl çəkib gəldiyin yolla geri qayıdasan. Əmr dedi: Sənin bu

istəyin mümkün olan şey deil. Həzrət Əli(ə) buyurdu: İkinci istəyim budur ki, İslamı qəbul edəsən. Çünki İslam həm sənin dünyanı, həm də axirətini səadətə yetirər. İslam dinini qəbul etsən, izzətə çatarsan. Əmr dedi: Bu istəyini də qəbul etməyəcəyəm. Üçüncü istəyini de. Həzrət(ə) buyurdu: Mən piyada, sən isə atlısan. Atndan aşağı en.”

Əmr ibn Əbdəvid Əlinin(ə) bu sözündən bərk hirslandı. Çünki onsuz da atdan yerə düşəcəkdə. Əlinin(ə) bu sözünü təhqir kimi qəbul edib atdan endi və hirsle bir zərbə vuraraq atının ayaqlarını kəsib dedi. İndiyə qədər heç kəs məndən belə şeylər istəməmişdi. Bu sözü deyəndən sonra hücumla keçdi. Qılıncı qaldıraraq möhkəm bir zərbə endirdi. Həzrət Əli(ə) özünü müdafiə etmək üçün qalxanını başı üzərinə qaldırdı. Lakin Əmrin vurduğu möhkəm zərbə qalxanı sındıraraq Əlinin(ə) başını yaraladı. Amma Əli(ə) özünü itirmədən fürsətdən istifadə edib onun ayaqlarını kəsdi. Əmr yerə yıxıldı. Həzrət Əli(ə) ucadan Allahu Əkbər dedi. Toz-torpağın içində hamı onun səsinə eşitdi. Bu zaman Peyğəmbər(s) buyurdu: “Əli qələbə çaldı.”

Döyüşənlər tozun içində görünmürdülər. Bütün müsəlmanlar həyəcan içində döyüşün nəticəsini gözləyirdilər. Lakin Əli(ə) Əmri yerə yıxdıqdan sonra döyüş uzun çəkdi. Bu anda Peyğəmbərin(s) yanında olan müsəlmanlar, o cümlədən Ömər ibn Xəttab Həzrətdən(s) soruşdu: “Ya Rəsulallah, nəyə görə Əli(ə) işi bu qədər yubadır? Nəyə görə onun başını kəsmir?” Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: “Sakit! Gələr, onun özündən soruşarsan.” Bir az keçəndən sonra Əli(ə) Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib dedi: “Ya Rəsulallah, Əmri öldürdüm.” Peyğəmbər(s) soruşdu: “Ya Əli, nə üçün onu yerə yıxdıqdan sonra işi bu qədər yubatdın? Əli(ə) ərz etdi: Ya

Rəsulallah(s), mən Əmri yerə yıxıb başını kəsmək istədikdə, o, iki təhqiredici iş gördü. Əvvəlcə məni söydü, sonra da üzümə tüpürdü. Mən onun bu hərəkətlərindən çox əsəbiləşdim. Əgər o anda onun başını kəssəydim, qəzəbimə (şəxsi hisslərimə) görə kəsmiş olacaqdım. Buna görə də meydanda bir az var-gəl edib gəzişdim. Hirsim tamamilə soyuduqdan sonra gəlib niyyət edərək (Qürbətən iləllah) onun başını kəsdim.”

Həzrət Peyğəmbər(s) orada buyurdu:

ضَرْبَةُ عَلِيٍّ يَوْمَ الْخُنْدَقِ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَةِ الثَّقَلَيْنِ

“Əlinin(ə) Xəndək döyüşündə düşməyə vurduğu bir qılinc zərbəsi (qiyamətə qədər) bütün cinlərin və insanların ibadətindən üstündür.”¹

Həzrət Əlinin(ə) həmin zərbəsi olmasaydı, İslamdan əsər-ələmət qalmayacaqdı. Qıldığımız namazlar, tutduğumuz orucular, etdiyimiz zikrlər və bütün ibadətlərimizin hamısı Əlinin(ə) vurduğu zərbənin minnətdarındır.

Sonra Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu:

يَا عَلِيُّ لَوْ وَزَنَ الْيَوْمَ عَمَلُكَ بِعَمَلِ جَمِيعِ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ لَرَجَحَ عَمَلُكَ بِعَمَلِهِمْ. ذَلِكَ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ بَيْتٌ مِنْ بُيُوتِ الْمُشْرِكِينَ إِلَّا وَ قَدْ دَخَلَهُ وَهْنٌ بِقَتْلِ عَمْرٍو وَلَمْ يَبْقَ بَيْتٌ مِنْ بُيُوتِ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا وَ قَدْ دَخَلَهُ عَزَّ بِقَتْلِ عَمْرٍو

“Ya Əli, sənin bu əməlin Məhəmmədin(s) bütün ümmətinin əməli ilə müqayisə edilib ölçülərsə, hamısının əməlindən üstündür.” “Ya Əli, sənin Əmr ibn Əbdəvidə

¹ Müstədrəki-Hakim, 3-cü cild, səh.32.

² Şəvəhidut-tənzil, səh. 223.

³ Şəvəhidut-tənzil, səh.239.

vurduğun bu zərbə bütün müşriklərin evinə zillət və bütün müsəlmanların evinə izzət bəxş etdi.”²

“Saffat” surəsi, 24-cü ayə

Allah-təala “Saffat” sürəsinin 24-cü ayəsində buyurur:

وَقَفُّوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ

“Onları yubadıb saxlayın! Çünki (onlar) sorğu-sual olunacaqlar.”

Bu ayənin təfsirində Səid ibn Cübeyr Abdullah ibn Abbasdan belə bir hədis nəql edir. Həzrət Peyğəmbər(s) bu ayəni təfsir edərkən buyurdu: “Qiyamət günü mən və Əli sirat körpüsünün üstündə dayanıb oradan keçmək istəyən hər bir kəsdən Əlinin vilayəti haqqında soruşacağıq. Hər kəs Əlinin vilayətini qəbul etmiş olsa, nicat tapacaq və oradan gülə-gülə keçəcək. Hər kəs onun vilayətini qəbul etməyibsə, sirat körpüsündən keçməyə icazəsi olmayacaq və cəhənnəmə gedəcək.”³

“Saffat” surəsi, 230-cu ayə

سَلَامٌ عَلَىٰ إِلَٰ يَاسِينَ

-Salam olsun Əl-Yasinə (Yasinin övladlarına)!

Həzrət Əli(ə) bu ayənin təfsirində buyurur: “Yasin Məhəmməd Peyğəmbərin(s) mübarək adıdır. Biz də ali-Yasinik. (Yasinin əhli-beytiyik.)”¹

“Hədid” surəsi, 28-ci ayə

¹ Şəvahidut-tənzil, səh. 240.

Allah-təala bu ayədə möminlərə xitab edərək buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ
وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

-Ey (Allaha və keçmiş peyğəmbərlərə) iman gətirənlər! Allahdan qorxun və Onun Peyğəmbərinə (Məhəmmədə (s)) iman gətirin ki, sizə Öz mərhəmətindən iki pay əta etsin, vasitəsi ilə yol (dünyada ictimai həyat yolunu, məhşərdə isə cənnət yolunu) getməyiniz üçün bir nur versin və sizi bağışlasın. Allah bağışlayan və mehribandır.

Bu ayənin şərhində Məhəmməd ibn Mərvan İbn Abbasdan belə bir hədis nəql edir. Bu ayədə “Allahın mərhəmətindən verdiyi iki payda” məqsəd Həsən(ə) və Hüseyindir(ə). Həmçinin “vasitəsi ilə yol getməyiniz üçün nurda” məqsəd Əlidir(ə).¹

Bu hədisi Cabir ibn Abdullah Ənsari də Peyğəmbərdən(s) həmin ibarə ilə nəql etmişdir. Bu hədisin mənbəi də “Şəvahidut-tənzil” əsərinin 944-cü hədisidir. Əlbəttə, müxtəlif kitablar çap olunduğundan ola bilsin ki, səhifələrin fərqi də olsun.

“Məaric” surəsi, 1 və 2-ci ayə

Bu ayələr Əhli-beyt(ə) düşmənlərinin barəsində nazil olmuşdur. Allah-təala buyurur:

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ. لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ

¹ Şəvahidut-tənzil, səh. 282.

-İstəyən şəxs elə bir əzab istədi ki, (mütləq) baş verəcək. Kafirlər üçün və onun qarşısını alan olmaz.

Əbu Hüreyrə deyir: “Qədr-xumda Peyğəmbər(s) camaatın içində Murtəzanın (Əlinin) biləyindən tutub buyurdu:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا مَوْلَاهُ

-Mən kimin mövlasıyamsa, bu (Əli) də onun mövlasıdır.

Həzrət Peyğəmbər(s) sözünü qurtaran kimi, bədəvi (çöldə yaşayan və mədəniyyətdən uzaq düşmüş) bir ərəb ayağa qalxıb dedi: Ey Məhəmməd, sən bizi Allaha iman gətirməyə dəvət etdin, biz də iman gətirdik. Sənin Peyğəmbərliyini qəbul etməyi buyurdun, biz də qəbul etdik. Namaz qılmağa əmr etdin, namaz qıldıq. Oruc tutmağı əmr etdin, oruc tutduq. Zəkat verməyi göstəriş verdin, biz də zəkat verdik. Bununla qane olmayıb, öz əmin oğlunu bizə hakim təyin edirsən?¹ Sənə bir sualım var. Bu göstəriş Allah tərəfindəndir, yoxsa sənin öz təklifindir? Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: “Allaha and olsun ki, Əlinin vilayəti mənim yox, Allah tərəfindən təyin olunmuşdur.” Həzrət Peyğəmbər(s) bu sözü üç dəfə təkrar etdi. Həmin ərəb əsəbiləşib oranı tərk etdi. Kənara çəkilib, əllərini göyə qaldıraraq “Ənfal” surəsinin 32-ci ayəsini oxuyaraq dedi:

¹ Mədəniyyətdən tamamilə uzaq düşmüş, çöldə yaşayan bədəvi bir ərəb başa düşdü ki, Əlini(ə) hakim təyin edirlər. Necə ola bilər ki, üstündən 1400 il keçəndən sonra mədəniyyətin tərəqqi tapdığı, texnologiyanın, intellektual səviyyələrin inkişaf etdiyi bir dövrdə insanlar bu məsələni başa düşməsinlər?

اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ اثْنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

-İlahi, əgər bu, Sənin tərəfindən (vəd olunmuş) həmin haqdırsa, onda göydən bizə daş yağdır, ya bizim üçün başqa bir ağırılı əzab gətir.

Əbu Hüreyrə deyir: “Bu sözləri deyib qurtarmamış Allah onun başına odlu daş yağdırdı və onu yandırıb külə döndərdi.”¹

Odur ki, Allah-təala müxalif insanlar barədə bu ayələri nazil etdi:

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ. لِّلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ

-İstəyən şəxs elə bir əzab istədi ki, (mütləq) baş verəcək. Kafirlər üçün və onun qarşısını alan olmaz.

“Qiyamət” surəsi, 31-35-ci ayələr

Bu ayələr Əhli-beytin(ə) düşmənləri, xüsusilə Müaviyənin barəsində nazil olmuşdur. Allah-təala buyurur:

فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى. وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى. ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّى. أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ. ثُمَّ أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ

«O, nə (Allahın dəvətini) təsdiq etdi və nə də itaət edərək baş əydi (namaz qıldı)». Lakin təkzib etdi və üz döndərdi. Sonra da təkəbbürlə yeriyərək, öz adamlarına tərəf getdi. Vay sənin halına, cəhənnəm sənə daha çox

¹ Şəvahidut-tənzil, səh. 303.

layıqdir. Yenə də vay sənin halına, cəhənnəm sənə daha çox layıqdir.”

Ətiyyə İbn Yəmandan belə bir hədis nəql edir: Qədr-xum günü Peyğəmbərin(s) ətrafında əyləşmişdik. Bütün səhabələr orada idi. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: “Camaat, Allah-təala mənə belə buyurdu:

يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

-Ey Peyğəmbər, Rəbbin tərəfindən sənə nazıl olanı çatdır!”

Peyğəmbər(s) bu ayəni oxuduqdan sonra Əlini(ə) çağırıb sağ tərəfində əyləşdirdi. Sonra üzünü camaata tutub buyurdu: “Camaat, mən möminlərə özlərindən daha layıq deyiləmmi? (Möminlərin üzərində olan vilayətim onların özlərinə olan vilayətindən daha üstün deyilmi?)

Hamı dedi: Bəli, elədir. Peyğəmbər(s) buyurdu:

مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلَيْ مَوْلَاهُ. اَللّٰهُمَّ وَاِلَ مَنْ وَاِلَا هُ وَ عَادٍ مِّنْ عَادَاةٍ

وَ اَنْصُرْ مَن نَّصَرَهُ وَ خُذْ مَن خَذَلَهُ

“Mən kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır. İlahi, onu sevəni sən də sev, onunla düşmən olana sən də düşmən ol. Ona yardım edənə sən də yardım et, onu alçaltmaq istəyəni alçalt.”

İbn Yəman deyir: “And olsun Allaha ki, Müaviyə Peyğəmbərin(s) bu sözlərini eşitdikdə hirsle ayağa qalxıb məclisi tərk etdi. Abdullah ibn Qeys Əşəri və Müğeyrə ibn Şöbə də onunla birgə oranı tərk etdilər. Müaviyə deyinə-deyinə bu sözləri pıçıldadı: Mən heç vaxt Peyğəmbərin bu sözünü təsdiq etməyəcəyəm. Heç vaxt Əlinin vilayətini qəbul etməyəcəyəm. Heç vaxt bu təklifin altına girməyəcəyəm. Bu sözləri deyə-deyə təkəbbürlə

məclisdən ayrıldı və gedib özünə layiq şəxslərlə əyləşdi. Peyğəmbər(s) Müaviyənin bu hərəkətindən sonra onu geri çağırırdıraq cəzalandırmaq istədi. Elə bu zaman Cəbrayıl(ə) nazil olub dedi: Bu işdə tələsmə.¹ O, həm sənin, həm də Əhli-beytinin ən kin-küdurətli düşmənidir. Allah səni düşmənlərin şərindən qoruyacaq. Həzrət Peyğəmbər(s) Cəbrayılın(ə) bu sözlərini eşidib sakitləşdi. Allah-təala bu ayələri Müaviyənin barəsində nazil etdi:

فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى. وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى. ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ

يَتَمَطَّى. أُولَى لَكَ فَأُولَى. ثُمَّ أُولَى لَكَ فَأُولَى

«O, nə (Allahın dəvətini) təsdiq etdi və nə də itaət edərək baş əydi (namaz qıldı)». Lakin təkzib etdi və üz döndərdi. Sonra da təkəbbürlə yeriyərək, öz adamlarına tərəf getdi. Vay sənin halına, cəhənnəm sənə daha çox layiqdir. Yenə də vay sənin halına, cəhənnəm sənə daha çox layiqdir.»

¹ Əgər Müaviyəyə qarşı cəza tədbiri görülsəydi, o, kin-küdurətdən bütün işləri alt-üst edəcəkdi. Buna görə də Cəbrayıl(ə), Peyğəmbəri(s) bu işlərdən agah etdi.

Allahın adları çəkilmədən əlamətlərlə tanınan dostları

Allahın üçüncü qisim dostlarının ikinci hissəsi bir sıra əlamət və nişanələri ilə tanınır. Məlum olduğu kimi, Allahın üçüncü qisim dostları iki hissədən ibarətdir. Bu hissələrdən birincisi haqda qeyd olundu ki, Quranda onlara işarə olunur, lakin adları çəkilmir. Peyğəmbər(s) onların adlarını çəkərək bu nişanələrdə məqsədin kimlər olduğunu bəyan edir. İkinci hissədə olan dostlar müəyyən əlamət və nişanələrlə tanınır. Bu qisim insanların adları Quranda çəkilməyib və Peyğəmbər(s) də onların adlarını çəkməmişdir. Çünki bu qisim dostlar məhdud deyil. Yəni mümkündür ki, qiyamətə qədər dünyaya gəlib gedən insanların arasında Allahın dostları ola bilər. Buna görə də Allah-təala Öz dostları üçün müəyyən əlamət və nişanələr qoymuş və hər kəsdə bu əlamətlər görünərsə, deməli, həmin şəxs Allahın dostudur. Allahın dostlarının əlamət və nişanələri həm Quranda, həm İslam Peyğəmbərinin(s) və həm də məsum imamlarımızın hikmətli kəlamlarında zikr olunmuşdur.

BİRİNCİ ƏLAMƏT Ölüm arzusunda olmaq

Allahın dostlarının əlamətlərindən biri Quranda olan həmin ayədir ki, bəhsimizi bu ayə ilə başlamışıq. Allah-təala belə buyurur:

قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ
فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ

-De: Ey yəhudilər, əgər belə hesab edirsinizsə ki, başqa insanlar deyil, siz Allahın dostlarısiniz, əgər düz danışırınsızsa (onda Allahdan) ölüm diləyin (ki, dostunuzun rəhmət və nemətinə nail olasınız).¹

Hər kəs öz dostluğunda və məhəbbətində sədaqətli olsa, heç vaxt öz dostunun görüşündən narahat olmaz. Yəni hər kəs öz məhəbbət və dostluğunda sədaqətlidirsə, heç vaxt öz dostunun görüşündən imtina etməz. Dostuna qarşı məhəbbət və sədaqəti olan kəs həmişə öz dostunun görüşünü arzulayar və onunla görüşmək istəyər. Əgər Məcnuna Leyli ilə görüşməyə icazə verilərsə, həmin gün Məcnunun bayramıdır. Əgər bir aşiqə xəbər versələr ki, məşuqəsi onu görüşə çağırır, həmin gün aşıqın bayramıdır. “Ənkəbut” surəsinin 5-cü ayəsi bu mətləbi bizim üçün daha dəqiq izah edir.

مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ

وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

-Hər kəs Allahla görüşəcəyinə (Bərzəx, qiyamət günü və cənnətdə Onun hüzuruna daxil olmağa) ümid edirsə, onda (çox çalışsın, çünki) şübhəsiz, Allah (tərəfindən müəyyən olunmuş) müddət (mütləq) gələcəkdir. O, (hər şeyi) eşidən və biləndir.

Dünyada çox insan Allahı sevdiyini və Onunla görüşmək arzusunda olduğunu iddia edir. Amma hamı bunu düz demir. Yəni, çox az insanlar var ki, bu sözü deyir və sədaqətini bildirir.

Allahla görüşmək o demək deyil ki, insan birbaşa Onun Özü ilə görüşür. Əlbəttə, bu geniş və xüsusi mövzu

¹ Cümə, 6.

olduğuna görə elə bu cümlə ilə kifayətlənək. Allahla görüşmək Onun rəhmət və məğfirətinin insana şamil olmasına deyilir. Allahı sevmək ümidi ilə yaşayan sədaqətli insanlara bu ayədə müjdə verilərək buyurulur: «Şübhəsiz, Allah (tərəfindən müəyyən olunmuş) müddət (mütləq) gələcəkdir.» Yəni əcəl çox yaxındadır. Allahı sevən insanlar üçün əcəl böyük bir müjdədir. Məsələn, ata öz uşağına nəsə vəd verir. Uşağa deyir ki, sən filan işi görüb qurtaran kimi həmin şeyi sənə verəcəyəm. Bunu eşidən uşaq sakitləşir. Allah-təala da bu ayədə Öz dostlarını sakitləşdirmək üçün əcəlin çatacağını və görüşünü vəd edir. Allahın görüşünə tələsənlərin qəlbində xüsusi bir şövq vardır. Şövq eşqin, məhəbbətin və rəğbətin daxildə olan həyəcan və təlatümüdür. Hər kəsin qəlbində eşq, məhəbbət və rəğbət həyəcan və təlatümə gəldikdə həmin insanda şövq yaranır. Allahın görüşünə şövqü olan insanlar səbirsizliklə bu görüşü gözləyirlər. Buna görə də Allah-təala onların ürəklərini sakitləşdirmək üçün əcəlin yetişəcəyini onlara müjdə verir.

Lakin burada çox incə və mühüm bir mətləb var. Həmin mətləb budur ki, ilahi görüş üçün olan ölüm hamının dərk etdiyi və hamı üçün olan ölüm deyil. Yaxud belə deyək, bizim gözlədiyimiz və addım-addım arxamızca gələn ölüm Allahla görüşmək üçün olan ölüm deyil. Yəni bütün canlılar öləcək, lakin hamıya Allahın rəhmət və məğfirətini görmək nəsib olmayacaq. Hamının dadacağı ölüm əvvəl-axır bütün canlıları haqlayacaq. Allahla görüşəcəyimiz ölüm həmin bu təbii ölüm deyil. Bütün həyatı olanların hamısı bu ölümü istər-istəməz mütləq dadmalıdır. Ömrü uzun olanlara da, ömrü qısa olanlara da bir vaxt əcəl yetişəcək. Hamı öləcək, lakin hamıya Allahla görüşmək nəsib olmayacaq. Allahla

görüşmək üçün insana təbii ölümdən başqa ölüm lazımdır. Bu ölüm vasitəsilə insanlar Allahla görüşəcəklər. Əzrayıl vasitəsilə gələn ölümdə az insanlar Allahla görüşmək şərəfinə nail olacaqlar. Heyvaniyyət aləmində ölüb, insaniyyət aləmində dirilməyə ürfan elmində "fəna" deyilir. Hər kəs fəna dərəcəsinə çatsa, Əzrayılı görərkən sevinəcək. Dünyada fənanı dərk etməyənlər Əzrayılı görəcək və dünyadan gedəcək, lakin Allahla görüşə bilməyəcəklər.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): بِمَوْتِ النَّفْسِ تَكُونُ حَيَاةُ الْقَلْبِ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: "Qəlbin həyatı (insaniyyət həyatı) nəfsin ölməsi ilə başlanır."

Peyğəmbərin(s) bu kəlamı bizə başa salır ki, nəfsin ölümü ilə insanın ruhu dirilir. Ruh dirildikdən sonra insan Allahla görüşməyə hazır olur. Başqa bir hədisdə dəqiq bir ibarə ilə belə buyurur:

مُتْ بِالْإِرَادَةِ تُحْيَىٰ بِالطَّبِيعَةِ

-Öz iradənlə öl ki, dirilib həyat tapasan.

İnsanların bu dünyada yaşayışları dirilik demək deyil. Bütün canlılar kimi, insanlar da bu dünyada həyat sürürlər. Bu dünyada təkcə insanlar yaşamır. İnsanlarla bərabər uçanlar, sürünənlər və yer üzərində gəzən heyvanlar da yaşayır. Lakin dirilik və həyat tamamilə başqa şeydir. Buna görə də insan əbədi yaşaması üçün öz iradəsi ilə heyvaniyyət aləmindən keçib insaniyyət aləminə girməlidir. Allahla görüşmək istəyən öz iradəsi ilə ölməlidir. Bu ölümdə insan Allahla görüşə biləcək. Başqa bir hədisdə bu məsələni çox açıq bəyan edərək buyurur:

مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

-Ölməmişdən əvvəl ölün.

Bu fikir çox maraqlı və dərin mənası olan bir fikirdir. Yəni Əzrayılın gətirəcəyi ölüm yetişməmişdən əvvəl insan öz nəfsini öldürərək, Allahın görüşünə hazırlamalıdır. Əgər insan Əzrayılın gətirdiyi ölümdən əvvəl öz nəfsini öldürə bilsə, bu ölüm insan üçün həyat olacaq. Nə qədər ki, insan öz nəfsini öldürməyib, onun həyatı heyvanların yaşadığı həyat kimi olacaq.

Ölümün növləri

Hədis və rəvayətlərdə ölümün müxtəlif növləri sadalanmışdır. İnsan təbii ölümdən əvvəl bu mərhələləri keçərsə, Əzrayılın gətirdiyi təbii ölüm insan üçün çox asan və şirin olacaq. Bu haqda olan gözəl bir hədisi nəzərinizə çatdırıram. Bu hədis qeyd etdiyimiz mətləbə daha geniş izah verir.

يَا بَنَ آدَمَ لَا يَخْلُصَ عَمَلُكَ حَتَّى تَذُوقَ أَرْبَعَ مَوْتَاتٍ. مَوْتُ الْأَحْمَرِ وَ

مَوْتُ الْأَصْفَرِ وَ مَوْتُ الْأَسْوَدِ وَ مَوْتُ الْأَبْيَضِ

-Ey Adəm övladı, dörd ölümü dadmasan, sənin əməllərin xalis və qəbul olma dərəcəsinə çatmayacaq. Sənin həyat tamağına səbəb olan ölümlər bunlardır: Qırmızı ölüm, sarı ölüm, qara və ağ ölüm.

Əgər insan öz həyatında bu dörd ölümü dada bilsə, beşinci ölümdən heç bir qorxu olmayacaq. Beşinci ölüm Əzrayılın gətirdiyi həmin təbii ölümdür ki, hamı bu ölümü mütləq dadacaq. Bu dörd ölümü dadan insan beşinci ölümdən (Əzrayılın vasitəsilə gələn ölümdən) ləzzət alacaq. Əgər insan bu dörd ölümü dada bilməsə, təbii ölümdən qorxacaq. Bədəninə azacıq ağrı hiss etdikdə

ölüm yadına düşür və qorxaraq nigarançılıq çəkir. İndi isə həmin dörd ölümün izahını nəzərinizə çatdırıram.

1. Qırmızı ölüm

Qırmızı ölüm odur ki, insan bu dünyada heç bir kəsə əziyyət verməsin və başqalarının əziyyətinə də dözmüş olsun. Başqaları deyəndə, adətən, valideyn, həyat yoldaşı, qonşu nəzərdə tutulur.

الإمام الكاظم(ع): لَيْسَ حُسْنُ الْجَوَارِ كَفَّ الْأَذَى وَ لَكِنْ حُسْنُ

الْجَوَارِ الصَّبْرُ عَلَى الْأَذَى

İmam Musa Kazim(ə) buyurur: «Yaxşı qonşuluq qonşuya əziyyət verməmək deyil. Əslində, yaxşı qonşuluq qonşunun verdiyi əziyyətin müqabilində səbr etməkdir.»¹

Bu məsələ ola bilsin ki, ilk baxışdan insanda təəccüb doğursun. Lakin bu işlə dərindən marqlanmaq və bu halı yaşamaqla insan onun sirrini daha dərindən başa düşür. Yəni bu işin içində olmaq insanın ruhuna çox böyük müsbət təsir göstərir.

Ailədə kişi arvadının, həmçinin arvad da kişinin pis rəftarına səbr edib dözsə, Allah-təala onlara çox böyük savab inayət edir. Yəni ailədə ər-arvadın bir-birinin pis rəftarına dözüb səbr eləməsi insanın mənəviyyatını artırır və Allahın razılığına səbəb olar. Hədislərdə ailənin hər iki üzvünə müəyyən tapşırıq və göstərişlər verilmişdir. Ailədə arvadın kişiye itaət etməsi vacibdir. Bundan əlavə, arvad gərək öz ərinə əsəbiləşdirib narahat etməsin. Hədislərdə deyilir ki, əgər qadın bilərəkdən öz kişisini əsəbiləşdirib narahat etsə, hər gün Allah-təala dünyada olan bütün qum

¹ Mizan, 2-ci cild, səh. 916.

dənələrinin sayı qədər ona günah yazar. Əgər arvad kişini əsəbiləşdirib narahat edərsə, kişinin səbr edib dözməsinə Allah-təala böyük savab inayət edir. Allahın Peyğəmbəri(s) bu haqda belə buyurur: «Əgər kişi Allaha xatir və Onun mükafatına ümid edərək, öz arvadının pis xasiyyətinə səbr edib, onu Allaha tapşırırsa, Allah-təala ona səbr etdiyi hər gecə və gündüzə görə Əyyub Peyğəmbərin(ə) belə müqabilində qazandığı savabı bəxş edir. Qadının gecə və gündüz etdiyi günahlar qumsallıqdakı qumlar qədər olsa belə.»¹

Həmçinin qadın da öz ərinin pis rəftarı qarşısında səbr edib dözsə, Allah həmin qadına çox böyük savab bəxş edir. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: «Ərinin pis əxlaqı (pis rəftarı) qarşısında səbr edən qadına Allah-təala Fironun zövcəsi Asiyanın savabı qədər savab bəxş edir.»²

Əgər bir qadın öz ərinə qulluq göstərüb onun xidmətində dayansa, Allah-təala onun bu əməlinə də çox böyük savab verər. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Öz ərinə bir qurtum su içirdən elə bir qadın yoxdur ki, bu əməli ona bir il gündüzləri oruc tutmaq və gecələri ibadətlə keçirməkdən daha yaxşı olmasın.»

İnsanın yaşadığı cəmiyyətdə yaxşılıq etməyi bir tərəfə, başqalarının əziyyətinə dözüb səbr edə bilsə, özünü qırmızı ölümə hazırlamışdır. İnsan yaşadığı cəmiyyətdə müxtəlif rəftarlı insanlara rast gəlir. Onların bəzilərinin pis rəftarına dözmək insanın qırmızı ölümü dadmasına səbəb olar. Bütün bu əziyyətlərə dözmək insanı qırmızı ölümü dadmaq üçün hazırlayır.

¹ Mizanül-hikmə, 5-ci cild, səh. 2266.

² Mizanül-hikmə, 2-ci cild, səh. 2266.

İslam Peyğəmbəri(s) ümməti hidayət etmək yolunda hər bir əzab-əziyyətə dözmüşdür. Həzrətin(s) yolunun üstünə tikan, damlardan başına kül tökərdilər. Lakin Peyğəmbər(s) bütün bu əziyyətlərə dözüb səbr edirdi.

Günlərin birində Şam şəhərindən bir kişi Mədinə şəhərinə gəlib İmam Həsəni(ə) soraq etdi. İmam Həsəni(ə) o kişiyyə göstərdilər. Həmin şəxs gəlib İmamın(ə) qarşısında dayandı və dişinin dibindən çıxan söyüşləri Həzrət(ə) ünvanladı. İmam Həsən(ə) bilirdi ki, həmin kişi onu tanımır. Onu Şamdan aldadıb göndərmişlər. Həzrət(ə) onun üzünə baxıb buyurdu: “Bəlkə sənin hansısa çətinliyin var? Əgər evin yoxdursa, sənə ev verərəm. Evlənmək istəyirsənsə, səni evləndirərəm. Əgər pulun yoxdursa, sənə pul verərəm. Həmin kişi İmamın(ə) bu gözəl rəftarını görüb, xəcalətindən başını aşağı saldı və üzr istədi.

2. Sarı ölüm

Sarı ölüm aclıq və çətinliklər qarşısında səbirli olub dözməyə deyilir. Əlbəttə, qeyd etməliyəm ki, yoxsulluq və kasıblıq bundan fərqlidir. Ola bilsin ki, bir insan kasıbçılıq üzündən ac qalır və səbr edir. Lakin burada söhbət imkan olduğu halda qarını ac saxlamaqdan gedir.

Həzrət Əli(ə) orucluğu hər gün iftara bir övladının evinə gedərdi. Süfrə açıb Həzrətin(ə) qarşısına süd, duz və çörək qoyardılar. Həzrət(ə) buyurardı: “Sizin atanız heç vaxt çörəklə iki yemək yeməyib. Onlardan birini götürün.” Süfrədən ya südü götürərdilər, ya da duzu. Sonra Həzrət Əli(ə) üç tikədən artıq yeməzdi. Soruşardılar ki, atacan, nə üçün çox az yemək yeyirsən? Həzrət(ə) buyurardı: “İstəyirəm ki, Allahla görüşə gedəndə boş qarınla görüşüm.”

Odur ki, sarı ölümü dadmaq üçün insan bacardığı qədər çox yeməməli və qarşısına çıxan çətinliklərə dözməlidir.

3. Qara ölüm

Qara ölüm nəfslə mübarizə etməyə deyilir. İnsan heç vaxt nəfsani istəklərinə tabe olmamalıdır. Allahın istəyini nəfsin istəyindən üstün tutmaqla insan qara ölümü dada bilər. Əlbəttə, şeytanın istəyi ilə nəfsin istəyi arasında bir fərq vardır. O budur ki, şeytan, ümumiyyətlə, Allahın istəyinin əleyhinədir. Allah istəyən şeyləri şeytan heç vaxt istəmir. Lakin nəfs belə deyil. Bəzi şeylər var ki, nəfs istəyir, Allah da istəyir. Məsələn, evlənmək kimi əməlləri misal çəkmək olar. Elə şeylər də vardır ki, oruc tutmaq, namaz qılmaq və s. Allah istəyir, amma nəfs istəmir. Bəzi şeylər də var ki, nəfs istəyir, lakin Allah istəmir. Məsələn, haram yeməklər, müxtəlif günahlara meyl göstərmək kimi şeyləri misal çəkmək olar. Bir sözlə desək, insan nəfsini o qədər sındırmalıdır ki, nəfsin qüdrəti Allahın istəklərinin qarşısını kəsə bilməsin.

Kərbəladə Həzrət Əbulfəzl Fərat çayına daxil oldu. Tuluqları doldurduqdan sonra suyu ovcuna doldurub dodaqlarına yaxınlaşdırdı. Birdən İmam Hüseynin(ə) və balalarının susuz olduğunu yadına salıb, əllərini açdı və suyu boşaltdı. Əgər Həzrət Əbulfəzl orada su içsəydi, heç bir günah iş görməzdi. Məntiqlə də görürük ki, suyun içində susuz halda həmin sudan içməyin heç bir maneəsi yoxdur. Lakin Hüseynin(ə) susuzluğunu yad edib içmədi. Peyğəmbərin(s) «Səqqa hamını sirab etdikdən sonra özü su içməlidir" - kəlamını əlində əsas tutaraq bu işi gördü.

Həzrət Yusif Peyğəmbər(ə) gördü ki, Züleyxa onu öz toruna salmaq istəyir, əllərini göyə qaldırır dua etdi. Allah-təala onun etdiyi duanı Quranda buyurmuşdur:

قَالَ رَبِّ السَّحْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونِي إِلَيْهِ

Dedi: “Ey mənim Rəbbim! Mənim üçün zindan bunların məni sövq etdirdikləri işi görməkdən xoşdur.”¹

Həzrət Yusif(ə) nəfsini ayağının altına qoyaraq, Allahın lütfü ilə bu ağır imtahandan çıxdı. Odur ki, hər kəs öz nəfsini sındırır ayağının altına atsa, qara ölümü dadmış olacaq.

4. Ağ ölüm

Ağ ölüm odur ki, insan batil əhlindən (günahkar və fəsad törədən insanlardan) uzaqlaşsın. İnsan cəmiyyətdə batil insanlarla birgə yaşamal, lakin onlardan olmamalıdır. Həzrət Əli(ə) bu barədə “Nəhcül-bəlağə”də belə buyurur:

كُنْ مَعَهُمْ وَ لَا تَكُنْ مِنْهُمْ

-Onlarla ol (birgə yaşa), lakin onlardan olma.

Əlbəttə, hər bir cəmiyyətdə müxtəlif insanlar yaşayır. İnsanın cəmiyyətdən kənarda yaşaması da mümkün deyil. Lakin onlarla yaşamaqla yanaşı, insan gərək batil əhlindən uzaqlaşsın. Ağ ölümün bir mənası da budur ki, insan Allahla xəlvət etsin. İnsan Allahla xəlvət etməsə, mənəviyyat aləmində heç vaxt bir yerə çata bilməyəcək. İnsanı insan edən Allahla xəlvətlikdə münacat etməkdir. Bu işdə müvəffəq olmayan bir kəs mənəviyyatın şirinliyini dada bilməyəcək. Buna görə də ağ ölümü

¹ Yusif, 33.

dadmaq üçün insan batil insanlardan uzaqlaşmalı və Allahla səmimi bağlılıq yaratmalıdır.

Təbii və mütləq ölüm

Yuxarıda sadaladığımız ölümləri insan öz ixtiyarı ilə ələ gətirir. Lakin sonuncu ölüm ixtiyarsız olaraq insan üçün gələcək. Bu ölüm Əzrayılın gətirdiyi və bütün insanların dadacağı ölümdür. Sadalanan ölümləri dadanlar da, dadmayanlar da mütləq bu ölümü dərk edəcəklər. Allah-təala Quranda belə buyurur:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

-Hər bir kəs ölümü dadacaqdır.¹

أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ

-Harada olsanız, hətta ucaldılmış hasarlar və qəsrlərin içində olsanız belə, ölüm sizi haqlayacaqdır.²

Burada əsas mətləb odur ki, əgər insan qeyd olunan dörd ölümü dada bilsə, sonuncu və mütləq olan ölüm çox asan, şirin və sevinçdir. Bu ölümləri danan insan həmişə sonuncu ölümün həsrətində və arzusundadır. Yox, əgər insan öz həyatında bu dörd ölümü dada bilməsə, sonuncu ölüm həmişə onun üçün qorxu, narahatçılıq və nigarançılıqdır.

Odur ki, Allahla dost olmağın birinci şərti Allahdan ölüm arzulamaqdır. Yəni hər kəs təbii ölümə razıdırsa və özünü bu ölümə hazırlayıbsa, deməli, Allahın dostudur. Yox, əgər hər kəs bu ölümə hazır deyilsə, deməli, Allahla

¹ Ənbiya, 35.

² Nisa, 78.

dost olmağın dərəcəsinə çox qalmışdır. Bu dərəcəni qazanmaq üçün insan çalışmalı və bu ölümdən qabaq dörd ölümü dadmalıdır.

Həzrət Əli(ə) elə bir şəxsiyyət idi ki, həmişə ölümün arzusu ilə yaşayırdı. Özü belə buyurmuşdur: "And olsun Allaha, Əbu Talib oğlunun ölümə meyli südəmər uşağın anasının döşünə olan meyindən daha artıqdır." Həzrət(ə) bu sözü necə demişdirsə, dünyadan gedərkən eləcə də təsdiqlədi. Məsciddə mübarək başına qılinc zərbəsi dəydikdə ilk sözü bu oldu: "And olsun Kəbənin Rəbbinə ki, azad (rahat) oldum." Ömrünün son anlarında övladları Həzrətin(ə) başı üzərində ağlaşırdı. Həzrət(ə) onlardan soruşdu: "Nə üçün ağlayırsınız? İmam Həsən(ə) ərz etdi: Atacan, Peyğəmbərdən(s) sonra belə bir müsibətin bizə üz gətirməsi çox ağırdır. Həzrət(ə) buyurdu: Oğul, bu gün atanın ən rahat olan günüdür. Bundan sonra atanızın heç bir qəm-qüssəsi olmayacaq."

Ölümdən qaçanlar (qorxanlar)

Ümumiyyətlə, insanlar ölüm barəsində iki qismə bölünür. Bir qismi ölümdən qorxanlar, ikinci qismi isə ölüm arzusunda olanlar. Ölümdən qorxan insanlar ölümün adını belə eşitmək istəmirlər. Bu insanlar o kəslərdir ki, ölümdən sonrakı həyata imanları yoxdur. Yaxud ölümdən sonrakı həyatın olmasını eşidib azacıq inanırlar, lakin heç bir əməl və hazırlıqları olmadığına görə qorxurlar. Belə düşünürlər ki, ölüm onları yaxaladıqda, əllərində olanların hamısı aradan gedəcək və özləri də yox olacaqlar. Belə düşünürlər ki, bu dünyanın bütün şirinlikləri, vəzifələri, pulları heç olub əllərindən gedəcək və axirət dünyasında da heç bir azuqələri yoxdur. Əgər insan bu düşüncədə,

belə bir əqidədə olsa, əlbəttə ki, ölümdən qorxacaq. Buna görə də belə insanlar heç vax ölmək istəmirlər.

Bu barədə bir çox hədis və rəvayətlər nəql olunmuşdur. Günlərin birində bir nəfər İmam Həsənin(ə) hüzuruna gəlib soruşdu: Ey Allahın höccəti, nə üçün biz ölümü sevmirik? Nə üçün bizim ölümdən xoşumuz gəlmir?

İmam Həsən(ə) buyurdu: «Çünki siz öz axirətinizi viran qoymusunuz, dünyanızı isə abad etmisiniz. Abadlıqdan xarabaya köçmək istəmirsiniz.»¹

Bir nəfər Həzrət Peyğəmbərdən(s) soruşdu: Ya Rəsulallah, ölümü xoşlamamağın səbəbi nədir? Həzrət Peyğəmbər(s) soruşdu: «Var-dövlətin varmı?» Ərz etdi: «Bəli.» Həzrət(s) buyurdu: «O, mal-dövlətdən (axirət üçün) əvvəlcədən göndərmisənmi?» Ərz etdi: «Xeyr.» Həzrət(s) buyurdu: «Ölümü xoşlamamağın da elə buna görədir.»²

Adətən, çox insan ölümün adı gəldikdə qorxur. Bəzisi ölümdən həddindən artıq çox qorxur. Elə insanlar da var ki, dəfn mərasimində iştirak edir, cənazənin qəbrə qoyulmasını gözləri ilə görür və qorxuya düşür. Evə gəldikdə həmin gecəni səhərə qədər qorxudan yata bilmir. Gözündən yuxu tökülməsinə baxmayaraq, gözünü yummağa qorxur ki, birdən o da ölər. Hətta elə insanların şahidi oluruq ki, əllidən artıq yaşı olmasına baxmayaraq, cənazə və yaxud dəfn mərasimi gördükdə gecə yatarkən yanında kiminsə əyləşməsinə istəyir. Əgər insanın axirətə və pərdənin arxasına imanı olmasa, əlbəttə ki, ölümdən

¹ Mizanül-hikmə, 9-cu cild, səh.261.

² Təfsiri-nümunə, 24-cü cild, səh. 123.

qorxacaq. Amma əgər bir kəsin axirətə imanı olsa, pərdənin o tərəfinə keçməyə hazırlığı olsa və getməmişdən öncə o tərəfə azuqə göndərmiş olsa, heç vaxt ölümdən qorxmaz. Məsələn, bir nəfər xəstəni müalicə etmək üçün xarici ölkələrə aparırsan. Təyyarədə əyləşib öz-özünə hey fikrə qərq olursan ki, təyyarədən düşəndə, o qərib ölkədə dil bilmədiyim bir halda bu vəziyyətdən necə çıxacağam? Əgər həmin ölkədə yaşayan xalqın dilini bilməsən, orada heç bir tanışın olmasa və yolları tanımasan əlbəttə ki, fikir çəkməlisən. Ləkin əgər insan bilsə ki, qohum-əqrəbası, dost-tanışı həmin ölkədə əllərində gül-çiçək onun yolunu gözləyirlər, belə olduqda heç bir fikir çəkməyəcək və ora tez çatmaq üçün tələsəcək. Hədislərdə deyilir ki, mömin dünyadan gedərkən gözünü yummamışdan əvvəl on dörd məsumu görüb ziyarət edir. Son anlarında Peyğəmbəri(s) Fatimeyi Zəhranı(s.ə), on iki imamı və mələkləri görür. Onlar Allahın mömin bəndələrinin başı üzərinə gəlib onu salamlayırlar. Əgər bir insan dünyadan gedərkən on dörd məsum və mələklər onu qarşılamağa gəlirlərsə, onun nə qorxusu, hansı çətinliyi ola bilər?

Mənim dostlarımdan biri öz dostunun başına gələn bir əhvalatı belə danışır: O, pak və təmiz bir insan idi. Ticarətlə məşğul olurdu. O deyir ki, məni cərrahiyyə əməliyyatından çıxarıb evə gətirmişdilər. Bütün bədən üzvlərim bərk ağrıyırdı. Bədənimdə elə ağrılar var idi ki, kimsə azacıq toxunsaydı, ağrıdan gözlərim yaşarırdı. Xəstə halda uzanıb son anlarımı yaşayırdım. Hamı başımın üstündə əyləşib ağlayırdı. Birdən bədənimdə olan ağrılar yavaş-yavaş çəkilməyə başladı. Ayağımdan başlayan bu rahatlıq yavaş- yavaş sinəmə tərəf gəldi və ruhum bədənimdən çıxdı. Hiss etdim ki, artıq dünyanı

dəyişmişəm. Məni götürüb sürətlə göylərə apardılar. Özümü çox rahat və xoşbəxt hiss edirdim. Elə bil bütün qəm-qüssədən azad olmuşdum. Belə bir rahatlığı ömrümdə heç vaxt dadmamışdım. Birdən yadıma düşdü ki, dünyada bir nəfərə borcum qalıb. Bunu heç kəsə deməmişəm, uşaqlarıma vəsiyyəət etməmişəm və heç bir yerə də yazıb qoymamışam. Öz-özümə fikirləşdim ki, kiminsə haqqı boynumda qala-qala dünyadan köçdüm. Bu məni çox narahat etdi. Əgər onu vəsiyyətimdə yazsaydım, heç bir narahatlığım olmayacaqdı. O halda Allahla münacat edib dedim: “İlahi, nə olardı mənə icazə verəydin, qayıdıb o borcumu qaytaraydım.” Elə bu sözü demişdim ki, birdən dayandım və geri qayıtmağa başladım. Öz cəsədimi və yanımda əyləşib ağlayanların hamısını göürdüm. Ruhum bədənimə daxil olan kimi yenə də həmin ağrıların hamısını hiss etməyə başladım. Bildim ki, Allah məni geri qaytarıb. Gözümü açıb yuxarıdan seyr etdiyim və başımın üstündə ağlaşan həmin adamları gördüm. Gözlərimi açdığımı gördükdə hamı sevindi ki, ölməmişəm. Mən onlara dedim: Mən həqiqətən də ölmüşdüm. Lakin Allah məni geri qaytardı.”

Həmin şəxs hələ də yaşayır. O deyir: Canım bədənimdən çıxdığı dəqiqələr də aldığım ləzzət həmişə yadıma düşəndə yenidən ölümü arzulayıram. Ölümün ləzzətini gördüyüm üçün həmişə həmin dəqiqələri yaşamaq arzusundayam. O dəqiqələr yadıma düşdükdə həmin ləzzəti xatırlayıram.

Odur ki, ölüm anları möminlər üçün ən şirin və ləzzətli anlardır. Lakin axirətə inamı olmayan, axirət azuqəsi toplamayan və axirət dünyasına günahdan başqa bir şey göndərməyən insanlar heç vaxt ölümü arzu etmirlər. Yəhudilər də iddia edirdilər ki, biz Allahın

dostlarıyıq, Allah bizi sevir və biz də Onu sevirik. Həqiqətdə onlar yalan deyirdilər. Allah-təala “Cümə” surəsinin 6-cı ayəsini nazil edərək onların ağızlarını möhürləyib xitab etdi ki, «Əgər düz danışırınsınızsa (onda Allahdan) ölüm diləyin (ki, dostunuzun rəhmət və nemətinə nail olasınız).» Bu ayənin ardınca Allah-təala belə buyurur:

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ

-Halbuki onlar öz əlləri ilə törədib öncədən göndərdikləri şeyə görə əsla ölümü arzulamazlar və Allah zalımları(n halını) biləndir.

Ölümü arzulayanlar

İkinci qisim insanlar isə ölümü çox arzulayırlar. Bu qisim insanlar öləndən sonra yeni bir həyata qədəm qoyduqlarını başa düşürlər. Belə insanlar yəqin bilirlər ki, öləndən sonra bütün əməlləri ilə bağlı sorğu-sual olunacaqlar. Ona görə də bu dünyada bütün əməllərini və hazırlıqlarını görmüşlər. Məsələn, imtahana gedən bir tələbə imtahanqabağı günlərlə əyləşib hazırlaşdığı kimi, bu insanlar da qiyamət gününün sorğu-sualına hazırlıq işləri görürlər. Burada qarşıya bir sual çıxır ki, insan hansı işləri görməklə özünü ölümə hazırlaya bilər. Əlbəttə, bu sualın ümumi cavabını yuxarıda qeyd etmişdik. Çox yaxşı olar ki, bu barədə bir neçə hədisə diqqət yetirək.

Həzrət Əlidən(s) soruşdular: Ya Əmirəlmöminin, ölümə hazırlıq nədir? Həzrət(ə) buyurdu:

أَدَاءُ الْفَرَائِضِ وَاجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ وَإِشْتِمَالُ عَلَى الْمَكَارِمِ. ثُمَّ لَا

يُبَالَى أَوْقَعَ عَلَى الْمَوْتِ أَمْ وَقَعَ الْمَوْتُ عَلَيْهِ

«Vacib əməlləri yerinə yetirmək, haramlardan uzaq durmaq və yaxşı xasiyyətləri öyrənmək. Bu işlərə riayət edəndən sonra adamın ölümünün sorağına çıxmasından, yaxud ölümün onun sorağına gəlməsindən nə qorxusu ola bilər?»

Hədislərdə belə nəql olunur ki, insanlar ölümün nə olduğunu bilmədiklərinə görə ondan qorxurlar. Elmi cəhətdən də baxdıqda görürük ki, insan nəyi tanımırsa, ondan qorxur. Nə üçün insan qaranlıqdan qorxur? Çünki qaranlıqda heç yeri tanımır və ayağının altını görmür. Əgər qaranlıqda ayağının altını və yolu görüb tanısas, o zaman qorxmayacaq. Buna görə də ölümün nə olduğunu bilmədiyi üçün insanlar ondan qorxurlar. Adətən, insanlar dünyasını dəyişmiş kimsənin meyitini, kəfənini, tabutunu görüb qorxuya düşürlər. Halbuki bunların heç biri qorxmaq üçün əsas deyil. Əsl qorxu insan dünyadan gedəndən sonra əməllərin açılacağı gündür. Ölümdən qorxmağa gəldikdə isə, hamı istəsə də, istəməsə də bunu dadacaq. Allah-təala ölümü elə şəkildə qərar vermişdir ki, heç bir kəs onu dana bilmir. Hamı bilir ki, əvvəl-axır öləcək.

İndi əgər bir nəfər dünyasını dəyişdikdən sonra onun meyiti yerdə qalarsa, camaat onun meyitini nə etməlidir? Burada bir neçə variant var. Biri budur ki, onu dəryaya atsınlar. Bir variant onu yandırmaqdır ki, bəzi ölkələrdə xüsusi mərasim təşkil edib, meyiti yandırdıqdan sonra külünü dənizə tökürlər. Lakin hərtərəfli fikirləşdikdə görürük ki, ən yaxşı variant meyiti yumaq və onu təmiz parça ilə kəfənləməkdir. Parçanın hansı rəngdə olması mühüm deyil. Bu işləri gördükdən sonra isə ən yaxşısı onu torpağa basdırmaqdır. Belə olduqda meyit yerin altında torpağa qarışır və insanlar arasında da heç bir xəstəlik

yayılır. Xüsusilə şəriətimiz insan dünyasını dəyişdikdən sonra onun meyitinin dəfn olunmasına çox böyük əhəmiyyət verərək, bu işi vacib sayır. Əsas sözümüz budur ki, hər bir insan əvvəl-axır öləcək. Ölüdən, tabutdan, sidr-kafurdan qorxmaq yersizdir. İnsanın ölümdən qorxması onu başa düşməməsinə görədir. Əgər insanlar ölümün nə olduğunu bilsələr, heç vaxt ondan qorxmazlar.

İmam Cavaddan(ə) soruşdular: “Ey Allahın höccəti, nə üçün camaatın ölümdən xoşu gəlmir? Həzrət onların sualının cavabında buyurdu:

لَأَنَّهُمْ جَهِلُوهُ فَكَرِهُوهُ. وَلَوْ عَرَفُوا وَكَانُوا مِنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ لَأَحْبَبُوهُ وَ
لَعَلِمُوا أَنَّ الْآخِرَةَ خَيْرٌ لَهُمْ مِنَ الدُّنْيَا

-Onlar ölümün nə olduğunu başa düşmədikləri üçün ölümü xoşlamırlar. Əgər onlar ölümün nə olduğunu bilsəydilər, o zaman Allahın dostlarından hesab olunub ölümü sevər və axirətin bu dünyadan yaxşı və xeyirli olduğunu başa düşərdilər.”

Sonra Həzrət(ə) buyurdu: “Dərman dərdi aradan qaldırdığı halda nə üçün uşaq və dəli xəstələndikdə dərman içmək istəmir? Çünki dərmanın onlara xeyirli olduğunu anlamırlar.”

وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ نَبِيًّا إِنَّ مَنْ اسْتَعَدَّ لِلْمَوْتِ حَقَّ الْإِسْتِعْدَادِ
فَهُوَ أَنْفَعَ لَهُ مِنْ هَذَا الدَّوَاءِ لِهَذَا الْمُتَعَالِجِ

-And olsun Məhəmmədi(s) peyğəmbərliyə məbus edənə ki, ölümün insanlara olan xeyri dərmanın (uşaq və dəlinin) xəstəliyinə olan xeyrindən daha çoxdur.¹

¹ Mizanül-hikmə, 9-cu cild, səh.234.

Cənab Əzrayıl Həzrət İbrahimin(ə) canını almağa gəlmişdi. O, həmin İbrahimdir(ə) ki, tonqalın içində Allah-təala od-alovu onun üçün gülüstana çevirmişdi. O, həmin İbrahimdir(ə) ki, onu tonqala atarkən cənab Cəbrayıl(ə) nazil olub soruşdu: Məndən nə istəyin var? İbrahim(ə) cavabında dedi: Səndən heç bir istəyim yoxdur. Mənim hər nə istəyim varsa, yalnız Allahdandır. Həzrət İbrahim(ə) Əzrayılı görüb onunla söhbət etmiş peyğəmbərlərdən idi. Ömrünün axırında Əzrayıl onun canını almaq üçün gəldi. İbrahim(ə) soruşdu: Bu dəfə gəlməkdə məqsədin nədir? Əzrayıl dedi: Səni aparmağa gəlmişəm. İbrahim(ə) soruşdu: Mənim canımı ixtiyari olaraq alacaqsan, yoxsa məcburi? Əzrayıl dedi: İxtiyari olaraq. İbrahim(ə) dedi: İndi ki, məni aparmaq istəyirsən, sənə bir sualım var. (Allah məni Özü üçün dost qərar verib.) Heç görmüsənmi ki, bir dost öz dostunun ölümünü istəsin? Əzrayıl(ə) Allaha dedi: İlahi, İbrahim(ə) mənə belə bir sual verdi. Allah-təala buyurdu: Get onun cavabında belə de: “Ya İbrahim, heç görmüsənmi ki, bir dost öz dostunun görüşünə getmək istəməsin?” Bu sözdən sonra İbrahim canını tapşırırdı və Allaha qovuşdu.

Odur ki, Allahla dost olan insan heç vaxt ölümdən narahat və nigaran olmaz. Əlbəttə, qeyd etmək lazımdır ki, ölümdən qorxmamaq o demək deyil ki, insan Allahdan ölüm istəsin. Hətta şəriətimizdə də kiminsə özünə ölüm istəməsi düzgün hesab olunmur. Ölümdən qorxmamaq bu mənadadır ki, bir insanın imanı və əqidəsi düz olsa, Allahı qəlbən və ruhən qəbul etsə, Onun hökmlərinə lazımınca riayət edib diqqətlə əməl etsə, bu insanın ölümdən heç bir qəm-qüssəsi olmayacaq. Belə bir insan üçün fərqi yoxdur ki, ölüm onun ayağına gəlmiş olsun, yaxud o, ölümə sarı getmiş olsun. Ölümü arzu etməkdə məqsəd o deyil ki,

Allahla dost olan kəs Allahdan özü üçün ölüm istəsin. Əgər bir insanın qəlbi həqiqətən saf və pakdırsa, onun qəlbi Allah məhəbbəti ilə aşib-daşırsa, bu məhəbbət həmin insanın Allahın görüşünə getməyi arzu etməsinə səbəb olar. Ölümün adını eşitdikdə heç narahat olmaz, əksinə şad olub sevinər. Tarix boyu belə insanların şahidi olmuşuq. Hazırkı dövrümüzdə belə insanlara çox az rast gəlmək olur. Belə insanlar həmişə Allahın hökmlərini yerinə yetirməyə çalışır və ölümdən heç bir qorxuları yoxdur. Bu insanlar ölümü bir körpü hesab edirlər.

Aşura günü İmam Hüseyn(ə) bəzi səhabələrin ürəyində qorxu olduğunu hiss etdi. Məlum məsələdir ki, İmamın(ə) ətrafında olanların hamısı Həzrət(ə) kimi deyildi. Onları heç bir vaxt İmam Hüseynlə(ə) eyni səviyyədə tutmaq olmaz. İmam Hüseyn(ə) özü böyük bir dəryadır. İmam Hüseyn(ə) iman, ixlas, şücaət, elm və səbr dəryası idi. Allahın höccətinin imanı bütün insanların imanı ilə ölçülməz dərəcədə fərqliydi. Odur ki, Kərbəlada səhabələrin bəzisi özlərini İmam Hüseynə(ə) oxşadaraq, bu müharibədən və ölümdən zərrə qədər də qorxmurdular. Lakin bəzi səhabələrin hər nə qədər də olsa ürəklərində qorxu və xof yaranmışdı. İmam Hüseyn(ə) bunu hiss etmişdi. Düşmən ordusu şiddətli hücumla keçərkən həmin səhabələr özlərini itirərək qorxudan təlaşa düşürdülər. İmam Hüseyn(ə) səhabələrin bu halını görüb, gözəl bir çıxış etməklə onların ürəklərini buz kimi sərinlədib sakitləşdirdi. Həzrət(ə) orada öz səhabələrinə belə bir xütbə söylədi:

... إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى آذِنَ فِي قَتْلِكُمْ وَ قَتَلِي فِي هَذَا الْيَوْمِ فَعَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ

وَالْقِتَالِ...

صَبْرًا يَا بَنِي الْكِرَامِ فَمَا الْمَوْتُ إِلَّا فَنَظَرَةٌ تَعْبُرُ بِكُمْ عَنِ الْبُؤْسِ وَ
الضَّرَاءِ إِلَى الْجَنَانِ الْوَاسِعَةِ وَ النَّعْمِ الدَّائِمَةِ فَأَيُّكُمْ يَكْرَهُ أَنْ يَنْتَقِلَ مِنْ
سِجْنٍ إِلَى قَصْرِ وَمَا هُوَ لِأَعْدَائِكُمْ إِلَّا كَمَنْ يَنْتَقِلُ مِنْ قَصْرِ إِلَى
سِجْنٍ وَ عَذَابٍ

-Həqiqətən, Allah-təala bu gün həm sizin, həm də mənim öldürülməyimə icazə vermişdir. Sizlərə səbri və düşmənlə savaşağı tövsiyə edirəm.

Ey kəramətli insanların övladları, səbr edin. Ölüm körpüdən başqa bir şey deyildir. İnsanlar bu körpüdən çətinliklə də olsa geniş və nemətləri tükənməyən bir cənnətə daxil olurlar. Sizlərdən kim istəməz ki, zindandan cənnətə getsin? Sizin düşmənləriniz də bu körpüdən keçəcək. Lakin onlar cənnətdən zindana gedəcəklər.

إِنَّ أَبِي حَدَّثَنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (ص) أَنَّ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَ جَنَّةُ
الْكَافِرِ وَالْمَوْتُ جِسْرٌ هَوَاءٍ إِلَى جَنَاتِهِمْ وَ جِسْرٌ هَوَاءٍ إِلَى جَحِيمِهِمْ

-Atam Allahın Rəsulundan(s) mənə belə bir hədis buyurdu: Dünya möminin zindanı və kafirin cənnətidir. Ölüm möminləri cənnətə və kafirləri cəhənnəmə aparmaq üçün bir körpüdür.

Odur ki, insanlar arasında ölümü yalnız bir körpü bilənlər heç vaxt ölümdən qorxmurlar. Ölümü bu dünyadan o biri dünyaya keçmək üçün bir vasitə bilənlər üçün fərqi yoxdur ki, ölüm onları axtarsın, yaxud onlar ölümü axtarmış olsunlar.

İslamın hər bir döyüşündə dörd nəfər bir-biri ilə əhd-peyman bağlayırdılar ki, görək bu müharibədə kim şəhid olacaq. Onlar bu ruhiyyə ilə döyüşürdülər. O dörd

nəfərdən biri Həməzə(r), biri də Əli(ə) idi. Ühüd müharibəsində Həməzə şəhid oldu. Allah-təala bu dörd nəfərin əhd-peymanı haqda belə buyurur:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ
وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

-Möminlər içərisində elələri də vardır ki, Allahla (döyüşdə ölənə qədər sabitqədəm olmaq barədə) bağlamış olduqları əhd-peymanı doğrultdular. Onlardan bəzisi öz nəzirlərinə əməl etdilər (şəhid oldular), bəzisi isə (şəhid olmağı) gözləməkdədirlər. Onlar (öz əhdlərində) heç bir dəyişiklik etmədilər.

Əhli-sünnə alimlərindən olan Hakim Həskani öz kitabında 209 ayənin Əhli-beyt(ə) barədə nazil olduğunu yazmışdır. Həmin kitabda bu ayə barədə belə bir hədisi nəql edir: “Həzrət Əlidən(ə) soruşdular: Ey Əmirəlmöminin, bu ayə kimin barəsində nazil olmuşdur? Həzrət(ə) buyurdu: Mənlə Həməzə barədə.” Ayədə «Onlardan bəzisi öz nəzirlərinə əməl etdilər (şəhid oldular)» - cümləsi Həməzənin, «bəzisi isə (şəhid olmağı) gözləməkdədirlər» - cümləsi isə mənim barəmədir.

“Leylətül-məbit” Peyğəmbərin(s) Məkkədən Mədinəyə hicrət etdiyi gecəyə deyilir. Müşriklər vəziyyəti o qədər çətinləşdirdilər ki, artıq Həzrət Peyğəmbər(s) üçün Məkkədə qalmaq mümkün olmadı. Allahın əmri ilə Məkkədən çıxıb Mədinəyə hicrət etməli oldu. Qüreyşin böyüklərindən qırx nəfər yığıb Peyğəmbəri(s) öldürmək qərarına gəlmişdilər. Peyğəmbəri(s) birdəfəlik aradan götürmək məqsədi ilə hər tayfadan bir nəfər olmaqla gecə vaxtı Peyğəmbərin(s) evinə hücum edib onu öldürməyi planlaşdırmışdılar. Həzrət Cəbrayıl(ə) Peyğəmbərə(s) bu

məsələ haqda xəbər verdi. Həzrət Peyğəmbər(s) şəhərdən çıxmamışdan öncə şübhələri aradan qaldırmaq üçün öz yatağında kiminsə yatmasını məsləhət gördü. Qoy onlar gəldikdə elə başa düşsünlər ki, Peyğəmbər(s) öz yatağındadır. Həzrət Əli(ə) Peyğəmbərin(s) yerində yatmaq təklifini öz üzərinə götürdü. Çünki o, şəhid olmağı gözləyənlərdən idi. Əli(ə) Peyğəmbərin(s) yerinə uzandı və Həzrətin(s) üstünə çəkdiyi yaşıl parçanı öz üstünə çəkib yatdı. Peyğəmbər(s) həmin gecə şəhərdən çıxıb Mədinəyə hicrət etdi. O gecə Allah-təala Cəbrayıl(ə) və Mikayılı(ə) bir-birinə qardaş edib buyurdu: “Belə qərara gəlmişəm ki, ikinizdən birinizin ömrü çox olsun. Hansınız ömrünüzü digərinə verməyə razısınız?” Mələklər susdular və heç biri ömrünü digərinə verməyə razı olmadı. Allah-təala buyurdu: “İndi ki, bu işə razı olmadınız, enin yer üzünə. Mən yer üzündə Peyğəmbərlə(s) Əlini(ə) bir-birinə qardaş etmişəm. Bir qardaş öz ömrünü digər qardaşa qurban verib.” Hər iki mələk yerə nazil olub Həzrət Əlinin(ə) başı üzərinə gəldilər. Cəbrayıl(ə) dedi: “Ey Əli, mübarək olsun sənə. Allah göylərdə mələklərin içində sənin vücudunla fəxr edir”. Allah-təala həmin halda “Bəqərə” surəsinin 207-ci ayəsini nazil etdi:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

- İnsanlardan eləsi də var ki, Allahın razılığı üçün öz canını satır.

Bütün İslam aləmi bu ayənin Həzrət Əli(ə) barəsində nazil olduğunu çox gözəl bilir və bütün təfsir alimləri də bunu təsdiq edirlər.

Əgər insan bu dünyada Allahın razılığını qazana bilsə, bu zaman ölüm həmin şəxs üçün çox asan və şirin gələcək. Allahın əmrlərini yerinə yetirən şəxs bu

dünyadan gülə-gülə gedəcək. Çünki bu insanın ölməklə öz məşuquna qovuşacağına yəqinliyi vardır. Tarix boyu biz belə insanların şahidi olmuşuq. Yəni onlar dünyadan gedərkən gülə-gülə əbədiyyətə qovuşmuşlar. Onlar bir ömür zəhmət çəkmiş, Allahın buyurduqlarını əllərindən gələn qədər yerinə yetirmişlər. Onlar bu yolda çalışıb, bir çox zəhmətlər nəticəsində özlərini Allahın görüşünə hazırlamışlar. Nümunə üçün həmin insanlardan bir neçəsinin adını qeyd edək.

Bureyr

Bureyr İmam Hüseynin(ə) səhabələrindən və Kərbəla şəhidlərindən biri idi. Onun haqqında deyirlər ki, uzun illər xiftən namazında aldığı dəstəmazla səhər namazı qılmışdır. Yəni xiftən namazı üçün dəstəmaz alıb, həm xiftəni, həm də gecələri səhərə qədər ibadətlə məşğul olurdu. Əbdürrəhman Ənsari deyir: “Aşura gecəsi gördüm ki, Bureyr səhabələrlə zarafat edib gülür. Öz-özümə təəccüb etdim ki, axı Bureyr zarafatçı insan deyil. Necə ola bilər ki, bu gecə onu belə bir halda görürəm? Yaxınlaşıb dedim: Bureyr, mən səni indiyə qədər zarafat edib gülən görməmişdim. Bu gecə şən olmağının səbəbi nədir belə? Bureyr dedi: And olsun Allaha ki, mən heç cavanlığımda belə zarafat etməzdim. Bunu mənim qohum-əqrəbam yaxşı bilir. Amma bu gecə zarafat gecəsidir. Çünki bizimlə cənnətin nemətləri və hurilər arasında bircə ölüm pərdəsidir.”

Əsləm

Həmin şəxsiyyətlərdən biri də Əsləm idi. Tarixi mənbələrdə yazmışlar ki, o, türkdilli bir insan idi. Bəzi tarixi mənbələrdə yazırlar ki, öz oğlu ilə İmam

Hüseynin(ə) xidmətinə gəlmişdi. Özü də Quran oxuyan idi. Belə görünür ki, türk əyalətindən gəlib ərəblərin içində Quran oxuyan olması onun fərasətli bir şəxs olduğundan xəbər verir. Molla Məhəmməd Füzuli onun barəsində belə yazır: “Əsləm Kərbəlaya öz oğlu ilə gəldi, həm özü, həm də oğlu şəhid oldu. Şəhid olarkən İmam Hüseyn(ə) onun da başı üzərinə Həbib ibn Məzahirlə gəldi və ona belə xitab etdi: Mənim salamımı behişt əhlinə yetirərsən. Əsləm orada gözlərini açdı və təbəssüm etdi”. Füzuli onun təbəssümünü belə qələmə alır:

*Ey xoş ol saat ki, can sərfe rahe canan ola,
Göstərib aşıq vəfa məşuquna, qurban ola.*

Başqa kitablarda da onun adı qeyd olunmuşdur. “Əyanuş-şia” kitabında Əsləm haqqında belə nəql olunur:

وَوَجَّحَ عَلَامٌ تُرْكِيٌّ كَانَ لِلْحُسَيْنِ (ع) إِسْمُهُ أَسْلَمٌ وَ كَانَ قَارِئًا لِلْقُرْآنِ فَجَعَلَ يُقَاتِلُ حَتَّى قَتَلَ جَمَاعَةً ثُمَّ سَقَتْ صَرِيغًا فَجَاءَ إِلَيْهِ الْحُسَيْنِ (ع) فَبَكَى.
فَفَتَحَ عَيْنَيْهِ فَرَأَى الْحُسَيْنَ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ صَارَ إِلَى رَبِّهِ

- Bir nəfər Əsləm adlı türk İmam Hüseynin(ə) hüzuruna gəldi. O, Quran oxuyarlardan idi. İmamın(ə) icazəsi ilə döyüş meydanına daxil oldu, bir dəstəni öldürdü və onu atdan yerə saldılar. İmam Hüseyn(ə) onun başı üzərinə gəldi və ağladı. Əsləm gözlərini açdı, İmam Hüseyni(ə) görüb təbəssüm etdi və Allahına qovuşdu.¹

Əsləm bu anı yaşamaqdan ötrü (can verən zaman İmam Hüseynin(ə) mübarək camalını ziyarət etmək üçün)

¹ Əyanuş-şia, c.1 səh, 608

bir ömür zəhmət çəkdi. Allahın bütün əmrlərinə tabe oldu
və bu dərəcəni qazandı.

Şeyx Mürtəza Taliqani

Hacı Hadi adlı bir nəfər deyir: Nəcəf şəhərinə getmişdim. Özüm də tək-tənha idim. Qərib bir yerdə özümə yaxşı bir dost axtarırdım. Bir gün Həzrət Əlinin(ə) hərəminə yollandım. Ziyarət etdikdən sonra Həzrətlə(ə) münacat edib dedim: «Ya Əmirəlmöminin, mən sənin qonağınam. Lakin bu şəhərdə özümə bir dost tapa bilməmişəm.» Bu sözləri deyib hərəmdən çıxdım. Mərhum Seyid Məhəmməd Kazim Yəzdinin mədrəsəsinə gəldim. Günorta azan vaxtına yaxın pilləkənlərin üstündə əyləşmişdim. Azan vaxtı çatdıqda otaqların birindən gözəl simalı, nurani bir şeyx çıxıb azan verdi. Azan verib qurtardıqdan sonra otağına daxil oldu. Bu insan o qədər ürəyimə yatdı ki, onunla yaxından dost olmaq istədim. Ürəyimdən onun kimi bir dostumun olmasını keçirtdim. Şeyx içəri keçən kimi yenidən geri qayıtdı və əli ilə işarə edib məni otağına çağırırdı. Orada başa düşdüm ki, Həzrət Əli(ə) ilə etdiyim münacat mənə öz təsirini bəxş etmişdir. Tez ayağa qalxıb yuxarı çıxdım və onun otağına daxil oldum. O, məni görən kimi qucaqlayıb bağrına basdı. Mən də onu möhkəm qucaqladım. Həmin gündən onunla bir otaqda qalıb, dərslərimlə məşğul oldum. O, dərs deyirdi, mən də onun tələbələrindən biri idim. Gecələrin birində tələbələrlə onun ətrafında əyləşmişdik. Şeyx həmin gecə tələbələrlə zarafatlaşıb gülürdü. Hamı onun bu halını təəccüblə qarşılayırdı. Çünki bu vaxta qədər onu belə zarafat edən və deyib-gülən görməmişdilər. Həmin gecə çöhrəsi daha açıq və üzü gülər idi. Bir neçə saat əyləşdikdən sonra tələbələr durub getmək istədikdə şeyx dedi: Tələsməyin, bu fürsətdən və qənimətdən istifadə edin. Heç kəs onun bu sözlərini başa düşmürdü. Səbh namazına az qalmış tələbələr dağılışdı. Hər kəs öz ibadət

və işi ilə məşğul olmağa getdi. Sübh namazından sonra elan olundu ki, Şeyx Mürtəza Taliqani rəhmətə gedib.

Mədrəsənin xadimi deyir: Rəhmətə getməmişdən bir gün qabaq günorta mən onu gördüm. Salamlaşdıqdan sonra mənimlə hal-əhval tutdu. Sonra mənə dedi: Bu gecə yatıb səhər sübh namazını qılmaq üçün hovuzun kənarında dəstəmaz alacaqsan. Dəstəmaz alanda eşidəcəksən ki, şeyx Mürtəza dünyasını dəyişib. Xadim deyir: Elə bildim ki, mənimlə zarafat edir. Səhər sübh namazı üçün mədrəsənin hovuzunun kənarında dəstəmaz alırdım. Birdən tələbələrə biri mənə yaxınlaşıb dedi: Şeyx Mürtəza Taliqani dünyasını dəyişdi.¹

Salman Farsi

Ötən bəhslərimizdə Salman Farsinin vəfatı barədə geniş şəkildə söhbət etmişdik. O böyük şəxsiyyət dünyadan gedərkən gülə-gülə getmişdi. Allahın görüşünü təbəssümlə qarşıladı. Salmanın qulluqçusu Zazan deyir: Salman rəhmətə getdi, mən onun üstünü örtüb qapıdan çaxmıq istədikdə gördüm ki, Həzrət Əli(ə) içəri daxil oldu. Məndən soruşdu: “Salman vəfat etdi? Dedim: Bəli, ey Allahın höccəti.” Mən Salmanın cənazəsi olan otağın qapısını açdım və Həzrət Əli(ə) içəri daxil oldu. Mən də onun yanında idim. Həzrət(ə) gəlib Salmanın üstünə çəkdiyim parçanı üzündən götürdü. Parçanı üzündən çəkəndə gördüm ki, Salman güldü.”

Xanım Asiya

¹ Alimlənin kəraməti, səh.139.

Fironun həyat yoldaşının adı Asiya, onun atasının adı isə Müzahim idi. Musa Peyğəmbərin(ə) nübüvvəti Asiyanın qəlbinə təsir göstərdi və o, Allahın vəhdaniyyətinə iman gətirdi. Firon ona dəfələrlə nəsihət etdi ki, bu işdən əl çəksin. Lakin Asiya Fironun sözlərinə əhəmiyyət vermədi. Firon Asiyanın anasını çağırtdırıb qızını başa salmağı tapşırıb dedi: “Sənin qızın Musaya(ə) iman gətirib və evimin içində mənim əleyhimə çıxır”. Bütün bunlara baxmayaraq, Asiya öz imanından dönmədi. Firon ona çox hədə-qorxu gəlməsinə baxmayaraq, Asiyanı yolundan döndərə bilmədi. Nəhayət, Firon göstəriş verdi ki, onu çarmıxa çəksinlər. Asiyanı çarmıxa çəkib, əllərini və ayaqlarını mismarladılar. Bəzi mənbələrdə yazırlar ki, hətta gözlərinə də mismar vurmuşdular. Bütün bunlara baxmayaraq, gördülər ki, Asiya gülümsəyir. Bəziləri onun dəli olduğunu güman edirdilər. Firon dedi: Mən çox böyük bir səhv iş gördüm. Bu dəlini çarmıxa çəkmişəm. Asiya dedi: Mənim gülməyimin səbəbi budur ki, bu dəqiqələrdə mənə cənnətdə olan məqamımı göstərirlər. Həmin məqamıma baxıb gülürəm. Sizin məni çarmıxa çəkməyiniz bu dəqiqə mənim üçün maraqlı deyil. Sizin mənə verdiyiniz işgəncələrin ağrısını hiss etmirəm. Çünki bir neçə andan sonra mənə göstərilən cənnətə nail olacağam. Amma siz mənim gülməyimin səbəbini dəli olmağımla əlaqələndirirsiniz. Asiya orada Allahla münacat etdikdən sonra dünyasını dəyişdi. Allah-təala onun bu münacatını Quran ayələrinin içərisinə daxil etdi.

Məhəmməd Rza Həqiqi

İran-İraq müharibəsində çox cavan oğlanlar şəhid olmuşdur. Onlardan biri də təxminən 22-23 yaşlı Məhəmməd Rza adlı bir gənc idi. O, öz

vəsiyyətnaməsində belə yazmışdı: «Ey mənim Allahım, hər bir şeyimi Sənin yolunda qurban verməyə hazıram. Mən sənin yolunda canımı qurban verirəm. Lakin Səndən xahişim budur ki, məni qəbrə qoyarkən icazə ver, ora gülə-gülə daxil olum.» O, döyüş meydanında şəhid oldu. Onun bədəninin və üz-gözünün qanını təmizləyib sildilər. Neçə gün onun cəsədini ölüxanada saxladılar. Ölüxanada saxlanıldığı gündən qəbrə qoyulana qədər onun üzü zəhmli və qaşqabaqlı idi. Dəfn mərasimi zamanı onun cəsədini qəbrə qoyub, üzünü açıqda təəccübə gəldilər. Baxıb gördülər ki, o, gülür və yeddi diş görünür. Dəfndə iştirak edənlər onun necə güldüyünü və dişlərinin görsəndiyini gördülər. Bütün bu hadisələr lentə də alınmışdır. Hazırda da onun dəfn mərasiminin videoçəkiliş kasetləri çox insanların əlində vardır.

Möminin ölümü

Əgər insan Allaha həqiqi bəndə olmağı bacarsa, bütün bunlar insan üçün asandır. Allahla bəndə arasında belə bir münasibət və məhəbbət (eşq) yarana bilər. Bir şərtlə ki, insan Allaha həqiqi və səmimi bəndə olsun. Əgər insan Allaha, həqiqətən, iman gətirsə, öz nəfsini ayağının altına atıb Onun yolunda çalışsa, ölüm həmin şəxs üçün çox asan və rahat olacaq. Belə ki, can verən zaman Allahın mələkləri onu təmtəraqla qarşılamağa gələcəklər. Bu barədə Peyğəmbər(s) və imamlardan bir çox hədis və rəvayətlər nəql olunmuşdur. Nümunə üçün bir neçəsini nəzərinizə çatdırıram.

Merac gecəsində Allah-təala Peyğəmbərə(s) buyurdu:

وَإِذَا كَانَ الْعَبْدُ فِي حَالَةِ الْمَوْتِ يَقُومُ عَلَى رَأْسِهِ مَلَائِكَةٌ بِيَدِ كُلِّ
 مَلَكٍ كَأْسٌ مِنْ مَاءٍ الْكَوْثَرِ وَكَأْسٌ مِنَ الْخَمْرِ يَسْقُونَ رُوحَهُ حَتَّى
 تَذْهَبَ سَكْرَتُهُ وَمَرَارَتُهُ وَيُبَشِّرُونَهُ بِالْبِشَارَةِ الْعُظْمَى وَيَقُولُونَ لَهُ: طِبْتَ
 وَطَابَ مَثْوَاكَ إِنَّكَ تَقْدِمُ عَلَى الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ الْحَبِيبِ الْقَرِيبِ

-(Xalis) bəndə can verən zaman başının üzərində
 mələklər dayanar. Hər mələyin əlində Kövsər suyu və
 cənnət şərabı ilə dolu bir cam (kasa) olar. Onun ruhunu
 sirab edirlər. Bütün ağrıları və narahatlığı aradan gedər.
 (Mələklər) onu böyük bir muştuluqla müjdələyərək
 deyirlər: Xoş sənin halına ki, pak və gözəl yerin var. Sən
 Əziz, Həkim, Həbib olan Allaha yaxınlaşırsan. (Allahın
 görüşünə xoş gəlmişən.)¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): أَوَّلُ مَا يُبَشِّرُ بِهِ الْمُؤْمِنُ رُوحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّةٌ
 نَعِيمٌ، وَ أَوَّلُ مَا يُبَشِّرُ بِهِ الْمُؤْمِنُ أَنْ يُقَالَ لَهُ: أَبَشِّرْ وَلِيَّ اللَّهِ بِرِضَاهُ
 وَ الْجَنَّةِ! قَدِمْتَ خَيْرَ مَقْدَمٍ، قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لِمَنْ شِيعَتَكَ، وَاسْتَجَابَ لِمَنْ
 اسْتَعْفَرَ لَكَ، وَقَبِلَ مِنْ شَهِدَ لَكَ

-Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: Mömin bəndə
 dünyadan gedərkən mələklər ilk olaraq ona gül-cicək və
 naz-nemətlə dolu olan cənnətin müjdəsini verərlər. Ona
 bəşarət verərək deyirlər: Ey Allahın dostu, Allahın razılığı
 və cənnət sənə müjdə olsun. Qədəmlərin mübarək olsun.
 Allah sənin cənazəni müşayiət edənlərin (və dəfn
 edənlərin günahlarını sənin ehtiramına görə) bağışladı və

¹ Mizanül-hikmə, 12-ci cild, səh.5674.

onların sənin barəndə etdiyi duaları (sənin barəndə dilədikləri rəhməti) qəbul etdi. Sənin (mömin və yaxşı bəndə olduğuna) şəhadət verənlərin şahidliyini qəbul etdi.¹

Burada incə bir mətləbi əziz möminlərin nəzərinə çatdırıram. Hədislərdə deyilir ki, mömin bir insan dünyadan getdikdə və möminlər onun yaxşı bəndə olduğunu yad edib şəhadət verdikdə Allah onun günahlarını bağışlayar. Məlum məsələdir ki, mömin Allahın yaxşı bəndəsidir. Ölüm də onun üçün rahatlıq və azadlıqdır. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurmuşdur: «Ölüm möminin xoş ətirli gül çələngidir.» Bir Allah bəndəsi dünyasını dəyişdikdə qırx nəfər mömin ona rəhmət oxusa, yaxud vəhşət namazı qılsa, Allah-təala həmin qırx möminin hörmətinə xatir dünyasını dəyişmiş bəndəsini bağışlayar və onun barəsində olan hesab-kitabı kənara qoyar. Allah Öz bəndəsinin zahirini və batinini bilir. Hər şeydən xəbərdar olan Allah qırx möminin ehtiramına görə onların şəhadətini qəbul edərək dünyasını dəyişmiş bəndəsini bağışlayır.

Allahı sevən və Onunla dost olan bəndə dünyadan gedərkən gülə-gülə gedər. Mələklər onu qarşılamağa gələr və cənnətlə müjdələyər. Mömin bəndə dünyadan gedərkən axır saatlarında on dörd məsumu və mələkləri başı üzərində görər. Belə olduqda həmin insanın nə qəm-qüssəsi ola bilər?

الإمام الصادق (عَلَيْهِ السَّلَامُ) . لما سُئِلَ: هل يُكرَهُ المؤمنُ على قَبْضِ رُوحِهِ ؟ : لا والله، إِنَّهُ إِذَا أَتَاهُ مَلَكُ الْمَوْتِ لَقَبْضِ رُوحِهِ جَزَعَ عِنْدَ

¹ Mizanül-hikmə, 12-ci cild, səh.5674.

ذلك، فيقول له ملك الموت: يا وليَّ الله لا تَجْرَعْ، فوالذي بَعَثَ مُحَمَّدًا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) لَأَنَا أَكْبَرُ بِكَ وَأَشْفَقُ عَلَيْكَ مِنْ وَالِدٍ رَحِيمٍ لَوْ حَضَرَكَ، افْتَحَ عَيْنَكَ فَانْظُرْ. قَالَ: وَيُمَثِّلُ لَهُ رَسُولُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) وَأَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ وَفَاطِمَةُ وَالْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ وَالْأَئِمَّةُ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ (عَلَيْهِمُ السَّلَامُ) فيقال له: هذا رسولُ الله و... رُفَقَاؤُكَ ... فما شيءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ اسْتِلَالِ رُوحِهِ وَاللُّحُوقِ بِالْمِنَادِي.

-İmam Sadiqdən(ə) soruşdular: Mömin insanın ölündən acığı gələrmə? Həzrət(ə) buyurdu: And olsun Allaha ki, xeyr. Ölüm mələyi onun (möminin) canını almağa gəldikdə, o, əl-ayaq ataraq təlaş keçirər. Ölüm mələyi (Əzrayıl) ona deyər: Ey Allahın dostu, təlaşlanma. And olsun Məhəmmədi(s) peyğəmbərliyə məbus edənə ki, mən övladına qarşı mehriban olan atadan daha çox sənə mehriban və rəhimli olacağam. Heç narahat olma, gözlərini aç və ətrafına bax. Mömin gözlərini açıqda Peyğəmbəri(s), Əmirəlmöminin Əlini(ə), Fatiməni(s.ə), Həsəni(ə), Hüseyini(ə) və onlardan dünyaya gələn digər imamları başının üzərində görər. Onu on dörd məsumla bir-bir tanış edib deyərlər: Bunlar sənin dostlarındır. (Canını tapşıran mömin) on dörd məsumla tanış olduqda canını tez tapşıрмаq və onlara qoşulmaq istəyər.¹

Hacı Şeyx Abdulla Həmzəzadə Ərdəbili

¹ Mizanül-hikmə, 12-ci cild, səh.5700.

Allah ona rəhmət etsin. Böyük alimlərdən biri idi. O zamanlar mənim 9-11 yaşımla olardı. O, bizim qonşuluqda yaşayırdı. Atamla dost olduğu üçün bizim evə tez-tez gəlirdi. Çox təqvalı bir alim idi. “Muxillatül-Cəvahir” adlı ikicildlik kitab da yazmışdı. Mən həmişə onun yanında olurdum. Demək olar ki, bütün məclislərində iştirak edir və ona böyük ehtiramım var idi. Ayağa qalxanda əsasını ona verər və məclisdən çıxarkən ayaqqabılarını cütləyərdim. O da yaşımın az olmasına baxmayaraq, mənə hörmət bəsləyirdi. Bir gün onun cavan bir oğlu dünyasını dəyişdi. Oğlunun ölüm xəbərini ona çatdırdıqda dedi: Allah rəhmət eləsin. Allah bu günə qədər mənə bir əmanət vermişdi. Bu gün həmin əmanəti geri aldı. Sonra dedi ki, oğluma özüm qüsl vermək istəyirəm. Qonşular dedilər: Siz zəhmət çəkməyin, biz hər tədərükü görəcəyik. Dedi: Narahat olmayın, mən bu savaba nail olmaq istəyirəm. Bizim həyatımız böyük olduğu üçün oğlunun cənazəsini bizim həyətə gətirdilər. Biz uşaq olduğumuz üçün həyətə buraxmırdılar. Pəncərənin pərdəsini aralayıb oradan baxırdıq. Kiçik bir mağar düzəldib, cənazəni ora qoydular. Həmin alim özü ona qüsl verib, kəfənlədi. Sonra çıxarıb geniş bir yerdə meyit namazını da özü qıldı. Onun oğlu cavan rəhmətə getdiyi üçün iki azyaşlı uşağı qalmışdı. Biz dərəcə gedəndə səhər tezdən görərdik ki, hər iki nəvəsini gəzməyə çıxarıb. Uşaqları gəzdirməklə onların könuşlərini alırdı, onlara həm babalıq, həm də atalıq edirdi ki, fikir çəkməsinlər. Bəzən gecə yarı uşaqlar yuxudan durub ağlayaraq atalarını istəyirdilər. Bu böyük alim uşaqların əlindən tutub gecə vaxtı bazara aparar və onlar üçün meyvə alıb başlarını qatardı.

Oğlunun vəfatından təxminən bir il sonra o, xərcəng xəstəliyinə tutuldu. Xəstəliyin şiddətindən yorğan-döşəyə

düşmüşdü. Onun xəstəliyi o qədər ağır idi ki, hətta ayağa belə qalxa bilmirdi və danışmağa da halı qalmamışdı. Anam deyir: O, ömrünün son anlarını yaşayırdı. Hamı onun başına yığılmışdı. Gecə yarı idi. Birdən orada əyləşənlər qeyri-adi bir hadisənin şahidi oldular. Onun şəklini qapının yuxarı hissəsinə vurmuşdular. Günlərlə danışmağa halı olmayan bu alim gözlərini açıb yeddi yaşlı Məsumə adlı qızını səslədi və ona dedi: “Məsumə, qızım, o şəklimi qapının üstündən götürün.”

Bu hadisə hamıya çox qəribə gəldi. Çünki o, üç ay idi ki, halı olmadığından danışa bilmirdi. Orada əyləşənlər onun bu qeyri-adi hərəkətinə təəccübləndilər. Həyat yoldaşı gəlib qapının üstündən şəkli götürdü. Sonra həmin alim öz əba və əmmaməsini istədi. Əbanı gətirib onun çiyninə saldılar və əmmaməsini başına qoydular. Sonra üzünü yanında əyləşənlərə çevirib əsanı istədi. Əsanı ona verdilər. O, əsaya söykərib əyləşdi. Var gücünü toplayıb ayağa qalxaraq: “Salam olsun sənə, ey Allahın Rəsulu”, – deyib əyləşdi. Yenə də ayağa qalxıb əlini sinəsinə qoyaraq: “Salam olsun sənə, ey Peyğəmbərin(s) qızı”, – deyib əyləşdi. Bir az keçməmiş yenə də ayağa qalxıb dedi: “Salam olsun sənə, ya Əmirəlmöminin.” Düz on dörd dəfə ayağa qalxıb bütün imamları salamladıqdan sonra yerinə uzanıb evində ağlaşan qadınlara bildirmək üçün qızına dedi: “Qızım, Məsumə, sən də orada ağlaşanlara de ki, ucadan ağlamasınlar. Görmürsünüzmü, Peyğəmbər(s) və onun Əhli-beyti(ə) bizə qonaq gəliblər?” Bu hadisədən sonra vəsiyyəət edib, kəlmeyi-şəhadətini deyərək dünyasını dəyişdi.

Hədislərdə buyurulduğu kimi, öz zamanəmizdə də hərdən belə hadisələrin şahidi oluruq. Günlərlə danışmağa təqəti olmayan insan can verdikdə Peyğəmbərə(s) və Əhli-

beytə(ə) salam söyləyir. Ola bilsin ki, belə bir hal bəzilərinə qəribə gəlmiş olsun. Lakin bütün insanlar can verən halı yaşayacaqlar. İnananlar da, inanmayanlar da əvvəl-axır dünyadan gedəcəklər. Lakin Allahın dostları can verən zaman rahat və xoşbəxt anlar yaşayacaqlar. Allaha məhəbbəti olan və əməldə də sədaqətini bildirən insanlar dünyadan gedərkən Allahın sevimli bəndələrini və mələkləri görəcəklər. Mələklər bu insanı cənnətlə müjdələyib, xoş gəldin edəcəklər.

Haris Həmədani deyir: “Günlərin birində günorta çağı Həzrət Əlinin(ə) evinə getdim. Qapını döydükdə Həzrət(ə) qapını açıb buyurdu: Xeyir olsun, Haris? Dedim: And olsun Allaha ki, sənə olan məhəbbətimə görə gəlmişəm. Ürəyimdən sənin camalını ziyarət etmək keçdi. Buna görə də səni görmək üçün gəldim. Həzrət(ə) buyurdu: Əgər dediyin sözlərdə (məhəbbətində) sədaqətli olsan, mənə üç yerdə (çətin anlarda) görəcəksən. Can verən zaman, Sirat körpüsündə və Kövsər hovuzunun kənarında.”

İKİNCİ ƏLAMƏT

Təharət (zahiri və daxili paklıq)

Ötən bəhsimizdə Allahın dostlarının əlamətlərindən biri haqqında söhbət etdik. Əlbəttə, qeyd etməliyəm ki, Allahın dostlarının bir çox əlamət və nişanələri var. Bu barədə həm Quranda bir çox ayələr var, həm də çoxlu hədis və rəvayətlər nəql olunmuşdur. Əgər onların hamısı barəsində geniş söz açasız olsa, gərək əsas mövzumuzu bir kənara qoyub, yalnız bu mövzuya başlayaq. Bildiyiniz kimi, bizim əsas mövzumuz Allahın Qurani-Kərimdə xitablarıdır. Biz bu mövzu ətrafında danışib söhbət edirik. Allah-təala kitab əhlinə xitab edərək bəyan edir ki, əgər

siz, həqiqətən, Allahı sevirsinizsə və Allahın dostu olduğunuzu iddia edirsinizsə, bu zaman Allahdan özünüze ölüm istəyin. Ötən bəhslərimizdə bu barədə geniş söhbət etdik və Allahın dostlarının əlamətlərindən biri olan ölümü sevmək barədə söz açdıq. Yəni Allahın dostları heç vaxt ölümdən qorxmazlar. Çox yaxşı olardı ki, bundan əlavə, Allahın dostlarının əlamətlərindən bir neçəsinə işarə edək.

Allah-təala “Tövbə” surəsinin 108-ci ayəsində belə buyurur:

فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ

-Orada paklanmağı (zahiri və batini paklığı) sevən kişilər vardır. Allah pakları sevir.

Bu mübarək ayədə Allah-təala kimi sevdiyini çox açıq-aydın şəkildə bəyan edir. Bu ayənin mənasını daha dərinədən başa düşmək üçün çox yaxşı olar ki, kiçik bir müqəddiməni əziz möminlərin nəzərinə çatdırım. Bu ayə Zırr məscidi barəsində nazil olmuşdur. Zırr məscidi münafıqların müsəlmanlar arasında ixtilaf salmaları üçün tikdikləri bir məscid idi. Həzrət Peyğəmbər(s) Mədinəyə hicrət etdikdən sonra orada iki məscid tikmişdi. Biri Mədinə məscidi, digəri isə Quba məscididir. Quba məscidi Mədinə şəhərinin kənarında yerləşir. Şəhər çox böyüdüyünə görə həmin məscid demək olar ki, şəhərə birləşmişdir. Həcc ziyarətinə gedənlər bu iki məscidi ziyarət edirlər.

Həzrət Peyğəmbər(s) işləri günbəgün irəli getdiyindən münafıqlar çox narahat idilər. Onlar fikirləşirdilər ki, əgər müsəlmanların sayı günü-gündən artıb çoxalsa, vəziyyətləri çox ağır olacaq. Onlar bir yerə toplaşib müsəlmanların qarşısını almaq üçün bir hiylə

işlətdilər. Yəni müsəlmanların içərisinə ixtilaf salmaq üçün hərəkətə başladılar. Belə qərara gəldilər ki, ən yaxşı variant zahiri çox gözəl və cəlbedici olan bir məscid tiksinlər. Hər kəs onlardan nə iş gördüklərini soruşduqda «Məscid tikirik» - deyə cavab verməklə, öz planlarını həyata keçirmək istəyirdilər. Həqiqətdə isə onların məqsədi İslamın və müsəlmanların inkişafının qarşısını almaq idi. Qeyd etdiyim kimi, həm özlərinin yığılması üçün bir yer olsun deyə, həm də müsəlmanlar arasında fikir ayrılığı və ixtilaf salmaq məqsədi ilə bu işə başladılar. İstəyirdilər ki, Peyğəmbəri(s) də həmin məsciddə namaz qılıb xeyir-dua vermək üçün dəvət etsinlər. Peyğəmbəri(s) orada namaz qılmağa dəvət etməklə isə camaatın gözündən pərdə asmaq istəyirdilər. Yəni biz məscid tikmişik, Peyğəmbər(s) də burada namaz qılıb və buranı bir məscid olaraq təsdiqləyib. Bu fikirlə İslamın əleyhinə fəaliyyətə başlamaq istəyirdilər.

Beləcə məscidin divarlarını tikib qurtardıqdan sonra Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib dedilər: Ya Rəsulallah, biz bir məscid tikmişik. Bu yaxınlarda onun tavanını da tikib başa çatdıracağıq. Səndən xahişimiz budur ki, bir gün gəlib həmin məsciddə namaz qılasan və xeyir-dua verəsən. Onlar bu sözü elə bir ərəfədə dedilər ki, Peyğəmbər(s) Təbuk müharibəsinə hazırlaşır. Həzrət Peyğəmbər(s) onlara qəti cavab vermədi və buyurdu ki, mən müharibəyə hazırlaşıram. Müharibə qurtardıqdan sonra söhbət edərik. Həzrət Peyğəmbər(s) ona görə onlara qəti cavab vermədi ki, onlar müharibə ərəfəsində müsəlmanların şəhərdən çıxıb döyüşə getdiklərindən istifadə edib başqa işlərə əl atmasınlar. Peyğəmbər(s) müharibədən qayıtdıqdan sonra Allah-təala Cəbrayılın(ə) vasitəsilə onların hansı məqsədlə məscid tikmələrini Peyğəmbərə(s) xəbər verdi. Onlar

məscidi məscid yıxmaq üçün düzəltmişdilər. Zahirde adını məscid qoymaqla müsəlmanların həqiqi məscidlərini dağıtmaq (müsəlmanlar arasında ixtilaf salmaq) istəyirdilər. Çünki bilirdilər ki, məscidi yalnız məscidlə yıxmaq olar. Başqa şeylə məscidi heç vaxt yıxa bilməyəcəklərini çox yaxşı bilirdilər. Onlar bu məkrli siyasətlərini həyata keçirmək istəyirdilər. Lakin Allah-təala Peyğəmbəri(s) onların hiylələrindən agah etdi. Əgər biz tarixə baxsaq, bu kimi çox məkrli hiylələrin şahidi olarıq. Həzrət Yusifin(ə) dastanına nəzər saldıqda görürük ki, qardaşları onu öldürmək məqsədilə özləri ilə çölə apardılar. Öz atalarına dedilər ki, icazə ver, Yusif də bizimlə gəlsin. Biz onu çox sevirik, qayğısına qalıb, onu göz bəbəyimiz kimi qoruyarıq. Bu kimi hiylələrə əl atıb, Yusifi özləri ilə apardılar və quyuya atdılar.

Münafıqlər həmişə bu cür hiylələrdən istifadə etməyə çalışmışlar. Adicə bir misalı nəzərinizə çatdırım. Uşağın əlindəki qiymətli şeyi onun əlindən almaq üçün yavaş-yavaş onunla şirin münasibət yaratmaq və oyuncaqla onun başını aldadıb həmin qiymətli əşyanı ondan alırlar. Heç bir vaxt uşağa deməzlər ki, əlində oynatdığın həmin əşya çox qiymətlidir. Uşağın başını hər hansı bir oyuncaqla aldadaraq, həmin əşyanı onunla dəyişdirirlər.

Odur ki, münafıqlər həmin məscidi tikməklə oyun oynamaq istədilər. Xüsusilə Peyğəmbəri(s) ora dəvət etməkdə məqsədləri camaatın başını aldadıb, onları həqiqi məscidlərdən uzaqlaşdırmaq istəyirdilər. Allah-təala bu ayəni nazil etdi:

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ
تَقُومَ فِيهِ

-Orada (həmin məsciddə) əsla (namaza) durma. Şübhəsiz, (bünövrəsi) ilk gündən təqva üzərində qurulmuş məscid (Quba məscidi, Mədinə məscidi) sənin onda namaza durmağına daha layiqdir.

Münafıqlar özlərini və tikdikləri məscidi camaatın gözündə yüksəltmək istəyirdilər. Allah-təala Peyğəmbəri(s) onların bu hiylələrindən agah etdi. Həmçinin Peyğəmbərə(s) əmr etdi ki, namaz qılarkən öz məscidində, yaxud Quba məscidində qılsın. Çünki Mədinə və Quba məscidi təqva əsasında qurulmuşdur. Ayənin ardınca Allah-təala Mədinə məscidi barədə belə buyurur:

فِيهِ رَجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ

-Orada paklanmağı (zahiri və batini paklığı) sevən kişilər vardır. Allah pakları sevir.

Bu ayədən belə bir nəticəyə gəlirik ki, Allahla dostluq etmək iddiasında olmaq və danışmaq heç də Allahın dostu olmaq demək deyil. Çünki Allah-təala Onunla dost olan insanların əlamətlərini açıq-aydın bəyan etmişdir. Bu ayədə də Allahı sevən kəslərin bir əlamətinə işarə edərək buyurulur: «Allah pak insanları sevir.» Deməli, Allahın dostlarının əlamətlərindən biri zahiri və batini (daxili) paklıqdır.

Allah-təala “Əhzab” surəsinin 33-cü ayəsində buyurur:

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

“Həqiqətən, Allah siz Əhli-beytdən bütün çirkinliyi yox etmək və sizi tərtəmiz, pak-pakizə etmək istər.”

Hamıya məlumdur ki, bu mübarək ayə Əhli-beyt(ə) barədə nazil olmuşdur. Deməli, Allah sevdiyi insanları pak olduğunu iradə edir və istəyir. Belə nəticəyə gəlirik ki,

təharət (zahiri və batini paklıq) əldə etməyən insan Allahın dostu ola bilməz və Allah da onun dostu olmaz. Təharəti olmayan insanın dildə "mən Allahı sevirəm, Allah da mənə çox istəyir"- deməsi heç bir məntiqə uyğun gəlmir. Çünki Allahı sevməyin və Onunla dost olmağın əlamətlərindən biri odur ki, insan özünü pak saxlasın.

Hədis və rəvayətlərdən məlum olduğuna görə qiyamət günü çox dəhşətli və vahiməli bir gün olacaq. Qiyamətin istisindən insanların beyinləri qaynayacaq. Oranın istisi bizim təsəvvür etdiyimiz günəş istisi kimi olmayacaq. Heç bir yerdə daldalanmaq üçün kölgə olmayacaq. Çünki o zaman nə günəş, nə ay və nə də yerdən əsər-əlamət qalmayacaq. O, elə bir gündür ki, bütün insanlar o günü istəsələr də, istəməsələr də görəcəklər. Oranın istisini biz təsəvvürümüzə gətirə bilmərik. Lakin Allah-təala həmin gün bir neçə dəstə insana ərşin kölgəsində yer verəcək. Həmin dəstələrdən biri də Allahın Öz ailəsi olacaq. Allahın ailəsi dedikdə o insanlar nəzərdə tutulur ki, bu dünyada Allaha səmimiyyətlə iman gətirib, Ona itaət və ibadət etmişlər.

Bir gün Musa Peyğəmbər(ə) ərşin kölgəsində əyləşib istirahət edən insanlar barədə Allahdan soruşdu:

يَا رَبِّ مَنْ أَهْلُكَ الَّذِي تَطْلُبُهُمْ فِي عَرْشِكَ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّكَ؟

قَالَ: فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: الطَّاهِرَةُ قُلُوبُهُمْ

«İlahi! Sənin əhlindən olan kimlərdir ki, Səndən qeyri heç bir kölgənin olmadığı bir gündə Sənin ərşinin kölgəsində olacaqlar?» Allah ona vəhy buyurdu: «Ürəyi təmiz (pak) olanlar.»

قَالَ عَلِيٌّ (ع): قُلُوبُ الْعِبَادِ الطَّاهِرَةِ مَوَاضِعُ نَظَرِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ فَمَنْ

طَهَّرَ قَلْبَهُ نَظَرَ إِلَيْهِ

İmam Əli(ə) buyurur: «Bəndələrin pak qəlbləri, Sübhan Allahın baxdığı yerlərdir. Kim qəlbini paklaşdırarsa, Allah ona nəzər salar.»

Əlbəttə, Allahın nəzəri dedikdə, Onun lütf və mərhəməti başa düşülür. Allahın nəzərinin və baxmasının nə qədər əhəmiyyətli olduğunu biz dərk edə bilmirik. Çünki bunu dərk etmək bizim səviyyəmizdən çox yuxarı olan bir mərhələdir. Lakin onun əhəmiyyətinin nə qədər böyük olduğunu hədis və rəvayətlərdən hiss edirik. Məsələn, Allah-təala dünyanı yaratdıqdan sonra bu günə qədər birçə dəfə də olsa dünyaya nəzər etməyib. Çünki bu dünyanın Allah yanında zərrə qədər də olsa qiyməti yoxdur. Bu hədisdən Allah-təalanın nəzərinin necə mühüm olduğunu başa düşürük. Yəni Allahın nəzəri dünya və dünya əhlinə şamil olmaz. Yalnız və yalnız pak qəlblər Allahın nəzər etdiyi yerdir. Həmçinin Allahın nəzərinin nə qədər mühüm və əhəmiyyətli olduğu haqda bir rəvayətə də diqqət yetirək. Həzrət Peyğəmbər(s) o qədər ədəbli və gözəl əxlaqlı bir insan idi ki, heç vaxt kiminsə sözünü kəsməzdi. Çöldə yaşayan və mədəniyyətdən çox geri qalmış bir ərəb gəlib Peyğəmbərlə(s) söhbət edəndə Həzrət(s) onun sözlərini axıra qədər dinləyərdi. Halbuki belə insanlar ağzını açıb Peyğəmbərlə(s) danışmaq istədikdə Həzrət(s) onların nə demək istədiyini bilirdi. Lakin çox ədəbli olduğundan hamının sözünü axıra qədər dinləyərdi. Merac gecəsində Allah-təala Peyğəmbərə(s) təlim və dərs keçirdi. Allah-təala ona buyurdu: «Ey Əhməd, bir dəstə insan var ki,

onlar cənnətə daxil olduqdan sonra Mən gündə yetmiş dəfə onlara nəzər salacağam.» Peyğəmbər(s) bunu eşitdikdə axıra qədər dözə bilməyib Allahın sözünü kəsib erz etdi: «İlahi, o insanlar kimlərdir?»

Görün Allahın nəzəri necə mühüm bir şeydir ki, ədəb və əxlaq nümunəsi olan, hətta köçəri bir ərəbin sözünü kəsməyib axıra qədər dinləyən Peyğəmbər(s) Allahın sözünü kəsdi və Onun nəzər etdiyi insanların kimlər olduğunu soruşdu. Allahın nəzərinin insan üçün əhəmiyyətli olduğunu Peyğəmbər(s) hamıdan daha çox bildiyi üçün dözə bilməyib həmin insanları xəbər aldı. Bu hədislərdən başa düşürük ki, Allahın nəzəri nə qədər mühüm və əhəmiyyətlidir.

Odur ki, hədislərdə qəlbi pak və təharətli insanlara Allah nəzər edəcək. Hər kəs öz qəlbini saflaşdırıb pak etsə, Allah həmin insana nəzər salacaq.

Təharət nədir?

Təharət barədə həm şəriət alimləri, həm əxlaq və ürfan elminin alimləri çox kitablar yazmışlar. Onlar təharəti iki hissəyə bölmüşlər. Birincisi insanın zahir, ikincisi isə batini və daxili təharətdən ibarətdir. Hər birinin də üç hissədən ibarət olduğunu qeyd etmişlər. Burada yaxşı olar ki, təharətin hər iki hissəsinə diqqət yetirək.

Zahiri təharət

1. Bədəni və paltarını təmiz saxlamaq

Zahiri təharətin birinci hissəsi budur ki, insan öz bədənini və əynində olan paltarlarını hər növ murdarçılıqdan pak saxlamalıdır.

2. Kiçik hədəslərdən təmiz qalmaq (dəstəməzsiz qalmamaq)

Dəstəməzi batil edən şeylərə kiçik hədəs deyilir. İnsan bu hədəslərdən təmiz qalmaq üçün çalışıb həmişə dəstəməzli qalmalıdır. Məsələn, dəstəməzi batil edən şeylərdən biri də yatmaqdır. İnsan yatdıqda dəstəməz pozulur. Yuxudan ayılandan sonra dəstəməz almaqla zahiri paklığın ikinci hissəsinə riayət etmiş olur. Həmçinin dəstəməzi batil edən digər işlər baş verdikdə, insan yenidən dəstəməz almaqla bu paklığa riayət etmiş olar.

3. Böyük hədəslərdən təmiz qalmaq (qüslü qalmamaq)

Böyük hədəs insanın qüslə düşməsinə səbəb olan işlərə deyilir. Buna görə də insan boynuna qüsl gəldikdə, qüsl almaqla özünü pak saxlamalıdır. Burada heç bir fərqi yoxdur ki, insanın boynuna hansı qüsl gəlmiş olsun. İstər məssi meyt, istər cənabət, istərsə də sair qüslər insanın boynuna gəldikdə çalışıb qüsl almalı və qüslü halda qalmamalıdır. Ümumiyyətlə, qüslü halda ticarət etmək, dərs oxumaq, dərs demək və s. əməlləri yerinə yetirmək bəyənilməyən əməllərdəndir. Qüslü halda işə gedən və ya ticarətlə məşğul olan insanın bərəkəti kəsilər. Hətta elm öyrənməklə məşğul olan insanın boynunda qüsl olan halda elm öyrənməsi bəyənilməyən bir əməldir.

Mərhum Şeyx Ənsari böyük ustadlardan biri idi. Günlərin birində tələbələr onun dərsinə yığılmışdılar. Dərs başlamamışdan öncə tələbələrdən biri içəri daxil olub əyləşdi. Şeyx Ənsari onu yanına çağırıb qulağına dedi: Heç vaxt qüslü halda dərse gəlmə. Get qüslünü al və sonra dərse gəl.

Əgər elm, ruzi və bərəkət insana hasil olursa, təharətin sayəsində hasil olur. Deməli, zahiri təharət insanın həyat və mənəviyyatında çox böyük rol oynayır. İnsan öz həyatında bədənini və paltarını təmiz saxlamalı, həmişə dəstəmazlı olmalı və boynuna qüsl gəldikdə qüsl almalıdır.

Batini (daxili) təharət

Batini təharət də, qeyd etdiyimiz kimi, üç hissədən ibarətdir:

1. Bədən üzvlərinin təharəti (paklığı)

Daxili paklıq axtaran insan ilk növbədə bədən üzvlərini bütün günahlardan qoruyub təmiz saxlamalıdır. İnsan daxilinin təmiz olması üçün gözlərini haram baxmaqdan, dilini yalan, qeybət və s. haram sözlərdən, qulaqlarını haram eşitməkdən, boğazını və qarnını haram yeməklərdən qorumalıdır. Ümumiyyətlə, bütün bədən üzvlərinin hamısını günahlardan saxlayan kəs, daxili təmizliyin birinci pilləsinə qədəm qoymuş olar. Əgər bir insan daxili təmizliyin bu mərhələsinə riayət etməsə, ikinci mərhələsinə əldə edə bilməyəcək. Zahiri təharət olmadıqda, daxili təharətə çatmaq mümkün olmadığı kimi, daxili təharətin bu mərhələsinə riayət etməyən kəs də ikinci və üçüncü mərhələsinə keçə bilməyəcək.

2. Qəlbin (ruhun) təmizliyi

Daxilinin pak olmasını istəyən kəs mütləq ruhunu da pis əxlaq və xüsusiyyətlərdən təmizləməlidir. Yəni insan öz qəlbini özünü bəyənməkdən, paxıllıqdan, tamahkarlıqdan, təkəbbürdən, riyakarlıqdan, kin-küdurətdən və s. pis xislətlərdən təmizləməlidir.

Bütün bu pis xüsusiyyətlər insanın imanının qarşısını alan xislətlərdir. Bunlar insanın yəqinə çatmasının qarşısını alır. Məsələn, tamahkarlıq elə bir xüsusiyyətdir ki, insan qocaldıqca onun tamahı cavanlaşır və güclənir. Buna görə də insan cavanlığında bu xüsusiyyətlərlə mübarizə aparıb dərdlərinə əlac etməlidir. İnsan qocaldıqca zəifləyir, lakin tamah hissi gündən-günə güclənir.

Günlərin birində Harun Ər-Rəşid dedi: «Görəsən bu dövrdə Peyğəmbəri(s) öz gözləri ilə görüb onun kəlamını eşidən bir insan tapırlarmı?» Həmin vaxt Peyğəmbərin(s) vəfatından təxminən 120 il keçmişdi. Harunun bu sözünü eşitdikdə hamı bir-birinin üzünə baxıb təəccübləndilər. Saray xidmətçiləri Harunun bu göstərişinə əməl etmək üçün şəhəri axtarmağa başladılar. Nəhayət, qocalıb əldən düşmüş bir kişi tapdılar. Ondan soruşdular: Sən Peyğəmbəri(s) gözlərlə görmüsənmi? Dedi: Əlbəttə ki, görmüşəm. Dedilər: Sən Həzrət(s) dilindən hədis eşitmişənmi? Dedi: Bəli. Harunun adamları onu bir zənbilin içinə qoyub saraya gətirdilər. Harun ondan soruşdu: Əmican, sən Peyğəmbəri(s) görmüsənmi? Qoca dedi: Bəli, görmüşəm. Harun dedi: Peyğəmbərdən(s) hədis eşitmişənmi? Qoca dedi: Mən kiçik uşaq idim. Bir gün atam əlimdən tutub məni Peyğəmbərin(s) məscidinə apardı. Peyğəmbər(s) minbərdə xütbə oxuyurdu. Onun bir sözü mənim yadımda qalıb. Həzrət(s) buyurdu ki, insan qocaldıqca onda olan iki xüsusiyyət cavanlaşar. Bir arzular, biri isə tamahdır. Harun bunu eşidib sevindi. Ona görə sevindi ki, Peyğəmbərin(s) dindən bilavasitə hədis eşitmiş bir insanı gördü. Əmr verdi ki, bu qocaya yaxşı bir hədiyyə versinlər. Gətirib ona qızıl verdilər. O qocanı yenidən zənbilin içinə qoyub apardılar. Yolda qoca kişi dedi: Mənim Haruna deyəsi sözüm var. Orada yadımdan çıxmışdı, lakin indi yadıma düşdü. Qulluqçular bu xəbəri Haruna çatdırdılar. Harun dedi: Qocanı geri qaytarın. Görüm onun mənə nə sözü var? Qocanı gətirdilər. Harun soruşdu: Əmican, mənə nə söz demək istəyirsən? Qoca dedi: Mənə verdiyin bu bəxşiş birdəfəlikdir, yoxsa hər il verəcəksən? Oradakılar gülümsəyib dedilər: “Həqiqətən

də Peyğəmbər(s) düz buyurmuşdur. İnsan qocaldıqca tamahı daha da artır.”

Həzrət İbrahim(ə) günlərin birində Allaha ərz etdi: “İlahi, mənə ölümləri necə diriltdiyini göstər.” Allah-təala bu məsələni Quranda belə bəyan edir.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أَوْمِنْ قَالَ بَلَىٰ
وَلَكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ
عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ

(Yada sal) o zaman(ı) ki, İbrahim dedi: «Ey Rəbbim, ölümləri necə diriltməyini mənə göstər». Dedi: «Məgər (Mənim qüdrətimə) imanın yoxdur?» Dedi: «Əksinə (imanım var)! Lakin qəlbimin rahatlıq tapması üçün (istədim)». Dedi: «Belə isə, dörd (növ) quş götür, (cismlərində olan əlamətləri dəqiq görə bilməyin üçün) onları özünə yaxınlaşdır və (onları) tikə-tikə doğra(yıb bir-birinə qat). Sonra (bu ətrafdakı) hər dağın başına onlardan bir parça qoy. Daha sonra onları çağır, sürətlə sənəin yanına gələcəklər. Bil ki, Allah yenilməz qüdrət və hikmət sahibidir».¹

Hədislərdə həmin dörd növ quşun adı qeyd olunmuşdur. Onlardan biri tovuz, biri kərkəz, biri xoruz, biri isə ördək idi. Mərhum Şeyx Səduq “Xisal” kitabında bu dörd quş barədə belə bir hədis nəql etmişdir. Tovuzda məqsəd dünyaya və dünya zinətlərinə bağlılıqdır. Tovuz quşu gözəl olduğu üçün dünyanın zinətləri ona

¹ Bəqərə, 260.

bənzədilmişdir. Kərkəzdə məqsəd arzulardır. Xoruzda məqsəd şəhvətdir. Ördəkdə məqsəd isə tamahdır.

Ayənin mənası budur ki, Allah-təala İbrahimə əmr verdi ki, bu dörd xüsusiyyəti qəlbində öldürməsən, imanın yəqin mərhələsinə çatma bilməyəcəksən. Deməli, hər kəs yəqinə çatmaq istəyirsə, ürəyində olan bu dörd xüsusiyyəti öldürməlidir. Belə olduqda insan təharətə yaxın olduğunu hiss edəcək.

3. Başda olan pislilikləri təmizləmək

Daxili təharətin üçüncü mərhələsi budur ki, insan öz başını pis fikirlərdən və nöqsanlardan təmizləsin. İnsanın beynində olan pis fikirlər və nöqsanlar nəfsin istəkləridir. Başındakı nəfsi istəklərini öldürməyən insan paklığa çıxma bilməyəcək. Paklıq və təharət axtaran kəs mütləq beynini nəfsdən təmizləməlidir.

İmam Hüseyn(ə) aşura günü nəfsi istəklərlə mübarizə aparmağın yolunu əməli surətdə bütün insanlara öyrətdi. Həzrət(ə) Allah yolunda hər bir şeyindən keçdi. Heç bir şey onun qarşısını ala bilmədi.

تَرَكْتُ الْخُلُقَ ثُرًّا فِي هَوَاكَ وَ أَتَمَمْتُ الْعِيَالِ لِيْكَ اَرَاكَ

وَلَوْ قَطَعْتَنِيْ فِي الْحُبِّ عَرَبًا وَمَا حَرَّ الْفُؤَادِ اِلَى سِوَاكَ

-İlahi, mən Sənin yolunda hər nəyim vardısı, hətta əhli-əyalım, uşaqlarımdan belə keçirəm. Əgər mənim bədənimi tikə-tikə doğrasalar belə, qəlbində Sənin eşqindən savayı heç nə yoxdur.

İmam Hüseyn(ə) bütün eşq və məhəbbətini Allah eşqinə fəda verdi. İnsan övladını, ailəsini, mal-dövlətini və digər əlində olanları sevir. Lakin Allah eşqi insanın qəlbində bunların hamısından üstün olmalıdır.

Həzrət Məryəm İsa Peyğəmbərin(ə) anası idi. O, yeganə qadındır ki, adı Quranda zikr edilmişdir. Ondan başqa Quranda ikinci bir qadının adı zikr olunmamışdır. Allah-təala Həzrət Məryəmin adına Quranda bir surə də nazil etmişdir. Həzrət Məryəm Allaha ibadət etməyi hər bir şeydən çox sevərdi və Allaha çox məhəbbəti vardı. Ondan “dünyada ən çox xoşladığın şey nədir?” – deyə soruşduqda belə cavab verərdi: “Qış gecələri yuxudan duraraq donmuş hovuzun buzunu sındırıb dəstəmaz almağı və Allaha ibadət etməyi hər şeydən çox sevirəm.” Hər dəfə Zəkəriyyə onun otağına daxil olduqda qış vaxtı yay meyvələri və yay vaxtında qış meyvələri görürdü. Quranda bu barədə belə buyrulur:

كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

-Zəkəriyyə hər dəfə mehraba, onun yanına daxil olanda, onun yanında (başqa mövsümlərə aid) ruzi görürdü. (Bir gün) dedi: «Ey Məryəm, sənə bu ruzi haradandır?» Dedi: «O, Allah tərəfindəndir, çünki Allah istədiyinə hesabsız ruzi verir.»

Gecələrin birində Həzrət Məryəm dəstəmaz almaq üçün evdən çıxdı. Elə bu an İsanın(ə) dünyaya gəlmə anları başladı. Məryəm uşaqdan azad olmaq üçün bir ağacın altında əyləşdi. Allahın əmri ilə bir gecənin içində həm hamilə oldu, həm də uşaqdan azad oldu. Əgər doqquz ay hamilə olsaydı, Məryəmə böhtan atacaqdılar. Həm də bu, Allahın sirri və məsləhəti idi. Hər halda Həzrət Məryəm İsanı(ə) dünyaya gətirdi və peyğəmbər anası oldu. Ağacın altında haldan düşmüş vəziyyətdə əyləşmişdi. Allahın əmri ilə xurma ağacının salxımları

onun başı üzərinə əyildi. Allah-təala buyurdu: “Ey Məryəm, dur bu meyvələrdən də ye.” Məryəm təəccüblə dedi: Ey mənim Rəbbim, bu günə kimi həmişə meyvələri mənim qarşıma göndərərdin. Lakin peyğəmbər anası olduqda və bu ağır vəziyyətimdə mənə bu zəhməti verməyinin səbəbi nədir? Allah-təala buyurdu: Sən İsanı dünyaya gətirməmişdən əvvəl Məni bütün qəlbinlə, varlığınla sevardin. Buna görə də meyvələri sənə qarşıma göndərirdim. Lakin uşaq dünyaya gəldikdən sonra Mənə olan məhəbbətinin bir qədəri ona bağlandığı üçün gərək zəhmət çəkib meyvəni özün dərəsən.”

Odur ki, insanın başında nə qədər ki, nəfsi istəklər hökm sürür, heç vaxt təharətə çata bilməyəcək. Paklıq və təharətə çatmaq istəyən mütləq zəhmət çəkməli və başında olan bu nəfsi öldürməlidir. Bu işi görmək çox çətin və zəhmətli bir işdir. Əgər bir insan altmış, yaxud yüz il çalışıb nəfsi ilə mübarizə etsə və nəticədə nəfsini məğlub etsə, deməli ömrünü çox yaxşı sərf etmişdir. Odur ki, təharət və paklıq Allahın dostlarının əlamətlərindəndir.

Təharət haqqında hədislər

Yuxarıda alimlərin təharət haqqında söylədikləri ilə tanış olduq. Burada çox yaxşı olar ki, alimlərin hansı hədislərə istinad etdiklərindən söz açaq. Baxaq görək təharət və paklıq haqqında alimlərin buyurduqları hansı hədislərdə nəql olunmuşdur. Təharət barədə nazil olmuş “Tövbə” surəsinin 108-ci ayəsi haqda bəhsin əvvəlində söz açdıq. Burada bir neçə hədisi nəzərinizə çatdırıram.

قَالَ عَلِيٌّ (ع): طَهَّرُوا قُلُوبَكُمْ مِنْ دَرَنِ السَّيِّئَاتِ تُضَاعَفَ لَكُمْ

الْحَسَنَات

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Qəlblərinizi günahların çirkinliklərindən təmizləyib pak edin ki, sizin yaxşılıqlarınız (səvablarınız) çoxalsın.”¹

Musa Peyğəmbər(ə) Turi Sina dağına gedən zaman Allahdan cəmərdliyin mənasını soruşdu. Allah-təala onun cavabında buyurdu: “Mən səni yaradarkən bir ruh vermişəm. O ruhu sənə verəndə pak, təmiz və şəffaf idi. Bir gün sən o ruhu Mənə qaytaracaqsan. Cəmərdlik odur ki, həmin ruhu Məndən aldığı kimi, Özümə qaytarasan. Əgər onu mənə təmiz və pak halda qaytara bildinsə, cəmərd adamsan.”

Deməli, insan Allahın verdiyi həmin əmanəti aldığı kimi qaytara bilsə, cəmərd insandır. Allah-təala ruhu insana əmanət olaraq vermişdir. Ruh insana verilərkən tərtəmiz, pak və şəffaf halda verilir. Ruhun təmizliyi və şəffaflığı günahların təsirindən qaralib çirklənir. Əgər insan günah etməsə, yaxud günah etdikdən sonra tövbə edib günahlarını təmizləsə, ruhun paklığını qoruyub saxlaya bilər.

قَالَ الْبَاقِرُ(ع): مَا عَبْدٌ إِلَّا فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ بَيَضَاءٌ فَإِذَا أَدْنَبَ دَنَبًا خَرَجَ فِي النُّكْتَةِ سُودَاءٌ فَإِنْ تَابَ ذَهَبَ ذَلِكَ السَّوَادُ وَإِنْ تَمَادَى فِي الذُّنُوبِ زَادَ ذَلِكَ السَّوَادُ حَتَّى يَغْطِيَ الْبَيَاضَ فَإِذَا غُطِيَ الْبَيَاضُ لَمْ يَرْجِعْ صَاحِبُهُ إِلَى خَيْرٍ أَبَدًا وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ: كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh.4992.

İmam Baqir(ə) buyurur: “Hər insanın qəlbində ağ bir nöqtə vardır. İnsan günah etdikdə həmin nöqtədən qara bir nöqtə əmələ gəlir. Əgər insan etdiyi günahdan tövbə edərsə, qəlbində yaranan qara nöqtə pozular. Əgər günaha davam edərsə, həmin qara nöqtə o qədər çoxalar ki, qəlbin bütün ağılığını örtər və qəlbi tamamilə qaralar. Qəlbin ağılığı aradan getdikdən sonra və qəlb tamamilə qaraldıqdan sonra, həmin qəlbin sahibi bir daha xeyir və səadətə çatmaz.” Bu, Allahın sözüdür: “Xeyr, (belə deyildir). Əslində onların qəlblərini qazandıqları günahlar pasla örtmüşdür.”¹

Odur ki, Həzrət Əli(ə) buyurur: «Qəlblərinizi günahların çirkinliklərindən təmizləyib pak edin.» Belə olduqda insan təharət və paklığın nə olduğunu hiss edəcək. Qəlbini təmizləyib pak saxlayan şəxs Allahla dost olmağa hazırlaşmış şəxsdir.

Başqa bir hədisdə Həzrət Əli(ə) heç bir günahın adını çəkmədən ümumi bir cümlədə belə buyurur:

طَهِّرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنْ ذَنْسِ الشَّهَوَاتِ تُدْرِكُو رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Özünüzü bütün şəhvətlərin çirkinliklərindən təmizləyin ki, yüksək dərəcələrə nail olasınız.”²

Həzrət Əli(ə) bu hədisdə insanlara bütün şəhvətlərin çirkinliklərindən təmizlənməyi tövsiyə edir. Şəhvət dedikdə təkcə cinsi tələbat nəzərdə tutulmur. Şəhvətin cürbəcür növləri var və onlardan biri də cinsi şəhvətdir. Vəzifəpərəstlik, çox yatmaq, çox yemək və s. istəklər

¹ Mizanül-hikmə, 3-cü cild, səh.465.

² Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh.4992.

insanın şəhvətidir. Bir sözlə desək, insanın daxilində olan istək və tələbatlar şəhvətdir. Bəzi insanlar var ki, vəzifəpərəstlik şəhvətinə tutulur. Yemək, içmək onun üçün bir o qədər mühüm olmasa da, vəzifə eşqi ilə alovlanır. Belə insan üçün əl çalıb onu tərifləmək hər şeydən üstündür. Öz vəzifəsindən çox ləzzət alır. Bəzi insanlar yemək şəhvətinə aludə olurlar. Yeməyi hər şeydən çox sevirlər. Yemək şəhvəti, vəzifəpərəstlik şəhvəti və sair şəhvətlərlə insanın böyük dərəcələrə və yüksək məqamlara nail olması mümkün deyil. Allah yanında böyük məqamlara sahib olmaq və yüksək dərəcələrə çatmaq üçün insan mütləq qəlbini şəhvətlərin çirkinliklərindən təmizləməlidir. Tarixdə böyük dərəcələrə çatmış insanların həyatını oxuduqda görürük ki, onlar öz şəhvətlərini ayaqlarının altına qoymaqla bu dərəcələrə nail olmuşlar.

Mərhum Ayətullah Təbatəbayidən soruşdular ki, ağa, insanın cənnətə (və məqsədə) çatması üçün ariflər onun müəyyən keyfiyyətlərə malik olmasının zəruriliyini qeyd etmişlər.¹ Sizin bu haqda fikriniz necədir? Ayətullah Təbatəbayi buyurdu: “Əgər bir insan cənnətə getmək istəyirsə, iki addıma cənnətə getmək mümkündür. Addımının birini nəfsinin üstünə qoymaqla, o biri addımla cənnətə daxil ola bilər.”

قَالَ عَلِيٌّ (ع): طَهَّرُوا قُلُوبَكُمْ مِنَ الْحِقْدِ فَإِنَّهُ دَاءٌ مُؤَبِّئٌ

¹ Ariflər bu barədə müxtəlif kitablar, həmçinin hər kitabda müxtəlif keyfiyyətləri qeyd etmişlər. Ürfan meydanına daxil olduğdan sonra bu keyfiyyətləri adlamaq və keçmək lazım olduğunu bəyan etmişlər. Xacə Abdullah Ənsari bu barədə “Yüz mənzil” adlı bir kitab yazmışdır. Hər kim ürfan aləmində bu keyfiyyətlərə malik olarsa, kamillik zirvəsinə çatmış olar.

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Qəlblərinizi kin-küdurətdən təmizləyin. Həqiqətən, kin-küdurət yoluxucu xəstəlikdir.”¹

Kin-küdurət insanın imanını xarab edən amillərdəndir. İnsan özünü bu xislətdən təmizləməlidir. Biz cəmiyyətdə yaşayırıq. Ola bilsin ki, kimsə sənə xətrinə dəymiş olsun, ola bilsin ki, unudub hansısa qonaqlığa səni çağırmasınlar. Belə olduqda insan imkan verməməlidir ki, kin-küdurət onun qəlbində yer alsın. İnsana acı sözlər də deyilə bilər, kimsə xətrinə toxuna da bilər. Lakin insan çalışıb qəlbində kin-küdurət üçün yol açmamalıdır. Əgər kiməsə qarşı qəlbində kin varsa, tez bir zamanda onu çıxarmağa çalış. Hədislərdə deyilir ki, belə hallarda uşaq xislətli olun. Uşaq küsərkən tez barışır. Evdə biri onun xətrinə dəydikdə uşaq acıq edib qaçıb gizlənir. Bir neçə dəqiqədən sonra yenə də qayıdıb gəlir və olanları yadından çıxarır. Odur ki, kimsə sənə qarşı pislik edibsə, kimsə sənə yaxşılıq etməli olduqda etməyibsə, yaxud səni çox incidibsə, onu bağışlamağı bacarmalısan. Gecə yatarkən sənə qarşı pislik edənləri bağışla. Səni incidib narahat edənləri heç olmasa ildə bir dəfə, qədr gecələrində, yaxud Həccə gedəndə bağışla. Nə vaxta qədər ürəyində kin-küdurətlə yaşayacaqsan. Əgər sən də bağışlanmağını istəyirsənsə, gərək sən də başqalarını bağışlamağı bacarasan. İnsan əgər camaatın ona qarşı yumşaq və mülayim rəftar etməsini istəyirsə, gərək özü də camaata qarşı bərk və sərt olmasın. Kin küdurət ruhun böyük xəstəliklərindən biridir. Kin-küdurət yoluxucu xəstəliklərdəndir. Bəzi xəstəliklər var ki, başqalarına

¹ Mizanül-hikmə, 10-cu cild, səh. 4992.

sirayət etmir. Lakin elə xəstəliklər də var ki, keçici və yoluxucu olurlar. İnsan adi bir toxunmaqla, asqırmaqla, başqasının qabından istifadə etməklə, qandan, paltardan və s. şeylərdən bu xəstəliyə yoluxa bilir. Kin-küdurət də belə xəstəliklərdəndir.

قَالَ عَلِيٌّ (ع): طَهَّرُوا قُلُوبَكُمْ مِنَ الْحَسَدِ فَإِنَّهُ مُكْمِدٌ مُضْنِي

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Qəlblərinizi paxılıqdan təmizləyin. Həsəd qəlbləri xəstələndirib qaranlıqlaşdırar.”¹

İnsan öz qəlbini bu xəstəliklərdən təmizlədikdən sonra yavaş-yavaş təqvanın şirinliyini dadmağa başlayacaq. Təqva Allahın vacib etdiyi əməlləri yerinə yetirmək və çəkindirtdiyi işlərdən çəkinməyə deyilir. İnsan təqva əldə etdikdən sonra elə bir mərhələyə gəlib çatır ki, Allah Özü həmin şəxsə təlim-tərbiyə verir.

Şagird xüsusi müəllim yanına gedərkən müəllim əvvəlcə ona müəyyən kitabları oxumağı tapşırır və deyir ki, həmin kitabları oxuduqdan sonra gələrsən sənə dərs keçərəm. Yəni insan bir işi görmək üçün hazırlaşmasa, həmin işdən heç bir nəticə əldə edə bilməyəcək. Hər kəs Allahın ona müəllim olmasını istəyirsə, gərək ilkin dərsləri öyrənsin. İlkin dərsləri Allah-təala kitab, Peyğəmbər(s) və imamları göndərməklə insanlara öyrədir. Bu müqəddimələri öyrənib yaxşı nəticə əldə etdikdən sonra Allah Özü insana xüsusi təlim-tərbiyə keçir. Bu dərəcəyə çatmaq üçün insan mütləq müqəddiməsini düzəltməlidir. Həmin müqəddimələrdən biri belədir:

¹ Mizanül-hikmə, 8-ci cild, səh.3322.

قَالَ عَلِيٌّ (ع): يَنْبَغِي لِمَنْ أَرَادَ صَلَاحَ نَفْسِهِ وَ إِحْرَازَ دِينِهِ أَنْ يَجْتَنِبَ
مُخَالَطَةَ أَهْبَاءِ الدُّنْيَا

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Öz nəfsini islah etmək və dinini saxlamaq istəyən kəs dünyanın övladlarından (dünyapərəstlərdən) uzaqlaşıb çəkinməlidir.”¹

Təqva əldə etmək istəyən insanın görəcəyi işlərdən biri də dünya və onun əhlindən uzaq gəzməkdir. Dünyada fikri-zikri yemək, geymək və dünyanın zər-zibası olan insanlardan uzaqlaşmaq tövsiyə olunur. Bu o demək deyil ki, insan cəmiyyətdən kənarda yaşamalıdır. Cəmiyyətdə hamı ilə birgə yaşamaqla yanaşı, dünya əhlindən (dünyapərəst) olmamalıdır. Həzrət Əli(ə) buyurur: «Onlarla (dünyapərəst insanlarla yaşa) ol, lakin onlardan olma.»

Odur ki, Allahla dost olmaq istəyən insan dünya və onun əhlindən çəkinməlidir.

قَالَ عَلِيٌّ (ع): دَوَاءُ النَّفْسِ الصَّوْمُ عَنِ الْهَوَى

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Nəfsin dərmanı nəfsi istəklərdən oruc tutmaqdır.”

İnsan ramazan ayında, yaxud başqa günlərdə oruc tutarkən yeməkdən, içməkdən və orucu batil edən əməllərdən çəkinir. Bu, insanın bədəninin oruc tutmasıdır. Comərdlik əldə etmək, ruhunu təmizləmək və Allahın dostu olmaq istəyən kəs gərək nəfsani istəklərindən çəkəsin. Yəni insan daxilində olan bütün nəfsi istəklərini Allahın eşqinə qurban etməlidir.

¹ Mizanül-hikmə c.13, səh,6406

Bir hədisdə bu məsələni daha dəqiqliklə başa düşmək olur.

قَالَ عَلِيٌّ (ع): أَقْبِلْ عَلَى نَفْسِكَ بِالْإِذْبَارِ عَنْهَا

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Nəfsi-əmmarədən üz döndərüb arxa çevirməklə, yəni xatircəm olan nəfsə çatmaqla Allaha yaxın ol.”

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

“Ey öz imanından, əməlindən xatircəm olan kəs! (Ey arxayın nəfs) Dön Rəbbinə, sən Ondan razı olaraq, O da səndən!”¹

Xatircəm və arxayın olan nəfsi əldə etmək üçün insan mütləq nəfsi əmmarəyə arxa çevirməlidir. Nəfsin istəklərinə uyan bir insan heç vaxt arxayınlıqla Allaha yaxın ola bilməyəcək. Odur ki, insan öz qəlbini paklaşdırsa, həmin şəxsin qəlbi Allahın nəzər etdiyi yer olacaq. Əgər insan öz qəlbini bütövlükdə Allaha bağlasa, həmin şəxsin heç bir qəm-qüssəsi olmayacaq. Çünki Allah peyğəmbərlərə, imamlara və sevimli bəndələrinə etdiyi lütf və inayətlərdən bu insana da edəcək. Bu məsələdə insanın cavan, yaxud qoca olması şərt deyil. Ola bilsin ki, cavan bir oğlan qəlbinin pak və təmiz olması nəticəsində Allaha ən yaxın insanlardan olsun. Bir sözlə desək, insan qəlbinin təmiz və saf olması sayəsində belə yüksək məqamlara çatır.

Böyük alim və müctəhidlərdən biri öz tələbələrinə dərs deməklə məşğul idi. Onun dediyi dərslər yuxarı mərhələnin dərsləri idi. Günlərin birində yeniyetmə bir oğlan onun yanına gəlib dedi: “Ağa, mən də sizdən dərs

¹ Fəcr, 27-29.

almaq istəyirəm. Alim dedi: Sən hansısa elmi və ixtisası bitirmisənmi? Oğlan dedi: Xeyr. Alim dedi: Mənim dediyim dərslər yuxarı siniflərin dərsləridir. Mən böyük alimlərə dərs deyirəm. Bu elmlərdən anlayışın olmadığı halda sənə necə dərs deyə bilərəm? Oğlan dedi: Özünüz bilərsiz. Mən filan kənddə yaşayıram. Atam həmin kəndin ruhani və axundu idi. Atam rəhmətə gedəndən sonra kəndin camaatı atamın paltarını mənə geyindiriblər. İstəyirlər ki, atamı əvəz edərək həmin kənddə axundluq edim. Məndən pişnamaz olmağı, şəriət məsələlərinə cavab verməyi və dini məsələlərdə məsləhət verməyi tələb edirlər. Mənim də bu işləri görmək üçün bir o qədər savadım yoxdur. Buna görə də gəlib sizdən mənə dərs deməyinizi xahiş etdim. Əgər siz mənə dərs desəniz və mən də sizin elminizdən bəhrələnsəm, həmin kəndin camaatı da, mən də cənnətə gedəcəyik. Yox, əgər mənə dərs deməkdən imtina etsəniz, savadsız qalacağam. Belə olduqda həm özüm, həm də camaat cəhənnəmə düşəcək.”¹

Alim deyir: Uşağın sözlərindən təsirlənib öz-özümə dedim: Elə bil bu uşaq başqalarından fərqli və xüsusi istedadla malikdir. Onun sözləri mənə təsir etmişdi. Onunla razılaşıb dedim: Sabahdan gələrsən, dərse başlayırıq. Səhəri gündən həmin oğlan mənim yanıma dərs oxumağa gəldi. Böyüklərə dərsi dedikdən sonra vaxt ayırıb onunla məşğul olurdum. Günlərin birində evdən çıxarkən həmin uşağa dərs dediyim kitabı nə qədər axtardımsa, tapa bilmədim. Yenə də böyüklərə dərs dedikdən sonra bu uşaq dərse gəldi. Əlimdə ona dərs

¹ Əgər insanın savadı olmasa və savadla yanaşı nuraniyyəti, təqvası olmasa, ardınca gələnlərin hamısını cəhənnəmə aparmış olar.

dediyim kitab olmadığına görə dedim: Bu gün halım yaxşı deyil. Get, sabah gələrsən. Oğlan mənə baxıb dedi: Sənin halın var, lakin kitabı tapa bilmədiyin üçün mənə belə söyləyirsən. Həyat yoldaşınız kitabı filan yerə qoyub və sizin yadınızdan çıxıb. Onun bu sözləri məni daha da təəccübləndirdi. Çünki bu uşaq heç vaxt bizim evdə olmayıb. Görəsən, kitabın yerini haradan bilir? Axşam evə qayıtdıqda gördüm ki, kitab həmin uşağın dediyi yerdədir. Həmin gündən sonra onunla daha ciddiyyətlə məşğul olmağa başladım.

Bu hadisənin üstündən bir neçə ay keçmişdi. Bir gün onunla dərse başlamaq istədikdə bir nəfər tacir icazə alıb yanıma gəldi və bir məsələsi haqqında söhbət edərək dedi: Mən ölkələrin birindən neçə ton qənd almışam. Həmin qəndi sərhəddə gömrük idarəsində saxlayıblar və keçirməyə qoymurlar. Gömrük işçiləri deyirlər ki, onun iki tonunu bizə versən, sənin mallarını keçirərik. Görəsən, mən həmin iki ton qəndi onlara versəm, mənim üçün şəriət cəhətdən problem yaranarmı? Birdən uşaq dedi: “İp də gedəcək, örkən də.” Mən uşağa dedim: Sən bu işlərə qarışma. Məsələni soruşmaq üçün sənin yanına gəlməyiylər ki, onlara da cavab verəsən. Sən kənarda dayan və söhbətimizə qarışma. Sonra mən həmin tacirə dedim: Sən malını çıxartmaq üçün iki tonunu verə bilərsən. Əgər verməsən, bütün malın əlindən gedər. Ona hər şeyi izah edib yola saldım. Üstündən bir-iki gün keçməmiş həmin tacir yanıma gəlib dedi: Uşaq deyən düz çıxdı. İki ton qəndimi də aldılar, malımı da qaytarmadılar. Onlar malın hamısını müsadirə etmək istəyirdilər, lakin mənim razılığım əsasında iki tonunu özləri mənimsəyib, qalanını müsadirə etdilər.

Səhərisi gün uşaq yenə də dərsə gəldi. Ondan soruşdum: Sən bütün bunları haradan bilirsen? Uşaq dedi: Mənim böyüklərim və ağaları var. Mən onlarla tez-tez əlaqə saxlayıram. Onlar bəzi məsələlərdən məni agah edirlər. Dedim: Məni onların yanına apara bilərsənmi? Uşaq dedi: İcazəsiz, xeyr. Gərək əvvəlcə onlardan icazə alım, əgər icazə versələr, səni də onlarla tanış edərim. Dərs qurtardıqdan sonra uşaq getdi. Mən də səbirsizliklə onun yolunu gözləyirdim. Səhərisi gün uşaq gəlib dedi: Mən sənin onlarla görüşməyin üçün icazə istədim, lakin onlar icazə vermədilər. Dedilər ki, sənin zəhmət çəkib bura gəlməyin lazım deyil. Sən öz niyyətini düzəltəsən və ürəyin saf olsa, biz özümüz sənin görüşünə gələrik.”

Bu dastan çox ibrətamiz hekayətlərdəndir ki, nəticədə görürük ki, hər bir şey insanın niyyətinə bağlıdır. Əgər insanın niyyəti saf, ürəyi pak olsa, adi camaatın görmədiyi şeyləri görər və başqalarının hiss etmədiklərini hiss edər. İnsan adi camaatın görmədiyini görmək, başqalarının hiss etmədiklərini hiss etmək üçün ibadət etməlidir. Belə olmadıqda insan heç bir şeyə nail ola bilməz. Biz Allaha ibadət etməliyik. Onun buyurduqlarını yerinə yetirməli və çəkındirdiklərindən də çəkinməliyik. Özü bilər bizə nə bəxş edər. İstər qeyri- adi şeyləri bizə göstərər, istərsə də göstərməz. Biz buna görə deyil, Allahın əmrini yerinə yetirmək üçün ibadət etməliyik. Biz dünyada çalışıb özümüzü düzəltməliyik. Ondan sonra nə baş verəcəyini Allah Özü nə məsləhət bilsə olacaq.

İki böyük arif bir-biri ilə söhbət edirdi. Biri digərinə belə vəsiyyəət etdi: Sən kimsən ki, Allahın dinini qoruyub saxlamaq iddiası edirsən? Sən boynunda olan vəzifə və borcunu yerinə yetir. Allah dinini Özü qoruyub saxlayacaq. Sənin bu gün öhdənə düşən vəzifəni başa

düşüb, ona əməl etməkdir. Qalan işlər Allahın Öz işidir.
Nəyi məsləhət bilsə, Özü edəcək.

Ayətullah Şeyx Məhəmməd Həkim Hiydəci

Allah bu böyük alimə rəhmət etsin. O, savadlı, ziyalı, tədqiqatçı və böyük şəxsiyyətlərdən biri idi. Ömrünün axırına qədər tədris işləri ilə məşğul olmuşdu. Mədrəsədə yaşayıb dərs deməklə məşğul idi. O deyir: Günlərin birində öz otağımda namaz qılıb qurtardıqdan sonra zikr etməklə məşğul idim. Birdən yaşlı ağsaqqal bir kişi içəri daxil oldu. Salam verdikdən sonra əyləşib mənə dedi:

Şeyx Məhəmməd, sənin ixtiyari ölümə¹ etiqad və inamın yoxdurmu? Dedim: Xeyr, mən (bir alim olaraq) ixtiyari ölümü qəbul etmirəm. Dedi: Əgər gözünlə görsən, inanarsanmı? Dedim: Bəli. Bu sözü deyən kimi həmin yaşlı kişi yerə uzandı və «Allah tərəfindən gəlmişik və Ona tərəf də qayıdacağıq» - deyib gözlərini yumdu. Ona yaxınlaşıb gördüm ki, nəfəs almır. Bu hadisədən çox narahat olub, öz-özümə dedim: İlahi, bu nə işdir ki, mənim başıma gəldi? Bu kişi haradan gəlib çıxdı? Tez otaqdan çıxıb tələbələri çağırıdım. Hamı otağıma yığışdı. Dedim: Bu kişi mənim yanıma gəlib sual verdi, sonra isə uzanıb öldü. Tələbələr həkim gətirdilər. Həkim gəlib onu yoxladıqdan sonra dedi: Allah rəhmət eləsin, bu adam çoxdan dünyasını dəyişib. Tələbələrədən biri tabut, biri kəfən gətirmək üçün getdi. Biz də onun meyitinin

¹ İxtiyari ölüm odur ki, insan istədiyi vaxt ölüb dirilə bilsin. Əlbəttə, bu yüksək bir məqamlardandır ki, bizim səviyyəmizdən yuxarı səhəbələrdir. Bunu Əllamə Təbatəbayi kimi böyük alim və ariflər dərk edirlər. Bu elə bir şeydir ki, ölmək və dirilmək işıq kilidi kimi insanın əlindədir. İstədiyi vaxt işığı yandırır və söndürdüyü kimi ölüb dirilmək də insanın ixtiyarında ola bilər. İnsan bir ömür çalışıb, Allahın məhəbub bəndələrindən olmaq sayəsində bunu əldə edir.

ətrafında əyləşmişdik Bir xeyli vaxt keçdikdən sonra tabutu gətirdilər. Bu qocanın meyitini tabuta qoymaq istəyəndə durub əyləşdi. Hamı təəccüblənib mat-məəttəl qaldı. Sonra üzünü mənə tutub dedi: Şeyx Məhəmməd, indi inandınmı? Dedim: Bəli, inandım. Dedi: İxtiyari ölüm buna deyərlər. Sonra mənə bu cümləni dedi: Şeyx, təkcə oxumaqla deyil, elmin yanında insana başqa şey də gərəkdir. Sən gərək onu da axtarıb tapasan.

O saatdan sonra ömrünün axırına qədər Şeyx Məhəmməd Həkim öz vaxtını iki hissəyə ayırdı. Bir hissəsini elmə, bir hissəsini də zikr, münacat və ibadətə sərf etdi. Beləliklə, elə bir məqama çatdı ki, öləcəyi günü də bilirdi. Tələbələr deyir: o gündən sonra biz nəyisə soruşmaq üçün onun otağına daxil olanda vaxtını çox almağa icazə verməzdi. Ona görə də bütün tələbələr onun xasiyyətini bilirdi. Kimin sualı olsaydı, onun yanına gedib cavab alan kimi dərhal yanından ayrılırdı. Yəni o, vaxtının itməsini istəmirdi. Gecələrin birində o, hamını ətrafına toplayıb deyib-gülürdü. Tələbələr soruşdular: Biz sənin yanında əyləşib vaxtını alırıq. Sən heç vaxt vaxtının itməsinə imkan verməzdin. Bu gün burada deyib-gülməyimizin sirri nədir? Şeyx Məhəmməd dedi: “Mənim vaxtım artıq sona çatıb. Bu gecə mənim vüsala çatdığım gecədir. Mən bu gecə Allahıma qovuşacağam. Mən bu gecə öz istək və arzuma çatacağam.”

Tələbələr deyirlər ki, həmin gün sübh namazından sonra mədrəsədə xəbər yayıldı ki, Şeyx Məhəmməd Həkim Hiydəci dünyasını dəyişib.

İnsan əməllərinin xalis, qəlbinin saflığı nəticəsində belə məqamlara nail olur. Əlbəttə, bir daha qeyd etməliyəm ki, insan niyyətinə bu məqamı tutub ibadət etməməlidir. Yəni nuraniyyət, hansısa məqam, qeyri-adi

şeylər görmək məqsədi ilə ibadət etməməlidir. İnsan boynuna düşən vəzifəsini yerinə yetirməlidir. Hər tək-tək bəndə ilə necə rəftar etməyi Allah Özü çox gözəl bilir. Ola bilsin ki, bir insan bu dünyada heç vaxt belə məqamları görməsin. Lakin insanın vəzifəsi Allahın əmrlərinə tabe olmaqdır. Nəsə qeyri-adi bir şeyi görmək, heç kəsin eşitmədiyi bir səsi eşitmək niyyəti ilə ibadət etmək düzgün deyil. Belə niyyətdə olmaq insanı həqiqətdən ayırır, ibadətini xarab edir. İnsan Allahı tanımalı, Onun buyurduğu kimi ibadət etməli, ömrünü Onun yolunda sərf etməlidir. İnsanın boynuna düşən ilahi vəzifə Allahın əmrlərinə tabe olmaq və çəkindiridiyi əməllərdən çəkinməkdir. Bundan başqa nə olacaqs, hamısını Allah Özü yaxşı bilir. Dünyada və axirətdə insana nə verəcəyini Özü bilər. Ola bilsin ki, bu dünyada insandan nəyisə alsın. Axirətdə kimə nə verəcəyi də Onun Öz məsləhətidir.

Uzun sözün qısası, bütün bunlar Allahın Öz məsləhətidir və heç kəsin bu işlərə qarışmağa ixtiyarı çatmır. İnsanın ixtiyarı çatan bircə budur ki, Allahın göstərişlərinə əməl etsin. Onun vacib bildiyi əməlləri yerinə yetirsin və haramlardan çəkinsin. Bundan başqa nə olacaqs, Allaha aid məsələlərdir.

ÜÇÜNCÜ ƏLAMƏT

Təvazökarlıq və mehribanlıq

Allahın dostlarının əlamət və nişanələrindən üçüncüsü təvazökarlıq və camaata qarşı mehriban olmaqdan ibarətdir. Allahla dost olmaq istəyən kəs mütləq bu gözəl xisləti özündə təcəssüm etdirməli və əməli surətdə buna riayət etməlidir. Qeyd olunmalıdır ki, Allahla dost olmaq istəyən və Onu sevən kəs bu yolda çalışıb öz sədaqətini izhar etməlidir. Əlbəttə, Allahla dost olanların

hamısı eyni səviyyədə deyildir. Bəzisi 10%, bəzisi 50%, bəzisi isə kamil dostluq nümunəsidir. İnsanın dünyada olan dostları da eyni dərəcədə olmur. Bəzisinin dostluğu digərlərinə nisbətən daha çox, yaxud az olur.

Həmçinin Peyğəmbərin(s) səhabələri də belə idi. Yəni onların hamısı eyni dərəcədə deyildi. Onların bəzilərinin söz tutumu az olduğundan Həzrət(s) onlarla sadə söhbət edərdi. Bəzi səhabələr də var idi ki, elm və mərifətdə öndə gedənlərdən və hikmət sahibi idilər. İmamlarımızın səhabələri də bir-birindən fərqli idi. Həzrət(s) onlarla da söhbət edərkən eyni səviyyədə söhbət etməzdi. Hərənin öz tutumu qədər söhbət edib danışardı. İbadət etmək üçün Kəbə evinə gedərkən bəzi səhabələr soruşardılar: “Ey Allahın höccəti, hara gedirsən? Həzrət(s) onlara belə buyurardı: Cənnəti qazanmağa. Məscidül-hərəmə daxil olduqdan sonra Allahla belə münacat edərdi: Ey mənim Rəbbim, mənim dünyam da, axirətim də, cənnətim və hər nəyim varsa, yalnız Sənsən.”

Həzrət Əli(ə) camaat üçün savab əməllər, cənnət və cəhənnəm barədə bir çox hədislər və kəlamlar buyurardı. Lakin Allahla münacat edərkən çox arifanə münacat edərdi: “İlahi, mən Sənə cənnətə getməyə və ya cəhənnəm qorxusuna görə ibadət etmirəm. Mən Səni ibadətə layiq bildiyim üçün ibadət edirəm.”

Həzrət(ə) elə sözlərlə münacat edirdi ki, adi camaat həmin sözləri həzm etməyə qüdrətləri çatmırdı. Buna görə də camaatın bəzisi ilə çox sadə danışib söhbət edirdi.

Ötən bəhslərimizdə Allahın dostlarının əlamətlərindən ikisini qeyd etdik. Bu bəhsdə də həmin əlamət və nişanələrdən biri olan təvazökarlıq haqda bir qədər söhbət edək. Bu söhbəti “Maidə” surəsinin 54-cü ayəsi ilə başlayaq. Allah-təala buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ
يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
وَاسِعٌ عَلِيمٌ

-Ey iman gətirənlər, sizdən kim öz dinindən dönsə (Allaha bir ziyan vurmaz), Allah tezliklə Özünün sevdiyi və Onu sevən bir dəstəni gətirər. (Onlar) möminlərin qarşısında ram və təvazökar, kafirlərin qarşısında isə qüdrətli və qalibdirlər. Allah yolunda cihad edir və heç bir tənə vuranın tənəsindən qorxmurlar. Bu (iman, məhəbbət və şücaət) Allahın lütfüdür ki, onu istədiyinə verir. Allah (vücut, qüdrət və rəhmət baxımından) geniş və biləndir.

Bu ayədə olan incəliklərə diqqət yetirək. Əlbəttə, bu ayədə kimlərin dindən dönməsi və nə üçün bu işi görmələri bəhsimizə aid olmadığından onlara toxunmuruq. Lakin bu ayənin hasil olma səbəbinə gəldikdə isə, bir mətləbi nəzərinizə çatdırıram. Həzrət Peyğəmbər(s) uzaqgörən bir şəxs idi. Bu mənada ki, dövründə olan bəzi möminlərin zahirən mömin olduqlarını çox yaxşı görürdü. Lakin bir zamanlar onların bəzisinin tam dəyişə biləcəyi üçün Həzrət Peyğəmbər(s) uzaqgörənliklə hərəkət edirdi. Peyğəmbərin(s) bu uzaqgörənliyi “Maidə” surəsinin 54-cü ayəsinin nazil olmasına səbəb oldu. Allah-təala Peyğəmbərə(s) bu ayəni camaat üçün oxumağı əmr verdi. Ayənin əvvəlində buyrulur: "Ey iman gətirənlər, sizdən kim öz dinindən dönsə (Allaha bir ziyan vurmaz. Onların ibadət etməsinin Allaha heç bir xeyri yoxdur. İnsanların ibadətləri özlərinin kamala çatması üçündür), Allah tezliklə Özünün sevdiyi və Onu sevən bir dəstəni gətirər."

Bu ayə Xeybər qalasının fəthi zamanı nazil olmuşdur. Həzrət Peyğəmbər(s) bir neçə nəfəri bu işi görmək üçün məmur təyin etdi. Lakin onlar bu işin öhdəsindən gələ bilmədilər. Belə olduqda Peyğəmbər(s) üzünü camaata tutub buyurdu: “Sabah mən bayrağı elə bir kəsə verib döyüşə göndərəcəyəm ki, həm Allah və Rəsulu onu sevir, həm də o, Allahı və Rəsulunu sevir. O, elə bir kəsdir ki, Kərrardır. Heç bir döyüşdə qələbəsiz geri qayıtmır. Sabah o, getdiyi yerdən qələbə və zəfərlə geri dönəcək.” Səhərişi gün Həzrət Peyğəmbər(s) bayrağı Həzrət Əliyə(ə) verib döyüşə yola saldı. Əli(ə) Xeybər qalasını fəth etdi və İslam bu dəfə də onun əli ilə qələbə çaldı. Həzrət Əli(ə) Xeybər qalasının qapısını yerindən qoparıb kənara atmışdı. Sonradan özü belə buyurmuşdu: “Mən fiziki deyil, mənəvi gücümle qapını yerindən qoparıb, qalanı fəth etdim.”

Bu, ayənin nazil olma səbəbinin qısa izahıdır. Lakin burada əsas söhbətimiz bu ayədə Allahı sevən və Allahın da onları sevdiyi insanlar haqqındadır. Yəhudilər və nəsrənilər Allahı sevdiklərini yalandan iddia edirlər. Çünki Allah onları sevmir. Onlar yalan sözlərlə özlərini və camaatı aldatmağa çalışırlar. Hətta bizim camaatın içində də belə insanlara rast gəlmək olur. Məsələn, böyük bir şəxsiyyət barədə söhbət açıldıqda, bəzi insanlar onunla dost olduqlarını və çox vaxt bir yerdə olduqları haqda danışirlar. Halbuki həmin şəxs onları heç tanımır. Belə danışılqlarla heç bir kəs kimnsə dostu ola bilməz. Nə çoxdur belə boş-boş danışanlar. İnsan öz dostluğunu sözdə deyil, əməldə sübuta yetirib, öz sədaqətini bildirməlidir. Əməldə dost olmağın dəlil-sübuta ehtiyacı var. Onlar Allahla dost olduqlarını yalandan iddia edirdilər. Onlar Allahı sevdiklərini yalandan iddia edirlər, həm də Allah

onları sevmir. Sevgi, məhəbbət və dostluq ikitərəfli olmalıdır. Ola bilməz ki, tərəfin biri dost olsun, digəri dost olmasın. Əgər birtərəfli dostluq varsa, deməli, orada nəşə bir hiylə və müəmma vardır. Allahı sevən, Allahın da sevimlisi olan insanların əlamət və nişanələri vardır. Hər kəsdə bu əlamətlər zahir olarsa, deməli, bu elə Allahı sevən və Allahın da sevdiyi insandır. Qeyd etdiyimiz ayədə Allah-təala sevdiyi insanların dörd əlamətini bəyan edir.

Birinci əlaməti budur ki, "(Onlar) möminlərin qarşısında ram və təvazökar olarlar". Bu insanlar heç vaxt möminlərə qarşı təkəbbürlülük etməzlər. Həmişə möminlərin qarşısında təvazökar olarlar. Həzrət Əli(ə) "Nəhcül-bəlağə"də "Həmmam" xütbəsində təqvalı insanların (möminlərin) xüsusiyyətini sadalayır. Təxminən 80-82 xüsusiyyətdən ibarətdir və onlardan biri də təvazökarlıqdır. Çox yaxşı olar ki, möminlər bu xütbəni oxusunlar və xütbədə olan xüsusiyyətləri özlərində təcəssüm etdirlsinlər.

Günlərin birində Həzrət Peyğəmbər(s) səhəbələrə buyurdu:

مَا لِي لَا أَرَىٰ عَلَيْكُمْ حِلَاطَةَ الْعِبَادَةِ؟

قَالُوا: وَ مَا حِلَاطَةُ الْعِبَادَةِ؟

قَالَ(ص): التَّوَاضُّع.

-Nə üçün sizin ibadətinizdə şirinik görmürəm? (Səhəbələr təəccüblə) soruşdular: Ya Rəsulallah, ibadətin şirinliyi nədir? Həzrət(s) buyurdu: Təvazökarlıq.

Möminlər bir ailədirlər. Əgər onlardan biri dünyanın bir tərəfində, digəri isə o biri tərəfində yaşasa belə bir ailədəndirlər. Onlar Allaha, Peyğəmbərə(s), Qurana,

Həzrət Əlinin(ə) vilayətinə iman gətirdikləri üçün bir ailə hesab olunurlar. Möminlər bir-birinə ata-anadan və qardaşdan daha yaxındırlar. Dəfələrlə müşahidə olunmuşdur ki, İslam müharibələrində ata-anadan bir olanların biri Peyğəmbərin(s) qoşununda, digəri isə düşmənin qoşununda idilər. Lakin iman ətrafında bir-biri ilə qardaş olanlar heç vaxt ola bilməz ki, biri düşmənin qoşununda, digəri isə dost qoşununda iştirak etsin.

Əqil Həzrət Əlinin(ə) qardaşı idi. O, düşmənin qoşununda Peyğəmbərə(s) qarşı döyüşürdü. Müharibələrin birində Həzrət Əli(ə) onu yerə yıxıb qılıncı boğazına dirədi. Əqil dedi: “Ya Əli, mən sənin qardaşın Əqiləm.” Həzrət Əli(ə) buyurdu: “Hər kim olursan ol. Kim Peyğəmbərə(s) qarşı müharibə aparsa, onunla döyüşəcəyəm.” Əqil dedi: “Bir din ki, Allahın razılığını ata-anadan və qardaşdan üstün bilir, mən bu dini qəbul edirəm.” Əqil Həzrət Əlinin(ə) qılıncının altında Allaha iman gətirdi. Belə insanlar tarix boyu çox olmuşdur. Əgər insanlar iman çərçivəsində bir-birinə qardaş olurlarsa, heç vaxt bu qardaşlar bir-birinə qarşı müharibə aparmazlar. Belə olduqda onlar bir-birinə qarşı səmimi və təvazökar olmalıdırlar. Bu ailənin içində heç birinin digərinə qarşı təkəbbürlülük etməyə ixtiyarı yoxdur. Bu, möminlərin əlamətlərindən biridir. Möminlər bir-birinə qarşı çox mehriban və təvazökar olurlar.

İmam Həsən Əsgəri(ə) buyurur: “Günlərin birində Həzrət Əlinin(ə) dostlarının biri öz oğlu ilə onun evinə qonaq gəlmişdi. Həzrət Əli(ə) onları çox mehribanlıqla qarşılayıb evə dəvət etdi və yuxarı başda əyləşdirdi. Özü də onlarla əyləşib hal-əhval tutdu. Həzrət(ə) göstəriş verdi ki, süfrə açsınlar. Qənbər süfrə açıb yeməkləri süfrəyə düzdü. Onlar yeməyi yeyib qurtardıqdan sonra Həzrət

Əli(ə) Qənbərə ləyəni və su gətirməyi tapşırırdı. Qənbər gedib ləyəni və su gətirdi. Həzrət(ə) suyu Qənbərdən alıb qonağın əllərinə tökmək istədikdə qonaq dedi: Ya Əmirəlmöminin, mənə xəcalət verirsən. Qiyamət günü mən Allaha nə cavab verərəm? Allahın höccətinə belə bir əziyyət verməyimi özümə bağışlaya bilmərəm. Həzrət(ə) buyurdu: Sən mənim vilayət və məqamımı başa düşdüyün üçün Allah sənə əcr versin. Lakin mən qonağa ehtiram göstərməyi vacib bilirəm. Qoy Allah-təala qonağa ehtiram göstərdiyim üçün mənə savab versin. Sən mömin bir insansan və mənim qonağımsan. Möminlərə ehtiram göstərərək qulluq etməyin savabı var.”

Həzrət Əli(ə) qonağa qarşı təvazökarlıq göstərdi və onun əllərinə su tökdü. Qonaq əllərini yuduqdan sonra Həzrət Əli(ə) oğlu Məhəmməd Hənəfiyyəni çağıraraq buyurdu: Bu suyu və ləyəni al, bu kişinin oğlunun əllərinə su tök. Qoy o da əllərini yusun. Allah sevmir ki, ata ilə oğul bir məclisdə əyləşdikdə, ikisi də eyni dərəcədə olsun. Allahın bu işdən xoşu gəlmədiyi üçün mən atanın əllərinə su tökdüm, sən də oğlunun əllərinə su tök. Qoy onların ikisinə eyni dərəcədə ehtiram olmasın. Atanın məqamı oğuldan üstün olduğu üçün mən su tökdüm, oğulun da əllərinə sən su tök. Ataya ata dərəcəsinə, oğula da oğul dərəcəsinə ehtiram göstəilməlidir.”

İmam Həsən Əsgəri(ə) bu rəvayəti nəql etdikdən sonra buyurdu:

فَمَنْ اتَّبَعَ عَلِيًّا (ع) عَلَى ذَلِكَ فَهُوَ الشَّيْعِيُّ حَقًّا

-Hər kəs belə rəftar və hərəkətlərdə özünü Həzrət Əliyə(ə) oxşatsa, həmin şəxs həqiqi şiadır.¹

¹ Mizan, 14-cü cild, səh. 6848.

Təvazökarlığın əlamətləri

Burada qarşıya belə bir sual çıxır: Təvazökarlığın əlaməti və həddi nədir? Təvazökarlıq edən insanda hansı xüsusiyyət və nişanələr olmalıdır? Bu sualın cavabını hədislərlə nəzərinizə ərz edirəm. İmam Sadiq(ə) buyurur:

إِنَّ مِنَ التَّوَّاضِعِ

۱. أَنْ يَرْضَى الرَّجُلُ بِالْمَجْلِسِ دُونَ الْمَجْلِسِ

۲. وَ أَنْ يُسَلِّمَ عَلَى مَنْ يَلْقَى

۳. وَ أَنْ يَتْرَكَ الْمِرَاءَ وَ إِنْ كَانَ مُحِقًّا

۴. وَ لَا يُحِبَّ أَنْ يُحْمَدَ عَلَى التَّقْوَى

Təvazökarlığın əlamətləri bunlardır:

1. Bir məclisə daxil olduqda aşağı başda əyləşməyə razı olmaq

Yəni insan bir məclisə daxil olduqda yuxarı başda əyləşməyə can atmasın. Harada yer varsa, orada əyləşməyi özünə ar bilməsin. İnsanlar var ki, məclisə daxil olduqda yalnız yuxarı başda əyləşməyi xoşlayarlar. Əgər birdən yuxarıda yer olmadıqda acıq edib məclisi tərk edirlər. Yaxud çay paylayan çayı birinci başqasının qabağına qoyduqda həmin şəxsin acığına gəlir ki, nə üçün çayı birinci mənim qabağıma qoymadılar. İnsanlar arasında bu kimi hallar tez-tez müşahidə olunur. Mən uşaq çağlarımda bir məclisdə iştirak edirdim. Mübarək ramazan ayı idi. İftar zamanı süfrə salındı və ilk növbədə çay payladılar. Orada yaşlı ağsaqqallar da əyləşmişdi. Qulluq edənlər çay payladılar. Yaşlı kişilərdən biri siqaret yandırıb çəkməyə başladı. Amma çay içmədi. Yemək gətirdilər yemədi.

Yeməkdən sonra yenə çay payladılar. Bu kişi siqareti siqaretə calayıb çəkirdi. Əlini süfrəyə belə uzatmadı və acıq edib məclisdən çıxdı. Heç kəs başa düşmədi ki, nə üçün belə edir. Məclis qurtardıqdan sonra hamı evinə getdi. O kişi həmin məclisdə əyləşənlərdən birinin evinə gedib dedi ki, çay paylayana sən işarə etdin ki, çayı birinci mənim qarşıma yox, digərinin qarşısına qoysun. Həmin şəxs and-aman etdi ki, heç mənim ağıma belə fikir gəlməyib. Mən də sənin kimi bir qonaq idim. Bu işi görmək mənim nəyimə lazım idi?

Şeytan həmişə belə fürsətlərdən istifadə edib insanı çaşdırır. Gərək insan bu işlərdə çox diqqətli olsun. Bir məclisə daxil olanda harada boş yer görürsə, gedib orada əyləşməlidir. Çayın birinci onun qarşısına qoyulub-qoyulmamasının fərqi olmamalıdır. İnsan öz həyatında diqqətli olmalı və özündə olan bu pis xüsusiyyətləri təmizləməlidir. Çünki bu kimi eyib və nöqsanlar hər bir insanda ola bilər.

2. Rastlaşdığın insana salam vermək

Təvazökar insan o insandır ki, küçədə, evdə, idarədə, məsciddə və s. yerlərdə görüşdüyü insanlara salam versin. Daha gözləməsin ki, birinci qarşılaşdığı şəxs ona salam versin.

3. Haqq da olsa höccətləşməmək

Təvazökar insan heç vaxt söz güləşdirməz. Çünki söz güləşdirib höccət aparan insan təkəbbürlü insandır. Əgər sözünü dedikdə tərəf-müqabilin qəbul etmirsə, sözü dəyişib başqa səmtə yönəlt. Yaranmış mübahisəni sözü dəyişməklə sakitləşdirmək lazımdır.

4. Şəxsin təqvalı olması barədə söz açıldıqda sevinməmək¹

Təvazökarlığın əlamətlərindən biri də budur ki, kiminsə onu tərifləməsindən xoşhal olmasın. Əgər o, təqvalı insandırsa, onun təqvası barədə söhbət açıldıqda xoşhal olmamalıdır. Əgər bir nəfər onun ardınca pis söz danışarsa, həmin şəxsə o saat reaksiya verməsin. Əgər kiminsə sənin dalınca nalayiq söz danışdığını bilirsənsə, onu bağışlamaq çox yaxşı xüsusiyyətdir. Lakin bundan daha çətinidir ki, səni təriflədikdə xoşun gəlməsin. Yəni təvazökar insan təriflənməyi sevməməlidir. Bu da çox çətin məsələlərdən biridir. İnsan çalışıb özündə bu halı yaratmalıdır.

قَالَ الرَّضَا (ع): أَنْ تُعْطِيَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ

مَا تُحِبُّ أَنْ يُعْطُوكَ مِثْلَهُ

İmam Rza(ə) buyurur: “Camaatın səninlə necə rəftar etməsini istəyirsənsə, sən də camaatla o cür rəftar et.”²

Əgər insan camaatın ona hörmət bəsləməsini istəyirsə, gərək o da camaata hörmət bəsləsin. Məsələn, əgər camaatın sən ayağına qalxmasını istəyirsənsə, gərək sən də camaat üçün ayağa qalxıb ehtiram göstərəsən. Əgər kiminsə sənə kömək etməsini istəyirsənsə, gərək sən də camaata əlindən gələni əsirgəməyəsən. Bu da təvazökarlığın bir əlamətidir.

¹ Mizan, 14-cü cild, səh. 6852.

² Mizan, 14-cü cild, səh. 6850.

قَالَ الرَّضَا (ع): ...إِنْ رَأَى سَيِّئَةً دَرَأَهَا بِالْحَسَنَةِ. كَاظِمُ الْغَيْظِ. عَافٍ

عَنِ النَّاسِ

Digər bir hədisdə Həzrət(ə) belə buyurur: “Təvazökar insan odur ki, ona pislik edən şəxsin cavabını yaxşılıqla qaytarsın. Öz qəzəbini sakitləşdirsin və ona pislik edən kəsi bağışlamağı bacarsın.”¹

İnsanın öz qəzəbini söndürməsi çox mühüm məsələlərdəndir. Qəzəbli halda qərar qəbul etmək olmaz. Çünki belə halda qərar qəbul etməyin özü də insan üçün təhlükə yarada bilər. İnsan hirsləndikdə çalışıb öz hirsini soyutmalı, sonra qərarını verməlidir. Hədislərdə deyilir ki, insan qəzəbləndikdə halını dəyişməklə, su içməklə, əyləşdiyi haldadırsa ayağa qalxmaqla və s. ilə öz qəzəbini söndürməlidir. Əgər insan qəzəb nəticəsində çox narahat olursa, evdən çıxıb havasını dəyişməklə, kiminləsə söhbət edib hal-əhval tutmaqla sakitləşə bilər. Bir sözlə desək, insan qəzəbini bir yolla sakitləşdirməlidir. Çünki belə bir halda qalmaq insan üçün çox təhlükəlidir.

Əgər insan təvazökar olsa, Allahın həmin şəxsdən çox xoşu gələr. Hər kəs təvazökarlığın bu əlamətlərini özündə cəmləşdirə bilsə, böyük savaba nail olar. Çünki bu əlamətlərə riayət etmək elə də asan iş deyil. İnsan çalışmalı və təvazökarlığın nişanələrini özündə daşımalıdır. Hədislərdə deyilir ki, bir gün şeytandan soruşuldu: "Sən hansı xüsusiyyətli insanlardan daha çox istifadə edib fitnə yaratmaqla onları yoldan çıxara bilərsən? Şeytan dedi: İnsanlar hirsli olduğu halda." Deməli, şeytanın insanlar arasında fitnə-fəsad törətməsi

¹ Mizan, 14-cü cild, səh. 6850.

üçün ən əlverişli hal qəzəbli olduğu haldır. Buna görə də qəzəbli hal insan üçün çox təhlükəli haldır. Belə olduqda insan hər bir yolla çalışıb öz qəzəbini sakitləşdirməlidir.

Təvazökarlığın nəticəsi

Əgər insan təvazökar olarsa, Allah həmin şəxsi ucaldıb yüksək məqamlara çatdırar. Təvazökar şəxs həm Allahın, həm də insanların yanında hörmətli olar. Hər kəs zahirdə təvazökar olursa, mənəvi aləmdə də dərəcəsi yuxarı qalxır.

قَالَ الصَّادِقُ (ع): إِنَّ فِي السَّمَاءِ مَلَكَائِينَ مُوَكَّلِينَ بِالْعِبَادِ فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ وَ مَنْ تَكَبَّرَ صَغَا

İmam Sadiq(ə) buyurur: “Allah-təala öz bəndələri üçün göydə iki mələk təyin etmişdir. Hər kəs Allaha xatir (bəndələrə qarşı) təvazökar olsa, Allah həmin şəxsin məqamını ucaldar. Hər kəs təkəbbürlülük etsə, həmin şəxsi kiçildər.”¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ص): مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ فَهُوَ فِي نَفْسِهِ ضَعِيفٌ وَ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ عَظِيمٌ

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Hər kim Allaha xatir təvazökar olsa, Allah həmin şəxsi ucaldar. Təvazökar insan özünü zəif bilir, lakin camaatın gözündə çox əzəmətlidir.”²

¹ Mizan, 14-cü cild, səh. 6856.

² Mizan, 14-cü cild, səh. 6856.

قَالَ الصَّادِقُ(ع): أَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى مُوسَى: إِنَّ يَا مُوسَى أَتَدْرِي

لَمْ إِصْطَفَيْتُكَ بِكَلامِي دُونَ الْخَلْقِ؟

قَالَ: يَا رَبِّ لِمَ ذَاكَ؟

فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: إِنِّي قَبَلْتُ عِبَادِي ظَهْرًا لِبَطْنٍ فَلَمْ أَجِدْ فِيهِمْ أَحَدًا

أَدُلُّ لِي نَفْسًا مِنْكَ

يَا مُوسَى إِنَّكَ إِذَا صَلَّيْتَ وَضَعْتَ خَدَّكَ عَلَى التُّرَابِ...

İmam Sadiq(ə) buyurur: “Allah-təala Musa Peyğəmbərə(ə) vəhy etdi: Ey Musa, bilirsənmi camaatın içində nə üçün səni Özümə həmsöhbət seçmişəm? Musa(ə) ərz etdi: Ey mənim Rəbbim, nəyə görə? Allah-təala buyurdu: Ey Musa, Mən bəndələrimin içində səndən təvazökarını görmədim. Sən mənim qarşımda elə təvazökarlıq edirsən ki, namaz qıldığında üzünü torpağa qoyursan. (Buna görə də səni Özüm üçün həmsöhbət seçmişəm.)”¹

Odur ki, möminlər bir-birinə qarşı təvazökar olmalı, öz aralarında mehribançılıq yaratmalıdırlar. Gərək bir-biri ilə mülayim və mehriban olsunlar. Belə olduqda Allah-təala möminlərin məqamını yüksək dərəcələrə yüksəldər. Təvazökar insanları Allah-təala öz qonşuluğunda tutar.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ع): إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ الْخَلَائِقَ فِي صَعِيدٍ

وَاحِدٍ وَ نَادَى مُنَادٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ... آيْنَ أَهْلُ الصَّبْرِ؟ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ

¹ Kafi, 3-cü cild, səh. 187.

آخِر... آيَنَ أَهْلُ الْفَضْلِ؟ ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ يُسْمِعُ
 آخِرَهُمْ كَمَا يُسْمِعُ أَوَّلَهُمْ فَيَقُولُ آيَنَ حِيرَانُ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ فِي دَارِهِ؟
 فَيَقُولُ عُنُقٌ مِّنَ النَّاسِ فَتَسْتَقْبِلُهُمْ زُمْرَةٌ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ فَيَقُولُونَ لَهُمْ: مَا
 كَانَ عَمَلُكُمْ فِي دَارِ الدُّنْيَا فَصَرِّفْ بِهِ الْيَوْمَ حِيرَانَ اللَّهِ فِي دَارِهِ؟
 فَيَقُولُونَ: كُنَّا نَتَحَابُّ فِي اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَ نَتَبَادَّلُ فِي اللَّهِ وَ نَتَوَازَرُ فِي
 اللَّهِ.

قَالَ: فَيُنَادِي مُنَادٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ تَعَالَى: صَدَقَ عِبَادِي خَلُّوا سَبِيلَ هُمْ
 لِيَنْطَلِقُوا إِلَى جَوَارِ اللَّهِ فِي الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ.

Həzrət Peyğəmbər(s) buyurur: “Qiyamət günü Allah bütün bəndələrini bir yerə toplayar. Carçı nida edərək səsləyər: Haradadır səbr edənlər? Digər bir carçı səslənər: Haradadır fəzilətli (əliaçıq) insanlar? Sonra Allah tərəfindən belə bir nida səslənər: Haradadır Allah evinin qonşuları? Bu səsi eşitdikdən sonra camaatın arasında bir dəstə insan ayağa qalxar. Bir dəstə mələk gəlib onları qarşılayaraq soruşarlar: Siz dünyada hansı əməlin sahibi olmusunuz ki, bu gün Allahın qonşuları hesab olunursunuz? Onlar mələklərə belə cavab verərlər: Biz dünyada (möminlərlə) yalnız Allaha xatir məhəbbət və mehribanlıqla davranırıdık. Bir-birimizə yalnız Allah rızasına görə hədiyyə verərdik. Bir-birimizə Allaha xatir ziyarət edib baş çəkirdik. Elə bu an Allah tərəfindən belə nida olunar: Bu bəndələrim doğru deyir. Bütün yolları

onlar üçün boşaldın (açın). Onları hesab-kitabsız cənnətdə Allahın qonşuluğuna sarı yola salın.”¹

DÖRDÜNCÜ ƏLAMƏT

Kafir və zalımlar qarşısında möhkəm və qürurlu olmaq

Qeyd olundu ki, Allahın dostlarının üçüncü əlaməti möminlərə qarşı təvazökar olmaqdır. Həmin əlamətlərdən biri də kafirlərə qarşı sərt, möhkəm və vüqarlı olmaqdır. Yəni möminlər necə ki, möminlərə qarşı təvazökardılarsa, eləcə də kafirlərin müqabilində sərt olmalıdırlar. Bu, Allahın dostlarının dördüncü əlamət və nişanələridir. Kafir və zalımlara qarşı möminlər kimi təvazökar olmaq lazım deyil. Mömin gərək onların qarşısında möhkəm, qüdrətli və dağ kimi izzətli olsun. Qeyd olunan ayədə möminin əlamətlərindən biri də bu olmalıdır.

أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ

-(Möminlər) kafirlərin qarşısında isə qüdrətli və qalibdirlər.²

Bu barədə tarix kitablarında İmam Hüseyn(ə) barədə gördüyümüz izzət və əzəmət heç bir zaman müşahidə olunmayıb. Dünyada minlər və ya milyonlarla insanlar bir-biri ilə mübarizə aparır. Dünya savaş və müharibələrlə doludur. Adəm yarandıqdan sonra bu işlər başlanıb, hazırkı dövrümüzdə qədər gəlib çatıb və bundan sonra da qiyamətə qədər davam edəcək. Lakin aşura gecəsi İmam

¹ Mizan, 2-ci cild, səh. 922.

² Maidə, 54.

Hüseyn(ə) çadırların birində sabahkı günə hazırlaşır və şəhadət qüslü verirdi. Onun səhabələri də növbə ilə sabaha hazırlıq işləri görür və özlərini təmizləyib səliqəyə salırdılar. Kitablardan birində qeyd olunmuşdur ki, sabah cəddi Rəsulallahın(s), atası Əlinin(ə) və anası Fatimənin(s.ə) görüşünə getmək üçün özünü hazırlayırdı. Bilirdi ki, Allahın hüsuruna qovuşacaq. Təsəvvür edin ki, beş yüz minə qədər adam onu öldürmək üçün hazır dayandığı bir halda İmam Hüseyn(ə) özünü Allahla görüşə hazırlayırdı. İmam Hüseyn(ə) bilirdi ki, bu cinayətkar vəhşilər sabah onu və dostlarını qətlə yetirib cənazələri üstündə at çapacaqlar. Bütün bunlara baxmayaraq, Həzrət(ə) özünü Allahın görüşünə getmək üçün şövqlə hazırlayır, hətta təmizlik işləri apararaq bədəninin artıq tüklərini belə təmizləyib qüsl edirdi. Çünki İmam Hüseynin(ə) izzət və əzəməti dağdan da ağır idi. Heç bir hədə-qorxu onu yolundan döndərə bilməzdi.

Hər hansı bir gözağartma, qılınc göstərmə, barmaq silkələmə kimi hədə-qorxular mömini yerindən oynada bilməməlidir. Əksinə kafir və zalımlar möminləri gördükdə qorxu və lərzəyə düşməlidirlər. “Fəth” surəsinin 29-cu ayəsində belə buyrulur:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

-Məhəmməd Allahın peyğəmbəridir. Onunla birgə olanlar kafirlərin qarşısında güclü və sərt, öz aralarında isə mehribandırlar.

“Hud” surəsinin 113-cü ayəsində belə buyrulur:

وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ
أَوْلِيَاءٍ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ

-Və zülm edən kəslərə ürək bağlamayın, meyl etməyin və arxalanmayın ki, sizin Allahdan başqa heç bir yardımçı və başçınız olmadığı halda od (Allahın qəzəbi) sizə yetişər və Allah tərəfindən sizə kömək də olunmaz.

Buna görə də mömin olan kəs zalım insanlara arxalanmamalı və ona zülm etməkdə kömək etməməlidir. Hər kəs zalıma zülm etməkdə yardımçı olarsa, həmin şəxsi çox acınacaqlı və əzablı aqibət gözləyir. Kafir və zalım insanların aqibəti cəhənnəm olduqları üçün onlara yardımçı olanları da həmin aqibət gözləyir.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): الظَّالِمَةُ وَاعْوَانُهُمْ فِي النَّارِ

-Zülm edənlər və onlara kömək edənlər cəhənnəm əhlidirlər.¹

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا عَلَى ظُلْمِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ عَلَى جَبْهَتِهِ مَكْتُبٌ آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

-Hər kəs zülm etməkdə zalım şəxsə kömək etsə, qiyamət günü alnında "Allahın rəhmətindən məyus" yazılmış halda məhşərə gətiriləcək.²

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ(ص): إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ: أَيْنَ الظَّالِمَةُ وَاعْوَانُهُمْ مَنْ لاقَ هُمْ دَوَاءَهُ أَوْ رَبطَ هُمْ كَيْسًا أَوْ مُدَّ هُمْ مُدَّةً قَلِمَ فَاخْشَرُوهُمْ مَعَهُمْ

-Qiyamət günü carçı car çəkər: «Haradadır zalımlar və onların köməkçiləri? Zalımların mürəkkəbinə sap

¹ Mizan, 7-ci cild, səh. 3380.

² Mizan, 7-ci cild, səh. 3370.

qoyanlar, ya onların kisələrinin ağzını bağlayanlar, ya da onlar üçün qələmi mürəkkəbə batıranlar. Onların hamısını zalımlarla birlikdə məhşərə gətirin (qəbirlərdən qaldırın).

Qeyd olunan ayə və hədislərdən açıq-aydın başa düşülür ki, mömin heç bir vaxt zalımlara kömək etməz, onlara arxalanmaz və kafir və zalımlara qarşı sərt olmalıdır.

BƏŞİNCİ ƏLAMƏT

Allah yolunda cihad etmək (çalışmaq)

Allahın dostlarının əlamətlərindən biri də Allah yolunda cihad edib çalışmaqdan ibarətdir.

يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

-Allah yolunda cihad edir(lər). ¹

Allahla dost olan kəs mütləq Onun yolunda çalışmalı və əlindən gələni əsirgəməməlidir. Allah yolunda cəhd göstərüb həmişə hərəkətdə olmaq möminin əlamətlərindəndir.

ALTINCI ƏLAMƏT

Heç kəsin tənəsindən qorxmamaq

Allahın dostlarının əlamətlərindən biri budur ki, onlar heç bir vaxt kiminsə tənəsindən, hədə-qorxusundan, məzəmmətindən qorxmazlar.

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

-Və heç bir tənə vuranın tənəsindən qorxmurlar. ²

¹ Məidə, 54.

² Məidə, 54.

Əgər insan düz yolu tapıb Allaha iman gətiribsə, bu zaman heç bir kəsin məzəmmət və tənəsinin təsiri altına düşməz. Həmçinin heç kəsi üzrsüz yerə danlayıb, ona tənə vurmaz. Əgər bir kəs ona qarşı pis rəftar edərsə, üzr istəyənə qədər səbr edir.

قَالَ الْحَسَنُ(ع): أَنَا أَخْبِرُكُمْ عَنْ آخٍ لِي كَانَ مِنْ أَكْثَرِ النَّاسِ فِي عَيْنِي... كَانَ لَا يَلُومُ أَحَدًا فِيمَا يَقَعُ الْعُذْرُ فِي مِثْلِهِ حَتَّى يَرَى إِعْتِدَارًا

İmam Həsən(ə) buyurur: “Mənim gözümdə camaat arasında ən əzəmətli və hörmətli bir qardaşım barədə sizə xəbər verimmi? (Onun xüsusiyyətlərindən biri budur ki,) O, üzrxahlıqla düzələn pis rəftara görə heç bir kəsi məzəmmət edib tənə vurmur. Üzrünü aradan qaldırmaq üçün üzr istəyənə qədər səbr edir.”

Deməli, əgər bir insan səhvə yol verirsə, həmin səhvi üzlə düzəltmək mümkündürsə, bu zaman tənə və məzəmmət etməyə ehtiyac yoxdur. Üzrünü aradan qaldırana qədər səbr etmək daha yaxşıdır. Əgər həmin şəxsin yolu düzdürsə və heç bir xətası da yoxdursa, bu zaman tənə və danlağın heç bir yeri yoxdur. Çox təəssüflər olsun ki, tarix boyu düz yolda olanlar çox vaxt düşmənlərin tənə və tənqidinə məruz qalmışlar. Tarixdə şahid oluruq ki, İslamın düşmənləri həmişə bu variantda əl atıb istifadə etmişlər. Hətta İslamdan öncə belə nadürrüst insanlar Allah yolunda olanları tənqid atəsinə tutub qınayırdılar. Onlar Allahın göndərdiyi peyğəmbərləri belə ələ salıb tənə vururdular. Tarix bu kimi hadisələrlə doludur və hazırkı dövrdə də mövcuddur. Peyğəmbərlərin dövründə olan bu hadisələrdən nümunə üçün bir neçəsini nəzərinizə ərz edirəm. Hər hansı peyğəmbər insanları hidayət edərkən, yaxud hər hansı insan Allah yolunu tapıb

hidayət olursa, düşmənlərin hiylələrindən və hədələrindən biri də onları məzəmmət və qınamaq olmuşdur. Bu, həmişə belə olub və tarix boyu hamı bunun şahidi olmuşdur.

Həzrət Nuh Peyğəmbərin(ə) həyatına nəzər saldıqda camaatın onu necə ələ saldığıнын şahidi oluruq. Nuh(ə) ən uzunömürlü peyğəmbər olmuşdur. Camaatı Allaha tərəf dəvət edirdi, lakin insanlar onu eşitmək belə istəmirdi. Əksinə onu ələ salıb doluyurdular. Bir zaman yetişdi ki, Nuh(ə) Allahın əmri ilə gəmi düzəltmək qərarına gəldi. Gəmini düzəltməyə başladığı gündən onu ələ salanların sayı daha da çoxalırdı. Hər bir söz deyərək, ona rişxənd edirdilər. Allah-təala “Hud” surəsinin 38-ci ayəsində bu haqda belə buyurur:

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ

-Və o, gəmini düzəldirdi. Qövmünün böyükləri hər dəfə onun yanından keçəndə («quruda gəmi?! Peyğəmbərlikdən sonra xarratlıq?!» deyib) ona məsxərə edirdilər. (Nuh) dedi: «Əgər siz bizə istehza edirsinizsə, şübhəsiz, biz də məsxərə etdiyiniz kimi sizə (ağaclarə, divarlara və təpələrə pənah apardığınız vaxt) məsxərə edəcəyik.»

Musa Peyğəmbərin(ə) həyatında da bu kimi çox çətinliklər olmuşdur. Firon dərjada məhv olduqdan sonra camaat asudə yaşayırdı. Qarun Musanın(ə) qohumu idi. Allah-təala ona çoxlu mal-dövlət və xəzinələr vermişdi. Onunla Musanın(ə) heç bir münaqişəsi yox idi. Zəkat ayəsi nazil olduqdan sonra Musa(ə) onu başa saldı ki, Allah zəkati vacib edib və sən də malının zəkətını

verməlisən. O zamanın zəkati indiki kimi deyildi. Müəyyən şeylərin mində bir hissəsini Allah yolunda zəkat verirdilər. Qarun əvvəl razılaşdı və evə gedib bu haqda fikirləşməyə başladı. Şeytan onun qəlbinə girib yolundan döndərdi və o, fikrindən daşındı. Səhər açıldıqda camaatı ətrafına toplayıb dedi: Camaat, Musa(ə) bizi bütpərəstlikdən çəkindirirdi, biz də çəkindik. Bizə namaz qılmağı əmr etdi, biz də qıldıq. Bir sözlə, o, bizə hər nə dedisə, biz onun sözünə qulaq asdıq. İndi də bizim malımızı əlimizdən almaq üçün plan qurub. Qarun camaatın Musaya(ə) olan münasibətini dəyişdirdi. Camaat dedi: Bəs onda biz nə edək? Qarun dedi: Siz gedib filan (əxlaqsız) qadını tapıb yanıma gətirin. Qalan işləri mən özüm qaydasına qoyacağam. Onlar gedib həmin qadını gətirdilər. Qarun ona çoxlu pul verib dedi: Mənə sənin şahidliyin lazımdır. Lazım olan vaxt səni çağırıb Musanın səninlə zina etdiyini soruşduqda, mənim sözümü təsdiqləyəcəksən. Qadın razılaşıb getdi. Günlərin birində Musa(ə) camaata Allahın nazil etdiyi ayələri oxuyurdu. Oğurluğun və zinakarlığın hökmlərini oxuyarkən Qarun ayağa qalxıb dedi: Ya Musa, sənin söylədiyin bu hökmlər yalnız camaata aiddir, yoxsa sənin özünə də şamil olmalıdır? Musa Peyğəmbər(ə) dedi: Allahın hökmü hamı üçündür. Onun hökmlərində ayrı-seçkilik olmaz. Qarun dedi: Camaat arasında söz gəzir ki, sən filan qadınla zina etmişən. Musa(ə) dedi: Pənah aparıram Allaha ki, mən heç vaxt zina etməmişəm. Qarun dedi: Həmin qadın özü də sənin onunla zina etdiyini iddia edir. Musa(ə) dedi: O qadını tapıb gətirin. Qadını gətirdikdən sonra Musa Peyğəmbər(ə) ondan soruşdu: Mən səninlə nə vaxtsa zina etmişəmmi? Qadın bir az fikirləşib dedi: Ya Musa, mən bilirəm ki, sən təmiz bir insansan. Qarun məni çağırıb

sənin üzünə dayanıb yalandan şahid olmağım üçün pul verib. Bu işi görmək üçün məni öyrətmişdilər. Mən nə qədər pis insan olsam da, Allahın Peyğəmbərinə(ə) belə bir şər atmaram. Mən düzüünü deyəcəyəm. Sən çox təmiz və nəcib insansan. Heç vaxt mənimlə zina etməmişən. Musa Peyğəmbər(ə) bu sözlərdən sonra səcdəyə düşüb Allaha şükür etdi və dedi: İlahi, çox şükürlər olsun sənə ki, Sən mənim abrimi qorudun. Bunlar mənim abrimi aparmaq istəyirdilər. Sən buna imkan vermədi. Allah-təala Musaya (ə) xitab edərək buyurdu: Sən yerə göstəriş ver, onları udsun. Musa Peyğəmbər(ə) yerə əmr etdi. Yer aralanıb Qarunu və onun tərəfdarlarını özünə çəkib uddu.

İslam Peyğəmbərinin(s) tarixinə nəzər saldıqda yenə də belə hadisələrin şahidi oluruq. Hər kəs Peyğəmbərə(s) iman gətirirdisə, tənqidlərə, qınaq və məsxərələrə məruz qalırdı. Həzrət Peyğəmbər(s) 25 yaşında olarkən Xanım Xədicə(s.ə) ilə evlənib ailə qurdu. O zaman Xanım Xədicənin 40 yaşı var idi. Peyğəmbərlə(s) müxalif və düşmənçilik edən insanlar gəlib onu qınayıb dedilər: “Sən yetim bir oğlana ürək bağlamısan? Sənin bu qədər sərvətin olduğu halda gedib gör kimə baş qoşmusan.” Ancaq bu xanım ömrünün sonuna qədər cahil və nadan insanların tənqidinə, məsxərəsinə məruz qaldı. Bununla belə Xanım Xədicə(s.ə) çox sədaqətli bir qadın idi. Düşmənlərin sözləri və tənqidləri ona təsir göstərə bilmədi.

Tarix boyu Allah yolunda olanlar düşmənlərin tənəsi ilə üzləşmişlər. Düşmən əlindən gələn bütün imkanlardan istifadə edib nəticə görmədikdə təhqir, tənqid və məsxərə yoluna əl atır. Acizlikdən onların əllərindən qeybətdən, söz-söhbətdən başqa bir iş gəlmədiyi üçün bu yola əl atırlar. Hədislərdə deyilir ki, qeybət etmək aciz insanların

işidir. Məzəmmət etmək də eyni ilə aciz adamların işləridir.

Bədr döyüşündən neçə il ötəndən sonra, cümə günü Peyğəmbər(s) möminlərlə Mədinə məscidində əyləşmişdi. Bir də gördülər ki, bir neçə nəfər məscidə daxil oldu. Onlar həmin Bədr döyüşündə Peyğəmbərlə(s) çiyin-çiyinə döyüşən mücahidlər idi. Gəlib Peyğəmbərə(s) salam verdilər. Peyğəmbər(s) də onların salamını aldı. Lakin əyləşməyə yer olmadığı üçün onlar ayaq üstə dayanmalı oldular. Həzrət Peyğəmbər(s) qabaqda əyləşən mühacirlərdən bir neçəsinə buyurdu ki, durub öz yerlərini onlara versinlər. Qabaqda əyləşənlər durdular və həmin mücahidlər onların yerində əyləşdilər.

Bu hadisənin yerlərini mücahidlərə verənlərin ürəklərinə azacıq da olsa toxunduğunu görən münafıqlar öz hiylələrinə əl atıb dedilər: Gördünüzmü Peyğəmbər(s) sizinlə necə rəftar etdi? Siz qabaqcadan gəlib özünüə yer tutmuşdunuz. Peyğəmbərsə(s) sizin yerlərinizi sonradan gələnlərə verdi. Ümumiyyətlə, münafıqlar bu cür hiylədən tez-tez istifadə edirlər. Amma kimin imanı güclüdürsə, həmin münafıqların sözləri onlara təsir edə bilməyib. Lakin münafıqlar belə hiylələrə əl atmaqla imanları zəif olanları yollarından döndərməyə müvəffəq olurdular. Beləcə onlar söz yaydılar ki, biz neçə saat əvvəl gəlib yer tutmuşuq və həmişə də Peyğəmbərin(s) yanında olmuşuq. İndi isə bir neçə nəfər gec gəldi və bizim yerimizi onlara verdilər. Bu cür sözlər danışarkən Allah-təala Peyğəmbərə(s) “Mücadilə” surəsinin 11-ci ayəsini nazil etdi:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا
يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانْشُرُوا

- Ey iman gətirənlər, sizə: «Məclislərdə yer verin!» - deyildi. Yaxı zaman yer verin ki, Allah da sizə (*yer, ruhi, qəlb və behiştə*) vüsət versin. «(*Yer vermək və fəzilət əhlini irəli çəkmək üçün*) qalxın!» – deyildi. Yaxı zaman qalxın ki, Allah da sizdən iman gətirənlərin və elm verilmiş kəslərin (*dünyada və axirətdə*) dərəcələrini yüksəlsin. Allah etdiklərinizdən xəbərdardır.

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Bir gün Qüreyş qəbiləsinin böyükləri Peyğəmbər(s) yanına gəlib dedilər: Sən sehrkar, cadugər və gözbağlayıcısan. Peyğəmbər(s) buyurdu: Məndən istəyiniz nədir? Bu sözləri deməkdə məqsədiniz nədir? Onlar dedilər: Əgər sən Peyğəmbərsənsə onda bizim istədiyimiz kimi möcüzə göstər. Uzaqda görünən böyük bir ağacı Peyğəmbərə(s) göstərib dedilər: Əmr elə, o ağac kökündən çıxıb bizim yanımıza gəlsin. Bunu bacararsanmı? Peyğəmbər(s) buyurdu: Mən Allahdan istəyəcəyəm. Əgər məsləhət bilsə, bu iş baş tutacaq. Allah-təala bu işə icazə verdi. Peyğəmbər(s) ağaca yerindən qopub onların qarşısına gəlməyi əmr etdi. Ağac kökündən qopdu və gəlib onların qarşısında dayandı. Onlar dedilər: İndi əmr ver, ağac iki hissəyə bölünsün və yarisı bizim yanımıza gəlsin, yarisı da öz yerində qalsın. Peyğəmbər(s) yerə də ağaca iki hissəyə bölünməyi əmr verdi. Ağac iki hissəyə ayrılıb, onların istədiyi kimi oldu. Onlar dedilər: İndi əmr et ki, bu hissələr yenidən bir-birinə birləşsin. Həzrət(s) bir daha ağaca əmr verdi ki, hissələri bir-birinə yapışsın. Hər necə əmr edirdisə, ağac Peyğəmbər(s) buyurduğu hala

düşürdü. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, onlar yenə də iman gətirmədilər. Həzrət(s) onlara buyurdu: Mən hər nə qədər möcüzə göstərsəm də siz iman gətirməyəcəksiniz. Sizin aranızda elə insanlar var ki, gələcəkdə ən böyük fitnələrin təməlini qoyacaqlar.”

Həzrət Əli(ə) buyurur: “Mən bütün bu hadisənin şahidi oldum. Bütün bunlara baxmayaraq, onlar Peyğəmbərə(s) iman gətirmədilər. Mən orada Peyğəmbərə(s) ərz etdim: Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa heç bir məbud yoxdur. Ya Rəsulallah, mən sənə iman gətirən ilk şəxsəm və etiraf edirəm ki, ağac sənin əmrinlə yerindən qopdu, sənin əmrinlə iki hissəyə ayrıldı və yenidən sənin əmrinlə birləşib öz yerinə qayıtdı. Ya Rəsulallah, mən şahid oldum ki, onlar sənə sehrkar, cadugər və gözbağlayıcı dedilər. Lakin mən sənə qarşı zərrə qədər də şəkk-şübhə etmədim. Onlar məni qınayıb lağ etdilər. Amma onların bu tənqidləri və qınaqlarının qarşısında zəiflik göstərmədim. Onların məlamət və danlağı məni qorxuda bilmədi.”

Bütün bu hadisələrə nəzər saldıqda açıq-aydın görürük ki, danlamaq, məsxərə etmək, tənqid etmək düşmənlərin əl atdıqları ən son silahlarıdır. Onlar hər bir fürsətdən istifadə edib bu işə əl atırlar. Kimin imanı güclüdirsə, düşmənin danlağı və məlaməti ona təsir etməz. İmanı güclü olan insanlar dağ kimi möhkəm olurlar. Hər kimin imanı zəifdirsə, iki-üç nəfərin lağ etməsi, məlamət etməsi onu yerindən tərpədir və yolundan azdırır. Ona görə də hədislərdə var ki, mömin möhkəm dağ kimi olmalıdır. Əgər belə olmasa, küləklər və sellər bir anın içində həmin şəxsi aradan aparar. Dağın seli güclü sular və şlalələldir. Heç bir tufan, külək və sel dağı yerindən tərpədə bilmir. Möminin də sel və tufanı

düşmənin, münafiqlərin məlamət və məzəmmətidir. Əgər mömin möhkəm olarsa, heç bir qınaq, məzəmmət və məlamətlər onu yerindən oynada bilməz.

Odur ki, Allahın dostlarının əlamət və nişanələrindən biri belə hallarda möhkəm və iradəli olmaqdır. Düşmənin məzəmməti və tənqidi möminə mənfi təsir göstərə bilmir.

وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

-(Allahın dostları) heç bir tənə vuranın tənəsindən qorxmurlar. ¹

¹ Maidə, 54.

QURANDA KİTAB ƏHLİNƏ XİTABLAR (ONUNCU NÜMUNƏ)

Camaatı Allah yolundan uzaqlaşdırma və Peyğəmbərə(s) qarşı hiylə vasitələri

İslamın düşmənləri həmişə müxtəlif hiylələrə əl atmaqla bu müqəddəs dinə əllərindən gələn zərbəni vurmaq istəmişlər. Ötən bəhslərimizdə Qurani-Kərimdə kitab əhlinə olan xitablardan doqquzunu oxuduq. Bu bəhsimizdə də yenə kitab əhlinə olan xitablardan birini - onuncu nümunəni qeyd edək. Allah-təala “Ali-İmran” surəsinin 98 və 99-cu ayələrində belə buyurur:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَمْ تَكْفُرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَى مَا تَعْمَلُونَ

-De: «Ey kitab əhli, nə üçün Allah etdiyiniz əməllərə şahid olduğu halda, Allahın ayələrinə və nişanələrinə küfr edirsiniz?!»

Bu ayə barədə ötən bəhslərimizdə söhbətimiz oldu. Bundan sonrakı ayədə Allah-təala bir daha əhli-kitaba xitab edərək buyurur:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَمْ تَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبِعُونَهَا عِوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِعَافٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

-De: «Ey kitab əhli, nə üçün Allahın yolunu özünüzdə (onun haqq olmasına) şahid olduğunuz halda əymək istəyərək iman gətirən şəxsi Allahın yolundan saxlayırsınız?! Allah etdiyiniz əməllərdən əsla qafil deyildir.»

Bu ayə və bundan sonra gələn iki ayə bir yerdə nazil olan ayələrdir. Mədinədə nazil olmuşdur. Qeyd etdiyimiz bu ayənin nazil olma səbəbinə diqqət yetirək. Mədinə əhalisi iki

qəbilə və tayfadan ibarət idi. Bir tayfanın adı Ovs, digərinin adı isə Xəzrəc idi. Bu iki tayfa həmişə bir-biri ilə münaqişə və müharibədə idi. Həmişə qılıncı əllərində bir-biri ilə döyüşə hazır vəziyyətdə yaşayırdılar. Bir-birinə qarşı səmimiyyətləri olmadığından ehtiyatla gəzib dolanardılar.

İslam dini zühur etdi və Peyğəmbər(s) Mədinəyə hicrət etdikdən sonra bu iki qəbilə arasında sülh yaratdı. Peyğəmbərin(s) ən böyük xidmətlərindən biri də onları barışdırmaq olmuşdu. Həzrətin(s) mübarək vücudu, nuraniyyəti, ürəklərdə olan məhəbbəti, İslamın əzəməti və sözlərinin nüfuzu onları barışdırıb bir-birinə qardaş etdi. Onlar Allaha və Peyğəmbərə(s) iman gətirdikdən sonra bu imanın çərçivəsində bir-birinə qardaş oldular. İllər boyu bir-birinə düşmən kəsilmiş, günləri müharibə etməklə keçmiş bu iki tayfa Peyğəmbərin(s) sayəsində, İslamın əzəməti, Quranın gözəlliyi və Allahın qəlblərdə qərar verdiyi iman nəticəsində bir-birinə qardaş olub can deyib can eşitdilər. Bu iki tayfa səmimiyyətə nail olub barışdılar. Amma onların bu sülh və qardaşlığı düşmənlərə çox ağır gəldi. İslamın və Peyğəmbərin(s) düşmənləri heç vaxt onların barışmaqlarını istəmirdi. Çünki iman gətirənlərin sayının çoxalması və müsəlmanların bir-birinə sıx bağlılığı onları qorxuya salıb narahat edirdi. Başda Əbu Süfyan olmaqla Qüreyşin başçıları Ovs və Xəzrəc tayfalarının bir-birinə qardaş və mehriban olmasını qətiyyənlə istəmirdilər. Məkkədə Peyğəmbərə(s) iman gətirənlərə işgəncə verirdilər. Buna görə də Məkkə müsəlmanları onların əlindən qaçıb Mədinəyə hicrət etmişdilər. Onların asudə yaşaması, xüsusilə birləşmələri düşmənlə çox ağır gəlirdi.

Günlərin birində müsəlmanlar Mədinədə əyləşib səmimi söhbət edirdilər. Şamil ibn Qeys adlı bir yəhudi oradan keçirdi. Onları belə mehriban görüb çox

təəccübləndi. Bu iki tayfanın iman bayrağı altında belə yaxın və mehriban olmaları ona çox ağır gəldi. İllər boyu bir-birinə düşmən kəsilən bu iki tayfa indi mehriban olub, bir ailə kimi yaşayırdılar. Onları belə görəndən sonra evə gedib fikirləşməyə başladı. Axırda bir hiylə fikirləşib, plan qurdu. Vaxtilə bu iki tayfa arasında böyük, qanlı və dəhşətli bir müharibə olmuşdu. Buğas Ovs və Xəzrəc qəbiləsi arasında baş verən ən qanlı və faciəli bir hadisə idi. Yəhudi həmin hadisəni onların yadına salmaqla, tayfalar arasında nifaq salmaq planını qurdu. Cavan bir oğlanı tapıb onunla ətraflı söhbət etdikdən sonra onu başa saldı ki, gedib Ovs və Xəzrəc qəbilələri arasında Buğas hadisəsini onların yadına salsın. Həmin cavan gəlib Buğas hadisələrindən söz açıb onları qızıışdırdı və bir-birinin canına saldı. Bu iki qəbilə onun sözlərini eşidib qəzəbləndilər və bir-biri ilə münaqişəyə başladılar. İş o yerə gəlib çatdı ki, yenidən qılıncılar qınından çıxdı. İki tayfa yenidən qarşı-qarşıya gəldilər. Bu xəbəri Həzrət Peyğəmbərə(s) çatdırdılar. Dedilər: Ya Rəsulallah(s) bir yəhudi neçə illər çəkdiyin zəhmətləri bircə sözlə puç etdi. Sənin illərlə zəhmət çəkib barışdırdığın bu iki tayfa indi yenidən qarşı-qarşıya dayanıblar. Həzrət Peyğəmbər(s) bu sözləri eşitdikdə çox narahat oldu. Bir neçə mühacirlə onların yanına getdi. Onları öz ətrafına toplayıb, öyüd-nəsihət verərək barışdırdı. Onları başa saldı ki, sizin bu mehribançılığınız düşməyə çox ağır gəldiyi üçün sizin aranızda yenidən nifaq, dava-dalaş salmaq istəyir. Siz müsəlmansınız, bir birinizin qardaşısınız. Çox diqqətli olmalısınız ki, düşmən sizin aranızda nifaq salmasın. Yenə də Həzrət Peyğəmbərin(s) nuraniyyəti, əzəməti, sözlərinin şirinliyi onların ürəyinə təsir etdi. Onlar Peyğəmbərin(s) sözlərinə qulaq asdıqdan sonra səhvlərini başa düşüb,

etdikləri işdən peşman oldular. Yenidən bir-birini qucaqlayıb ağlayaraq barışdılar. Belə bir halda Allah-təala “Ali-İmran” surəsinin 98-99-cu ayələrini nazil etdi. Bu ayədə Şamil ibn Qeys, onun əməli ilə razı olanlar, bu işdə ona yardımçı olan kitab əhlinin və Peyğəmbərin(s) yoluna maneə yaradanların hamısına cavab verərək buyurur:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَن آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا
وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ

-De: «Ey kitab əhli, nə üçün Allahın yolunu özünüz (onun haqq olmasına) şahid olduğunuz halda əymək istəyərək iman gətirən şəxsi Allahın yolundan saxlayırsınız?! Allah etdiyiniz əməllərdən əsla qafil deyildir.»

Kamilliyə çatmağın qarşısını alan maneələr

Burada həmin ayənin müqəddiməsi olaraq bir mətləbi nəzərinizə çatdırıram. İnsanlar həmişə kamala, izzətə, səadətə, tərəqqiyə və inkişafa çatmaq istəyirlər. Maddi və mənəvi olan bu tərəqqinin və inkişafın qarşısında həmişə maneələr mövcud olmuşdur. Bu maneələr iki növdür. Onlardan biri daxili, digəri isə xarici maneələrdir. İnsanın daxilində olan maneələr nəfs, şəhvət, tənbəllik kimi xüsusiyyətlərdir. Bunların hər biri haqda inşallah gələcək bəhslərimizdə geniş söhbət edəcəyik. Məsələn, dağa çıxmaq istəyən bir kəsin qarşısında iki maneə dayanır. Əgər həmin maneələri aşsa bilsə, məqsədinə çatacaq. Yox, əgər bu maneələrdən birini keçə bilməsə, məqsədinə çatmayacaq. O maneələrdən biri insanın daxilindədir. Dağa çıxmaq istəyən bir kəs mütləq

sübh tezdən hava açılmamışdan yuxudan oyanmalıdır. Ancaq o, sübh tezdən yuxulu-yuxulu gözünü açsa da, içindəki bir qüvvə ona yatmağı təklif edir. Bu, insan üçün bir maneədir.

Tənbellik, şəhvətlər, nəfsi istəklər insanın daxilində olan maneələrdir. Digər maneələr isə insanın xaricindədir. Məsələn, şeytan ən böyük maneədir. O, and içmişdir ki, Allahın bəndələrini yoldan azdırıb, onları cəhənnəmə aparsın. Müxlis (imanı təmiz olan) insanlardan başqa, hamını yoldan azdıracağına söz verib. İmam Səccadın(ə) dostlarından biri belə bir şeir oxuyardı. İmam Səccad(ə) həmin şeri çox bəyənmişdi. Bəzi rəvayətə görə həmin şeri İmamın(ə) özündən öyrənmişdi. Şerin tərcüməsi belədir: “Mən şeytani görmürəm, amma o, məni görür. Mən onu yadımdan çıxardıram, amma o, məni yaddan çıxarmır. Ey mənim ağam (Allahım), əgər Sən mənə yardım edib pənahında yer verməsən, babam Adəmi cənnətdən çıxardığı kimi, məni də iman evindən çıxaracaq.”

Deməli, həm şeytanın özü, həm də insanların onun içində tərbiyə etdiyi kəslər insanın kamala və səadətə çatmasının qarşısında böyük maneələr yaradır. İnsanların içində şeytan öz ətrafına bir çox köməkçi toplayıb. Onlar insanları azdırmaqda şeytana böyük köməklik edirlər. Adi insanları yoldan azdırmaq üçün şeytan özünə zəhmət vermir. Özü böyük, ağıllı, imanlı insanları yoldan azdırmaq üçün hərəkət edir. Zəif insanları isə onun törəmələri pul-para, bərbəzək və s. kimi şeylərlə yoldan çıxarır. Şeytana işlərində kömək göstərənlərdən biri Əbu Süfyan idi. O, şeytanın ən böyük köməkçilərindən biri idi. Şeytanın Əbu Cəhl kimi köməkçiləri də var idi. Onlar İslama qarşı çox böyük hiylələr işlətdilər. İslam zühur etdikdən və Peyğəmbər(s) zühur edib İslamı gətirdikdən

sonra Məkkənin böyükləri və bütperəstləri öz mənfəətlərini təhlükədə gördülər. Peyğəmbərin(s) camaatı İslama dəvət edib hidayət etməsi onlara çox ağır gəlirdi. Onlar yaranmış narahatçılığın qarşısını almaq üçün yığışib planlar qurmağa başladılar. Peyğəmbəri(s) bu dəvətdən və camaatı ondan uzaqlaşdırmaq üçün müəyyən plan və mərhələlər hazırladılar.

Birinci mərhələ

Peyğəmbərin(s) əmisi və özü ilə xüsusi danışıqlar

Onların qurduğu planlardan biri bu idi ki, əvvəl Peyğəmbərin(s) özü ilə danışib, onu yolundan döndərmək istəyirdilər. Bunun üçün hər bir vasitəyə əl atmaq fikrinə gəldilər. Fikirləşdilər ki, əvvəlcə gedib Peyğəmbərin(s) əmisi Əbu Taliblə söhbət etsinlər. Əbu Talib Peyğəmbərin(s) əmisi və Məkkədə tanınmış böyük şəxsiyyətlərdən biri idi. Peyğəmbərin(s) gətirdiyi dini müdafiə edənlərdən idi. Müşriklərin Əbu Süfyan, Əbu Cəhl, Şeybə, Ütbə, Vəlid ibn Müğeyrə kimi böyükləri Əbu Talibin yanına gəlib dedilər: Bizim səni narahat etməkdə məqsədimiz sənin qardaşın oğludur. Qardaşın oğlu bizim bütələrimizi təhqir edir və dinimiz barədə cürbəcür sözlər danışır. O, bizim alimlərimizə ağılsız deyir. Valideynlərimizi azğın adlandırır. Ya sən onun qarşısını almalısən, ya da icazə ver biz özümüz onunla məsələni həll edək. Sən onu himayə etməsən, biz onunla necə rəftar edəcəyimizi yaxşı bilirik. Əbu Talib onların sözünə qulaq asıb gülümsəyərək dedi: “Siz gedin, mən özüm onunla danışaram.” Onlar getdikdən sonra Əbu Talib Peyğəmbərə(s) dedi: “Allah sənə hər nə buyurursa, onu da et. Heç bir narahatçılıq çəkmə. Camaatı haqqa

dəvət et və Allahın buyurduqlarını lazımınca yerinə yetir və nigaran olma.”

Müşriklər gördülər ki, Peyğəmbər(s) öz təbliğatını gündən-günə daha da artırır. Belə olduqda yenə də Əbu Taliblə söhbətə gəldilər. Dedilər ki, əgər Məhəmməd vəzifə istəyirsə, onu özümüzlə rəis təyin edərik. Əgər mal-dövlət istəyirsə, onun üçün gözəl şərait düzəldərik. Əgər xəstədirsə, biz onu müalicə etdirərik. O bizdən nə istəyir? Bütün bu söhbətlərin yenə də heç bir faydası olmadı.

Üçüncü dəfə yığılıb Əbu Talibə hədə-qorxu gələrək dedilər: Biz sənə xəbərdarlıq edib deyirik. Əgər Məhəmmədin qarşısını almasan, yaxud onu bizə təhvil verməsən, sənənlə müharibə edəcəyik. Onlar gedəndən sonra Əbu Talib Peyğəmbəri(s) yanına çağıraraq müşriklərin dediklərini ona danışdı. Peyğəmbər(s) buyurdu: “And olsun Allaha, əgər günəşi sağ ovcuma, ayı da sol ovcuma qoysalar belə, mən bu yoldan əl götürməyəcəyəm. Mən bu yolda ya şəhid olaram, ya da Allahın icazəsi ilə bu dəvətimi sona qədər davam etdirəcəyəm. Qoy, Allah Özü onlarla mənim aramda hakimlik etsin.”

Bütpərəstlərin bütün bu planları puça çıxdı. Heç bir vəzifə, müxtəlif maddi təkliflər, hədə-qorxu və təpkiylə Peyğəmbəri(s) yolundan döndərə bilmədiklərini görən müşriklər şəxsən Peyğəmbərin(s) özü ilə söhbət etmək qərarına gəldilər. Günlərin birində Qüreyşin böyükləri, bütpərəstlər axşam- çağı Məscidül-həramda toplaşaraq iclas keçirdilər. Peyğəmbəri(s) də həmin iclasa dəvət etmək üçün bir nəfəri Həzrətin(s) yanına göndərdilər. Bu xəbəri Peyğəmbərə(s) xəbər verdikdə Həzrət(s) elə təsəvvür etdi ki, onlar öz yollarından əl çəkib, iman gətirmək istəyirlər. Hər ehtimala qarşı onların bu dəvətini qəbul edib iclasa gəldi. Əyləşdikdən sonra Məkkənin böyükləri və

bütpərəstlər söhbətə başladılar. Üzlərini Peyğəmbərə(s) tutub dedilər: “Biz səni bura höccəti tamamlayıb, yekun sözümüzü və qəti fikrimizi bildirmək üçün çağırmışıq. Sən bizi azğın adlandırdın, biz buna dözdük. Sən bizim dinimizi təhqir etdin, biz buna dözdük. Bizim alimlərimizə ağılsız deyib təhqir etdin. Camaat arasında ikitirəlik yaratdın. Biri namaz qılır, digəri içki içir, biri sənin yolunu qəbul edir, digəri qəbul etmir. Beləliklə, bütün ailələrin içində dava-dalaş saldın. Biz bütün bunlara göz yumub dözdük. Sənin bizdən istəyin nədir? Əgər pul istəyirsənsə, sənə küllü miqdarda pul təklif edirik. Əgər vəzifə istəyirsənsə, səni özümüzə rəis təyin edərik. Əgər xəstəsənsə, səni həkimə aparıb müalicə etdirərik. Sənin bu yolda inadkarlıq etməyin və törətdiyin bütün bu hadisələr nə üçündür? Bizdən istəyin nədir?”

Həzrət Peyğəmbər(s) çox ədəbli olduğundan onların bütün sözlərinə diqqətlə qulaq asdıqdan sonra buyurdu: “Sizin mənim haqqımda dedikləriniz və mənim barəmdə etdiyiniz xəyal və təsəvvürlərin heç biri düzgün deyil. Allah məni Peyğəmbər təyin edib, mənə kitab nazil edib və mənə əmr verib ki, sizi Ona səcdə etməyə dəvət edirəm. Mən bu işdə məmur olub öz işimi görürəm. Allahın buyurduqlarını çatdırıb, sizi Ona səcdə etməyə dəvət edirəm. Əgər mənim bu dəvətimi qəbul etsəniz, dünya və axirətin xeyrini əldə etmiş olacaqsınız. Əgər bu dəvətimi qəbul etməsəniz, mən sizin qarşınızda dözüb səbr edəcək və bu yoldan heç vaxt əl götürməyəcəyəm. Qoy Allah Özü mənimlə sizin aranızda hakimlik etsin. Allah bizim aramızda hər nə hökm buyursa, mən ona razıyam.”

Bütün bu söhbətlərdən sonra Həzrət Peyğəmbər(s) ayağa qalxıb onları tərk etdi. Abdullah ibn Üməyyə¹ özünü Peyğəmbərə(s) çatdırıb dedi: Onlar sənə hər nə təklif etdilsə, sən qəbul etmədin. Biz sənə iman gətirməyəcəyik. Çalış ki, onların sözləri ilə razılığa gələsən. Həzrət Peyğəmbər(s) onun da təklifinə rədd cavabı verib getdi.

Bu hadisədən illərcə sonra hicrətin axıncı illərində Abdullah Peyğəmbərə(s) iman gətirib, İslamı qəbul etdi. İslamın əvvəlində Peyğəmbərin qarşısını almaq istəyənlərin bəzisi axırda iman gətirib müsəlman olmuşdular. Çünki hamı birdən-birə iman gətirmirdi. Eləsi var idi ki, Peyğəmbərə(s) peyğəmbərliyə məbus olduğu günlərdə, bəziləri isə müəyyən zamanlarda iman gətirmişdi. İllər ötdükcə iman gətirənlərin sayı da çoxalırdı. İman gətirənlərin hamısı Allah yanında əziz və möhtərəmdir. Lakin tez iman gətirənlərin xüsusi şərəfət və fəziləti var. Peyğəmbər(s) özü kimin bu şərəfətə malik olduğunu hamıdan gözəl bilirdi.

Günlərin birində Ütbə Məkkənin böyükləri ilə danışib, Peyğəmbərlə(s) xüsusi söhbət edəcəyini vurğuladı. Sonra Peyğəmbərin(s) yanına gedib, həmin iclasdakı sözləri bir daha təkrar edib dedi: Sən bizdən nə istəyirsən? Nə üçün bu işdən əl çəkmək istəmirsən? Onun sözləri qurtardıqdan sonra Peyğəmbər(s) “Fussilət” surəsini otuz səkkizinci ayəsinə qədər oxudu. Otuz səkkizinci ayə səcdə ayəsi idi. Bu ayəni oxuduqdan sonra səcdə etdi. Səcdədən qalxıb üzünü Ütbəyə tutaraq buyurdu: “İndi sözün nədir?”

¹ Abdullah ibn Əbi Üməyyə Peyğəmbərin(s) bibisi oğlu idi. O, Məkkədə tanınmış insanlardan biri idi.

Ütbə bu ayələri eşidib cavabını aldı, heç bir söz deməyib Peyğəmbərin(s) yanından çıxdı. Müşriklərin böyüklərinin yanına gəlib dedi: “Onunla işiniz olmasın. Çünki o, tutduğu yolda çox möhkəm dayanıb. Qoyun ərəblər nə istəyirlər etsinlər. Siz bu işlərə qarışmayın.” Onlar dedilər: “Biz görürük ki, Məhəmməd səni də yola gətirib. Çox yumşaq danışsən.” Ütbə dedi: “Mən bu sözləri siyasi baxımdan deyirəm. Siz onun işinə qarışmayın. Əgər ərəblər özləri onu öldürsələr, siz də məqsədinizə çatmış olacaqsınız. Yox, əgər ərəblər onun sözlərinə qulaq asıb iman gətirsələr və Məhəmməd hakimiyyətə çatarsa, bu sizin üçün də iftixar hesab olar. Belə olduqda siz fəxr edəcəksiniz. Amma mənim fikrimcə, sizin onun işlərinə qarışmamağınız daha yaxşı olar.”

İkinci mərhələ

Camaatı Peyğəmbərin(s) sözlərini eşitməkdən çəkəndirmə

Müşriklər Peyğəmbəri(s) yolundan döndərmək üçün onunla çox söhbət edib, təkliflər irəli sürdülər. Hədə-qorxu vasitələrinə əl atdılar. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, Peyğəmbəri(s) öz yolundan döndərmək mümkün olmadı. Yenə də yığışıb, düşünüb-daşındıqdan sonra belə qərara gəldilər ki, camaatı ondan uzaqlaşdırsınlar. Beləcə camaatı Həzrətin(s) sözlərinə qulaq asmaqdan çəkəndirmək planını irəli sürdülər. Onlar özləri iman gətirməkdən boyun qaçıрмаqla yanaşı, camaatın da qarşısını almaq istəyirdilər. Çünki Peyğəmbərin(s) camaatı öz ətrafına yığmasından qorxub ehtiyat edirdilər.

Allah-təala Həzrət Peyğəmbərə(s) gözəl danışiq qabiliyyəti, sözlərinə elə şirinlik və mələhət vermişdi ki, eşidənləri məftun edirdi. Bundan əlavə, səsinin gözəlliyi, oxuduğu kəlamlar və hikmətli sözləri də xüsusi təsirə malik idi. Hər kim onun sözlərini eşidirdisə, məftun olub Həzrətə(s) bağlanırdı.

Qüreyşin böyükləri isə camaatı ona qulaq asmaqdan çəkindirməklə, onu yolundan döndərmək cəhdinə əl atıb dedilər: “Bundan sonra heç kəsin Məhəmmədin sözlərinə qulaq asmağa ixtiyarı yoxdur.”

Allah-təala “Fussilət” surəsinin 23-cü ayəsində buyurur:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ
وَالْعَوَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَبُونَ

-Küfr edənlər dedilər: «Bu Qurana qulaq asmayın və (oxunan zaman) ona bihudə və puç sözlər atın ki, bəlkə qalib gəldiniz.»

Həzrət Peyğəmbər(s) hər vaxt Məkkədə Quran oxuyarkən müşriklər gəlib onun ətrafına toplaşar və səs-küy salaraq, sözlərinin camaatın qulaqlarına çatmasına mane olurdular. Kimi şeir oxumaqla, kimi bir-birilə qışqıra-qışqıra söhbət etməklə Peyğəmbərə(s) maneçilik törədirdilər. Bu hiylə Adəm Peyğəmbərin(ə) zamanından zəmanəmizə qədər istifadə olunan bir hiylədir və düşmənlər həmişə belə bir vasitəyə əl atmışlar. Düşmənlər bütün peyğəmbərlərin dövründə və bütün tarix boyu bu hiylələrdən istifadə edərək, camaatı haqq sözləri eşitməkdən çəkindirməyə çalışmışlar. Müxtəlif şeirlər, yalan sözlər və şayiələr, təhrikedici əxlaqsız filmlər, mətbuatda yalan söhbətlərlə camaatın başını həmişə

qarışdırmağa çalışmışlar. Hətta böyük alimləri belə lazımsız sorğu-suallara və xeyri olmayan söz-söhbətlərə tutmaqla haqqı camaata çatdırmağa imkan verməyiblər.

İranda doktor Şəriəti adlı böyük bir alim yaşayırdı. Təxminən otuz il bundan əvvəl dünyasını dəyişib. Onun çox iti qələmi və kəsərli sözləri var idi. Dünyanın əksər ölkələrində tanınmış bir şəxsiyyət idi. Suriyada dünyadan köçdü və elə oradaca Xanım Zeynəbin(s.ə) hərəminin yanında dəfn olundu. Günlərin birində Məşhəd şəhərində alimlər bir evdə fəlsəfi söhbət edirdilər. Həmin söhbət insanın vücud və mahiyyəti barədə idi. İnsanın vücudu mahiyyətindən müqəddəmdir, yoxsa mahiyyəti vücudundan müqəddəm sayılır? Bir qrup alim insanın vücudunun mahiyyətindən öncül olmasını, digəri isə əksini iddia edirdilər. İnsandan qeyrilərində mahiyyət vücuddan müqəddəmdir. İnsanda vücud var, lakin gələcəkdə mahiyyətinin necə olacağı bəlli deyil. Lakin insandan başqa qeyrilərində mahiyyət öndədir. Məsələn, küçələrin birində yer qazılır və qarşısına böyük bir lövhə qoyulur. Həmin lövhədə qazılan yerdə tikiləcək böyük bir binanın şəkli əks olunur. Deməli, məlum olur ki, həmin qazılan yerdə bir neçə ildən sonra şəkildə göstərilmiş bina tikilib hazır olacaq. Yəni mahiyyət var, lakin hələ vücud yoxdur.

İnsanda isə vücud var, lakin nə (alim, mühəndis və s.) olacağı bəlli deyil. Həmin alimlər bu haqda geniş mübahisə edirdilər. Halbuki onların yaşadıkları evlərin küçəsinə asfalt çəkilməmişdi. Azacıq yağış yağan kimi palçıq dizə çatırdı. Mərhum doktor Şəriəti həmin mübahisə edən alimlərə zarafatla dedi: "Əgər icra başçısı gəlib bizim küçələrə asfalt çəkdirsə, bu həm vücuddan, həm də mahiyyətdən müqəddəmdir." Onun bu sözü

deməkdə məqsədi o idi ki, insanların başlarını qeyri-zəruri işlərlə qatırlar. Bundan daha önəmli və əsas işlər qaldığı halda zəruri olmayan söhbətlərlə başınızı qatmayın. Tarix boyu alimləri əsas məsələlərdən ayırıb, qeyri-zəruri işlərlə başlarını qatmağa çalışıblar.

Allah-təala “Ənfal” surəsinin 35-ci ayəsində buyurur:

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصَدِيَةً
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ

-Onların Kəbə evinin yanındakı namaz və duaları fit və əl çalmaqdan başqa bir şey deyildi. Buna görə də etdiyiniz küfrün cəzası olaraq dadın (dünya və axirət) əzabı(nı)!

Peyğəmbərin(s) zamanında bir sıra insanlar paltarsız, yəni lüt halda Kəbənin ətrafına təvaf etdikdən sonra gəlib Peyğəmbərin ətrafında əyləşirdilər. Peyğəmbər(s) söhbət edərkən isə hay-küy salıb maneçilik törədirdilər. Onlar bu işi ona görə edirdilər ki, Həzrətin(s) səsini heç kəs eşitməsin.

Aşura hadisəsindən sonra əsirləri apararkən İmam Səccad(ə) Əməvilər məscidinə gətirdilər. Həmin məsciddə Yezid üçün xüsusi yer düzəltdirmişdilər. O, öz yerində əyləşmişdi. İmam Səccad(ə) çıxış etmək üçün icazə istəyib, minbəri göstərərək buyurdu: “Mənə icazə verirsənmi bu taxtaların üstünə çıxıb söz danışım? Dedilər: Sən bu minbərə taxtamı deyirsən? İmam Səccad(ə) buyurdu: Nə qədər ki, ora Peyğəmbər(s) və ya Peyğəmbərin(s) istədiyi insan çıxmayıb, ora taxta olaraq qalacaq. Nə qədər ki, orada meymunlar danışır, taxta parçalarıdır. Bu taxtalar o vaxt minbər olacaq ki, mən onun üstünə çıxıb söhbət edim.”

Yezidin icazə verməkdən başqa heç bir əlacı yox idi. Həzrət(ə) minbərə çıxıb söhbətə başladı. İmamın(ə) gözəl, dərin və təsirli çıxışı məscidə toplaşanlara çox böyük təsir etmişdi. Gördülər ki, əgər İmam Səccad(ə) danışığını belə davam etdirsə, onların bütün işləri alt-üst olacaq. Onun çıxışının qarşısını almaq üçün göstəriş verdilər ki, azan verilsin. Onlar bu işi görməklə İmamın(ə) sözlərinin camaatın qulağına çatmasına mane olmaq istəyirdilər. Onların verdiyi bu azan azan sahibini yıxmaq məqsədi daşıyırdı. Onlar azanında məqsəd namaz deyil, İmamın(ə) sözlərinin qarşısını almaq idi.

Tarix boyu bu hiylələr olmuş və hazırkı dövrümüzdə də dünyada bu hiylələrdən istifadə olunur. Odur ki, müşriklər Peyğəmbərin(s) sözlərinin camaatın qulağına çatmaması üçün əllərindən gələn hiylələrə əl atdılar. Peyğəmbərlə(s) müxalifətçilik edənlər hərdən gizlicə gedib Həzrətin(s) söhbətlərinə qulaq asırdılar. Əbu Süfyan, Əbu Cəhl və Əxləs ibn Şüreyq Qüreyş qəbiləsinin başçılarından və ən çox düşmənçilik edənlərdən idilər. Onlar bir-birindən xəbərsiz gedib Peyğəmbərin(s) oxuduğu ayələrə gizlicə qulaq asıb qayıdırdılar. Gecələrin birində onlar bir-birindən xəbərsiz Məkkədə Peyğəmbərin(s) evinin kənarında əyləşib, Həzrətin(s) oxuduğu ayələrə qulaq asırdılar. Peyğəmbər(s) hər gün gecə yarı namaz qılıb Quran ayələrini tilavət edirdi. Onlar qulaq asıb qayıdarkən bir-birini gördülər və burada nə etdiklərini soruşdular. Üçünün də sirrinin üstü açıldı. Söz verdilər ki, bir daha bura gəlməyəcəklər. Səhərişi gün gecə hər üçü bir-birindən xəbərsiz yenə də Peyğəmbərin(s) evinin ətrafına gəldilər. Peyğəmbərin(s) oxuduğu ayələrə qulaq asdıqdan sonra qayıdarkən yenə də bir-biri ilə rastlaşdılar. Yenə də bir-biri ilə danışib bir daha bura gəlməyəcəkləri-

nə söz verdilər. Üçüncü gecə həmin hadisə yenə də baş verdi. Bu dəfə bir daha bura gəlib Peyğəmbərin(s) sözlərinə qulaq asmayacaqlarına and içib əhd-peyman bağladılar. Hərə öz evinə getdi.

Əxləs deyir: Məhəmmədin sözləri mənə çox təsir etmişdi. Onun sözlərinin təsirindən bədənim əsirdi. Evdən çıxıb Əbu Süfyanın yanına getdim. Ona dedim: Əbu Süfyan, sən də Məhəmmədin sözlərinə qulaq asmısan. Bu haqda nə fikirləşirsən? Əbu Süfyan dedi: Sözü düzü Məhəmmədin oxuduğu ayələrin bəzisini başa düşürdüm. Amma bir çoxu mənə çatmırdı. Dedim: Elə mən də sənə kimiyəm. Sonra Əbu Cəhlin yanına gəlib soruşdum: Ağlın Məhəmmədin oxuduqlarından bir şey kəsirmi? Əbu Səhl sözü başqa səmtə yönəldib dedi: “Biz Əbdülmanafın övladları ilə rəqabətdəyik. Onlar süfrə açdıqda, biz də süfrə açmışıq. Onlar ehsan etdikdə, biz də ehsan etmişik. Onlar səxavətli olublarsa, biz də səxavətli olmuşuq. Onlar camaata qulluq göstəriblərsə, biz də bu əməli etmişik. Hər bir işdə onlarla rəqabətimiz olub. Lakin onlardan peyğəmbər olması, bizdən olmaması bu bizim üçün çox ağırdır. Biz heç bir vaxt onlara iman gətirməyəcəyik.”

Deməli, açıq-aydın məlum olur ki, Peyğəmbərin(s) gətirdiyi dində heç bir eyib və nöqsan yoxdur. Nöqsan bu müxalifətin içərisində olan paxıllıqdır. İçərilərində olan şər və atəş onları haqqa gəlməyə imkan vermir.

Vəlid ibn Müğeyrə müşriklərdən biri idi. Ərəb ədəbiyyatını çox gözəl bilirdi. Ona “reyhanətül-ədəb” (ədəbiyyatın gülü) deyirdilər. O, öz vaxtında alim, şair və bilikli bir insan idi. Onun şirin, ürəyəyatan nitqi və sözləri var idi. “Ğafir” surəsi nazil olduqdan sonra Peyğəmbər(s) Məscidül-həramda həmin surəni oxudu. Vəlid ibn Müğeyrə bu ayələri Peyğəmbərin(s) dilindən eşitdi. Bütün

ayələrə diqqətlə qulaq asdıqdan sonra öz qəbiləsində (Bəni- Məxzum) yaxın adamlarının və həmkarlarının yanına gəlib dedi: “And olsun Allaha ki, Məhəmmədin buyurduğu bu sözlər nə insanların, nə də cinlərin sözüne oxşayır. Peyğəmbərin sözlərinin xüsusi şirinliyi və gözəlliyi vardır. O sözlərin meyvəli budaqları və möhkəm kökü vardır. Onun sözləri bütün insanların sözlərindən üstün və dəyərlidir.”

Vəlid bu sözləri deyəndən sonra öz evinə qayıtdı. Onun tayfasının adamları bir-birinin üzünə baxıb dedilər: “Deyəsən, Məhəmmədin sözləri Vəlidin qəlbinə təsir edib. Əgər Vəlid Məhəmmədə tabe olarsa, onda biz məğlub olacağıq.” Əbu Cəhl Vəlidin qardaşı oğlu idi. O, Vəlidə yola gətirməyi boynuna götürdü və dedi: “Mən buna bir əlac edərdəm.” Əbu Cəhl Vəlidin evinə gəlib özünü ona çox narahat göstərdi. Vəlid ondan niyə narahat olmasının səbəbini soruşdu. Əbu Cəhl dedi: “Mənim narahatlığım budur ki, camaat sənə barəndə bəzi sözlər deyir. Biz də o sözlərdən çox narahat oluruq.” Vəlid soruşdu: “Camaat mənim barəmdə hansı sözləri danışır?” Əbu Cəhl dedi: “Camaat arasında söz gəzir ki, Vəlid qoca, şan-şöhrətli bir adamdır və Peyğəmbər ona bir vəzifə, şan-şöhrət versin deyər İslamı qəbul etmək istəyir.”

Əbu Cəhl bu sözləri deyəndən sonra Vəlidin daxilində nəfsani qüvvələr baş qaldıraraq tüğyan etdi. Ondakı nəfsani qüvvələr coşub-daşdıqdan sonra o, öz yolundan və fikrindən dönərək, Əbu Cəhlə birlikdə öz tayfasının arasına gəldi və dedi: “Siz Məhəmmədin dəli olmasını güman edirsiniz?”

Dedilər: “Xeyr. Çünki onda dəliliyin heç bir əlaməti yoxdur.”

Vəlid dedi: “Siz güman edirsiniz ki, Məhəmməd kahindir?”

Dedilər: “Xeyr. Onda belə bir əlamət görmürük.”

Vəlid dedi: “Siz Məhəmmədin şair olduğunu güman edirsiniz?”

Dedilər: “Xeyr. Onun sözləri şerə oxşamır.”

Vəlid dedi: “Siz elə bilirsiniz ki, Məhəmməd yalançıdır?”

Dedilər: “Xeyr. Biz bu vaxta qədər onun dilindən bircə kəlmə də olsa yalan söz eşitməmişik. Sonra soruşdular: “Bəs sən onun barəsində nə fikirləşirsən?”

Vəlid bir az fikirləşdikdən sonra üzünü turşudaraq qəzəblə dedi: “Məhəmməd yalnız cadugərdir. Çünki o bütün ailələr arasında ayrılıq salıb. Onun sözləri camaatı bir-birindən ayırıb. Evlərdə biri namaz qılır, digəri qılmır və bu zəmində mübahisələr edirlər.”

Bu hadisədən sonra Allah-təala onun barəsində “Müddəssir” surəsinin 11-ci ayəsindən 26-cı ayəsinə qədər olan ayələri nazil etdi:

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا. وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا. وَبَيْنَ شُهُودًا.
وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا. ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا.
سَأُزْهِقُهُ صَعُودًا. إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ. فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ. ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ
قَدَّرَ. ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ. ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ. فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا
سِحْرٌ يُؤْتَرُ. إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ. سَأُصْلِيهِ سَقَرَ

-“[Ya Peyğəmbər!] Məni öz yaratdığım kimsə ilə tək burax! [Vəlid ibn Mühəyrə kimi kafirin cəzasını yalnız Mənə tapşır!]. Mən ona bolluca mal-dövlət əta etdim; Yanında hazır duran oğullar [verdim]. Ona hər şeyi

artıqlaması ilə müyəssər etdim [sərvət və mənəbi ayağının altına döşədim]. [Bütün bunlardan] sonra yenə də [var-dövlətini] artırmağımı istəyir. Xeyr, [bu ola bilməz]. Çünki o, ayələrimizə qarşı inadkar oldu. Mən onu məşəqqətli bir əzaba düçar edəcəyəm! O [Quran barəsində] fikirləşdi və [orada deyilənləri öz ürəyində] öldü-biçdi. Ölüm olsun ona! Necə öldü-biçdi? Bir də ölüm olsun! Necə öldü-biçdi? Sonra (qövmünün üzünə) baxdı. Sonra üz-gözünü turşutdu, qaş-qabağını tökdü. Sonra da [imandan] üz çevirdi. [Peyğəmbərə tabe olmağa] təkəbbür göstərdi. Və dedi: Bu [sehrbazlardan] öyrənilən sehrdən başqa bir şey deyildir! Bu, yalnız bəşər sözüdür! Biz onu Səqərə atacağıq. [Orada yandıracağıq].”¹

Vəlid və Əbu Cəhl kimi insanlar camaatı Peyğəmbərə(s) qulaq asmaqdan çəkindirirdilər. Onlar bu yolda əllərindən hər nə gəlirdisə edirdilər. Onlar bədbəxt insanlar idilər. Onların camaatı Peyğəmbərin(s) sözlərini eşitməkdən çəkirmələri bədbəxtliklərinin yarısı idi. Bundan daha pisi o idi ki, Peyğəmbər(s) Quran ayələrini oxuyarkən bəzi münafıqlar Həzrətin(s) sözlərini eşitməmək üçün əllərini qulaqların qoyurdular.

Nuh Peyğəmbər(s) barədə Quranda belə oxuyuruq:

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَنِالًا وَنَهَارًا. فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا.
وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ
وَأَصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا

-Dedi: «Ey Rəbbim, mən öz qövmümü gecə – gündüz (haqqa) dəvət etdim.» «Lakin mənim dəvətim

¹ Müddəssir, 11-26.

onlar üçün (haqdan) qaçmaqdan savayı bir şey artırmadı.»
«Sənin onları bağışlamağın üçün mən nə vaxt onları dəvət etdimsə, barmaqlarını qulaqlarına tıxadılar, libaslarını başlarına çəkдилər, (etiraz edərək inadla) israr etdilər və şiddətlə təkəbbür göstərdilər.»¹

Həzrət Əlinin(ə) “Nəhcül-bəlağə”də bu haqda belə bir cümləsi var. Həzrət(ə) buyurur:

أَظْأَرَكُم عَلَى الْحَقِّ وَأَنْتُمْ تَنْفُرُونَ عَنْهُ نُفُورَ الْمِغْرَى
مِنْ وَعْوَعَةِ الْأَسَدِ

-Mən sizi haqqa dəvət edirəm, lakin şirin nəriltili səsindən meşədə heyvanların qaçdığı kimi, siz də mənim haqqı tələb edən səsimdən qaçırsınız.

Allah-təala haqq-həqiqəti bütün insanlara Quran, Peyğəmbər(s) və imamların vasitəsilə çatdırır. Həmçinin batil yolları da göstərir ki, insanlar nəyin haqq və nəyin batil olduğunu bilsinlər. Bundan sonra insanları seçim qarşısında qoyaraq, heç kəsi məcbur etmir. Haqq və batili insana göstərib başa saldıqdan sonra seçim öz ixtiyarındadır. Kimsə onu zorla dəvət və ya məcbur edə bilməz. Həmçinin heç kəsin insanları haqq sözlərə qulaq asmaqdan çəkəndirməyə də ixtiyarı yoxdur.

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ
وَيُؤْمِنِ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ
عَلِيمٌ

¹ Nuh, 5-7.

-Dində (əqidənin əsaslarında) məcburiyyət yoxdur (çünki daxili inanc və etiqadlar zorla qəbul etdirilə bilməz və dəlil-sübuta tabedirlər). Şübhəsiz, (bu Quran vasitəsilə) hidayət yolu azğınlıqdan (seçilib) aydınlaşmışdır. Buna görə də kim azğın və itaətsizə (şeytan və onun ardıcılılarına) kafir olub Allaha iman gətirsə, doğrudan da heç vaxt qırılmayan möhkəm bir dəstəkdən yapışmışdır.

Allah eşidən və biləndir.¹

Allah-təala Quranda belə haqq sözlərin tərəfdarlarını və haqqı qəbul edib əməl edən kəsləri müjdələyir. “Zumər” surəsinin 17-18-ci ayələrində buyurur:

...فَبَشِّرْ عِبَادِ. الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ

هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ

-Buna görə də müjdə ver Mənim bəndələrimə! Sözlərə qulaq asıb onların ən yaxşısına tabe olan kəslərə! Allahın hidayət etdiyi kəslər onlardır və onlardır əsl ağıl sahibləri!

Odur ki, heç kəsin kimisə haqq sözü eşitməkdən çəkəndirməyə ixtiyarı yoxdur. Hər bir kəs öz-özlüyündə ixtiyar sahibidir. Lakin müşriklər və münafıqlar bilirlər ki, insanları Peyğəmbərin(s) sözlərini eşitməkdən çəkəndirirdilər. Çünki onlar bilirlər ki, əgər camaat haqq sözləri eşitsə, nə olacaq. Bu barədə heç bir vəchlə insanın qarşısını almaq olmaz. Qoy qulaq assın, haqq və batili eşitsin, sonra hansını qəbul edəcəksə, özü müəyyənləşdirsin.

İmam Sadiq(ə) buyurur: “Getdiyiniz yerlərə bizim sözlərimizdən sovqat aparın. Əgər bir insanın xəmiri,

¹ Bəqərə, 256.

fitrəti təmiz olsa, məqsədi və niyyəti düzgün olsa, bizim sözlərimiz həmin şəxsin qəlbinə çox yaxşı təsir göstərəcək.”

Üçüncü mərhələ

Peyğəmbərə(s) fiziki təzyiqlər göstərilməsi

Qüreyşin böyükləri, müşrik və münafıqlar Peyğəmbəri(s) ilahi dəvətdən saxlamaq üçün hər bir vasitəyə əl atırdılar. İlk növbədə Peyğəmbərin(s) əmisi və özü ilə xüsusi söhbətlər, maddi təklif və hədə-qorxulara əl atdılar. Bütün bunların faydasını görmədikdə ikinci mərhələyə keçərək, Peyğəmbərin(s) sözünün camaatın qulağına çatmasına imkan vermirdilər. Onların bu planları az da olsa baş tutdu, lakin istədikləri kimi öz hədəflərinə çata bilmədilər. Bütün bunlarla yanaşı, əl çəkməyib üçüncü mərhələyə əl atdılar. Yığışıb ciddi şəkildə qərara gəldilər ki, Peyğəmbərə(s) təzyiq göstərsinlər. Bu qərardan sonra Peyğəmbərə(s) fiziki yollarla təzyiq göstərməyə başladılar. Bu barədə olan hadisələrə həm Quranda, həm tarixdə, həm də hədislərdə rast gəlirik. Bu haqda olan nümunələrdən bir neçəsinə nəzər salaq. Həmin ayələrdən və surələrdən biri “Məsəd” surəsidir. Bu surənin nazil olma səbəbi belədir. İbn Abbas deyir: “Həzrət Məhəmməd(s) peyğəmbərliyə çatdıqdan sonra üç il heç kəsi dəvət etmədi. Onun Peyğəmbər(s) olmasını yalnız çox yaxın insanlar bilirdilər. Bu məsələni Həzrət Əli(ə) və Xanım Xədicə(s.ə) bilirdi. Lakin Allah-təala hələ açıq-aşkar dəvəti ona əmr etməmişdi. Üç il keçdikdən sonra Allah-təala Peyğəmbərə(s) “Şüəra” surəsinin 214-cü ayəsini nazil etdi:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

-Və (əvvəlcə) yaxın qohumlarını qorxut və xəbərdarlıq et.

Peyğəmbər(s) öz qohum-əqrəbasını ilahi dəvətə məmur oldu və günlərin birində Səfa dağının üstünə çıxıb

uca səslə "Ya Səbaha" - deyə çağırırdı. "Ya Səbaha" ərəblərdə həyəcan çığırışıdır. Yəni düşmənin qəfil hücumunu gördükdə bu sözü uca səslə həyəcan şüarı kimi deyib camaatı çağırır və düşmənin hücumu keçdiyini xəbər verərdilər. Peyğəmbərin(s) bu sözünü eşitdikdə hamı ora toplaşdı. Həzrət Peyğəmbər(s) qəbilə böyüklərinin adını bir-bir sadaladı. Hamı nə baş verdiyini eşitmək üçün sakit dayanıb qulaq asırdı. Öz-özlərinə fikirləşirdilər ki, görəsən hansı mühüm hadisəyə görə Məhəmməd(s) bizi bura çağırır. Həzrət Peyğəmbər(s) üzünü onlara tutub buyurdu: "Əgər sizə filan dağın arxasından düşmənlərin hücumu keçdiyini xəbər versəm, mənim sözümə inanarsınız mı? Hamı yekdilliklə dedilər: Biz indiyədək sənin dilindən yalan eşitməmişik. Əgər düşmənin bizə hücum etməsi xəbərini versən, sənə inanıb özümüzü düşmən hücumundan müdafiə etmək üçün hazırlıq işləri görərik. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: İndi ki, siz mənim sözlərimə inanırsınız və mənim dilimdən yalan eşitməmişsiniz, bundan sonra da eşitməyəcəksiniz. Elə isə qulaq asın, məni dinləyin. Mən sizi Allahın şiddətli əzabından qorxudub, sizi Ona iman gətirməyə dəvət edirəm. Əgər Allaha iman gətirməsəniz, Onun şiddətli əzabı sizlərə nazil olacaq." Həzrət Peyğəmbər(s) bu sözü deyəndən sonra Əbu Ləhəb dillənib öz etirazını bildirərək Peyğəmbərə(s) dedi: "Səni görüm ziyana uğrayasan və ölüm olsun sənə. Bizi bu sözləri demək üçün bura yığmısan?"

Əbu Ləhəb Peyğəmbərlə(s) ilk düşmənçilik edən insan idi. Sonra onun arvadı Peyğəmbərlə(s) düşmənçilik etdi. Əbu Ləhəbin arvadı Əbu Cəhlın bacısı və Müaviyənin bibisi idi. O, öz əri ilə əl-ələ verib Peyğəmbərə(s) qarşı əlindən gələn düşmənçiliyi etməyə

başladılar. Əbu Ləhəb Peyğəmbərə(s) təzyiqlər göstərərkən Əbu Cəhl kimi müşriklər də ona qoşuldular. Əbu Ləhəbin arvadı çöldən tikanlı otları yığıb, Peyğəmbərin(s) keçdiyi yola töküdü ki, Həzrət(s) oradan keçərkən tikanlar ayağına batsın. Allah-təala onların barəsində bu surəni nazil etdi:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. تَبَّتْ يَدَا أَبِي هَبٍ وَتَبَّ. مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ
وَمَا كَسَبَ. سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ هَبٍ. وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ. فِي
جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ

-Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə. Əbu Ləhəbin hər iki əli kəsilsin, ziyana uğrasın və ölüm olsun ona! Əsla onun nə mal-dövləti, nə də əldə etdikləri (Allahın əzabını zərrə qədər də) ondan uzaqlaşdıra bilməz. O, tezliklə alovlu (şöləli) oda girəcək və orada yanacaqdır. Və onun odun daşıyan zövcəsi də (cəhənnəm oduna girəcəkdir). Onun boynunda xurma lifindən hörülmüş ip olacaqdır. (O, Peyğəmbərin yolunun üstünə iplə tikanlı çöplər daşdığına və Peyğəmbərin əleyhinə söz gəzdirdiyinə görə cəhənnəmdə də əməlləri eynilə təcəssüm olaraq «Zəqqum» ağacının odunlarını odlu zəncirlərlə daşıyacaqdır.)

Bu surə nazil olduqdan sonra onlar öz mövqelərindən əl çəkmədilər. Düşməncilik etməkdə ısrar göstərdilər. Peyğəmbər(s) də öz mövqeyində möhkəm dayanaraq, ilahi dəvətə başladı. Onlar əyləşib məsləhətləşdilər ki, bacardıqları qədər Peyğəmbərə(s) əziyyət versinlər. Bu barədə olan nümunələrdən bir neçəsini nəzərinizə çatdırıram.

Tariq adlı bir nəfər deyir: Mən Ərəfatın yanındakı bazarda idim. Gözüm cavan bir oğlana sataşdı. Həmin oğlan bazarda car çəkə-çəkə camaata belə deyirdi: Ey camaat, "La ilahə illəllah" deyin ki, nicat tapasınız. O, bu sözləri deyə-deyə gedirdi. Ardınca bir kişinin ona daş ata-ata gəldiyini gördüm. O, daş ataraq belə deyirdi: Ey camaat, bu yalançıdır. Onun sözlərinə inanmayın. Tariq deyir: Bu hadisəni görüb çox təəccübləndim. Həmin cavanın kim olduğunu soruşduqda, mənə dedilər ki, bu cavan oğlan sənə tanıdığın Məhəmməddir(s). O, camaatı Allaha doğru dəvət edərək, onları hidayət etmək istəyir. Onun ardınca daş atıb inkar edən kişi isə onun əmisi Əbu Ləhəbdir.

Bu haqda olan nümunələrdən biri Peyğəmbərin(s) Mədinəyə hicrətindən sonra baş vermişdi. Həzrət Peyğəmbər(s) Mədinəyə hicrət etdikdən sonra orada məskunlaşıb, camaatı Allaha doğru dəvət edirdi. Dəfələrlə düşmənlər Mədinəyə hücum edərək, Peyğəmbərlə(s) müharibə etmişdilər. Peyğəmbər(s) də iman gətirənləri bu hücumlardan müdafiəyə çağırıb, müntəzəm surətdə döyüşüb düşməni məğlub edirdi. Tarix boyu Peyğəmbər(s) heç vaxt kiməsə hücum etməyib. Əgər İslamda bu qədər döyüşlər olubsa, demək olar ki, müsəlmanlar yalnız özlərini və İslamı müdafiə etmək üçün döyüşüblər.

Bədr döyüşü İslamın ağır müharibələrindən biri idi. Əbu Ləhəb həmin döyüşdə iştirak edə bilmədi. Müharibə sona çatdıqdan sonra Əbu Cəhl gəlib müharibədəki vəziyyət barədə Əbu Ləhəbə danışdı. Bir sıra xəbərləri ona çatdırdıqdan sonra məğlub olduqlarını bildirdi. Əbu Ləhəb dedi: Bəs siz nə iş görürdünüz? Nə üçün əlinizdən gələni etmədiniz? Əbu Cəhl dedi: Əbu Ləhəb, and olsun

ki, mən Məhəmmədin qoşununu yerlə-göy arasında görürdüm. Minlərlə süvari döyüşçü əllərində qılınc, nizə tutaraq Peyğəmbəri(s) müdafiə edirdilər. Bütün bunları öz gözlərimlə gördüm. (Onlar həqiqətən də bunu görmüşdülər. Lakin camaata demək istəmirdilər ki, Allah öz Peyğəmbərini(s) xüsusi bir qoşunla müdafiə edir.) Bu söhbətdə Peyğəmbərin(s) əmisi Abbasın Əbu Rafe adlı qulluqçusu da iştirak edirdi. O, ayağa qalxıb dedi: Biz də həmin ordunu gözümüzlə gördük. Onlar insan surətində silahlanmış mələklər idilər. Allah onları Öz Peyğəmbərini(s) müdafiə etmək üçün göndərmişdi. Bu sözü deyən kimi Əbu Ləhəb onun ağzının üstündən möhkəm bir şillə ilişdirib dedi: Sənin nə ixtiyarın var ki, mənim acığım gələn sözlərdən danışırısan? Abbasın həyat yoldaşı bunu gördükdə yerdən bir taxta parçasını götürüb Əbu Ləhəbin başına möhkəm bir zərbə vurdu. Onun başı yarıldı və bir neçə gündən sonra yarası irinləməyə başladı. Heç bir dəva-dərmanın ona faydası olmadı. Tarixi mənbələrdə yazırlar ki, bu hadisədən yeddi gün sonra Əbu Ləhəb həmin zərbənin təsirindən cəhənnəmə vasil oldu.

Onlar belə düşmənçilik, ədavət və kin-küdurətlə Peyğəmbərə(s) və səhabələrinə qarşı əllərindən gələn əzab-əziyyətləri əsirgəmədilər. Hər növ fiziki təsir göstərmək mümkün olurdusa, fürsətdən istifadə edib bu işə əl atırdılar. Qüreyşin böyükləri Peyğəmbəri(s) Məscidül-həramda öz iclaslarına dəvət edib onunla söhbət etdilər. Söhbətlərindən bir nəticə əldə etmədiklərini görüb narahat oldular. Çünki Peyğəmbər(s) onların heç bir sözünü qəbul etmədi və məclisi tərk etdi.

Peyğəmbər(s) gedəndən sonra gördülər ki, Əbu Cəhl çox narahatdır. Elə bil qəm-qüssə dəryasına qərq olmuşdu. Soruşdular: Niyə halın dəyişib? Dedi: Sabah şəxsən özüm

Məscidül-həramda dayanıb Məhəmmədin namaz qılmasını gözləyəcəyəm. O, namaza başladıqda yekə bir daşı götürüb onun başına vurub öldürəcəyəm. Siz mənə bu işimə görə dəstəkləyəcəksinizmi? Onların hamısı yekdilliklə cavab verdilər ki, əlbəttə, biz səni dəstəkləyib, sənə barəndə əlimizdən gələni əsirgəməyəcəyik. Səhəri gün Həzrət Peyğəmbər(s) Məscidül-həramda az bir dəstə insanla camaat namazına başladı. Səcdəyə gedərkən Əbu Cəhl yaxınlaşıb əvvəlcədən əlində hazır saxladığı daşı Həzrətin(s) başına vurmaq istədi. Birdən nəsə görüb daşı yerə ataraq, geri qaçmağa başladı. Müşriklər onun rənginin saraldığını və dilinin topuq vurduğunu görüb təəccüblə soruşdular: Sənə nə oldu belə? Əbu Cəhl dedi: Daşı Məhəmmədin başına vurmaq istəyəndə gördüm ki, yekə erkək bir dəvə ağzını açıb mənə yemək istəyir. Qorxudan daşı yerə atıb, canımı qurtarmaq üçün qaçdım.

Bir gün Əbu Cəhl yanında olanlara dedi: Məhəmməd namaz qılarkən kim bir heyvanın qarnını onun üstünə atıb təhqir edə bilər? Abdullah ibn Zəbəri ayağa qalxıb dedi: Mən bu işi görərəm. Bunu deyib getdi və bir heyvanın dolu mədəsini tapıb gətirdi. Həzrət Peyğəmbər(s) namaza başladıqda onun üstünə atdı. Peyğəmbərin(s) paltarı tamamilə bulaşdı. Bu xəbəri Əbu Talibə çatdırdılar. Əbu Talib özünü tez ora çatdırıb qılıncını çəkərək dedi: Kim Məhəmmədə qarşı bu işi görüb. Dedilər: Filankəs. Əbu Talib onu çağırıb dizi üstə otuzdurdu və dedi: Gedin eyni ilə həmin heyvanın mədəsindən tapın gətirin. Gedib gətirdikdən sonra Əbu Talib heyvanın mədəsində olanları onun üstünə boşaltdı və onu cəzalandırdı.

Həmzə özü də şəxsən qardaşı oğlu Məhəmmədi(s) həmişə müdafiə edirdi. Onu hamı böyük bir şəxsiyyət kimi tanıyırdı. Çox güclü və qorxu bilməyən bir insan idi.

Onun iman gətirməsi də elə Həzrət(s) müdafiəsi ilə bağlıdır. Bir gün ovdan qayıdıb bacısının evinə gəldi. Bacısını çox narahat görüb soruşdu: “Sənə nə olub belə? Bacısı dedi: Bundan artıq nə olmalıdır ki? Sənin qardaşın oğlu Məhəmmədi namaz üstə incidirlər, sən isə dayanıb baxırsan. Soruşdu ki, kim bu işi görüb? Dedilər? Əbu Cəhl.” Bu sözü eşidən Həmzə elə o halda, əlində ox-kaman evdən çıxıb birbaşa Məscidül-hərama gəlib Əbu Cəhli tapdı. Əli ilə ona möhkəm bir zərbə endirdi. Əbu Cəhl susub heç nə demədi. Həmzə Həzrəti(s) incidənlərin hamısını cəzalandıraraq Peyğəmbərin(s) yanına gəldi. Həmzə gedən kimi Əbu Cəhl dedi: Əgər Həmzə sizi vursa, yaxud danlasa, ona heç bir cavab qaytarmayın. Çünki o, müsəlman olmayıb. Birdən biz ona cavab qaytarsaq, təəssübkeşlik edərək İslamı qəbul edər. Əgər o, müsəlman olsa, bizim işimiz çox çətin olacaq.

Həmzə Peyğəmbərin(s) yanına gəlib dedi: “Qardaşoğlu, narahat olma, mən səni incidənlərin hamısını cəzalandırdım. Həmzə elə bildi ki, Peyğəmbər(s) sevinib ona təşəkkür edəcək. Bu sözləri deyəndən sonra Peyğəmbər(s) hansı halda idisə, eləcə də əyləşdi və Həmzənin üzünə baxmadı. Həmzə soruşdu: Sənə nə oldu belə? Həzrət(s) buyurdu: Sənin bir neçə nəfəri cəzalandırmayla hansı işlər düzələcək? Gedib onları cəzalandırdın, halbuki sən özün də onların cərgəsindəsen. Sən Allaha iman gətirməmişən.”

Peyğəmbərin(s) bu sözü Həmzəyə çox böyük təsir etdi. Elə oradaca Allaha iman gətirib, İslamı qəbul etdi. Ondən sonra son nəfəsinə qədər Peyğəmbəri(s) müdafiə etdi. Müşriklərin Peyğəmbəri(s) işgəncə etməklə onu yolundan döndərmə planları da puça çıxdı. Onlar Peyğəmbəri(s) çox incidib, işgəncələr verdilər. Lakin

Peyğəmbər(s) bütün bunlara səbr etdi və axırda da qələbə onunla oldu.

Peyğəmbərin(s) dövründən bizim dövrümüzdə qədər 1400 il keçir. İndi insanlar yüksək mədəniyyət sahibi olublar. Lakin başa düşmək lazımdır ki, yalnız daş-torpaqdan çoxmərtəbəli evlər tikmək insanın mədəni olmasına dəlalət etmir. Bütün bunlar yaxşıdır, amma daxili təmiz olmayanın mədəniyyəti də olmaz. Gözəl evlərə və maşınlara sahib olmaq insana mədəniyyət gətirmir. İnsanın mədəniyyəti onun ədəbli və gözəl əxlaqlı olmasıdır. İnsanın mədəniyyəti onun şərəfət və izzətidir. Hazırkı dövrdə uca binalar ucaldılır, təyyarələr, müxtəlif gözəl minik vasitələri, müxtəlif texnoloji avadanlıqlar icad edilir. Amma dünyanın inkişaf etmiş çox yerlərində insanlarda mədəniyyət görünmür. Diqqətlə baxanda görürük ki, 1400 il bundan əvvəl çöldə yaşayan bədəvi ərəblərin mədəniyyəti bunlardan daha yaxşıdır. Çünki onların imkanı çox zəif idi, texnoloji cəhətdən də inkişaf etməmişdilər. Onların İslamdan bir o qədər də anlayışları yox idi. Hər nəyi eşidirdilərsə, ona əməl etməyə çalışırdılar.

Amma hazırkı dövrdə belə bir inkişaf və tərəqqi ilə insanların mədəniyyətdən uzaq düşməsi çox təəccüblüdür. Radio, televiziya, telefon, peyk antenaları və s. vasitələrin meydan oxuduğu bir dövrdə nə üçün İslam mədəniyyətindən uzaq düşürlər? İslam adı çəkiləndə nə üçün təhqiramiz nəzərlərlə baxırlar? İslam bəşəriyyətin ən gözəl mədəniyyət nümunəsidir. Peyğəmbərimizi(s), dinimizi təhqir etməklə onlar hansı mədəniyyətlərini göstərirlər? İndi Peyğəmbəri(s) təhqir edənlər Həzrətin(s) dövründəki təhqir edənlərdən daha da pisdirlər. Peyğəmbərə(s) qarşı təhqir hərəkətləri bütün dünya

müsəlmanlarını narahat edir. Bunu yalnız üzr istəyib səhv iş gördüklərini bildirməklə nizamlaya bilərlər. İslam dini başdan-ayağa ədəb və mədəniyyətdir. İslam dini bütpərəstliklə həmişə mübarizə aparmışdır. Bununla belə, İslamın qayda-qanunlarından biri belədir: Əgər inəyə pərəstiş edən bir insan sənin evinə qonaq gəlsə, sənin qonağın olduğu üçün həmin gün onun yanında inək kəsmə. Çünki onu təhqir etməyə İslam dini icazə vermir.

İslam dini ədəb, mərifət, qanacaq və mədəniyyətdir. İslamın heç bir kəslə işi yoxdur. İslam dini Allah tərəfindən nazil olmuş müstəqil bir dindir. Allah Peyğəmbər(s) göndərmiş və kitab nazil etmişdir. Kim bu dini qəbul edir, yaxud nə qədər qəbul edirsə, bu onun öz işidir. Kim əməl edir, yaxud etmir, yenə də onun öz işidir. Bununla yanaşı, hər kəs də İslamı, Peyğəmbəri(s), Quranı və müsəlmanları təhqir edirsə, bu onun mədəniyyətsizliyini və ədəbsizliyini göstərir. Bunlar keçmişdə Peyğəmbəri(s) təhqir edənlərdən daha da pisdirlər. Biz də bir müsəlman olaraq onların İslama və Peyğəmbərə(s) qarşı etdikləri bu təhqirləri qətiyyətlə pisləyirik.

Dördüncü mərhələ

Peyğəmbərin(s) səhabə və dostlarına işgəncələr verilməsi

Qüreyşin böyükləri və müşriklər yuxarıda qeyd etdiyimiz mərhələlərlə İslam Peyğəmbərini(s) ilahi dəvətdən döndərməyə çalışdılar. Ancaq onların qurduqları bütün planlar heç bir nəticə vermədi. Bu mərhələlərdən heç bir nəticə əldə edə bilməyən müşriklər yenidən bir plan hazırlayaraq, qərara gəldilər ki, Peyğəmbərin(s) səhabələrinə və İslamı qəbul etmiş insanlara işgəncə və azab versinlər. Onlar əvvəlcə Peyğəmbərə(s) iman gətirən-

lərdən bir neçəsini hədələyib, işgəncə verməklə, bəzilərini öldürməklə İslamı qəbul edənlərin gözündə qorxu yaratmaq istəyirdilər. Düşünürdülər ki, belə olduqda insanlar qorxub İslama yaxın gəlməyəcəklər və Peyğəmbər(s) də özünü meydanda tək görüb ya ilahi dəvətindən əl götürəcək, ya da ömrü sona yetib dünyadan gedəcəkdir.

Yasir, Süməyyə və Əmmar

Müşriklər bu barədə qəti qərar qəbul edib hərəkətə başladılar. Kişi, qadın, cavan, qoca, bir sözlə kimliyindən asılı olmayaraq müsəlmanlara işgəncə verməyi qəti şəkildə qərarlaşdırdılar. Onlar qəbiləsi və qohum- əqrəbası böyük olanlara ehtiyatla yanaşırdılar. Kimsəsizlərə isə amansızcasına işgəncə verərək, onları öldürürdülər. Yasir və Süməyyə Peyğəmbərə(s) iman gətirən insanlardan idilər. Yasir ağsaqqal bir kişi, Süməyyə də nisbətən yaşlı qadın idi. Əmmar da onların övladı idi. Ərqəm ibn Əbi Ərqəm möhtərəm bir insan idi. Onun evini təbliğat mərkəzi etmişdilər. Müsəlmanlar onun evinə toplaşib, Peyğəmbərin(s) sözlərini təbliğ edirdilər. Müşriklər gördülər ki, əgər bunun qarşısını almasalar, onların sayı gündən- günə çoxalacaq. Buna görə də ilk növbədə Yasir və Süməyyəni seçdilər. Onları izləyib günlərin birində münasib fürsət tapan kimi yaxaladılar və işgəncələr verməyə başladılar. Onlara günlərlə yemək-içmək vermir, isti günəş şüalarının altında saxlamaqla işgəncə verirdilər. Elə dəhşətli işgəncələr verirdilər ki, onları dilə gətirmək mümkün deyil. Əbu Süfyan, Əbu Cəhl və Əbu Ləhəb bütün bu cinayətlərin başında dayanırdı. Əbu Ləhəbin arvadı, Əbu Süfyanın arvadı və Müaviyənin anası bütün bu cinayətlərdə əl-ələ vermişdilər.

Əgər kimsə küfrdə, zülmə, xəyanətdə, cinayətdə, adam öldürməkdə, baş kəsməkdə, qan tökməkdə, insan ciyəri yeməkdə məşhur olan bir ailəni tanımaq istəyirsə, Əbu Süfyanın ailəsini tanısın. Bu ailədə hər növ cinayətə əl atanlar olub. Ailənin ən kiçiyi Yezid idi ki, üç il hakimiyyətdə olmuşdur. Bu üç ilin hər birində böyük cinayətlər törətdi. Birinci il İmam Hüseyni(ə), onun yaxınlarını qətlə yetirdi və Kərbəla hadisəsini törətdi. İkinci il Mədinədə Hərrə hadisəsini törədərək, minlərlə insanı qətlə yetirdi. Üçüncü ildə də Məkkəyə hücum etdi. Bu nəsil dünyada ən cinayətkar nəsilidir. Tarix boyu onlardan heç bir müsbət hal görünmədi.

Kim Yezid və Müaviyənin cinayətlərinə bəraət qazandıra bilər? Kim bu cür alçaqları və onların etdiyi alçaqlıqların düzgün olduğunu təsdiqləyə bilər? Onların tarixdə törətmədiyi cinayət qalmadı. Xanım Zeynəbin(s.ə) və İmam Səccadın(ə) təsirli çıxışları nəticəsində Yezid bütün işlərin alt-üst olduğunu gördü. And içərək etdiyi əməlləri inkar edib, bütün bu cinayətlərin İbn Ziyad tərəfindən törədildiyini vurğuladı. Əgər Yezid and içərək Kərbəla hadisəsini törətdiyini inkar edərsə, onun bu andının nə qədər etibarı var? Əgər İmam Hüseyn(ə) kimi bir insan Yezidə pozğun deyirsə, bu zaman Yezidin and içməsinə etibar etmək olarmı? O Hüseyn(ə) ki, Peyğəmbər(s) onun barəsində buyurmuşdur: “Hüseyn cənnət cavanlarının ağasıdır.” Cənnət cavanlarının ağası əgər birinə alçaq deyirsə, həmin şəxsin nə dərəcədə etibarı ola bilər?

Yezid Kərbəladə böyük bir cinayət törətdi və and içərək bildirdi ki, onun bu hadisədən xəbəri yoxdur. Əgər bu hadisədən xəbəri yox idisə, bəs nə üçün Hüseynin(ə) kəsilmiş başını təştin içinə qoyub, onun qarşısına

gətirdilər? Əgər onun bu hadisədən xəbəri yox idisə, bəs nə üçün əlindəki çubuqla Hüseynin(ə) yaralı dodaqlarına vururdu? Əgər xəbəri yox idisə, bəs nə üçün çubuğu İmamın(ə) başına vura-vura şeir oxuyub deyirdi: “Bu gün Bədr döyüşünün intiqamı alındı. Kaş Bədr döyüşündə ölən ata, babam və böyüklər görəydilər ki, bu gün Bədrin intiqamını alıram. Əgər onlar bu günü görsəydilər, fərəhlənib deyərdilər ki, əllərin var olsun, Yezid. Bəni-Haşim hakimiyyət məsələləri ilə oynadı. İndiyə qədər heç bir vəhy gəlməmişdir. Kim deyir ki, Peyğəmbərə(s) vəhy nazil olub? Əgər mən Əhmədin (Peyğəmbərin) balalarından ata-babalarımın intiqamını almasam, heç öz qəbiləmin balası deyiləm.”

Bu sözləri deyən Kərbəlada törətdiyi cinayətlərdən xəbəri yox idisə, bəs dediyi sözlərdən də xəbəri yox idi? Əlbəttə ki, gecə-gündüzü eyş-işrətlə, sərxoşluqla keçən bir alçağın etdiyi cinayətlərdən xəbəri olmaz. Belə bir nanəcib etdiyi cinayətlərini cəhənnəmdə ayıldıqdan sonra başa düşəcək.

Yezidin ata-babaları da Peyğəmbərin(s) zamanında Allaha iman gətirənləri elə işgəncələrə məruz qoyurdular ki, onları dilə gətirmək çox çətindir. Bu cinayətkarlar bəzi möminlərin ayaqlarını dəvələrə bağlayıb dartaraq parça-parça edirdilər. Yasir və Süməyyəyə işgəncə verə-verə deyirdilər ki, Allahı və Məhəmmədi inkar edib, bütlərə pərəstiş etsinlər. Onlar isə müşriklərin sözlərini qəbul etmədilər və son nəfəslərinə qədər Allahın vəhdaniyyətinə və Peyğəmbərin nübüvvətinə şəhadət verdilər. Bəzi mötəbər mənbələrdə yazılmışdır ki, bu vəhşilər od qalayıb qılıncları odun üstündə qızardıb onların bədənlərinə basırdılar. Əmmar bunu görüb çox narahat oldu. Əmmara dedilər ki, qaçıb bir yerdə gizlənərək, canını qurtarsın.

Lakin müşriklər Əmmarı da yaxaladılar. Ona işgəncə vermək istəyərkən Əmmar təqiyə edərək onların dedikləri sözləri təkrarlayıb canını qurtardı. Bəzi müsəlmanlar arasında Əmmarın kafir olduğu barədə şayiələr də gəzdi. Əmmar bu sözləri eşidib çox narahat oldu və tutduğu işdən peşman olub dedi: “Kaş mən onların dediyi sözləri dilimə gətirməyəydim. Kaş mənə də öldürəydilər, amma onların dedikləri sözləri təsdiq etməyəydim.” Əmmar ağlaya-ağlaya Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib dedi: “Ya Rəsulallah(s), onlar ata-anamı öldürdülər. Sonra mənə də öldürmək istəyirdilər. Lakin mən məcburiyyət qarşısında qalıb, onların dediyi sözlərdən bir neçəsini dilimə gətirib canımı qurtardım.” Peyğəmbər(s) buyurdu: “Ürəyində Allaha və Mənə qarşı nə hiss edirsən? Əmmar dedi: Ya Rəsulallah, ürəyim imanla doludur. Əlbəttə, ürəyimdə Allaha və sənə qarşı məhəbbətim çoxdur. Peyğəmbər(s) buyurdu: Elə isə heç bir qəm-qüssə yemə. Sən canını onların şərindən qurtarmaq üçün bir neçə kəlmə demisən. Lakin ürəyin imanla doludursa, narahat olmağa dəyməz.”

Bu söhbətdən sonra Allah-təala “Nəhl” surəsinin 106-cı ayəsini nazil etdi.

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ
وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ

-Qəlbi imanla rahatlıq tapdığı (və imana bağlı) halda (küfr deməyə) məcbur olan şəxs istisna olmaqla, kim imanından sonra Allaha küfr etsə – öz sinələrini küfrlə şad edib genişləndirənlərə Allah tərəfindən bir

qəzəb və böyük bir əzab vardır (küfr sözlər danışmağa məcbur edilənlər isə Allahın qəzəbinə düçar olmayacaqdır).

Həzrət Peyğəmbər(s) bu ayəni oxuduqdan sonra Əmmarın ürəyi sakit oldu. Həzrət(s) öz əlləri ilə onun göz yaşlarını sildi.

Təqiyyə etmək

Burada “təqiyyə” barədə qısaca məlumat verməyi lazım bilirəm. Təqiyyə elə bir əməldir ki, insan canını qurtarmaq üçün bundan istifadə edir. Ancaq kafirlərlə müsəlman zalımın qarşısında təqiyyə etmək bir-birindən fərqlidir. Kafirlərin qarşısında təqiyyə etməməyin savabı çoxdur. Müsəlman zalımın qarşısında isə təqiyyə etməyin savabı çoxdur. Hər iki halda təqiyyə etməyə icazə verilir. Ümumiyyətlə, təqiyyə etmək ayrıca bir mövzu olduğu üçün burada onun barəsində geniş danışmağa lüzum yoxdur.

Həzrət Peyğəmbərin(s) dövründə Müseyləmə adlı bir nəfər də peyğəmbərlik iddiasına düşmüşdü. Bu yalançı peyğəmbər İslam Peyğəmbərinin(s) səhabələrindən kimi tuturdusa, işgəncə verərək onlara özünün yalançı peyğəmbərliyini zor gücünə qəbul etdirmək istəyirdi. Günlərin birində iki nəfər müsəlmanı tutub onun yanına gətirdilər. Müseyləmə onlardan birinə dedi: Məhəmməd barədə nə fikirləşirsən? O dedi: Məhəmməd Allahın elçisidir. Müseyləmə dedi: Bəs mənim haqqımda fikrin nədir? Həmin şəxs gördü ki, əgər onun peyğəmbərliyini dilə gətirməsə, onu öldürəcəklər. Təqiyyə edərək dedi: İndi ki, sən özünü peyğəmbər adlandırırsansa, bir sözüm yoxdur. Zəhirdə onu qəbul edərək canını qurtardı.

İkinci müsəlmanı da Müseyləmənin yanına gətirdilər. Onun adı Həbib idi. Həbib Nəsibənin oğlu idi. Nəsibə o qadındır ki, Ühüd müharibəsində Peyğəmbəri(s) müdafiə edirdi. O, həmin qadındır ki, müharibənin ən ağır vaxtında Peyğəmbəri(s) güldürmüşdü. Həmin əhvalat belə olmuşdur: Ühüd müharibəsində həmin qadının Abdullah adlı oğlunun ayağını yaraladılar. Oğlu yerə yıxıldı. Nəsibə oğlunun yarasını bağlaya-bağlaya onu yaralayana göz qoymağa başladı. Yaranı bağlayıb qurtaran kimi qılıncı götürüb oğlunu yaralayanı vurub öldürdü. Nəsibənin belə ağır döyüşdə tez bir zamanda oğlunun yarasını bağlaması və onu yaralayana qılınc zərbəsi endirməsi, bir sözlə, belə cəsarətli və zirək olması Peyğəmbərə(s) o qədər xoş gələrək, onu elə güldürdü ki, arxa dişləri də göründü. Həzrət Peyğəmbər(s) heç vaxt belə gülməzdi. Həmişə gülümsəyərdi. Çox nadir hallarda Peyğəmbərin(s) belə gülməyini görərdilər. Bəlkə də tarixdə Həzrət(s) iki-üç dəfə belə gülmüşdü. Nəsibənin bu zirəkliyi Peyğəmbərin(s) gülüşünə səbəb oldu. Nəsibənin oğlu həmin müharibədə şəhid oldu. Həzrət Peyğəmbər(s) Nəsibəyə və oğluna dua etdi. Həbib Nəsibənin ikinci oğlu idi.

Müseyləmə Həbibdən soruşdu: Məhəmməd barədə fikrin nədir? Həbib dedi: Məhəmməd Allahın Peyğəmbəridir. Müseyləmə soruşdu: Bəs mənim barəmdə nə fikirləşirsən? Həbib onu ələ salmaq üçün dedi: Nə dediyini eşitmədim. Müseyləmə dedi: Məni də peyğəmbər kimi qəbul edirsənmi? Həbib dedi: Qulağım ağır eşidir. Bir az ucadan danış. Müseyləmə üçüncü dəfə başa düşdü ki, Həbib onu ələ salır. Göstəriş verdi ki, Həbib öldürsünlər. Həbibin şəhadət xəbərini Peyğəmbərə(s) çatdırdılar. Nəsibə onun ölüm xəbərini eşidəndən sonra dedi: Müseyləməni öz əllərimlə öldürəcəyəm. Peyğəmbər(s)

dünyasını dəyişəndən sonra günlərin birində Nəsibə Müseyləməni öldürdü. Lakin bu döyüşdə Nəsibə bir qolunu itirdi. Onun oğlunun və onunla əsir düşmüş şəxsin xəbərini Peyğəmbərə(s) çatdırdıqda Həzrət(s) buyurdu: “Birinci şəxs Allahın icazə verdiyi təqıyyədən istifadə edərək canını qurtardı. İkinci şəxs isə haqdan keçməyib şəhid oldu.”

Odur ki, təqıyyə etməyi Allah-təala insanın öz ixtiyarına vermişdir. Zalımların qarşısında təqıyyə etməyə, lakin müşriklərin qarşısında təqıyyə etməməyə üstünlük verilir. Hər iki halda Allah bu işi görməyə icazə verir. Əmmar da təqıyyədən istifadə edərək, canını müşriklərin əlindən qurtardı.

Bilal ibn Riyah Həbəşi

Bilal Həbəşi elə bir şəxsiyyətdir ki, bütün İslam dünyası onu çox yaxşı tanıyır. O, qaradərili bir insan idi. O, həbəşistanlıydı və Üməyyə ibn Xələfin qulamı idi. Üməyyə ibn Xələf İslamın böyük düşmənlərindən biri idi. Bilal Həbəşi İslamı qəbul etdi. Onun Allaha və Peyğəmbərə(s) imanı günü-gündən artırdı. Həzrət Peyğəmbər(s) onun xətrini çox istəyirdi. O, İslamda elə bir hörmət qazanmışdı ki, Peyğəmbərin(s) azan verəni oldu. Onun dilində pəltəklik var idi və "ş" hərfini düzgün tələffüz edə bilməməsindən dilindən "s" hərfi çıxırdı. Hədislərdə var ki, Allah onun "s" deməsini "ş" kimi qəbul edirdi. Bilal Həbəşi iman gətirdikdən sonra günü-gündən Peyğəmbərə(s) qarşı məhəbbəti daha da artırdı. Bir gün gəlib Peyğəmbərin(s) qarşısında dayandı və Həzrəti(s) vəsf edərək, həbəş dilində bir misra şeir oxudu. Onun şəri belə idi:

Ərəh bərəh kənkərəh, Kəri kəra məndərəh.

Həzrət Peyğəmbər(s) təbəssümlə Həssana onun sözlərini tərcümə etməyi göstəriş verdi. Əlbəttə, Peyğəmbər(s) Allahın izni ilə bütün dilləri bilirdi. Sadəcə hamının onun sözlərini başa düşməsi üçün tərcüməçiyə onun sözlərini tərcümə etmək üçün göstəriş verdi. Həssan Bilalın bu şerini ərəb dilində şeir kimi belə oxudu:

إِذِ الْمَكَارِمُ فِي آفَاقِنَا ذُكِّرَتْ فَإِنَّمَا بِكَ فِينَا يُضْرَبُ الْمَثَلُ

-Bizim qəbiləmizdə iman, ədəb və əxlaqdan söz düşəndə həmişə səni misal çəkib, səndən nümunə və örnək götürürük. Sən yer kürəsində əxlaqın ən bariz nümunəsisən.¹

Müşriklər Bilalı iman gətirdiyinə görə çox ağır işgəncələrə məruz qoydular. Bilalı tutub Allah və Peyğəmbərdən(s) imtina etməsi üçün ağlasığmaz işgəncələr verdilər. Lakin bütün bu işgəncələrə baxmayaraq, Bilal öz imanından dönmədi. Onu sinəsi üstə iti daşların üzərində süründürdülər. Ağır və qızmar daşları onun üstünə yığırdılar. Bilalın paltarlarını çıxarıb, bədənini şirə yaxdıqdan sonra arıları onun canına salırdılar. Tarixi mənbələrdə yazılır ki, arılar onun bədənini o qədər sancmışdılar ki, bütün bədənini şişmişdi. Hər dəfə ona işgəncə verdikdə gedib görürdülər ki, Bilal dilində nəsə pıçıldaıdır. Yaxınlaşdıqda görürdülər ki, Bilal Allahın adını zikr edərək Əhəd, Əhəd, Səməd, Səməd deyir. Bilal Həbəşi bütün bu işgəncələrə dözdü, amma imanından dönmədi.

Bütün müsəlmanlar bilməlidirlər ki, İslam bu cür çətinliklərlə bizim əlimizə gəlib çatmışdır. Müsəlmanlar

¹ Müntəhül-amal, səh.196.

bütün işgəncələrə dözüb, İslamı qoruyub saxlaya bildilər. Onların başlarına olmazın oyunlar açdılar, lakin bütün bunlar möminləri haqdan döndərə bilmədi.

Xübab ibn Ərt

Məkkədə Xübab adlı bir cavan yaşayırdı. O, Xüzaə qəbiləsindən olan bir qadının evində yaşayırdı və onun üçün dəmirçilik edirdi. Çox təəssüflər olsun ki, dövrümüzdə müsəlmanların əksəriyyətinin İslam haqda az məlumatları var. Müsəlmanlar yaxşı olardı ki, öz tarixləri ilə maraqlanıb, Allah yolunda İslamı müdafiə etmək üçün şücaət göstərib canlarından, qanlarından, övladlarından, mallarından keçən möminlər barədə məlumatlansınlar. Müsəlmanların ən pis cəhətlərindən biri də elə budur ki, öz tarixlərindən xəbərləri yoxdur. Məsələn, hər kəs müsəlmanları, İslam Peyğəmbərini(s) təhqir edərsə, bütün müsəlmanlar ona qarşı etiraz edirlər. Üzr istəyəne qədər onlara lənət oxuyurlar. Deməli, İslamın və müsəlmanların düşməni kafirlərdir. Düşmənlərin də işi elə təhqir etmək, ələ salmaq və bu kimi cinayətləri törətməkdir.

*Düşmən gülər əlbəttə, əlindən gələ daşlar,
Gər daşlamasa, gəndə durar məsxərə başlar.*

Lakin müsəlmanlar öz dinləri barədə axtarış aparmalı, İslamın tarixi ilə maraqlanmalıdırlar. Çox az müsəlman tapılar ki, hərdən iki rükət namaz qılıb, Bilal Həbəşi kimi bir şəxsiyyətin ruhuna hədiyyə etmiş olsun. Nə üçün müsəlmanlar bu şəxsiyyətləri unutmalıdırlar? Nə üçün onlar haqda söhbət edib, ruhlarını şad etməirlər? Axı, onlar Peyğəmbərlə(s) birgə İslamın təməlini qoymuş, bütün əzab-əziyyətlərə dözərək dinlərini qoruyub saxlamış şəxsiyyətlərdir. Həmçinin ola bilsin ki, Xübab ibn Ərtin adını da çox az adam eşitmişdir. Buna baxmayaraq, o, çox

böyük bir şəxsiyyətdir və Peyğəmbərə(s) iman gətirən altıncı insan idi. Peyğəmbərə(s) iman gətirdiyinə görə müşriklər ona olmanın işgəncələr verdilər. İstəyirdilər ki, o, Peyğəmbərdən(s) əl çəkib, bütələrə pərəstiş etsin. Hər nə işgəncə verdilərsə, Xübab öz imanından və haqdan üz çevirmədi. Əyninə dəmir zireh geyindirib, qızmar günəşin altında əyləşdirdilər. Nəticə olmadığını gördükdə od qalayıb kürəyi üstə onu odun üstünə uzatdılar. Müşriklərdən biri gəlib onun sinəsinin üstünə çıxdı. Köz onun kürəyini o qədər yandırır dərinə işləmişdi ki, belinin yarasının suyu və qanı axıb közü söndürdü. Ölənə qədər onun kürəyində yanıq yeri qalmışdı.

Onlar bu kimi işgəncələrə dözdülər və İslamı bütün dünyaya yaydılar. Xübab bir gün Peyğəmbərin(s) hüsuruna gəlib dedi: Ya Rəsulallah, bizi çox incidirlər. Bizim barəmizdə dua et. Həzrət Peyğəmbər(s) ona təsəlli verərək buyurdu: Sizdən əvvəlki insanlara bilirsinizmi necə işgəncələr veriblər? Onların bəzilərini yarıya qədər torpağa basdırıb, çöldə qalan hissələrini mişarla kəsib öldürürdülər.”

Xübab Xəzəninin dükanında dəmirçi işləyirdi. Xarab olmuş qılıncları təmir edirdi. Həzrət Peyğəmbər(s) hərdən gedib onun yanında əyləşər və söhbət edərdilər. Xübab Peyğəmbərin(s) onun yanına gəlişinə o qədər sevinərdi ki, bütün ağrılarını unudardı. Günlərin birində Xəzə başa düşdü ki, Xübabın yanına gəlib gedən həmin şəxs İslam Peyğəmbəridir. Hırsənib Xübabı cəzalandırdı və dəmiri qızdırıb onun başına basdı. Neçə dəfə bu işi görmüşdü. Günlərin birində Xübab Peyğəmbərə(s) ondan şikayət etdi. Həzrət Peyğəmbər(s) əllərini qaldıraraq Allaha belə dua etdi: “İlahi, Xübabı yardım və nəsrətini nazil et.” Peyğəmbərin(s) duasından sonra Xəzənin baş ağrıları

başladı və xəstəliyə tutuldu. Onun pulu çox olduğundan yaxşı bir həkim çağırıb dərдинə əlac istədi. Həkim onu müayinə edib dedi: “Sənin xəstəliyinin yalnız bir əlacı var. Başın ağrıdığı zaman bir dəmiri qızdırıb başına bassınlar. Bəlkə bununla başının ağrısı müvəqqəti də olsa keçər. Hər dəfə o, baş ağrısı tutarkən Xübabın yanına gələrdi. Xübab da dəmiri qızdırıb onun başına basırdı.

Belə hallar istisna hallardır. İslam möcüzələr əsasında irəliləməyib. İslam müsəlmanların imanı ilə tərəqqi etmişdir. Hər dənbir belə möcüzələr də baş vermişdir. Həm Peyğəmbərdən(s), həm də Əhli-beytdən(ə) belə möcüzələr görünmüşdür. Möcüzəyə gəldikdə isə, əgər gözümüz açıq olsa, həmin möcüzələrə öz əsrimizdə də rast gəlmək olar.

Həzrət Əli(ə) Siffeyn müharibəsinə yola düşdü. Bu arada Xübab xəstələnmişdi. Siffeyndə iştirak etmək ona nəsib olmadı. Həzrət Əli(ə) müharibədən qayıtdıqdan sonra Xübabın rəhmətə getdiyini Həzrətə(ə) xəbər verdilər. Həzrət Əli(ə) onun barəsində buyurdu: "Allah Ərtin oğlu Xübabə rəhmət etsin. O, öz meyli ilə (rəğbəti ilə) iman gətirib müsəlman oldu. Peyğəmbərə(s) itaət edib, onunla hicrət etdi. Dolanışığında əza kifayətlənib, Allahın ona bəxş etdiyindən çox razı idi. Həyatı boyu Allah yolunda cihad etdi."

Sonra Həzrət Əli(ə) buyurdu: “Xoş o kəsin halına ki, axirəti yadına salsın. Xoş o kəsin halına ki, etdiklərinin hamısı hesab-kitab ilədir. Xoş o insanların halına ki, yaşayışlarında əza qane olub, Allahın verdiyindən razı qalırlar.”

Abdullah ibn Məsud

Günlərin birində Peyğəmbərin(s) səhabələrindən bir qrupu əyləşib söhbət edirdilər. Onlardan biri dedi: “Müşriklər indiyə qədər Quran ayələrini eşitməyiblər. Çox yaxşı olar ki, bizlərdən bir nəfər gedib Quran ayələrini onlara oxusun. Abdullah ibn Məsud dedi: Mən bu işi görməyə hazıram. Hansı ayələri istəsəniz, gedib onlara oxuyaram. Dedilər: Elə bir adam getsin ki, onun qohum-qəbiləsi böyük olmuş olsun. Bəlkə buna görə Quran ayələrini oxuyanda onu döyüb incitməzlər. Abdullah dedi: Mənim üçün fərqi yoxdur. Məni döyüb öldürsələr də, bu işi görməyə hazıram. Hamı onun fikri ilə razılaşdı. Səhər açıldı, günorta çağı müşriklər Kəbənin yaxınlığında əyləşmişdilər. Abdullah ibn Məsud gəlib onlardan bir az aralıda dayandı və “Ər-Rəhman” surəsinin ayələrindən oxumağa başladı. Müşriklər başlarını qaldırıb ətrafa baxdıqdan sonra onu təhqir edib söyərək dedilər: Bu kimdir görəsən? Bu haradan gəlib çıxıb? Ayağa qalxıb Abdullahı tutdular və əllərindən gələn qədər onu döydülər. Vurulan yumruq və təpiklərin nəticəsində onun üz-gözü tamamilə bir-birinə qarışdı. Qanı tökülə-tökülə dostlarının yanına qayıtdı. Səhabələr dedilər: Biz elə buna görə səni göndərmək istəmirdik. Abdullah dedi: Əgər mənim qanım Allah yolunda tökülürsə, bu mənim üçün fəxrdir. Mən zərrə qədər də narahat deyiləm. Əgər istəsəniz, sabah da gedib oxuyaram. Onların işi təhqir etmək, söymək və döyməkdir. Çünki onların əlindən bundan başqa heç bir iş gəlmir.”¹

Cavan oğlanın hekayəti

¹ Məhəmməd Peyğəmbərin(s) həyatı, səh. 173.

Mədinənin kənarında cavan bir oğlan əmisi ilə yaşayırdı. Onun atası dünyasını dəyişmişdi. Atasından qalan çoxlu mal-dövlət əmisinin əlində idi. Amma əmisi ona çatan irsi mənimsəmək fikrində deyildi. Sadəcə oğlan böyüyüb boya-başa çatdıqdan sonra həmin mal-dövləti ona qaytarmaq niyyəti ilə özündə saxlayırdı. Ayda bir dəfə həmin uşağı Mədinə şəhərinə çörək almağa göndərərdi. Həmin cavan oğlan da hər ay Mədinəyə gedib çörək alıb qayıdardı. Günlərin birində xəbərdar oldu ki, cümə günü Peyğəmbər(s) Mədinə məscidində söhbət edəcək. Heç vaxt Peyğəmbərin(s) üzünü görməmiş və sözlərini eşitməmişdi. Maraqlanmaq üçün məscidin qapısında dayanıb Peyğəmbərə(s) qulaq asdı. Peyğəmbərin(s) mübarək camalını və şirin sözlərini eşidib məftun oldu. Həzrət(s) sözlərinə aşıq oldu və evlərinə qayıdıb baş verən hadisəni heç kəsə demədi. Bütün günü Peyğəmbərin(s) haqqında düşünür və yenə də onun sözlərinə qulaq asmaq istəyirdi. Bir gün əmisinə dedi: Əmican, olarmı mən ayda iki dəfə gedib çörək alım? Əmisi dedi: Nə üçün? O dedi: Çünki çörək nə qədər təzə olsa, bir o qədər yaxşı olur. Əmisi onun sözlərindən bir şey hiss etmədi və icazə verdi. Oğlan beləcə hər ay iki dəfə Mədinə məscidinə gedər və Peyğəmbərin(s) xütbələrinə qulaq asdıqdan sonra çörək alıb evə qayıdardı.

Günlərin birində yenə də əmisinə dedi: Əmican, olarmı mən həftədə bir dəfə gedib çörək alım? Əmisi dedi: Bala, yol uzaqdır, nə üçün özünü artıq əziyyətə salmaq istəyirsən? Oğlan dedi: Əmi, çörək təzə olanda adam onu iştahla yeyir. Mənim üçün heç bir zəhməti yoxdur. Əmisi yenə də onun sözlərindən bir şey başa düşmədi və ona həftədə bir dəfə çörək almağa icazə verdi.

Üstündən bir müddət keçəndən sonra əmisinə dedi: Əmi, mən istəyirəm ki, həftədə bir neçə dəfə evə çörək alım. Əmisi bu dəfə ondan şübhələnib soruşdu: Sənin tez-tez Mədinəyə getməkdə məqsədin nədir? Oğlan dedi: Əmican, mənimlə işin olmasın. Mənə istədiyim vaxt Mədinəyə getməyə icazə ver. Əmisi dedi: Bunun sirrini bilməsəm, səni heç yerə buraxmayacağam. Cavan oğlan bütün olanları əmisinə danışdı və Peyğəmbərin(s) sözlərinə qulaq asmaq üçün tez-tez Mədinəyə getdiyini söylədi. Əmisi hirsələnib dedi: Əgər bundan sonra sən bir daha Mədinəyə getsən və Peyğəmbərin(s) sözlərinə qulaq assan, atadan qalan mirası sənə verməyəcəyəm. Oğlan dedi: Əmi, onların hamısını sənə bağışlayıram. Amma icazə ver, mən istədiyim vaxt Peyğəmbərlə(s) görüşüm. Əmisi dedi: Sən onunla görüşsən, bizim qohum-əqrəba arasında abrimız gedər. Əgər mənim sözümə baxmasan, sənin bütün paltarlarını əlindən alacağam. Oğlan əynindəki paltarları çıxarıb əmisinə verib dedi: Bunları da sənə bağışlayıram. Əmisi dedi: Əgər sən Mədinəyə gedib Peyğəmbərlə(s) görüşmək istəsən, səni yerə yıxıb şallaqlayacağam. Oğlan dedi: Əmi, nə edəcəksən tez et ki, Peyğəmbərin(s) xütbəsinin başlamasına çox az qalıb. Əmisi onu tənbeh edib danladıqdan sonra oğlan evdən çıxıb Mədinəyə sarı qaçmağa başladı. Miniksiz və paltarsız halda özünü məscidə çatdırdı. Həzrət Peyğəmbər(s) xütbəyə təzəcə başlamışdı ki, qapını açıb içəri daxil oldu. İçəri girən kimi gözləri Peyğəmbərin(s) gözlərinə sataşdı. Həzrət Peyğəmbər(s) onu görüb səslədi. Həmişə məscidə gələndə o, sadəcə bir tərəfdə əyləşib qulaq asardı. Bu dəfə gələndə isə Peyğəmbər(s) bildi ki, o, hər şeyindən keçib məscidə gəlmişdir. Buna görə də onu yanına çağırdı. O da Peyğəmbərlə(s) razılaşib Həzrətin(s)

yanına gəlib dedi: “Ya Rəsulallah, sən hər nə buyursan, mənim üçün qəbuldur. Həzrət(s) buyurdu: İndi ki, belə oldu, sən kəlmeyi-şəhadətini de. Oğlan Allahın vəhdaniyyətinə və Peyğəmbərin nübüvvətinə şəhadət verib, İslamı qəbul etdi. Həzrət Peyğəmbər(s) ona buyurdu: Sən müsəlman olub Allahın dinini qəbul etdin. Allah sənin keçmişdə olan bütün günahlarını bağışladı. İndi hər nə istəsən, Allah sənin dualarını qəbul edəcək. Oğlan dedi: Ya Rəsulallah, sənin hüzurunda gətirdiyin bu dinin yolunda şəhid olmağı və son nəfəslərimdə sənin mübarək camalını görməyi Allahdan arzu edirəm. Bundan başqa Allahdan heç bir istəyim yoxdur.”

Bu hadisənin üstündən bir müddət keçəndən sonra orucluq ayında müharibə oldu. Müharibədən qayıdarkən həmin oğlan yolda şəhadətə çatdı. Şəhid olarkən son nəfəslərində gözlərini açıqda gördü ki, Peyğəmbər(s) onun başını dizi üstünə alıb. Peyğəmbərin(s) mübarək camalına baxıb salam verdi və gözlərini əbədi olaraq yumdu.

Müsəlmanlara verilən işgəncələr, qurulan planlar, tökülən tədbirlənin heç biri onlara təsir göstərə bilmədi. İslam dini günü-gündən inkişaf etdi və müsəlmanların əzab-əziyyəti ilə bütün dünyaya yayıldı. Bütün müsəlmanlar öz Peyğəmbərini(s) çox gözəl tanıyırlar. Keçmişdə olduğu kimi indiki zamanda da İslama qarşı müxtəlif hücumlar olunur. Bütün bunlara baxmayaraq, İslam və Peyğəmbər(s) əleyhinə yazılan məqalələr, keçirilən konfranslar, eləcə də təşkil olunan müxtəlif səpkili digər toplantılar heç bir vaxt müsəlmanlara əks-təsir göstərə bilməyəcəkdir.

Beşinci mərhələ

İqtisadi blokada

Peyğəmbərlə(s) müxalifətçilik edənlər onu yolundan döndərmək və İslamın inkişafının qarşısını almaq üçün müxtəlif hiylə və planlara əl atırdılar. Onlar qurduqları planlarının puça çıxdığını görüb, tamamilə yeni bir plan hazırlamağı qərara aldılar. Yığışıb müzakirə apardıqdan sonra mənfi mübarizəyə başlamaq qərarına gəldilər. Ümumiyyətlə, mübarizə iki cür olur: biri müsbət, digəri isə mənfi mübarizə. Müsbət mübarizə silah gücü ilə döyüş meydanına girib düşmənlə üz-üzə gəlmək, öldürüb öldürülməkdir. Mənfi mübarizə isə döyüş meydanına girmədən və silahdan istifadə etmədən tərəf- müqabilini müəyyən blokadalara almaqla onu məğlub etməkdir. Əlbəttə, qeyd etmək lazımdır ki, mənfi mübarizənin mümkün olduğu yerdə heç vaxt müsbət mübarizədən istifadə edilmir. Bu, mübarizənin asan yoludur. İslam tarixində Peyğəmbərin(s) 84 müsbət mübarizəsi olmuşdur. Əlbəttə, bütün bu döyüşlərdə düşmən hücum etmiş və müsəlmanlar da özlərini müdafiə edərək onlarla döyüşmüşlər. Bu yolda qanlar tökülmüş və itkilər verilmişdir. Ümumiyyətlə, bu mübarizədə bir tərəf çoxluq, digər tərəf isə azlıq təşkil etsə, zəif tərəfi məğlub etmək üçün çoxluq təşkil edən tərəfin birliyi mühüm rol oynayır. Əgər bu mübarizədə çoxluq təşkil edən tərəf öz aralarında vəhdət yarada bilsələr, azsaylı tərəf-müqabillərini iqtisadi blokadaya almaqla məğlub edə bilirlər. Lakin onların birliyi olmasa və öz aralarında vəhdət yarada bilməsələr, bu mübarizədə qalib ola bilməyəcəklər.

Azsaylı cəmiyyətlər də iki cürdür. Onların elələri var ki, dünya, pul-para və vəzifə üstündə müharibə aparırlar. Belə olduqda onlara qarşı təzyiq çox olduqda məğlub olub qaçacaqlar. Amma əgər onlar iman, əqidə, Allah

məhəbbəti uğrunda mübarizə etmiş olsalar, heç bir təzyiq və müharibə onları məğlub edə bilməyəcək. Düşmən tərəf 95% təşkil etsə belə, yenə də bu az - 5% -lik dəstəyə qalib gələ bilməyəcək. Əgər azlıq təşkil edən dəstə Allah yolunda, iman əsasında mübarizəyə çıxıbsa, heç bir qüvvə, heç bir təzyiq onlara qalib gələ bilməyəcək. Allah-təala “Fussilət” surəsinin 31-32-ci ayələrində belə buyurur:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا
وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ. نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا
تَدْعُونَ

-Şübhəsiz, (səmimi qəlbdən) «bizim Rəbbimiz Allahdır!» deyən, sonra (əməldə) möhkəm duran kəslərə mələklər nazil olurlar (və deyərlər): «Əsla qorxmayın və qəmgin olmayın; (dünyada) sizə vəd olunmuş cənnətlə müjdə olsun sizə!»

Biz dünya və axirətdə sizin dost və yoldaşlarınızıq. Orada nəfsiniz (maddi nemətlərdən) nə çəksə və (mənəvi ləzzətlərdən qəlb və dil ilə) hər nə istəsəniz hazırdır.

Əgər insan həqiqətən Allahı sevsə, imanı güclü olsa, heç bir qüvvə ona qalib gələ bilməyəcək. İnsan Allaha mərifət gətirməli və məhəbbətin nə olduğunu başa düşməlidir. Dildə "Allaha qurban olum" - deməklə insanın imanı artmır. Allaha iman gətirdikdən sonra əməli surətdə həmin imanı təsdiqləmək lazımdır. Bu yolda möhkəm dayanmaqla Allahın yardım və nüsrətini qazanmaq olar. Əks təqdirdə belə bir insanı tez məğlub etmək olar. Hamı qaçdıqda o da qaçanlarla birgə aradan çıxacaq. Həzrət Əli(ə) bu ayənin mənası ilə bağlı belə buyurur:

قَدْ قُلْتُمْ رَبُّنَا اللَّهُ فَاسْتَقِيمُوا عَلَى كِتَابِهِ وَ عَلَى مِنْهَاجِ أَمْرِهِ وَ عَلَى
الطَّرِيقَةِ الصَّالِحَةِ مِنْ عِبَادَتِهِ ثُمَّ لَا تَمُرُّوا مِنْهَا وَ لَا تَبْتَدِعُوا فِيهَا وَ لَا
تُخَالِفُوا عَنْهَا

-Siz «Rəbbimiz Allahdır» demisiniz. Odur ki, (öz *etirafınıza əsasən*) Onun Kitabına, aydın yol olan hökm və göstərişinə və layiqli ibadət və bəndəlik yoluna əməl etməkdə sabitqədəm olun. Ondan xaric olmayın, onda bidət qoymayın və onunla müxalifətçilik etməyin.¹

Belə olduqda mələklər gəlib deyərlər ki, biz dünya və axirətdə sizin dost və yoldaşlarınızıq. Əgər insan Allah yolunda möhkəm dayanıb müqavimətli olsa, heç bir kəs onu məğlub edə bilməyəcək.

Həzrət Peyğəmbər(s) bu ayəni oxuduqdan sonra buyurdu:

قَدْ قَالَهَا النَّاسُ ثُمَّ كَفَرُوا أَكْثَرُهُمْ فَمَنْ قَالَهَا حَتَّى يَمُوتَ فَهُوَ مِمَّنْ اسْتَقَامَ
عَلَيْهَا

-Camaat bu sözü deyir (ayəni dildə oxuyur) lakin çoxu (əməldə) küfr edir. (Müqavimətin mənası budur ki,) hər kəs (bu ayəni) oxuyandan sonra ölənə qədər (həmin ayə barəsində Allahın istədiyi kimi) möhkəm dayansın.

Mənfi mübarizə və iqtisadi blokada

Vaxtilə Qüreyşin böyükkləri və müşriklər çoxluq təşkil edirdilər. İslam tərəfdarlarının sayı isə az idi. Müşriklər müxtəlif yollar və mərhələlərdən nəticə ala bilmədikdə mənfi mübarizəyə, yəni iqtisadi blokadağa əl

¹ Nəhcül-bəlağə, 175-ci xütbə.

atdılar. Onlar bu işə belə başladılar. Öncə Qüreyşin böyükləri yığışib bir müqavilə tərtib etdilər. Mənsur ibn Əkrəmənin tərtib etdiyi həmin müqavilə dörd maddədən ibarət idi:

1. Məhəmməd(s) tərəfdarları ilə hər cür alver etmək qadağan olunsun. Onlara bir şey satmaq və onlardan bir şey almaq qəti qadağandır;

2. Onlarla bütün əlaqələr kəsilməli və onlarla heç bir danışiq aparılmamalıdır;

3. Müsəlmanlara qız verib, onlardan qız almaq qadağan olunsun;

4. Hər kəs Məhəmməd və onun tərəfdarları ilə düşmənçilik edib savaşa, biz də onların düşmənlərinə dəstək olacağıq.

Müqavilə tam hazır olduqdan və hamının imzası toplandıqdan sonra onu möhürləyib Kəbənin içində divardan asdılar və qapını da möhkəm bağladılar. Əbu Talib bu məsələdən agah oldu və bildi ki, müşriklər həmin yollarla Peyğəmbəri(s) öldürmək istəyəcəklər. Onun Məkkə kənarında bir dərəsi var idi. Həmin dərə Şib Əbu Talib adı ilə indiyədək qalmaqdadır. O, həmin yerdə özü üçün kiçik daxmalar hazırlatdırıb üstünü də bağlatmışdı. Əbu Talib Peyğəmbərin(s) hüzuruna gəlib onu və səhabələrini öz dərəsinə dəvət etdi. O, qohum-əqrəbasını da Peyğəmbəri(s) müdafiə etməyə çağırırdı. Əbu Ləhəbdən başqa bütün qohum-əqrəba Əbu Talibin dəvətini qəbul edərək həmin dərədə məskunlaşdılar. Peyğəmbər(s) bir neçə gənci dağın başında nəzarətçi qoydu ki, müşriklər hücum etdikdə hamıya xəbər versinlər. Beləliklə, müsəlmanlar təxminən üç il həmin dərədə qaldılar. Onlar çox acınacaqlı həyat sürürdülər. İslamın ən ağır günləri müsəlmanların həmin dərədə yaşadıkları günlər idi. Elə

olurdu ki, gün ərzində bir nəfərə bir xurma dənəsi çatırdı. Bəzən də gün ərzində bir xurmanı iki nəfərin arasında bölüb yeyirdilər. Aclıqdan uşaqlar elə ah-nalə edirdilər ki, bəzən onların sızıltısı müşriklərin qulaqlarına belə gəlib çatırdı.

Səd ibn Əbi Vəqqas deyir: “Aclıqdan az qalırdı ki, halım başımdan çıxsın. Yeməyə bir şey tapmırdım. Dərənin ətrafını gəzib, bir dəvə dərisi tapdım. Onu gətirib yandırdım və külündən xəmir yoğurub çörək bişirdim. Bir neçə gün onu yeməklə özümü saxlaya bildim.”

Həmin üçillik müddətdə Peyğəmbər(s) özü də çox narahat idi. Həzrət(s) həm öz narahatçılığını, həm də müsəlmanların narahatçılığını görüb, müqavilə yazan Mənsur ibn Əkrəməyə qarşı edərək buyurdu: “Barmaqların şil olsun!” Allah-təala Peyğəmbərin(s) onunla bağlı bu qarşısını qəbul etdi. Tarixi mənbələrdə yazılır ki, Peyğəmbərin(s) qarşısının nəticəsində onun barmaqları iflic oldu və ömrü boyu heç bir iş görə bilmədi. Bütün bu kimi blokadalara baxmayaraq, Məkkədə yaşayan bəzi insanlar müsəlmanları himayə edir və onlarla məxfi əlaqələr saxlayaraq, əllərindən gələn yardımı əsirgəmirdilər.

Həkim ibn Hizam

Həmin iqtisadi blokadalar zamanı Peyğəmbərə(s) və müsəlmanlara öz köməyini əsirgəməyən insanlardan biri Xədicənin(s.ə) qardaşı oğlu Həkim ibn Hizam idi. O, hərdən imkan düşən kimi, gizlicə müsəlmanlar üçün undan, xurmadan və s. ərzaqlardan aparırdı. Günlərin birində yenə də gizlicə müsəlmanlar üçün ərzaq aparırdı. Yolda Əbu Cəhl onu görüb qarşısını kəsərək dedi: Bu nə işdir belə? Sən müsəlmanlara ərzaq aparırsan? Əbul-

bəxtəri Əbu Cəhlin qardaşı idi. O, qardaşının Həkim ibn Xəzamlə danışdığını görüb onlara yaxınlaşdı və nə hadisə baş verdiyini soruşdu. Əbu Cəhl dedi: Bu oğlan, müqavilənin şərtlərinə məhəl qoymur və müsəlmanlara ərzaq aparır. Əbulbəxtəri dedi: Onun bibisi oradadır. O da bibisi üçün ərzaq aparır. Burada nə pis bir iş var ki? Bibisi həmin dərəcəyə getməmişdən qabaq qardaşına əmanət verdiyi ərzaqdır. İndi də qardaşı həmin əmanətləri ona qaytarır. Burada narahatçılığa heç bir əsas yoxdur və onunla işin olmasın. Əbu Cəhl onun möhkəm mübahisəsi düşdü və iş dava-dalaşa səbəb oldu. Əbulbəxtəri yerdən bir sümük götürüb Əbu Cəhlin başına vurub partlatdı. Əbu Cəhl bu məsələni heç bir kəsə açıb danışmadı və gizli saxladı. İki səbəbə görə kiminsə bu hadisəni bilməsini istəmirdi. Birincisi budur ki, qoy müsəlmanlar müşriklərin tutduğu əməllərinə görə onları məzəmmət edənlərin olduğunu bilməsinlər. Yəni müşriklərin bu əməlinə öz-özlərini məzəmmət etdikləri xəbəri müsəlmanların qulağına çatmasın. İkinci səbəb isə bu idi ki, birdən müsəlmanlar bu xəbəri eşidər və özlərində ruh yüksəkliyi taparlar. Buna görə də Əbu Cəhl bu xəbəri gizli saxlamağa çalışdı.¹

Əbul-as ibn Rəbi

Əbul-as Peyğəmbərin(s) kürəkəni, Həzrətin qızı Zeynəbin əri idi. O, imkan tapan kimi dəvənin xurcununu ərzaqla doldurub xəlvətcə dağın dalından mühasirəyə yaxınlaşıb dəvəni buraxıb qaçıb gizləndirdi. Çünki müşriklər də həmin dəvənin ətrafına gözətçilər qoymuşdular.

¹ Həzrət Məhəmməd Peyğəmbərin(s) həyatı, səh.188.

Əbul-as dəvəni buraxdıqdan sonra özü başqa yerdə gizləniib ucadan qışqırırdı. Peyğəmbər(s) onun səsinə eşidəndə bilirdi ki, dəvəni mühasirənin kənarındadır. İqtisadi mühasirə sona çatdıqdan sonra Peyğəmbər(s) Əbul-asa çox təşəkkür etdi. Peyğəmbərin(s) yanında onun adını çəkərkən Həzrət(s) buyurardı: “Əbul-as kürəkənlik haqqını yerinə yetirmişdir.”

Təxminən üç il iqtisadi mühasirədə qaldıqdan sonra Həzrət Peyğəmbər(s) Əbu Talibi çağıraraq dedi: “Cəbrayıl(ə) mənə xəbər verdi ki, müşriklərin yazıb imzaladığı müqaviləni güvə yeyib. Yalnız Allah ¹ kəlməsinə toxunmayıb.” Əbu Talib bu sözləri eşidib həmin müqaviləni imzalamayan bir neçə nəfərlə görüşdü və müşriklərlə söhbət etməyə getdilər. Qüreyşin böyüklərini və müqaviləni imzalayanları çağıraraq danışıqlara başladılar. Əbu Talib dedi: Mənim qardaşım oğlu Allah tərəfindən sizə xəbər gətirib. Mən onu sizin yanınıza gətirəcəyəm. Əgər onun dediyi sözlər yalan olsa, mən onu sizə təslim edəcəyəm. Yox, əgər onun dediyi doğru olsa, bu blokadanı sındıraraq müsəlmanları azad edəcəyik. Müşriklər dedilər: Sənin qardaşın oğlu Allahdan hansı xəbəri bizə gətirib? Əbu Talib dedi: O, deyir ki, «Cəbrayıl mənə xəbər verib müşriklərin yazıb imzaladığı və Kəbənin içində asdıqları müqavilənin bütün bəndlərinin yazılarını güvə yeyib. Yalnız Allah kəlməsinə toxunmayıb.» Həmin müqaviləyə kiminsə əli toxunmayıb? Müşriklər dedilər: Xeyr, ona heç kəs toxuna bilməz. Əbu Talib dedi: Diqqətlə baxın, sonra deməyin ki, kimsə həmin

¹ O, vaxtlar Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim cümləsi yerinə Bismikəllahummə yazırdılar.

müqaviləyə müdaxilə edib. Müşriklər dedilər: Bu mümkün olan iş deyil və heç kəsə ona əl vurmağa ixtiyarı yoxdur. Əbu Talib dedi: Elə isə gedin o müqaviləni açıb gətirin. Gedib müqaviləni gətirdilər. Hamının gözü qarşısında möhürünü qırıb açdılar. Baxıb gördülər ki, Peyğəmbər (s) necə xəbər veribse, eləcə də olub. Əbu Talib və ətrafında olanlar bir tərəfdən, gizlicə ərzaq aparənlər digər tərəfdən əl-ələ verib mühasirəni sındırdılar. Müsəlmanlar bu iqtisadi blokadadan çıxdılar. Mühasirədən çıxdıqdan sonra Həzrət Peyğəmbər(s) öz hərəkətini və təbliğətini daha da gücləndirib müşriklərə qalib oldu. Müşriklər bütün bu planları və qüvvələri ilə məğlub oldular. Onlar müsəlmanları iqtisadi mühasirəyə almaqla Peyğəmbəri(s) və müsəlmanları məhv edəcəklərinə çox ümid bəsləyirdilər. Lakin onların bu ümidləri naümidliklə nəticələndi. Bu üç il ərzində heç bir müsəlman aclıqdan və susuzluqdan ölmədi. Sadəcə bu müddəti çox çətinliklə, ağır günlər yaşamaqla və əzab-əziyyətlə başa vurdular. Bununla belə müşriklərə boyun əyməyib öz yollarında möhkəm dayanaraq qalib gəldilər.¹

Altıncı mərhələ

Azgın əməlləri camaatın gözündə gözəlləşdirib, mədəni yollarla hücum etmək

Müşriklər İslamın qarşısını almaq üçün müxtəlif vasitələrə, hiylələrə və planlara əl atdılar. Ötən bəhslərimizdə onların plan və hiylələri barədə kifayət qədər söhbət etdik. Onların qurduğu bütün planlar puça çıxdı. Yenə də bir yerə toplaşib çıxış yolu üçün plan

¹ Həzrət Məhəmməd Peyğəmbərin(s) həyatı, səh.189.

hazırlamağa başladılar. Çox düşünüb daşındıqdan sonra nəhayət bu qərara gəldilər ki, mədəni surətdə, azğın və pozğun əməlləri camaatın gözündə cəlvələndirməklə, yalan sözlər və aldadıcı terminlərlə camaatı İslamdan uzaqlaşdırsınlar. Bir sözlə desək, camaatın başını müxtəlif nadürüst əməllərlə qatmaq qərarına gəldilər. Əlbəttə, bu işin iki yolu vardır. Birinci yolu birbaşa və vasitəsiz, ikinci yolu isə vasitə ilə və dolayısı yolla. Müşriklər əsasən birbaşa və vasitəsiz yollardan istifadə edərək camaatı dindən uzaqlaşdırmağa çalışırdılar.

Onlar insanların başını içki, qumar, şəhvətamiz hərəkətlər və s. kimi əməllərlə qataraq, Allahın dinindən uzaqlaşdırırdılar. İstəyirdilər ki, camaat həmişə sərxoş olub, İslamdan uzaq düşsün və heç bir vaxt ağılları başlarında olmasın.

Allah-təala “Maidə” surəsinin 90-91-ci ayələrini nazil etməklə müsəlmanları bu kimi məsələlərdən agah edərək buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقَعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُمْ مُنْتَهُونَ

-Ey iman gətirənlər, həqiqətən şərab, qumar və asılmış bütlər(ə ibadət etmək, onlar üçün qurban kəsmək və həmin qurbanın ətindən yemək) və qumardakı püşk oxları nəcis və murdardır və şeytanın ixtiralarındandır. Buna görə də onlardan çəkinin, bəlkə nicat tapasınız.

Həqiqətən, şeytan şərab və qumarla (sizi onlara aludə edib onların düşkünü etməklə) aranızda düşmənçilik və

kin salmaq və sizi Allahın zikrindən və namazdan saxlamaq istəyir. Belə isə əl çəkəcəksinizmi?

Bu kimi hücumların müqabilində insanlar iki dəstəyə bölündülər. Onların bir dəstəsi içkinin, qumarın, şəhvətin qarşısında zəiflik göstərərək həmin işlərə aludə oldular. Müşriklər bu mərhələdə bir sıra insanları haqq yoldan uzaqlaşdırmağa müvəffəq oldular. Onlar gördülər ki, işgəncədən, iqtisadi mühasirədən daha çox bu yolla camaatı Peyğəmbərdən(s) uzaqlaşdırı bilirlər. Bu yolla müəyyən insanları yoldan çıxara bildilər. Yəni onları Peyğəmbərin(s) dəvətinə sarı getməkdən saxlaya bildilər. Nümunə üçün tarixdən bir neçə nəfərin adını nəzərinizə çatdırıram.

Əşi ərəblərin içərisində tanınmış şairlərdən biri idi. Onun künyəsi Əbu Bəsir idi. O, Peyğəmbərin(s) zamanında yaşayırdı. Cahiliyyət dövründə bütün məclislərdə onun şeirlərini oxuyurdular. Məkkədən bir neçə kilometr uzaqda yaşayırdı. Qocalıb yaşa dolmuşdu. Ömrünün axır illərində Peyğəmbərin(s) camaatı İslama dəvət etdiyini eşitmişdi. İslamla tanış olduqdan sonra bu dini qəbul edib-etməməyi götür-qoy edirdi. Yavaş-yavaş İslama tərəf yönəlirdi. Əlinə qələm alıb Peyğəmbərin(s) şəninə gözəl bir qəsidə və mədhiyyə yazdı. Peyğəmbərin(s) barəsində gözəl qəsidələrdən biri də onun bu qəsidəsi idi. İyirmi dörd beytdən ibarət bir qəsidə idi. Ərəblərin hamısı onun bu qəsidəsini bəyənmiş və təsdiq etmişlər. O, Peyğəmbəri(s) görməmişdi. Yavaş-yavaş qərara gəlmişdi ki, Həzrəti(s) yaxından ziyarət edib, yazdığı qəsidəni ona oxuyub, İslamı qəbul etsin. Əbu Cəhl onun bu niyyətindən agah oldu. Fikirləşdi ki, əgər bu şair Peyğəmbərə(s) iman gətirsə, onun qəbiləsi də İslamı qəbul edəcək. Çünki tanınmış bir şəxs olduğu üçün onun sözü öz

qəbiləsində keçərlili olacaqdı. Belə olduqda müsəlmanların sayı və gücü artacaq. Əbu Cəhl bir qrup müşriki ətrafına toplayıb iclas keçirdi. Onları başa saldı ki, gedib şairlə söhbət etsinlər və müəyyən sözləri ona çatdırsınlar. Bilirdi ki, Əşi zinakar və şərابخor bir insandır. Onu yalnız bu yolla imanından döndərmək olar. Həmin müşriklər şairin yanına gəlib dedilər: Biz eşitmişik ki, sən İslamı qəbul etmək istəyirsən. Amma İslamın bir sıra qanunları var ki, sənə istəyinlə üst-üstə düşmür. Əşi dedi: Məsələn, hansı qanunlarını misal çəkə bilərsiniz? Onlar dedilər: Məsələn, İslam zinanı haram edib. Biz bilirik ki, sənə bu işdən çox xoşun gəlir. Əşi dedi: Mən artıq qocalıb əldən düşmüşəm və artıq zina etməyə bir o qədər də həvəsim qalmayıb. Müşriklər dedilər: Bundan başqa Peyğəmbərin gətirdiyi din şərabi də haram edib. Sənə də içkiyə böyük həvəsin var. Bir çox şeirlərini də sərxoş halda yazmışsan. Əşi bu sözü eşitdikdə çox narahat olub fikrə daldı. Bir az fikirləşdikdən sonra dedi: Əgər belədirsə, mən hələ içki içməkdən doymamışam. Bir il də doyunca içim, sonra Peyğəmbərə iman gətirərəm. Tarixi mənbələrdə yazırlar ki, həmin şair bir ilin içində dünyadan getdi və müsəlman olmaq ona nəsib olmadı.¹

Düşmənlər bu yollara əl atmaqla İslamın yayılmasının qarşısını almağa cəhd edirdilər. İslam tarixində bu kimi nümunələrə tez-tez rast gəlmək olur. Onların bu hiylələrinə çox insanlar aldandı. Lakin bir sıra insanlar bütün bu hiylələrin qarşısında müqavimət göstərərək, düşmənlərin sözlərinə aldanmağa imkan vermədilər. Onlara pul, vəzifə, haram yollarla çox təzyiqlər olundu.

¹ Furuği Əbədiyyət, səh. 334.

Bütün bunlara baxmayaraq, onların imanları, ağılları və dərrakələri bu hiylələrə aldanmağa imkan vermədi. Tarixdə belə insanlar da çox olmuşlar. Nümunə üçün onlardan ikisini nəzərinizə çatdırıram.

Tüfeyl ibn Əmr ağıllı, savadlı, ərəblər arasında tanınmış yazıçı, şair və çox hörmətli bir şəxs idi. Öz qəbiləsində də hamının hörmətini qazanmış bir ağsaqqal idi. Onun yazdığı şeirlər camaatın dilinin əzbəri olmuşdu. Çox insanlar onun şeirlərini oxuyardı. Günlərin birində Tüfeyl Məkkəyə gəldi. Əbu Cəhl və onun ətrafında olan müşriklər Tüfeylin Məkkəyə təşrif gətirməsindən xəbərdar oldular. Tüfeyli başa salmaq üçün bir neçə nəfəri onun yanına göndərdilər. Onlar gəlib Tüfeylə dedilər: Məkkədə bir nəfər cadugər peyda olub. O, peyğəmbərlik iddiası edir və camaatı ovsunlayaraq öz tərəfinə çəkir. Məsləhət görürük ki, onunla görüşməyəsən. Çünki onun sehri o qədər güclüdür ki, onunla danışan hər bir kəsi özünə cəzb edir. O, bütün camaatın evinə ixtilaf salıb. Atanı balasından, qardaşı qardaşdan ayırır. Bizim qəbiləmizdə ikitirəlik salıb. Biz istəmirik ki, sizin qəbilənizdə də belə problemlər yaransın. Əgər sən onun sözlərini eşidib qulaq assan, istər-istəməz sənə də təsir göstərəcək və bizim başımıza gələnlər sən qəbilənin də başına gələcək. Buna görə də səni başımıza gələn məsələdən hali edirik.

Tüfeyl deyir: Onlar mənim başımı belə sözlərlə o qədər doldurdular ki, şübhəyə düşmüşdüm. Məkkəni gəzərkən və Kəbəni ziyarət edərkən Peyğəmbərin(s) səsini eşitməmək üçün qulaqlarıma pambıq tıxamışdım. Qorxurdum ki, birdən məni də ovsunlamış olsun. Kəbəni təvaf edib qurtardıqdan sonra səhərisi gün tezdən yenə də Məscidül-hərəməyə yollandım. Ora daxil olanda qulağıma gözəl və şirin, ruh oxşayan ayələrin səsi gəldi. Tez

qulaqlarımı əllərimlə tutdum. Sonra bir an dayanıb öz-özümə dedim. Axı sən uşaq deyilsən ki, hər sözün təsiri altına düşəsən. Sən özün alim, yazıçı, şair və neçə-neçə insanın müəllimisən. Sən özün başqalarına elm öyrətdiyin halda necə mümkün olar ki, Peyğəmbərin(s) sözləri mənə yoldan çıxaracaq? Yaxşısı budur onun sözlərinə qulaq asım və onunla şəxsi söhbət edim. Əgər sözlərində məntiq olmuş olsa, nə üçün onun sözlərini qəbul etməməliyəm? Əgər məntiqini qəbul etməsəm, öz məntiq və sözlərimdən ona danışaram. Bunları fikirləşib qulaqlarımı açıb onun hərəkətlərinə fikir verməyə başladım. Peyğəmbər(s) namazını qılıb qurtardıqdan sonra evinə getdi. Mən də onu izləyirdim. Evə daxil olduqdan sonra onun qapısını döydüm. Peyğəmbər(s) qapını açdıqda dedim: Bir neçə dəqiqə sənə qonaq olmağa icazə verirsənmi?

Peyğəmbər(s) ədəb və əxlaq nümunəsi olduğundan onu evə dəvət etdi. Öyləşdikdən sonra Tüfeyl dedi: Mən Məkkəyə daxil olanda sənə haqqında mənə məlumat verdilər. İlk öncə sənəin sözlərini eşitməmək üçün mən qulaqlarıma pambıq tıxamışdım. Sonradan öz-özümə fikirləşib sənəinlə söhbət etmək qərarına gəldim. O, başına gələnlərin hamısını Peyğəmbərə(s) danışdıqdan sonra dedi: Dünən danışdığın sözlər mənə təsir etdi. Bu gün fikirləşdim ki, sənəinlə şəxsi söhbət edim. Olarmı mənim üçün gətirdiyin din haqqında söhbət edib həmin ayələrdən mənim üçün oxuyasan? Həzrət Peyğəmbər(s) bir neçə fikir söylədi və onun üçün Qurandan bir neçə ayə oxudu. Tüfeyl fikrə qərq oldu. Quran ayələrini Peyğəmbərin(s) dilindən eşitmək ona çox ləzzət etdi. Tüfeyl dedi: Mən indiyə qədər bu gözəllikdə, bu fəsahtə və bəlağətdə sözlər eşitməmişdim. İslamın bu gözəllikdə olan qanunlarını mənə başa saldı. Mən sənəin gətirdiyin bu dini qəbul

edirəm. İndi mən nə iş görməliyəm. Həzrət Peyğəmbər(s) buyurdu: Kəlmeyi-şəhadətini de. Tüfeyl Allahın vəhdaniyyətinə və Peyğəmbərin(s) nübüvvətinə şəhadət verib, müsəlman oldu.

Tüfeyl Peyğəmbərdən(s) ayrılıb öz qəbiləsinə qayıtdı. Bütün qəbiləsinə Peyğəmbərin(s) gətirdiyi dinlə tanış etdi. Onların hamısı İslamı qəbul edib müsəlman oldular. Tarixi mənbələrdə yazırlar ki, Xeybər müharibəsində Tüfeyl öz qəbiləsindən səksən ailə ilə birlikdə gəlib, Peyğəmbəri(s) müdafiə etdi. Peyğəmbərin(s) vəfatından sonra Yəməmə müharibəsində İslamı müdafiə edərək həmin döyüşdə şəhadətə çatdı.¹

Müşriklər çox cəhd göstərdilər, çox hiylələr işlətdilər. Bu yollarla bəzi insanları yoldan azdırmağa bildilər. Lakin bəzi insanlar onların hiylələrinə aldanmayıb, haqq-həqiqət yolundan dönmədilər.

Cavan bir oğlan Peyğəmbərə(s) iman gətirmişdi. Müşriklər onun iman gətirməsinə görə çox narahat oldular. Çünki çox zirək və əlli-ayaqlı bir cavan idi. Müşriklər belə bir zirək və fəal insanı əldən vermək istəmirdilər. Onu yoldan çıxarmaq üçün bir qadın tapıb onun çadırına göndərdilər. Qadın oğlanın çadırına daxil oldu. Bir müddət keçdi, ancaq onlardan xəbər çıxmıdı. Müşriklər də dayanıb bu işin nəticəsini gözləyirdilər. Onların çadırdan çıxmadıqlarını görüb güman etdilər ki, işlətdikləri bu hiylə yaxşı nəticələnib. Bir az keçdikdən sonra gördülər ki, ikisi də kəlmeyi-şəhadəti deyə-deyə çadırdan çıxıb onlara sarı gəlirlər. Qadın həmin cavan oğlana təsir göstərmək əvəzinə, oğlan qadına təsir

¹ Furuği Əbədiyyət, səh. 335.

göstərmişdi. Onun imanı güclü olduğundan şeytanın heç bir hiyləsinə aldanmadı. Müşriklər onları bu halda görüb naümid oldular.

Odur ki, düşmən bu işləri görmək üçün əllərindən gələn vasitələrə əl atırlar. Zəif insanları bu yollarla aldada bilirlər, lakin imanı güclü olanları heç bir vasitə ilə aldatmaq mümkün deyil. İnsanların İslama yaxınlaşmasını istəmirlər. Bu yolda hətta bütün mal-dövlətlərini belə xərcləməyə razı olmuşlar. Allah-təala “Ənfal” surəsinin 36-cı ayəsində buyurur:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ

-Həqiqətən, kafirlər öz mallarını (insanları) Allahın yolundan saxlamaq üçün xərcləyirlər. Tezliklə hamısını xərcləyəcəklər, (amma bu) sonra onlar üçün bir həsrət (dağı) olacaqdır və daha sonra məğlub olacaqlar. Kafirlər (Qiyamət günü öz qəbirlərindən) cəhənnəmə doğru toplanacaqlar.

Beləliklə, onlar İslamın qarşısını almaq üçün əllərindən gələni etdilər. Bütün mərhələlərdən istifadə edib, hiylələrə əl atdılar. Lakin bunların heç biri İslamın və müsəlmanların inkişafının, tərəqqisinin qarşısını ala bilmədi. Peyğəmbəri(s) ilahi dəvətindən heç bir yolla saxlaya bilmədilər. Həzrət Peyğəmbər(s) Allahın bütün hökmlərini, İslamın bütün qayda-qanunlarını insanlara çatdırdı. Camaatın içində imanlı, sağlam və saf insanlar Peyğəmbərin(s) Allah tərəfindən gətirdiyi dini qəbul edib, onun bütün qayda- qanunlarına riayət etdilər. Düşmənlərin işgəncələri, mühasirələri, təhqirləri, hiylələri və bu yolda xərclədikləri pulların heç biri müsəlmanlara təsir göstərə

bilmədi. Bu gün sayı gündən-günə artan müsəlmanlar yer üzündə sülh, səfa və səmimiyyətlə yaşamaq istəyirlər. Yer kürəsində yaşayan bütün müsəlmanlar hamıdan sülh tələb edir və səmimiyyətlə yaşamağı tövsiyə edirlər. Heç bir vaxt müsəlmanlar kiminləsə müharibə etməyiblər. Həmişə onlarla müharibə edənlərə qarşı döyüşüb, özlərini müdafiə etmişlər. Tarixdə elə bir hal olmayıb ki, müsəlmanlar müharibəni birinci başlamış olsunlar. İmam Hüseyn(ə) düşmən qoşunu ilə üz-üzə dayanıb çıxış etdi. Söhbəti qurtardıqdan sonra səhabələr ərz etdilər: “Ey Allahın höccəti(ə), döyüşə başlaya bilərikmi? Həzrət(ə) buyurdu: Heç vaxt biz döyüşə birinci başlamayacağıq. Onlar başlasalar, biz də özümüzü müdafiə edəcəyik.” İmam Hüseyn(ə) sözünü bitirəndən sonra Ömər Səd İmamın(ə) çadırlarına birinci oxu atdı və üzünü camaata tutub dedi: Əmirin (Yezidin) yanında şahid olarsınız ki, Hüseynin çadırlarına birinci oxu mən atmışam. Hücüm başladı.

İslam bu məntiqlə inkişaf edib və qiyamətə qədər də bu məntiqlə qalacaqdır. İslamın əvvəlində Əbu Cəhlin dinə qarşı işlətdiyi hiylələri və hücumları isə bu gün onun törəmələri davam etdirirlər. Əbu Cəhlin, Əbu Ləhəbin, Əbu Süfyanın öz əməllərindən aldıkları nəticəni bu gün onun nəslə və törəmələri də alacaqlar. Əbu Cəhl, Əbu Ləhəb və onlar kimilər etdikləri əməllərinə görə cəhənnəmə daxil olduqları kimi, bu gün həmin əməlləri davam etdirənlər də cəhənnəmə daxil olacaqlar. Peyğəmbərin(s) zamanında müsəlmanlara qarşı hiylə işlədənlər sonda peşman oldular. Bugünkü gündə onların törəmələri də daha çox peşman olacaqlar. Bu peşmançılığın da onlara heç bir faydası olmayacaqdır.

Qoy dünya bilsin və dünya görsün ki, müsəlmanlar sülh və firavanlıq tələb edirlər. Müsəlmanlar dostluq və

qardaşlıq istəyirlər. Müsəlmanlar səfa-səmimiyyət içində yaşamaq istəyirlər. Qoy dünya bilsin ki, bu sülhü, firavanlığı və səfa-səmimiyyəti pozanlar kimlərdir. Görəsən, nə üçün müsəlmanlarla xristianların arasını vurmaq istəyirlər? Nə üçün İslam Peyğəmbərini(s) təhqir etməklə İslamla məsihiyyəti qarşı-qarşıya qoyurlar? Yoxsa onlar müsəlmanları uşaq hesab edirlərmə? Məsihiyyət müsəlman aləmində çox hörmətlə qarşılanır. Müsəlmanların kitabında (Quranda) İsa Peyğəmbər(ə) adı dəfələrlə zikr olunub. Onun anası Məryəmin(s.ə) adına bir surə də nazil olmuşdur. İsa Peyğəmbər(ə) təkcə məsihiyyətin deyil, həm də bizim gözümüzün işığıdır. Quranda onun və anası Məryəmin(s.ə) adına dəstəmazsız əl vurmaq müsəlmanlar üçün haram hesab edilir. Onun adı Quran ayələrində zikr olunub. Bizim İsa Peyğəmbərə(ə) və anası Məryəmə(s.ə) böyük hörmətimiz və məhəbbətimiz var. Bizim dinimiz İslamdır və bütün peyğəmbərlərə hörmət bəsləmək hər bir müsəlmanın borcudur. Lakin düşmənlər İslamla məsihiyyəti qarşı-qarşıya qoymaq üçün İslam Peyğəmbərini(s) təhqir etdilər. Bunu etməklə istədilər ki, müsəlmanlar da məsihiyyət aləminin peyğəmbərini təhqir etsinlər və müsəlman-xristian müharibəsi yaratsınlar. Başa düşdülər ki, müsəlmanlar bu məsələlərdə çox ayıqdırlar. Müsəlmanların rəhbərləri xristianların heç birinə qarşı hörmətsizlik etməyə icazə vermədilər. Bütün müsəlmanlar bilirlər ki, İslama qarşı olan təhqir və hörmətsizliyi xristianlar etmədilər. Bu işi görənlər İslamı və xristianlığı qəbul etməyən din düşmənləridir. Onlar müşrikdən daha pis, daha alçaqdırlar. Buna görə də firqəsindən asılı olmayaraq bütün dünya müsəlmanları əl-ələ verib, İslam Peyğəmbərinə(s) qarşı yönəlmiş təhqirlərə dünya səviyyəsində öz etirazlarını bildirdilər. Həmin düşmənlər

etdikləri səhvi başa düşdülər. Anladılar ki, atdıqları addım heç də onların xeyrinə olmadı. Əksinə onların bu işləri müsəlmanların bir-birinə daha da yaxın olmasına səbəb oldu. Sonra müsəlmanların bu birliyini görüb, sünni ilə şiə arasına ixtilaf salmaq istədilər. Buna görə də hiylə işlədib İmam Hadi(ə) və İmam Həsən Əskərinin(ə) məqbərəsini partladıb dağıtdılar. Dağıtdıqdan sonra isə söz yaydılar ki, bu işi sünnilər ediblər. Amma şiələr bilirlər ki, sünnilər heç vaxt bu işi görməzlər. Sünnilər bizim qardaşımız və gözümüzün işığıdır. Bizim bir-birimizə məhəbbətimiz və hörmətimiz var. Onların əqidələri özlərinə və bizim də əqidəmiz özümüzə möhtərəmdir. Onlar da Əhli-beyti(ə) sevirlər, biz də sevirik. Əgər bizim hansısa məsələdə bir sözüümüz olursa, bu öz məsələmiz və öz söhbətimizdir. Kənar şəxslərin bu məsələyə müdaxilə etməyə heç bir ixtiyarı yoxdur. Bizim məsələmiz məsihiyyətə, dünyanın siyasət insanlarına aid olan məsələ deyil. Müsəlmanlar bir ailədir və bu ailəyə heç bir kəs müdaxilə edə bilməz. Hər bir ailədə kiçik söz-söhbətlər olduğu kimi, bizim də əgər aramızda kiçik münaqişəmiz olursa, onu özümüz öz aramızda həll edirik. Heç kəsə bunun dəxli yoxdur və bu məsələyə qarışmağa heç bir kəsə icazə vermirik.

Bir daha bütün dünyaya bildiririk ki, müsəlmanlar sülh, səfa-səmimiyyət içində yaşamaq istəyirlər. Və bunu da hamıdan tələb edirlər. Lakin müsəlmanların birliyini görən düşmənlər buna imkan vermək istəmirlər. Həmişə müsəlmanlar arasında ixtilaf salmaqla İslam aləmini parçalamaq fikrindədirlər. İmam Həsən Əskəri(ə) on ikinci İmamımız Həzrət Mehдинin(ə.s) atasıdır. Onun mübarək məqbərəsi Samirra şəhərində yerləşir. Ora bütün müsəlmanların eşqi olan bir yerdir. Firqəsindən asılı olmayaraq bütün müsəlmanlar Əhli-beyti(ə) sevirlər.

Dünyada Əhli-beyti(ə) sevməyən müsəlman yoxdur. Nə üçün bütün müsəlmanların sevdiyi insanın məqbərəsini dağıdırlar? Elə fikirləşirlər ki, bu işi görməklə müsəlmanların arasına ixtilaf sala biləcəklər? Məgər camaat bilmir ki, onlar bu işi hansı niyyətlə edirlər? Müsəlmanlar çox gözəl bilirlər ki, terrorizmlə mübarizə belə olmamalıdır. Hamı bilir ki, həmin qəbirdə yatan İmamımız(ə) terrorun qurbanı olub. Müsəlmanlar çox gözəl bilirlər ki, o İmamı(ə) terrorçu öldürüb şəhid etmişdir. Əgər bu cinayətkarlar terrorizmlə mübarizə aparırlarsa, bəs nə üçün terrora məruz qalmış İmamın(ə) qəbrini dağıdırlar? Qoy onlar İmamı(ə) şəhid edən terrorçunun qəbrini dağıtsınlar və hamı da görsün ki, həqiqətən də terrorla mübarizə necə olmalıdır. Bütün bu cinayətləri törədənlər özləri ən böyük terrorçudurlar. Bu gün İmamın(ə) məqbərəsinin divarını dağıdırlar. Ancaq başa düşümlər ki, əgər o divarın bir üzü torpaq, digər üzü isə qızıldan olubsa, sabah bütün müsəlmanlar hamılıqla əl-ələ verib həmin divarın hamısını qızıldan düzəldəcəklər. Əgər onlar İmamın(ə) məqbərəsini dağıdıblarsa, bu işi görməklə qəlbimizdə olan məhəbbəti heç bir vaxt çıxara bilməyəcəklər. Düşmənlərin İslama qarşı işlətdiyi bu cinayətlər heç bir vaxt onların xeyrinə olmayacaq. İslamın düşmənləri müsəlmanların qəlblərinə çox yaralar vurmuşlar. Allahdan diləyim budur ki, İmam Zamanın(ə.c) zühuru ilə bütün yaralarımıza məlhəm bəxş edilsin.

Allahın salamı, rəhməti və bərəkəti olsun sizlərə!

MÜNDƏRİCAT

QURANDA KİTAB ƏHLİNƏ XİTABLAR	3
SƏKKİZİNCİ NÜMUNƏ	3
Günahın təsiri	3
Allahın lənətinə səbəb olanlar	9
Möminləri və haqq yolda olanları qınayıb tənqid etmək ..	10
Tağuta pərəstiş (ibadət) etmək	10
Pul-paraya pərəstiş	14
Dünyaya pərəstiş	16
Münafiqliyin əlaməti	21
QURANDA KİTAB ƏHLİNƏ XİTABLAR	30
DOQQUZUNCU NÜMUNƏ	30
İslam Peyğəmbərinə (s) itaətsizlik əməllərin batıl olmasına gətirib çıxarır	30
Məhəbbət və sevginin əlaməti.....	31
Əməllərin puç olmasına səbəb olan amillər.....	35
Minnət qoymaq.....	35
Riyakarlıq	35
Öz əməlindən razı olmaq.....	36
Həsəd (paxıllıq)	37
Yaxşı əməli qoruyub saxlamaq həmin əməli etməkdən çətindir	37
Allah öz dostlarını Peyğəmbər (s) vasitəsilə tanıtdırır	39
Allahın dostları üç qisimdirlər	41

Allahın birinci qisim dostları	42
Quranda adı çəkilən dostlar	42
Həzrət İbrahim(ə)	42
Həzrət İsmayıl(ə)	43
On beş peyğəmbər və Həzrət Nuh(ə)	45
Həzrət İdris(ə)	47
Həzrət Məhəmməd(s)	48
Peyğəmbərdən (s) nümunə və örnək götürmək müsəlmanlara vacibdir	51
Quranın təcəssümü	52
Həzrət Peyğəmbər(s) xoşəxlaq və mülayim bir şəxs idi ..	53
Allahın ikinci qisim dostları	56
Peyğəmbər (s) və Əhli-beytin (ə) dili ilə adı çəkilən dostlar	56
Peyğəmbərin (s) Həzrət Əli (ə) haqda buyurduqları	58
Vilayətin mənası	62
Məhəbbətlə vilayətin fərqi	67
Həzrət Əlinin(ə) məhəbbəti vacibdir	69
Həzrət Əlinin(ə) fəzilətləri	78
Peyğəmbərin(s) Əhli-beyt(ə) haqda buyurduqları	87
On iki imamın adları	92
Lövhə hədisi	97
Abuzər Gəffari	109
Abuzər ən düz danışan insandır	111
Maraqlı əhvalat	113
Abuzər Gəffarinin vəfatı	116
Salman Farsi	118
Cənnətdən Salman üçün gələn hədiyyə	122
Salman Farsinin vəfatı	126
Həzrət Həməzə	129
Həməzənin şəhadəti	130
Həzrət Peyğəmbər (s) və Həməzənin cənazəsi	131

Həmzənin cənazəsi yanında əzadarlıq mərasimi.....	132
Mədinədə Həmzənin yas mərasimi	134
Həmzənin qəbrinin ziyarəti	135
Əbu Süfyan və Müaviyənin nanəcibliyi.....	136
Həzrət Həmzənin fəzilətləri	137
Peyğəmbərin (s) səhabə və dostlarının müsəlmanların boynunda haqları var	139
Miqdad.....	147
Miqdadın fəzilətləri	149
Peyğəmbər (s) və məsum imamların Miqdad haqqında söylədikləri	150
Malik Əştər.....	156
Malik həqiqi şiə idi.....	159
Həzrət Əbulfəzl Abbas	168
Hər bir sahənin öz mütəxəssisi var.....	171
Bəni-Haşimin fəqihi Həzrət Əbulfəzl	174
Həzrət Əbulfəzlin ədəbi	176
Həzrət Əbulfəzlin ləqəbləri	177
Əhli-beyt (ə) və məsum imamların Həzrət Əbulfəzl haqda söylədikləri.....	182
Allahın üçüncü qisim dostları	185
Nişanə və xüsusiyyətləri ilə tanınan dostlar	185
Allahın tanınmış dostlarının əlamət və nişanları.....	211
Birinci əlamət	211
Ölüm arzusunda olmaq.....	211
Ölümün növləri.....	215
Ölümdən qaçanlar (qorxanlar)	222
Ölümü arzulayanlar	226
Bureyr.....	234
Əsləm.....	234
Şeyx Mürtəza Taliqani	236
Salman Farsi	237

Xanım Asya.....	237
Məhəmməd Rza Həqiqi.....	238
Möminin ölümü.....	239
Hacı Şeyx Abdulla Həmzəzadə Ərdəbili	242
İkinci əlamət.....	245
Təharət (zahiri və daxili paklıq)	245
Təharət nədir?.....	252
Zahiri təharət	252
Batini (daxili) təharət	254
Təharət haqqında hədislər	259
Ayətullah Şeyx Məhəmməd Həkim Hiydəci	270
Üçüncü əlamət.....	272
Təvazökarlıq və mehribanlıq.....	272
Təvazökarlığın əlamətləri.....	279
Təvazökarlığın nəticəsi	283
Dördüncü əlamət	286
Kafir və zalımlar qarşısında möhkəm və qürurlu olmaq	286
Beşinci əlamət	289
Allah yolunda cihad etmək (çalışmaq).....	289
Altıncı əlamət	289
Həç kəsin tənəsindən qorxmamaq.....	289
QURANDA KİTAB ƏHLİNƏ XİTABLAR	297
ONUNCU NÜMUNƏ	297
Camaatı Allah yolundan uzaqlaşdırma və Peyğəmbərə (s) qarşı hiylə vasitələri.....	297
Kamilliyə çatmağın qarşısını alan maneələr.....	300
Birinci mərhələ	302
Peyğəmbərin (s) əmisi və özü ilə xüsusi danışqlar	302
İkinci mərhələ	306
Camaatı Peyğəmbərin (s) sözlərini eşitməkdən çəkəndirmə.	306
Üçüncü mərhələ	317

Peyğəmbərə (s) fiziki təzyiqlər göstərilməsi.....	317
Dördüncü mərhələ.....	325
Peyğəmbərin (s) səhabə və dostlarına işgəncələr verilməsi	325
Yasir, Süməyyə və Əmmar	326
Təqiyyə etmək	330
Bilal ibn Riyah Həbəşi	332
Xübab ibn Ərt.....	334
Abdullah ibn Məsud	336
Cavan oğlanın hekayəti	337
Beşinci mərhələ	340
İqtisadi blokada	340
Mənfi mübarizə və iqtisadi blokada	343
Həkim ibn Hizam	345
Əbul-as ibn Rəbi.....	346
Altıncı mərhələ.....	348
Azğın əməlləri camaatın gözündə gözəlləşdirib, mədəni yollarla hücum etmək	348

Müəllif: Seyyid Əliəkbər Ocaq Nejad

Tərtib edən: Mehrab Xəlilov

Redaktor: Seyid Əliəsğər Behbudlu

Yığılmağa verilib: 01.15.2001, çapa imzalanıb 02.03.2012,
çap növbəsi: birinci. Kagiz formatı 60x84 1/16 şərti çap
vərəqi: 9.25 Tiraj: 300

Kitab “_____” poliqrafiya müəssisəsində yığılmış,
səhifələnmiş və çap olunmuşdur.

Kitabın çap və s. hüquqları qorunur.